

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ
ΜΠΣ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

ΠΗΓΕΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Διπλωματική Εργασία
της

Ελευθερίας Ψιώτα

Επιβλέπων:
Αν. Καθηγητής Άγγελος Αντζουλάτος

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2006

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική έχει ως αντικείμενο τις πηγές κερδοφορίας των ευρωπαϊκών τραπεζών κατά το διάστημα 1979 έως 2001. Σε μια περίοδο μεγάλων αλλαγών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, με την αποδιαμεσολάβηση και τον ανταγωνισμό να διαμορφώνουν μια νέα πραγματικότητα στην οποία οι τράπεζες κλήθηκαν να προσαρμοστούν, αυτές όχι μόνο επιβίωσαν αλλά εξελίχθηκαν και βρήκαν τρόπους ώστε να ανταποκριθούν επιτυχώς στις προκλήσεις της νέας εποχής. Οι τράπεζες οδηγήθηκαν στην ανάπτυξη νέων πηγών κερδοφορίας, κάτι που αποτυπώθηκε και στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Η εργασία απαρτίζεται από δύο μέρη: α) ένα θεωρητικό όπου αναλύεται ο παραδοσιακός ρόλος των τραπεζών σύμφωνα με τη «θεωρία της Διαμεσολάβησης», οι σαρωτικές αλλαγές της υπό εξέταση περιόδου που παρέκαμψαν ή συμπλήρωσαν το ρόλο αυτό, η αντίδραση των τραπεζών και η εξέλιξή τους με τη στροφή σε νέες πηγές κερδοφορίας και β) ένα εμπειρικό, το οποίο περιλαμβάνει κατάντηση των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με εργαλείο 27 αριθμοδείκτες σε μια προσπάθεια να εξαχθούν γενικά συμπεράσματα σχετικά με την κερδοφορία και τις πηγές της στο εξεταζόμενο διάστημα 1979-2001 αλλά και τις όποιες νέες τάσεις.

Το βασικό συμπέρασμα είναι πως οι τράπεζες παρά την απώλεια του μονοπώλιου τους ως διαμεσολαβητές εξακολουθούν να είναι κερδοφόρες επεκτεινόμενες πλέον σε όλο το φάσμα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και αναπληρώνοντας ή εμπλουτίζοντας το “core banking business” με νέα προϊόντα και νέες υπηρεσίες που οδηγούν με τη σειρά τους σε μια νέα πηγή κερδοφορίας, τα μη επιτοκιακά έσοδα. Αυτά παρουσίασαν μεν δυναμική ανάπτυξη κατά την επισκοπούμενη περίοδο, ωστόσο, τα επιτοκιακά έσοδα από τη βασική τραπεζική εργασία είναι αυτά που παραμένουν η κυρίαρχη πηγή κερδοφορίας.

Εν κατακλείδι, η προσαρμογή και οι νέες πηγές κερδοφορίας ήταν η απάντηση των τραπεζών στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	
Στόχος	1
Δομή	2
Κεφάλαιο 1: Ο Ρόλος των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων: Η αναγκαιότητα ύπαρξης των Τραπεζών	
1.1 Θεωρία Διαμεσολάβησης	3
1.1.1 Κόστος Συναλλαγών.....	5
1.1.2 Ασύμμετρη Πληροφόρηση.....	6
1.1.3 Πιστωτικός Κίνδυνος	10
1.1.4 Κίνδυνος Αγοράς	10
1.1.5 Επιτοκιακός Κίνδυνος	11
1.1.6 Κίνδυνος Ρευστότητας	11
1.1.7 Συναλλαγματικός Κίνδυνος	12
1.1.8 Κίνδυνος Χώρας.....	12
1.1.9 Άλλοι Κίνδυνοι	13
1.2 Συμπεράσματα	13
Κεφάλαιο 2: Αλλαγές και νέες προκλήσεις για τις τράπεζες τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Η εξέλιξη του core banking business	
2.1 Η Αποδιαμεσολάβηση	15
2.1.1 «Απορρύθμιση»-«Αποκανονικοποίηση» (Deregulation)	17
2.1.2 Διεθνοποίηση – Παγκοσμιοποίηση (Internationalisation).....	19
2.1.3 Ανταγωνισμός.....	20
2.1.4 Σύγκλιση στην πορεία προς την ΟΝΕ. Η εισαγωγή του ευρώ	20
2.1.5 Ο ρόλος της τεχνολογίας.....	21
2.1.6 Financial Engineering	23
2.1.6.1 Νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα: παράγωγα.....	23
2.1.6.2 Τιτλοποίηση απαιτήσεων.....	23
2.1.7 Ιδιαιτερότητες πελατειακής βάσης	24

2.2 Η αντίδραση των τραπεζών	24
2.2.1 Κατάργηση διαχωρισμού διαμεσολαβητικών υπηρεσιών. Εδραίωση Universal Banks	25
2.2.2 Δημιουργία χρηματοοικονομικών ομίλων με Ίδρυση θυγατρικών	25
2.2.3 Δημιουργία χρηματοοικονομικών ομίλων με Ενοποίηση χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (Consolidation)	26
2.2.4 Σχηματισμός ομίλων ετερογενών δραστηριοτήτων (Conglomeration)	26
2.2.5 Συμβάσεις παροχής τραπεζικών υπηρεσιών από τρίτους (Contract Banking)	27
2.2.6 Financial Engineering	27
2.3 Αποτελέσματα Στρατηγικής Τραπεζικών Ιδρυμάτων	27
2.4 Συμπεράσματα	29

Κεφάλαιο 3: Η Στροφή στα μη επιτοκιακά έσοδα

3.1 Εισαγωγή	31
3.2 Η Επίδραση των αποπληθωριστικών τάσεων	32
3.3 Η Επίδραση παραγόντων διαμόρφωσης περιθωρίων	33
3.4 Μείωση επιτοκίων, margins & spreads και μειωμένα επιτοκιακά έσοδα	34
3.5 Εμπιστοσύνη στα μη επιτοκιακά έσοδα	36
3.5.1 Μείωση μεταβλητότητας	36
3.5.2 Διαφοροποίηση, μειωμένος κίνδυνος, μειωμένες κεφαλαιακές απαιτήσεις, μειωμένο κόστος εσωτερικού ελέγχου	36
3.6 Είναι τελικά τα μη επιτοκιακά έσοδα πανάκεια;	37

Κεφάλαιο 4: Χρηματοοικονομικοί Δείκτες

4.1 Εισαγωγή	40
4.2 Παρουσίαση Αριθμοδεικτών	41
4.3 Βάση Δεδομένων – Περιορισμοί	51

Κεφάλαιο 5: Ανάλυση Αριθμοδεικτών

5.1 Παρουσίαση Αναλύσεων Αριθμοδεικτών	52
5.2 Απόδοση Μέσου Ενεργητικού (ROAA)	53
5.3 Απόδοση Μέσου Ενεργητικού Προ Φόρων (Pre Tax ROAA)	57

5.4 Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (ROE)	59
5.5 Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων Προ Φόρων (Pre Tax ROE)	62
5.6 Καθαρά επιτοκιακά & καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	65
5.7 Περιθώριο Κέρδους	68
5.8 Δείκτης Αποτελεσματικότητας I & II	71
5.9 Δάνεια προς Καταθέσεις	76
5.10 Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	79
5.11 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	82
5.12 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Επιτοκιακά Έσοδα	79
5.13 Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	88
5.14 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	91
5.15 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Μη Επιτοκιακά Έσοδα	95
5.16 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	97
5.17 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	101
5.18 Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Επιτοκιακά Έσοδα	104
5.19 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα	107
5.20 Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες προς Καθαρά Έσοδα	110
5.21 Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες προς Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	113
5.22 Καθαρά Κέρδη από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες προς Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	116
5.23 Επιτοκιακά Έξοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	119
5.24 Μη Επιτοκιακά Έξοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα	122
5.25 Επιτοκιακά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	125
5.26 Μη Επιτοκιακά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	128
5.27 Λειτουργικά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού	131

Κεφάλαιο 6: Γενικά Συμπεράσματα από την Ανάλυση βάσει των Αριθμοδεικτών

6.1 Εισαγωγή.....134

Σχήματα140

Κεφάλαιο 7: Επίλογος.....143

Βιβλιογραφία145

Παράρτημα Α' . Τραπεζικές Κρίσεις στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Παράρτημα Β' . ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

Ευχαριστίες

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον καθηγητή κ. Άγγελο Αντζουλάτο για την καθοριστική βοήθεια και τη διαρκή υποστήριξη που μου προσέφερε στις διάφορες φάσεις υλοποίησης της εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος στη χρηματοοικονομική ανάλυση για στελέχη για την αμέριστη προσφορά τους τα δύο τελευταία χρόνια.

Εισαγωγή

Στόχος

Ο στόχος της παρούσας διπλωματικής είναι η ανάλυση των πηγών κερδοφορίας των ευρωπαϊκών τραπεζών κατά το διάστημα 1979 έως 2001. Οι μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν το συγκεκριμένο διάστημα, με την αποδιαμεσολάβηση και τον ανταγωνισμό να αλλάζουν την μέχρι τότε όψη του χρηματοοικονομικού συστήματος, οδήγησαν τις τράπεζες στο να αναπτύξουν νέες πηγές κερδοφορίας, κάτι που αποτυπώθηκε και στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Επιμέρους στόχοι της εργασίας υπήρξαν:

- Η παρουσίαση του ρόλου και της λειτουργίας των τραπεζών στο χρηματοοικονομικό σύστημα και της εξέλιξής τους στο χρόνο (μέσα από τη θεωρία της διαμεσολάβησης και αποδιαμεσολάβησης): Πώς από το core banking business φτάσαμε στην προσφορά όλου του φάσματος των χρηματοοικονομικών προϊόντων.
- Ο εντοπισμός των παραγόντων που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της σημερινής εικόνας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Η ανάλυση-κατάτμηση των ισολογισμών και των λογαριασμών αποτελεσμάτων χρήσης του συνόλου των τραπεζών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.15) και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ε.Ε.12) χρησιμοποιώντας 27 αριθμοδείκτες, σε μια προσπάθεια να εξαχθούν γενικά

συμπεράσματα σχετικά με την κερδοφορία και τις πηγές της στο εξεταζόμενο διάστημα 1979-2001 αλλά και τις όποιες νέες τάσεις.

Δομή

Η διπλωματική αποτελείται από Εισαγωγή και 7 κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος και η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με βάση τη «Θεωρία της Διαμεσολάβησης» και αναλύεται η αναγκαιότητα ύπαρξης τραπεζών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αλλαγές που έλαβαν χώρα τα τελευταία 20 χρόνια και οδήγησαν στην επονομαζόμενη «αποδιαμεσολάβηση» καθώς και η προσαρμογή των τραπεζών στη νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε και τα αποτελέσματα των «στρατηγικών επιλογών» τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η στροφή στη νέα πηγή κερδοφορίας, τα μη επιτοκιακά έσοδα, και γίνεται μια σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση μελετών κερδοφορίας Τραπεζών που εστιάζουν στα μη επιτοκιακά έσοδα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξηγείται η μεθοδολογία της εμπειρικής ανάλυσης. Παρουσιάζονται α) οι 27 αριθμοδείκτες που χρησιμοποιήθηκαν και β) η στατιστική βάση δεδομένων με τις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση (ΟΟΣΑ ©2003).

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα διαγράμματα των αριθμοδεικτών και τις επιμέρους αναλύσεις ανά δείκτη.

Το έκτο κεφάλαιο αποτελεί μια σύνοψη των γενικών συμπερασμάτων της εμπειρικής ανάλυσης με βάση το πώς κινήθηκαν οι μ.ο. των αριθμοδεικτών σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ο.Ν.Ε. τα 23 χρόνια της ανάλυσης (1979-2001).

Το έβδομο κεφάλαιο είναι ο επίλογος.

Το Παράρτημα Α' παρουσιάζει επιγραμματικά τις μεγαλύτερες κρίσεις των χρηματοπιστωτικών συστημάτων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Παράρτημα Β' αποτελείται από τους Πίνακες της ανάλυσης του κεφαλαίου 5.

Ο Ρόλος των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων: Η αναγκαιότητα ύπαρξης των Τραπεζών

1.1 Θεωρία Διαμεσολάβησης

Οι χρηματοοικονομικές αγορές τελούν τη βασική οικονομική λειτουργία της διοχέτευσης αποταμιευμένων κεφαλαίων από πλεονασματικές οικονομικές μονάδες (νοικοκυριά, επιχειρήσεις και Κυβέρνηση), σε ελλειμματικές οικονομικές μονάδες που επιθυμούν να καταναλώσουν περισσότερα κεφάλαια (χρηματικά μέσα) από όσα διαθέτουν σε ορισμένη χρονική περίοδο.¹ Σχηματικά, αυτή η λειτουργία φαίνεται παρακάτω:

Σχήμα 1.1: Θεωρία Διαμεσολάβησης

¹ Το χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας σκοπό έχει την αποτελεσματική μεταφορά χρηματικών πόρων από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, έτσι ώστε η συνολική αποταμίευση της οικονομίας να μετασχηματιστεί σε κατανάλωση ή επένδυση. Οι χρηματικοί αυτοί πόροι αποτελούν δανειακά κεφάλαια και παρέχονται στις ελλειμματικές μονάδες για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έναντι κάποιου τιμήματος, του τόκου.

Πιστωτές-Αποταμιευτές είναι στα αριστερά του Σχήματος 1.1. και Χρεώστες-Δανειζόμενοι στα δεξιά. Οι βασικοί Πιστωτές-Αποταμιευτές είναι τα νοικοκυριά και δευτερευόντως οι επιχειρήσεις, η Κυβέρνηση καθώς και ξένοι που διαθέτουν πλεονάζοντα κεφάλαια τα οποία επιθυμούν να δανείσουν. Οι σημαντικότεροι Χρεώστες-Δανειζόμενοι είναι οι επιχειρήσεις αλλά και η Κυβέρνηση και τα νοικοκυριά που δανείζονται για να χρηματοδοτήσουν τα σχέδιά τους. Τα βέλη του σχήματος δείχνουν κεφαλαιακές ροές από τους Πιστωτές-Αποταμιευτές προς τους Χρεώστες-Δανειζόμενους μέσω δύο οδών, την άμεση και την έμμεση χρηματοδότηση.

Στην άμεση χρηματοδότηση οι χρεώστες δανείζονται κεφάλαια απευθείας από τους πιστωτές με την πώληση χρηματοοικονομικών εργαλείων (χρεογράφων), «απαιτήσεων» στο μελλοντικό εισόδημα του δανειζόμενου ή στο Ενεργητικό του. Με την άμεση χρηματοδότηση μία οργανωμένη κεφαλαιαγορά και όχι κάποιος φορέας φέρνει σε επαφή τις πλεονασματικές και τις ελλειμματικές μονάδες. Οι «δανειστές/επενδυτές» μεταβιβάζουν κεφάλαια στους δανειζόμενους έναντι τίτλων ομολογιακών δανείων, μετοχών κ.λπ. φέροντας και το σχετικό κίνδυνο.

Η άμεση χρηματοδότηση όμως περικλείει κόστη και κινδύνους που δημιουργούν την ανάγκη για την έμμεση χρηματοδότηση και καθιστούν επιτακτική την ανάληψη δράσης από την πλευρά των χρηματοοικονομικών διαμεσολαβητών, των “financial intermediaries”, κυριότεροι εκ των οποίων είναι οι τράπεζες. Στην έμμεση χρηματοδότηση, η Τράπεζα βρίσκεται πλέον στη μέση μεταξύ Πιστωτών-Αποταμιευτών και Χρεωστών-Δανειζομένων και βοηθά στη μεταφορά κεφαλαίων από τη μια πλευρά στην άλλη με το να δανείζεται κεφάλαια από τους πρώτους και να δίνει δάνεια στους δεύτερους. Συγκεντρώνει καταθέσεις από τους αποταμιευτές κυρίως τα νοικοκυριά και τα διοχετεύει στους δανειζόμενους κατά βάση επιχειρήσεις και Κυβέρνηση. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται μετασχηματισμός περιουσιακών στοιχείων, “**asset transformation**”. Πρόκειται για **μετασχηματισμό α) κεφαλαίου**, μεταφέροντάς το από μια τραπεζική αγορά υπό μορφή καταθέσεων σε μια άλλη υπό μορφή χορηγήσεων, μετασχηματισμό **β) ποσού** με την αποδοχή καταθέσεων και τοποθέτησή τους σε διαφορετικά ποσά μικρότερα ή μεγαλύτερα, **γ) λήξης** με τις βραχυπρόθεσμες καταθέσεις να γίνονται μακροπρόθεσμα δάνεια, **δ) συναλλάγματος** όταν έχουμε αποδοχή καταθέσεων σε ένα νόμισμα, μετατροπή σε ένα άλλο νόμισμα και πάλι επανατοποθέτησή τους στη διατραπεζική αγορά και **ε) κινδύνου** από

τράπεζες μεγαλύτερης φερεγγυότητας τοποθετούνται ποσά σε τράπεζες μικρότερης φερεγγυότητας.

Το γιατί υπάρχουν οι τράπεζες εξηγείται από αυτή τη λειτουργία: ως διαμεσολαβητές και μετασχηματιστές κεφαλαίων είναι παραγωγικές. Αυξάνουν την κοινωνική αξία του κεφαλαίου με το να διευκολύνουν την πιο αποτελεσματική χρήση του. Δεν κάνουν όμως μόνον αυτό.

Οι παράγοντες που προαναφέρθηκαν ως καθοριστικοί για την ανάγκη ύπαρξης της διαμεσολάβησης, τα κόστη δηλαδή και οι κίνδυνοι, αναλύονται ως εξής:

- α) κόστος συναλλαγών (transaction costs),
- β) κόστος πληροφοριών (information costs) ή όπως είναι ευρέως γνωστό «το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης» (Asymmetric Information),
- γ) πιστωτικός κίνδυνος (credit risk), κίνδυνος αντισυμβαλλομένου (counterparty risk) κίνδυνος αθέτησης (default risk),
- δ) κίνδυνος αγοράς (market risk),
- ε) επιτοκιακός κίνδυνος (interest risk),
- στ) κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk),
- ζ) συναλλαγματικός κίνδυνος (foreign exchange risk),
- η) κίνδυνος χώρας (country ή sovereign risk)

Η αντιμετώπιση όλων αυτών με τρόπο αποτελεσματικότερο από τους μικροαποταμιευτές καθιστά τις τράπεζες μοναδικές και «ειδικές σε δύσκολες καταστάσεις», υπάρχει δηλαδή το λεγόμενο "bank specialization".²

1.1.1 Κόστος συναλλαγών

Με τον όρο αυτό εννοούμε το χρόνο και το χρήμα που χρειάζεται για τη διεκπεραίωση χρηματοοικονομικών συναλλαγών αλλά και τα διαδικαστικά κόστη όπως π.χ. έξοδα δικηγόρων για τη σύνταξη και υπογραφή δανειακών συμβάσεων. Ο μικροεπενδυτής εκτός της απώλειας τμήματος κεφαλαίου λόγω των εξόδων συναλλαγής (transaction costs), έχει επίσης να αντιμετωπίσει και αυξημένο κίνδυνο καθώς το μειωμένο λόγω εξόδων κεφάλαιό του συνεπάγεται και αδυναμία διαφοροποίησης προς τον κίνδυνο (εφόσον όσο πιο λίγο κεφάλαιο διαθέτει κανείς, τόσο πιο περιορισμένος ο αριθμός

² Όρος που χρησιμοποιείται από Dewatripont & Tirole (1999) σελ. 18, Padoa-Schioppa (2004) σελ. 25, Mischkin (2004) σελ. 218, ενώ οι Saunders & Cornett (2006) σελ. 8-15 κάνουν λόγο για "specialness".

επενδύσεων που μπορεί να κάνει, οπότε το απομειωμένο κεφάλαιο τοποθετείται σε μία μορφή επένδυσης, και έτσι ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος επειδή δεν υπάρχει διαφοροποίηση).

Αυτά τα κόστη αναλαμβάνονται πλέον από τους χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές, οι οποίοι μπορούν να τα μειώσουν διότι α) έχουν αναπτύξει **εξειδίκευση** στο να τα μειώνουν π.χ. η εξειδίκευση στα συστήματα πληροφορικής επιτρέπει την παροχή στους πελάτες, υπηρεσιών όπως η δωρεάν, από μια αυτόματη ταμειολογιστική μηχανή (ATM), ενημέρωση για την κίνηση όλων των λογαριασμών τους και β) διότι το μέγεθός τους, τους επιτρέπει να εκμεταλλεύονται τις **οικονομίες κλίμακος** (economies of scale) κατά τη διεκπεραίωση (αντί για μία δανειακή σύμβαση που θα κόστιζε \$500, η Τράπεζα μπορεί να προσλάβει τον καλύτερο δικηγόρο με \$5.000, για να συντάξει σύμβαση που θα χρησιμοποιηθεί π.χ. για 2.000 δάνεια, οπότε το κόστος ανά δάνειο θα είναι \$2,50) και τις **οικονομίες φάσματος** (economies of scope) κατά τη διανομή, δηλαδή της δυνατότητας μείωσης του μέσου κόστους παροχής υπηρεσιών από τη δυνατότητα σταυροειδών πωλήσεων (cross selling), δηλαδή από την πώληση πολλαπλών προϊόντων στους πελάτες.

1.1.2 Ασύμμετρη Πληροφόρηση

Είναι το πρόβλημα της μη ύπαρξης επαρκούς πληροφόρησης για τον αντισυμβαλλόμενο ώστε να ληφθεί η σωστή απόφαση περί δανειοδότησης. Αυτή με τη σειρά της γεννά δύο πολύ σημαντικά προβλήματα. Το ένα λαμβάνει χώρα πριν τη συναλλαγή και είναι η **Αντίθετη Επιλογή** (Adverse Selection) και το άλλο μετά τη συναλλαγή και είναι ο **Ηθικός Κίνδυνος** (Moral Hazard).

Η «Αντίθετη Επιλογή», η οποία, όπως προαναφέραμε, λαμβάνει χώρα πριν τη συναλλαγή είναι το πρόβλημα του ότι η υψηλή ζήτηση για δανεισμό προέρχεται από τους υποψήφιους δανειολήπτες που είναι πιο πιθανοί να παρουσιάσουν το «αντίθετο» αποτέλεσμα από το επιθυμητό και να αθετήσουν την υπόσχεση για τακτοποίηση των δανειακών υποχρεώσεών τους. Πιο απλά, οι δανειολήπτες υψηλού πιστωτικού κινδύνου, «ρiskaδόροι», απατεώνες κ.λπ. είναι αυτοί που επιθυμούν σφοδρά χορηγήσεις δανείων και επανέρχονται, οπότε είναι και πιο πιθανό να επιλεγούν. Επειδή λοιπόν υπάρχει το πρόβλημα της «Αντίθετης Επιλογής» και η πιθανότητα να καταλήξουν τα δάνεια σε μη εξυπηρετούμενα, οι δανειστές μπορεί να αποφασίσουν

ότι δε θα χορηγήσουν κανένα δάνειο παρόλο που μπορεί να υπάρχουν και καλοί υποψήφιοι δανειολήπτες, οπότε η αγορά παύει να λειτουργεί αποτελεσματικά.

Ο «Ηθικός Κίνδυνος» είναι επίσης πρόβλημα προκαλούμενο από την ασύμμετρη πληροφόρηση αφότου όμως λάβει χώρα η συναλλαγή. Πρόκειται για τον κίνδυνο να χρησιμοποιήσει ο δανειζόμενος το κεφάλαιο για ανεπιθύμητους από την πλευρά του δανειστή σκοπούς, αφού «παίζει» με τα χρήματα κάποιου άλλου, οι οποίοι καθιστούν την αποπληρωμή του δανείου λιγότερο πιθανή π.χ. ανάληψη τεράστιου ρίσκου. Επίσης, και σε αυτήν την περίπτωση, ο δανειστής μπορεί να είναι εντελώς απρόθυμος να δανειοδοτήσει, εφόσον ο ηθικός κίνδυνος μειώνει τις πιθανότητες για ομαλή αποπληρωμή του δανείου που χορήγησε και έτσι πάλι η αγορά δε λειτουργεί αποτελεσματικά.

Τα προβλήματα αυτά αντιμετωπίζονται από τους χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές. Οι μικροεπενδυτές μπορούν να εμπιστευθούν, δηλαδή να δανείσουν τα χρήματά τους σε αυτούς μέσω των όποιων μορφής καταθέσεων και επενδυτικών προϊόντων και αυτοί με τη σειρά τους θα τα μετατρέψουν σε δάνεια (**asset transformation**) ή θα αγοράσουν χρεόγραφα αναλαμβάνοντας τα κόστη πληροφόρησης (information costs) και αντιμετωπίζοντας το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης. Οι διαμεσολαβητές κάνουν αυτή τη δουλειά καλύτερα από τους μικροεπενδυτές διότι:

α) έχουν καλύτερη υποδομή ώστε να ξεχωρίζουν τους κακούς πιστωτικούς κινδύνους από τους καλούς εξαρχής και έτσι αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της αντίθετης επιλογής π.χ. στην Ελλάδα το σύνολο σχεδόν των τραπεζών δημιούργησε την «Τειρεσίας ΑΕ, Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών» με δεδομένα οικονομικής συμπεριφοράς και συγκέντρωσης κινδύνων για την προστασία της εμπορικής πίστης,

β) έχουν εξειδικευτεί στο να παρακολουθούν τους δανειζόμενους έτσι ώστε να μειώνουν τις απώλειες λόγω του ηθικού κινδύνου π.χ. στεγαστικά και επαγγελματικά δάνεια εκταμιεύονται τμηματικά ώστε να εξασφαλίζεται ότι το κεφάλαιο διοχετεύεται όπως προβλέπεται συμβατικά.

γ) μπορούν να συνεργαστούν και με ιδιωτικές εταιρίες των οποίων αντικείμενο είναι η συλλογή και πώληση πληροφοριών, οι οποίες διακρίνουν καλές από κακές επιχειρήσεις. Στην Αμερική εταιρίες όπως οι Standard and Poor's, Moody's και Value

Ling συγκεντρώνουν στοιχεία από οικονομικές καταστάσεις επιχειρήσεων, τα εκδίδουν και τα πωλούν στους συνδρομητές τους (βιβλιοθήκες, χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές κ.λπ.),

δ) μειώνουν τις συνέπειες της αντίθετης επιλογής μέσω του θεσμού των εξασφαλίσεων (collaterals) που θέτουν ως όρο οι διαμεσολαβητές για τη χορήγηση δανείου και οι οποίες μπορούν να ρευστοποιηθούν στην περίπτωση που το δάνειο δεν είναι πλέον δυνατό να αποπληρωθεί. Την ίδια σημασία έχει και η καθαρή αξία, η διαφορά Ενεργητικού–Παθητικού δηλαδή, των επιχειρήσεων, η οποία λειτουργεί ως εξασφάλιση έναντι του κινδύνου της αντίθετης επιλογής. Σε περίπτωση που η επιχείρηση αδυνατεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της, ο δανειστής της θα την πωλήσει. Βεβαίως όσο μεγαλύτερη η καθαρή αξία μιας επιχείρησης, τόσο μικρότερες και οι πιθανότητες αθέτησης.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο χρηματοοικονομικός διαμεσολαβητής έχει μεγαλύτερο κίνητρο να συγκεντρώνει πληροφορίες και να παρακολουθεί διότι έχει πλέον πολλά περισσότερα περιουσιακά στοιχεία να διακινδυνεύσει απ' ό,τι ένα νοικοκυριό. Οι μικροεπενδυτές έχουν εκλέξει το χρηματοοικονομικό διαμεσολαβητή ως **delegated monitor**³ για να τους εκπροσωπή. Εκτός από το ισχυρότερο κίνητρο μπορεί να συγκεντρώνει πληροφορίες με χαμηλότερο κόστος λόγω των οικονομιών κλίμακος. Ενώ δηλαδή η αγορά μιας ανάλυσης χρηματιστή αξίας \$100 μπορεί να φαίνεται τεράστια για μια επένδυση \$10.000, για ένα χρηματοοικονομικό διαμεσολαβητή που διαχειρίζεται \$10.000.0000 το κόστος είναι μηδαμινό.

Ένα είδος ηθικού κινδύνου είναι και το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης (principal-agent problem) (Το πώς η ασύμμετρη πληροφόρηση και τα προβλήματα που αυτή συνεπάγεται επιδρούν στην οικονομική συμπεριφορά ονομάζεται **agency theory**).

Με τον όρο αυτό εννοούμε τον κίνδυνο, σε μια επιχείρηση, οι διευθυντές (agents) να ακολουθούν το προσωπικό τους συμφέρον, και όχι το συμφέρον των μετόχων (principals) αφού έχουν μικρότερο κίνητρο για μεγιστοποίηση κέρδους από ότι οι μέτοχοι, ή να είναι ανειλικρινείς. Το πρόβλημα δεν θα δημιουργείτο αν οι μέτοχοι είχαν πληροφορίες για το τι επιδιώκουν οι διευθυντές, και αν ήταν έτσι σε

³ Saunders and Cornett (2006), σελ. 6, όρος που εισήχθη από Douglas Diamond (1984).

θέση να εμποδίσουν τις όποιες σπατάλες και απάτες. Άρα η ασύμμετρη πληροφόρηση είναι η βαθύτερη αιτία και ο διαχωρισμός κατοχής και ελέγχου.

Λύση και σε αυτήν την περίπτωση παρέχουν οι οικονομικοί διαμεσολαβητές, καθώς α) η παρακολούθηση (monitoring) των δραστηριοτήτων της Διοίκησης συνεπάγεται υψηλό κόστος (costly state verification), β) ο κίνδυνος των "free riders" που θα θελήσουν να εκμεταλλευθούν το έτοιμο υλικό είναι υπαρκτός ενώ γ) η κυβερνητική νομοθεσία που επιβάλλει ποινές σε όσους διαπράττουν οικονομικές απάτες κλέβοντας ή κρύβοντας κέρδη, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί καθώς οι αξιόποινες πράξεις δύσκολα εντοπίζονται και αποδεικνύονται.⁴

Τέλος, και μια δανειακή σύμβαση υπόκειται σε ηθικό κίνδυνο καθώς ο δανειζόμενος μπορεί κάποια στιγμή να αναλάβει υψηλότερο ρίσκο αφού επενδύει με χρήματα που δεν είναι δικά του. Ένας τρόπος περιορισμού του είναι η εταιρία του δανειζόμενου να έχει υψηλή καθαρή αξία. Τότε ο τελευταίος είναι πιο συντηρητικός αφού δε θέλει να διακινδυνεύσει απώλειες γιατί έχει περισσότερα να χάσει. Άλλος τρόπος περιορισμού του ηθικού κινδύνου είναι η παρακολούθηση και η εφαρμογή περιοριστικών ρυθμίσεων ώστε να μη λαμβάνονται πρωτοβουλίες ανάληψης ρίσκου με το οποίο δε συμφωνεί ο δανειστής.

Το πρόβλημα των free riders στις αγορές των ομολόγων και στα χρηματιστήρια, καταδεικνύει πως οι χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές πρέπει να παίξουν σπουδαιότερο ρόλο απ' ότι οι αγορές χρεογράφων στη χρηματοδότηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Αυτούς οι τράπεζες μπορούν να τους αποφύγουν με τα ιδιωτικά δάνεια.

⁴ Πέραν της βοήθειας που μπορεί να παράσχει μια τράπεζα με το να επωμιστεί τους σχετικούς κινδύνους, ο εξειδικευμένος οικονομικός ενδιαμέσος που μειώνει τον ηθικό κίνδυνο που προέρχεται από τη σχέση principal agent είναι οι Εταιρίες Κεφαλαίου Υψηλού Επιχειρηματικού Κινδύνου (Venture Capital Firms). Στις νέες επιχειρήσεις που αυτές χρηματοδοτούν, ως αντάλλαγμα για το venture capital που προσφέρουν, παίρνουν ένα μέρος του μετοχικού κεφαλαίου και επιβάλλουν δικά τους πρόσωπα στο συμβούλιο των Δ/ντών ώστε να γνωρίζουν τα πάντα γύρω από τις δραστηριότητες της επιχείρησης. Το μετοχικό κεφάλαιο ελέγχεται απολύτως από αυτές ώστε δε μπορεί να υπάρξει free rider που θα κατασκοπεύσει.

1.1.3 Πιστωτικός Κίνδυνος

Αλληλένδετος με τα παραπάνω είναι και ο πιστωτικός κίνδυνος (credit risk) ή κίνδυνος αθέτησης (default risk) ή κίνδυνος αντισυμβαλλομένου (counterparty risk) όροι που χρησιμοποιούνται για την περίπτωση που ο δανειζόμενος-χρεώστης χρεοκοπήσει ή γενικά πάψει να εξυπηρετεί την υποχρέωσή του. Όπως προείπαμε και στην περίπτωση της ασύμμετρης πληροφόρησης, ο διαμεσολαβητής θα αντιμετωπίσει καλύτερα από το μικροεπενδυτή τον πιστωτικό κίνδυνο λόγω της εξειδίκευσής του:

α) στον εντοπισμό υποψηφίων κακών δανειοληπτών, είτε με ποιοτικές μεθόδους (κύκλος εργασιών, μόχλευση, φήμη κ.λπ.) είτε με ποσοτικές (στατιστικές σκορόκαρτες-εργαλεία αποφάσεων που βαθμολογούν τον αιτούμενο δανείου με το λεγόμενο "credit scoring", μοντέλα γραμμικής πιθανότητας "linear probability models", "logit models", RAROC κ.λπ.) είτε λόγω βεβαρημένου ιστορικού, διότι ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα διαθέτει συστήματα πληροφοριών και βάσεις δεδομένων ή αγοράζει σχετικές πληροφορίες από εξωτερικές πηγές,

β) στην παρακολούθηση ανάλωσης των εκταμιευθέντων κεφαλαίων ώστε να βεβαιώνεται κάθε φορά ότι τα κεφάλαια χρησιμοποιούνται όπως προβλέπεται και

γ) στην απαίτηση εξασφαλίσεων (collaterals) σημαντικών εργαλείων διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, αφού μειώνουν τις απώλειες του δανειστή κατά την περίπτωση χρεοκοπίας του δανειζομένου. Τελευταίος τρόπος αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου από ένα χρηματοοικονομικό διαμεσολαβητή είναι το λεγόμενο "credit rationing", η απόρριψη αίτησης πιστοδότησης ή η έγκριση χαμηλότερου του αιτούμενου πιστωτικού ορίου.

1.1.4 Κίνδυνος Αγοράς

Άλλος κίνδυνος που καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη χρηματοοικονομικών διαμεσολαβητών είναι ο κίνδυνος αγοράς, ο κίνδυνος δηλαδή, ότι οι αλλαγές στις τιμές, στις ισοτιμίες και στα επιτόκια των αγορών θα μειώσουν την αξία ενός χρεογράφου ή ενός χαρτοφυλακίου. Πρόκειται για την επίδραση των διακυμάνσεων της αγοράς αντίθετα απ' ό,τι αναμένεται, όταν κανείς πάρει θέση ανοικτή μη αντισταθμισμένη (unhedged) είτε πώλησης (short) είτε αγοράς (long) σε ομόλογα, μετοχές, συνάλλαγμα, παράγωγα ή πρώτες ύλες. Ευνόητο είναι, πως όσο πιο μεγάλη μεταβλητότητα παρουσιάζουν οι τιμές στις αγορές που διαπραγματεύονται τα

προαναφερθέντα χρηματοοικονομικά εργαλεία, τόσο πιο μεγάλος ο κίνδυνος αγοράς που αντιμετωπίζει κανείς λαμβάνοντας ανοικτές θέσεις διαπραγμάτευσης (open trading positions). Οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί έχουν αναπτύξει μοντέλα κινδύνου αγοράς ακολουθώντας τις ακόλουθες τρεις προσεγγίσεις. 1) RiskMetrics (ή προσέγγιση διακύμανσης–συνδιακύμανσης), 2) Historic ή back simulation 3) Monte Carlo simulation.

1.1.5 Επιτοκιακός Κίνδυνος

Με τον όρο «επιτοκιακός κίνδυνος» εννοείται ο κίνδυνος μείωσης των κερδών και των αποδόσεων που σχετίζεται με τις αλλαγές των επιτοκίων, ο κίνδυνος που υπάρχει όταν οι «λήξεις» των στοιχείων του Ενεργητικού και των στοιχείων του Παθητικού δεν «ταιριάζουν». Εδώ ακριβώς έρχονται οι τράπεζες ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές για να προσφέρουν τη λεγόμενη “maturity intermediation”, προσφέροντας για παράδειγμα στεγαστικά δάνεια μακροπρόθεσμου χαρακτήρα επωμιζόμενες οι ίδιες τον επιτοκιακό κίνδυνο αφού αν π.χ. το δάνειο είναι σταθερού επιτοκίου, στην περίπτωση που τα επιτόκια της αγοράς ανέβουν, τα κέρδη τους μειώνονται. Ο χρηματοοικονομικός διαμεσολαβητής όμως μπορεί να αντιμετωπίσει αυτόν τον κίνδυνο καλύτερα από το μικροεπενδυτή λόγω της δυνατότητας πρόσβασης σε αγορές και χρηματοοικονομικά εργαλεία για αντιστάθμιση κινδύνου (hedging) όπως τα παράγωγα (futures, forward rate agreements, interest rate swaps, interest rate options, caps, floors, collars κ.λπ.). Για τη μέτρηση αυτού του κινδύνου χρησιμοποιείται η ανάλυση διαφορών και η ανάλυση σταθμισμένης διάρκειας (gap και duration analysis).

1.1.6 Κίνδυνος Ρευστότητας

Ακόμη ένας κίνδυνος που θα επιβάρυνε τους μικροεπενδυτές αν δεν υπήρχαν χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές είναι ο κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk), το να μην είναι, δηλαδή, εφικτή η πώληση ενός περιουσιακού στοιχείου στη δίκαιη αγοραία του αξία (fair market value) και η μετατροπή του σε μετρητά. Πιο απλά, αν δεν υπήρχαν οι διαμεσολαβητές, οι επενδυτές θα ήταν απρόθυμοι να επενδύσουν σε χρεόγραφα μακροπρόθεσμα και θα προτιμούσαν να κρατήσουν τα μετρητά τους από φόβο μήπως χρειαστούν κάποια στιγμή μετρητά και οι επενδύσεις τους δε μπορούν να

ρευστοποιηθούν. Αυτή τη ρευστότητα έρχονται πλέον οι χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές να την εγγυηθούν. Ο λόγος που μπορούν να την εγγυηθούν είναι ότι οι δικές τους αποδόσεις είναι σχετικά βέβαιες και αναμενόμενες αφού έχουν μειώσει εξαιρετικά τον κίνδυνο μέσω της διαφοροποίησης που επιτυγχάνουν εκμεταλλευόμενοι τα οφέλη του μεγέθους τους.⁵

1.1.7 Συναλλαγματικός Κίνδυνος

Με τον όρο «συναλλαγματικός κίνδυνος» εννοείται η ενδεχόμενη μείωση της αξίας περιουσιακών στοιχείων σε μη εγχώριο νόμισμα εξαιτίας αλλαγών στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Μια τράπεζα μπορεί να αντιμετωπίσει αυτόν τον κίνδυνο καλύτερα από το μικροεπενδυτή λόγω της δυνατότητας πρόσβασης σε αγορές και χρηματοοικονομικά εργαλεία για αντιστάθμιση κινδύνου (hedging) όπως τα παράγωγα (currency futures, currency swaps, currency options κ.λπ.).

1.1.8 Κίνδυνος Χώρας

“Country or sovereign risk” κίνδυνος χώρας υπάρχει όταν η αποπληρωμή από ξένους δανειολήπτες διακοπεί εξαιτίας επέμβασης ξένων κυβερνήσεων. Ο χρηματοοικονομικός διαμεσολαβητής στην περίπτωση μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έχει πρόσβαση σε πτωχευτικά δικαστήρια⁶ ή διεθνή και μπορεί να διεκδικήσει τουλάχιστον μέρος της οφειλής μετά τη ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του δανειολήπτη που πτώχευσε ή που για κάποιους λόγους δεν εξυπηρετεί την οφειλή του. Π.χ. το 1982 οι κυβερνήσεις της Βραζιλίας και του Μεξικού ανακοίνωσαν αναστολή πληρωμής του χρέους (debt moratorium) προς τους πιστωτές της Δύσης. Η οικονομική αρωγή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (IMF) της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank) και των κυβερνήσεων Αμερικής, Ιαπωνίας και Ευρώπης τότε, βοήθησε τράπεζες όπως η Citicorp να περιορίσουν τις απώλειές τους. Βασικές του μορφές είναι οι ακόλουθες:

⁵ Σύμφωνα με τη θεωρία του χαρτοφυλακίου επένδυση σε 15 μετοχές αποφέρει σημαντικά οφέλη διαφοροποίησης. Όσο περισσότερο αυξάνεται το χαρτοφυλάκιο σε αριθμό μετοχών, τόσο πέφτει ο κίνδυνος αλλά σε μειούμενο ρυθμό. Elton E. J. and M. J. Gruber (1998), κεφ. 2.

⁶ Στην Ελλάδα οι εν λόγω υποθέσεις εξετάζονται στα αστικά δικαστήρια (πολυμελή πρωτοδικεία ή ειρηνοδικεία στην περίπτωση αστικών συνεταιρισμών).

A. Αποκήρυξη ή Άρνηση Εκτέλεσης Συμβατικής Υποσχέσεως (Repudiation):

Πρόκειται για την άρνηση πληρωμής όλων των τρεχουσών και μελλοντικών υποχρεώσεων. Οι αποκηρύξεις ήταν συχνότερες πριν το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Παραδείγματα αποκήρυξης μετά το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο είναι αυτά της Κίνας (1949), της Κούβας (1961) και της Βόρειας Κορέας (1964).

B. Πύθμιση (Rescheduling): Είναι η συχνότερη μορφή κινδύνου χώρας. Μια χώρα κηρύσσει χρεοστάσιο ή αναστολή στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις της και αιτείται ελάφρυνση του τόκου και επιμήκυνση της διάρκειας του δανείου.

1.1.9 Άλλοι Κίνδυνοι

Πλην αυτών των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες ως διαμεσολαβητές, υπάρχουν και γενικότεροι μακροοικονομικοί ή συστηματικοί κίνδυνοι όπως ο πληθωρισμός και η μεταβλητότητά του, η ανεργία κ.λπ. που επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα το οικονομικό σύστημα π.χ. οι πληθωριστικές πιέσεις αυξάνουν τα επιτόκια και τον επιτοκιακό κίνδυνο και μπορούν να οδηγήσουν σε οικονομική κρίση.

1.2 Συμπεράσματα

Βάσει όσων προεκτέθηκαν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές κλήθηκαν να διαδραματίσουν ένα σπουδαιότατο ρόλο στην οικονομία. Καταρχήν επιτρέπουν τη μεταφορά κεφαλαίων από ανθρώπους που στερούνται παραγωγικές επενδυτικές ευκαιρίες σε ανθρώπους που τις έχουν και δίνουν λύση στα συναφή προβλήματα κόστους, πληροφόρησης και κινδύνου. Η επιτυχία τους στην επιτέλεση του έργου τους αποδεικνύεται από το ότι σήμερα η πλειοψηφία επενδύει τις αποταμιεύσεις της σε αυτούς και δανείζεται από αυτούς.

Ο ρόλος τους οδηγεί σε υψηλότερη παραγωγή και αποδοτικότητα για ολόκληρη την οικονομία και χωρίς χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές που λειτουργούν καλά είναι εξαιρετικά δύσκολο για μια οικονομία να εκμεταλλευθεί πλήρως το δυναμικό της.

Καταλήγοντας λοιπόν και απαντώντας στο ερώτημα γιατί οι τράπεζες είναι απαραίτητες θα λέγαμε πως οι τράπεζες είναι «διαμεσολαβητές οι οποίοι μπορούν, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες να λύσουν συγκεκριμένα προβλήματα πληροφόρησης και κινήτρων στις σχέσεις μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών με τρόπους οι οποίοι είναι με μια συγκεκριμένη έννοια καλύτεροι από τον τρόπο που

αυτά τα προβλήματα θα μπορούσαν να λυθούν είτε μέσω άμεσης χρηματοδότησης ή μέσω χρηματοδότησης από την κεφαλαιαγορά είτε και από μη τραπεζικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα»⁷.

⁷ Schmidt, Hackethal and Tyrell (1997) σελ. 40.

Αλλαγές και νέες προκλήσεις για τις τράπεζες τις τελευταίες δύο δεκαετίες.

Η εξέλιξη του core banking business.

2.1 Η Αποδιαμεσολάβηση

Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξετάστηκε η θεωρία της διαμεσολάβησης, παρουσιάστηκαν δηλαδή οι λόγοι (κόστη και κίνδυνοι) ύπαρξης των τραπεζών στην οικονομία. Ωστόσο, τη δεκαετία του 1970, και πιο έντονα από το 1980 και εξής εμφανίστηκε το φαινόμενο της απομάκρυνσης υπηρεσιών και λειτουργιών από το τραπεζικό σύστημα προς άλλους χρηματοοικονομικούς και μη διαμεσολαβητές, οικονομικούς φορείς ή αγορές, όπως εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, ασφαλιστικές εταιρίες και οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, γενικά θεσμικούς επενδυτές και "capital market operators".¹

Σχήμα 2: Η είσοδος των μη τραπεζικών επιχειρήσεων ως ανταγωνιστών στην τραπεζική διαμεσολάβηση.

Το φαινόμενο αυτό ονομάστηκε αποδιαμεσολάβηση και η πρώτη έκφασή του ήταν η απόσυρση καταθέσεων από τις τράπεζες και η διοχέτευσή τους στην

¹ Molyneux (1999) σελ. 23.

κεφαλαιαγορά στην Αμερική του '70, όταν οι οροφές στα επιτόκια των καταθέσεων (Regulation Q) δεν επέτρεπαν στις τράπεζες να αμείψουν τους καταθέτες σε μια περίοδο υψηλών, λόγω πληθωρισμού, ονομαστικών επιτοκίων, κάτι που μπορούσε να προσφέρει ο ανταγωνισμός, τα αμοιβαία κεφάλαια που έκαναν την εμφάνισή τους την περίοδο αυτή. Έτσι, για πρώτη φορά ο ρόλος της διαμεσολάβησης μειώθηκε και αυτός των κεφαλαιαγορών αυξήθηκε.² Η Αμερική προηγήθηκε και η Ευρώπη ακολούθησε.³

Στις δύο δεκαετίες από το 1980 και μετά, η κεφαλαιοποίηση του χρηματιστηρίου σε σχέση με το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 13 φορές στην Ευρώπη και το ποσοστό των επενδύσεων μέσω εκδόσεων μετοχών 16 φορές. Έτσι μειώθηκε η διαφορά σε σχέση με τις Αγγλοαμερικανική οικονομία που είχε ήδη ξεφύγει στην κατεύθυνση αυτή. Το 1980 η κεφαλαιοποίηση του χρηματιστηρίου σε Αγγλία και Η.Π.Α. ήταν 5 φορές μεγαλύτερη από το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών ενώ το 2000 ήταν μεγαλύτερη κατά 60%.⁴ Το ενδιαφέρον είναι πως η τραπεζική διαμεσολάβηση στο Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκε στη συνέχεια σημαντικά, σε σημείο που πλέον πλησιάζει την υπόλοιπη Ευρώπη, κάτι που δε συνέβη και με τις Η.Π.Α.

Οι δομικές αλλαγές που συντελέστηκαν τις τελευταίες δύο δεκαετίες και οδήγησαν στην αποδιαμεσολάβηση (disintermediation), με σταδιακή παράκαμψη ή συμπλήρωση του ρόλου των Τραπεζών από την κεφαλαιαγορά και από μη τραπεζικές επιχειρήσεις (non-bank banking), οι οποίες είναι πλέον σε θέση να παρέχουν χρηματοοικονομικά και επενδυτικά προϊόντα, ήταν οι ακόλουθες:

² Mishkin (2004) σελ. 241.

³ Ήδη στις αρχές του '80 τα χρηματοοικονομικά συστήματα σε Η.Π.Α. και Αγγλία είχαν αρχίσει να γίνονται "market based" σε αντίθεση με της Ευρώπης που παρέμεναν "bank based", τα πρώτα βασισμένα στο λεγόμενο "arm's length finance" (δηλ. δανειζόμενοι από την κεφαλαιαγορά οι επενδυτές έχουν σχέση απόστασης arm's length από την εταιρία που εκδίδει π.χ. τους τίτλους), ενώ τα δεύτερα στο "relationship finance" (οι τράπεζες λόγω της φύσης της διαμεσολάβησης έχουν πιο κοντινές και μακροπρόθεσμες σχέσεις με τις εταιρίες). Άλλοι όροι που χρησιμοποιήθηκαν για να δηλώσουν τη διαφορά ήταν ο "Angloamerican Capitalism" απέναντι στον "Rhenish Capitalism". Ενδεικτικά, οι τραπεζικές καταθέσεις το 1980 σε σχέση με το ΑΕΠ ήταν στην Ευρώπη 60% υψηλότερες σε σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Η.Π.Α. και ο τραπεζικός δανεισμός 50%, ενώ η βαρύτητα του χρηματιστηρίου ήταν στο 1/5 αυτού του Ην. Βασιλείου και των Η.Π.Α. Rajan & Zingales (2003), σελ. 5-6.

⁴ Στοιχεία από Rajan & Zingales (2003) σελ. 8.

2.1.1 «Απορρύθμιση»-«Αποκανονικοποίηση» (Deregulation)

Με τον όρο αυτό εννοούμε την εγκατάλειψη ή εξασθένηση των κρατικών περιοριστικών ρυθμίσεων σε επίπεδο πολιτικής ανταγωνισμού (competition policy), δημοσιονομικής πολιτικής (fiscal policy), νομισματικής πολιτικής (monetary policy), κ.λπ., η οποία οδήγησε στην απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος.

Καταρχήν, η παλιά αντίληψη ότι οι τράπεζες σε ένα ολιγοπωλιακό περιβάλλον μπορούσαν να απολαύσουν μεγαλύτερα κέρδη μαζί με τα οποία θα εξασφαλιζόταν η σταθερότητα των μεμονωμένων τραπεζών και του τραπεζικού συστήματος εν γένει, εγκαταλείφθηκε, και μαζί με αυτή και η προσπάθεια να περιοριστεί μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων (τελευταία περίπτωση η antitrust authority στην Ιταλία το 1990⁵) ο ανταγωνισμός.

Σε σύγκριση με τα κληρονομηθέντα χρηματοοικονομικά συστήματα της μεταπολεμικής περιόδου στην Ευρώπη που έβριθαν κανονιστικών ρυθμίσεων, οι Ευρωπαϊκές χώρες απελευθέρωσαν σταδιακά τον τομέα παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (financial services industry) ξεκινώντας στα τέλη του 1960, ουσιοδέστερα όμως τη δεκαετία του '80 και του '90 με την Ιδιωτικοποίηση και το «άνοιγμα» των χρηματοοικονομικών αγορών και οργανισμών στον ξένο ανταγωνισμό, εν μέρει ως συνέπεια της ανεξάρτητης εθνικής νομοθεσίας, κυρίως όμως από τη δυναμική που δρομολογήθηκε μέσω της Συνθήκης της Ρώμης και η οποία έλαβε νέα ώθηση με το πρόγραμμα της Ενιαίας Αγοράς.

Οι σπουδαιότεροι περιορισμοί στις κεφαλαιακές κινήσεις στην Ευρώπη ήρθαν στα μέσα της δεκαετίας του '80. Είχε προηγηθεί το 1974 στις ΗΠΑ η απελευθέρωση της διεθνούς κίνησης κεφαλαίων και το 1979 στην Αγγλία (και των συναλλαγματικών κεφαλαίων το 1986 με το Big Bang) και ακολούθησε η Δυτική Ευρώπη.⁶

Η δεύτερη οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον «Τραπεζικό Συντονισμό» (Second Banking Co-ordination Directive) που εφαρμόστηκε από 1^η Ιανουαρίου 1993, εισήγαγε την ενιαία τραπεζική άδεια ("single banking licence") που επέτρεπε στα πιστωτικά ιδρύματα να ιδρύουν παραρτήματα και να παράσχουν υπηρεσίες πέραν των

⁵ Padoa-Schioppa (2004) σελ. 34.

⁶ Rajan & Zingales (2000) σελ. 33.

συνόρων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ένωσης χωρίς προηγούμενη έγκριση των αρχών της χώρας. Επίσης, ο εναρμονισμός στην έκδοση των χρεογράφων εφαρμόστηκε από 1^{ης} Ιανουαρίου του 1996 (Investment Services Directive). Οι προηγούμενες ενιαίες ρυθμίσεις για επενδυτικά κεφάλαια εισήχθησαν με τη UCITS Directive την 1η October 1989.⁷

Σκοπός της απορρύθμισης σε επίπεδο νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής ήταν κάθε φορά να μπορούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να διαφοροποιούνται σε περιόδους έλλειψης σταθερότητας στα επιτόκια, τον πληθωρισμό και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Η απαρχή έγινε στην Αμερική των αρχών του 1980, όταν σύμφωνα με το κανονιστικό πλαίσιο της περιόδου, τα μακροπρόθεσμα ονομαστικά επιτόκια των στεγαστικών δανείων στο Ένεργητικό των τραπεζών ήταν σταθερά ενώ οι καταθέσεις στο Παθητικό προσαρμόζονταν με την κατάσταση της αγοράς σε μια περίοδο υψηλών επιτοκίων λόγω υψηλού πληθωρισμού, υπό την ανταγωνιστική μάλιστα πίεση των αμοιβαίων κεφαλαίων. Το πρόβλημα έγινε οξύ το 1980 όταν λόγω της αντιπληθωριστικής πολιτικής του Federal Reserve Board, υπό τη διεύθυνση του Paul Volcker, τα βραχυπρόθεσμα ονομαστικά επιτόκια αυξήθηκαν υπερβολικά.⁸ Λόγω των απωλειών προωθήθηκε απορρύθμιση έτσι ώστε να μπορούν πλέον σήμερα οι τράπεζες να προσφέρουν νέα προϊόντα και συγκεκριμένα, δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου.

Στην Ελλάδα, η απελευθέρωση των επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων στα τέλη του 1980, η μείωση της κυβερνητικής παρέμβασης στη χορήγηση δανείων το 1987, η κατάργηση ελαχίστου ορίου στα επιτόκια καταθέσεων το 1993, και η πλήρης απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων το 1994 είναι μερικά από τα ορόσημα της αποκανονικοποίησης που οδήγησε στην απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ελλάδα.⁹

⁷ στοιχεία αντλημένα από Duisenberg (1998) σελ. 1

⁸ Το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο (net interest margin- NIM) έγινε αρνητικό το 1981 και 1982 και το ποσοστό ζημίας από 3% το 1979 έφτασε σε 30% το 1980, 70% το 1981 και 80% το 1982 πριν πέσει σε 40% το 1983. Dewatripont & Tirole (1999) σελ. 94, στοιχεία αντλημένα από White (1991) σελ. 70, με πηγή το Federal Home Loan Bank Board (FHLBB).

⁹ Βλ. Αντζουλάτος & Τσούμας (2002).

2.1.2 Διεθνοποίηση – Παγκοσμιοποίηση (*Internationalisation*)

Η διεθνοποίηση, αποτέλεσμα εν μέρει και της απορρύθμισης (με την κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods το 1971 και την ανισορροπία που προκλήθηκε λόγω των 2 Πετρελαϊκών κρίσεων που ακολούθησαν, οι διεθνείς κεφαλαιακές κινήσεις αυξήθηκαν), αύξησε τον αριθμό των ανταγωνιστών και δημιούργησε ευρύτερο πεδίο ανταγωνισμού, αφού η αγορά είναι πλέον όλος ο κόσμος.

Καταρχήν, λόγω της απορρύθμισης όπως αναλύθηκε ανωτέρω, κατέστη δυνατή η διεθνοποίηση των τραπεζικών δικτύων και οι τράπεζες άρχισαν να ακολουθούν τους πελάτες τους στο εξωτερικό. Το 1998 το μερίδιο των ξένων τραπεζικών καταστημάτων στο σύνολο του Ενεργητικού των τραπεζών έφτανε το 10% της αγοράς για την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών κρατών. Το άνοιγμα των τραπεζικών αγορών στη Νότια Ευρώπη ήταν αποτέλεσμα του «Προγράμματος της Ενιαίας Αγοράς» όπως προβλεπόταν από την ΟΝΕ. Ωστόσο, το επίπεδο της διεθνοποίησης παραμένει χαμηλότερο σε σχέση με την Αμερική όπου η ξένη διείσδυση είναι στο 30%, αν εξαιρέσουμε τον ειδικό ρόλο χρηματοοικονομικών κέντρων σε χώρες όπως η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και το Ην. Βασίλειο.¹⁰ Συγκεκριμένα, το Λουξεμβούργο ως φορολογικός παράδεισος είναι δεύτερο σε ξένες τράπεζες μετά την Αμερική και πρώτο στο μερίδιο αγοράς που αυτές κατέχουν (κάτι ανάλογο συμβαίνει με τα channel islands του Ηνωμένου Βασιλείου).

Η διεθνοποίηση και η παγκοσμιοποίηση ενδυναμώθηκαν και από την πρόοδο στις τηλεπικοινωνίες και την επεξεργασία πληροφοριών διότι πλέον εξαλείφθηκαν οι γεωγραφικοί περιορισμοί της «εποχής της τραπεζικής αλληλογραφίας» και της δυσκολίας αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων.

Επίσης, η διεθνοποίηση εισάγει και την έννοια του ανταγωνισμού μεταξύ νόμων, κανονιστικών συστημάτων και εποπτικών αρχών και δομών, δημιουργώντας παράλληλα την ανάγκη και τη δυνατότητα για συνεργασία σε θέματα λειτουργίας της πολιτικής των πιστωτικών ιδρυμάτων νόμων (policy functions).¹¹

¹⁰ Duisenberg (1998).

¹¹ Padoa-Schioppa (2004) σελ. 37.

2.1.3 Ανταγωνισμός

Όπως είδαμε και στην παράγραφο 2.1.1. η παλιά αντίληψη ότι οι τράπεζες σε ένα ολιγοπωλιακό περιβάλλον δε θα διακινδύνευαν τα κέρδη τους και θα εξασφάλιζαν μόνιμη σταθερότητα τόσο για τις ίδιες όσο και για το τραπεζικό σύστημα εν γένει, εγκαταλείφθηκε και μαζί με αυτή και η προσπάθεια να περιοριστεί μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων (π.χ. antitrust authority στην Ιταλία το 1990¹²) ο ανταγωνισμός. Έτσι, ο ανταγωνισμός αυξήθηκε σε δύο επίπεδα:

A) ανταγωνισμός **μεταξύ τραπεζών**. Οι γεωγραφικής φύσεως περιορισμοί έχουν αρθεί καθώς εγχώριες και υπεράκτιες (offshore) αγορές έχουν ενοποιηθεί.

B) ανταγωνισμός **με άλλους χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές**. Η δυνατότητα εισχώρησης σε ξένες αγορές, η απορρύθμιση και η ανάπτυξη της άμεσης χρηματοδότησης δημιούργησε ευκαιρίες ανάπτυξης αλλά και ανταγωνισμό καθώς επιτάθηκε το ενδιαφέρον τρίτων για κέρδος από χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Οι τράπεζες έπρεπε να αγωνιστούν πλέον για να κρατήσουν το μερίδιό τους από την αγορά απέναντι σε όλο και περισσότερους χρηματοοικονομικούς και μη διαμεσολαβητές. Νέες εταιρίες χρηματοδότησης περιουσιακών στοιχείων (factoring και leasing), εταιρίες venture capital, εταιρίες πιστωτικών καρτών και καταναλωτικών δανείων, ασφαλιστικές εταιρίες, αμοιβαία κεφάλαια, ταμεία συντάξεων κ.λπ. ήταν έτοιμα να προσφέρουν διαμεσολαβητικές υπηρεσίες με μερίδιο κομμάτι της πίτας της τραπεζικής κερδοφορίας. Η κατάσταση σήμερα έχει φτάσει στο σημείο, ποδοσφαιρικές ομάδες, εμπορικά πολυκαταστήματα και σουπερμάρκετ να προσφέρουν υπηρεσίες λιανικής τραπεζικής όπως πιστωτικές κάρτες, κ.λπ.¹³

2.1.4 Σύγκλιση στην πορεία προς την ONE. Η εισαγωγή του ευρώ.

Με την έναρξη λειτουργίας της Ο.Ν.Ε. επήλθε τόσο νομισματική σύγκλιση μέσω της εισαγωγής του κοινού νομίσματος όσο και χρηματοοικονομική σύγκλιση γενικότερα. Το μακροοικονομικό περιβάλλον έγινε σταθερότερο αφενός λόγω ευρώ, αφετέρου

¹² Padoa-Schioppa (2004) σελ. 34.

¹³ η ευρωπαϊκή χώρα στην οποία οι ποδοσφαιρικές ομάδες και τα σουπερμάρκετ ξεκίνησαν να προσφέρουν υπηρεσίες λιανικής τραπεζικής είναι το Ην. Βασίλειο. Βλ. Kosmidou *et al* (2005) σελ. 2

διότι για να ολοκληρωθεί η ενταξιακή πορεία των χωρών στην ΕΕ, αυτές έπρεπε να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι οποίες εγγυώντο την κατά το δυνατόν μακροοικονομική σταθερότητα. Μία από αυτές ήταν η μείωση του πληθωρισμού τους, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των ονομαστικών επιτοκίων (ονομαστικό επιτόκιο \approx πραγματικό επιτόκιο + αναμενόμενος πληθωρισμός). Η μείωση των επιτοκίων είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των τραπεζικών επιτοκιακών περιθωρίων.

Επίσης, η μείωση της μεταβλητότητας των επιτοκίων της αγοράς είχε ως αποτέλεσμα και τη μείωση του επιτοκιακού κινδύνου. Λόγω της σύγκλισης όμως, εκτός του επιτοκιακού, μειώθηκε και ο κίνδυνος αγοράς και ο συναλλαγματικός κίνδυνος, τρεις δηλαδή επιπλέον λόγοι για τους οποίους οι τράπεζες στο πλαίσιο του ανταγωνισμού είχαν κίνητρο να μειώσουν τα περιθώριά τους, εφόσον δε χρειαζόνταν να συνυπολογίσουν ασφάλιστρα κινδύνου (risk premia) στο margin.¹⁴

Έσοδα που απομειώθηκαν λόγω του κοινού νομίσματος ήταν τα έσοδα από ανταλλαγές συναλλάγματος και από αντιστάθμιση συναλλαγματικού κινδύνου μέσω παραγώγων.

Εκτός από την απώλεια παραδοσιακών πηγών εσόδων για τις τράπεζες, η εισαγωγή του ευρώ ενέτεινε ακόμα περισσότερο τον ανταγωνισμό μεταξύ χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών, στο βαθμό που αύξησε τη διαφάνεια των τιμών, κατάργησε το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που είχαν οι εγχώριοι φορείς λόγω της ύπαρξης εθνικών νομισμάτων, μείωσε τα έξοδα του underwriting¹⁵ και προώθησε την ανάπτυξη αγορών με πολύ μεγαλύτερο εύρος και ρευστότητα, οι οποίες ευνοούν την τιτλοποίηση. Η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων και πληροφοριών όπως και ανταγωνισμού που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη, έφτασε στο υψηλότερο σημείο της με την εφαρμογή της ΟΝΕ.

2.1.5 Ο ρόλος της τεχνολογίας

Καθοριστικός ήταν ο ρόλος της τεχνολογικής ανάπτυξης της Πληροφορικής και των Τηλεπικοινωνιών. Η νέα τεχνολογία κατάφερε να περιορίσει κατά πολύ τα κόστη

¹⁴ Maudos & Fernandez de Guevara (2003) σελ. 2264.

¹⁵ Βλ. Santos J. A. C. and K. Tsatsaronis (2002). "The cost of Barriers to Entry: Evidence from the Market for Corporate Euro Bond Underwriting". NYFED Working Paper, Rajan & Zingales (2003) σελ. 48.

συναλλαγών και τα κόστη συλλογής, αποθήκευσης, επεξεργασίας και αποστολής πληροφοριών. Επίσης, πέτυχε να αντικαταστήσει γραφειοκρατικές μεθόδους και μεθόδους που απαιτούσαν έντονη ανθρώπινη εργασία με αυτοματοποιημένες διαδικασίες. Τέλος, άλλαξε ανεπιστρεπτί τους τρόπους με τους οποίους οι πελάτες είχαν πρόσβαση σε τραπεζικές υπηρεσίες και προϊόντα μέσω αυτόματων καναλιών, του τηλεφώνου, του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου. Τώρα πλέον το τραπεζικό κατάστημα δεν είναι το μόνο μέρος που μπορεί να διενεργηθεί μια συναλλαγή.

Αυτές οι αλλαγές άλλαξαν τη φύση του ανταγωνισμού και επηρέασαν το εύρος της αγοράς για τραπεζικές εργασίες διευρύνοντας τη γκάμα των πιθανών εισερχομένων ανταγωνιστών.

Αξιοσημείωτη είναι και μια πρόβλεψη του Padoa-Schioppa.¹⁶ Οι τράπεζες αναθέτουν κάποιες από τις υπηρεσίες τους σε εταιρίες τεχνολογίας (outsourcing). Ποιος μπορεί να αντιπείνει πως στο τέλος το αφεντικό (η τράπεζα) θα υποκατασταθεί από τον υφιστάμενο (outsourcing firm), αφού ο τελευταίος θα έχει την αιχμή της τεχνολογίας, θα ελέγχει τα μέσα ηλεκτρονικής πρόσβασης και δε θα χρειάζεται να συντηρεί και Κατάστημα. π.χ. εταιρίες παροχής πρόσβασης στο Internet όπως οι Yahoo και η Microsoft πιθανόν κάποια στιγμή οδηγήσουν τις εξελίξεις της αγοράς.

Παραδείγματα των νέων προϊόντων και διαδικασιών είναι:

- Οι νέες ηλεκτρονικές διαρκείς αγορές δημοπρασιών (continuous auction markets) από τις αρχές του 1990s, π.χ. η CAC στο Παρίσι, η IBIS και, προσφάτως, η XETRA στη Φραγκφούρτη.
- Στις αγορές παραγώγων, το Deutsche Termin Börse (DTB) έχει πλέον πλήρες σύστημα ηλεκτρονικών παραγγελιών με το ένα τρίτο των μελών του σε σταθμούς εργασίας εκτός Γερμανίας. Τα MATIF και LIFFE, ενώ παραδοσιακά είχαν τα open outcry systems, αναπτύσσουν τώρα ηλεκτρονικά συστήματα διαπραγμάτευσης.
- Η επανάσταση της ηλεκτρονικής τραπεζικής (e-banking).
- Οι αυτόματες ταμιολογιστικές μηχανές (ATM) επιτρέπουν τραπεζικές συναλλαγές 24 ώρες το 24ωρο με χαμηλό κόστος και προς μεγάλη διευκόλυνση των πελατών.

¹⁶ Padoa- Schioppa (2004) σελ. 17.

- Στην πρόοδο των τηλεπικοινωνιών οφείλεται το “internet banking”, η «διαδικτυακή τραπεζική», ενώ
- η τελευταία καινοτομία των ημερών είναι η «εικονική τράπεζα», η “virtual bank”, η οποία δεν έχει φυσική υπόσταση αλλά υπάρχει στον κυβερνοχώρο (cyberspace).
- Ο πιστωτικός κίνδυνος τώρα πλέον ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό χάρη στα συστήματα παρακολούθησης και στις βάσεις δεδομένων αλλά και τις ποσοτικές μεθόδους (στατιστικές σκορόκαρτες και μοντέλα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου) που η τεχνολογία επέτρεψε να δημιουργηθούν.

2.1.6 Financial engineering

Η έρευνα για ευέλικτα και αποτελεσματικά εργαλεία για μετασχηματισμό των αποταμιεύσεων απέδωσε νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα, π.χ. στεγαστικά δάνεια κυμαινομένου επιτοκίου περιοριζόμενου από ανώτατο μέγιστο όριο (cap).

2.1.6.1 Νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα: παράγωγα

Στα τέλη του 1980 και στις αρχές του 1990 σε όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες ιδρύθηκαν χρηματιστήρια παραγώγων με το ποσό των παραγώγων από 2,7 δισ.\$ το 1986 να φθάνει τα 2,4 τρισ.\$ το 2001.¹⁷

2.1.6.2 Τιτλοποίηση απαιτήσεων

Πρόκειται για την έκδοση και διάθεση, με ιδιωτική τοποθέτηση μόνον, ομολογιών οποιουδήποτε είδους ή μορφής, η αποπληρωμή των οποίων πραγματοποιείται από το προϊόν είσπραξης επιχειρηματικών απαιτήσεων, οι οποίες μεταβιβάζονται λόγω πώλησης για τον σκοπό της τιτλοποίησης τους με έγγραφη σύμβαση μεταξύ «μεταβιβάζοντος» και «αποκτώντος», από δάνεια, πιστώσεις ή συμβάσεις παραγώγων χρηματοοικονομικών μέσων.¹⁸ Αμοιβαία κεφάλαια και εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου με έδρα την Ελλάδα, μπορούν να μετέχουν σε ιδιωτική τοποθέτηση εφόσον οι διατιθέμενες ομολογίες έχουν τύχει πιστοληπτικής αξιολόγησης από έναν διεθνώς αναγνωρισμένο οίκο αξιολόγησης (risk rating agency) σε ποσοστό το οποίο χαρακτηρίζεται διεθνώς ως επενδυτικού βαθμού (investment grade).

¹⁷ Rajan & Zingales (2003) p 9.

¹⁸ Εθνική συνομοσπονδία ελληνικού εμπορίου www.esee.gr

2.1.7 Ιδιαιτερότητες πελατειακής βάσης

Η πελατεία λιγότερο πιστή και τυποποιήσιμη και οπωσδήποτε πιο απαιτητική, σε σχέση με το παρελθόν, ζητά περισσότερο σύνθετες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Ακόμη, η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την αδυναμία των κρατικών ασφαλιστικών ταμείων να εγγυηθούν καταβολή επαρκούς σύνταξης οδήγησε στην αναζήτηση ασφαλιστικών προγραμμάτων μέσω των χρηματοοικονομικών διαμεσολαβητών.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, οι εξελίξεις στο χρηματοοικονομικό σύστημα κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια υπήρξαν ραγδαίες και ο χρηματοπιστωτικός τομέας άλλαξε κατά πολύ ιδίως μετά την είσοδο νέων ανταγωνιστών. Οι τράπεζες αντιμετώπισαν απώλειες που αποτυπώθηκαν στις οικονομικές τους καταστάσεις:

- Στο Ενεργητικό υπήρξαν απώλειες επενδύσεων που διέρρευσαν στον ανταγωνισμό (π.χ. λόγω των χρηματοοικονομικών νεωτερισμών όπως τα junk bonds που πωλούνται απευθείας από τις επιχειρήσεις στους επενδυτές, η τιτλοποίηση κ.λπ.),
- Στο Παθητικό υπήρξαν απώλειες καταθέσεων που και πάλι ο ανταγωνισμός απέσπασε.
- Στα αποτελέσματα χρήσης λόγω της απώλειας επιτοκιακών εσόδων εξαιτίας της μείωσης των βασικών παραδοσιακών τραπεζικών εργασιών (απώλειες καταθέσεων-χορηγήσεων από ανταγωνισμό και σε πολύ μικρότερο βαθμό, εσόδων από ανταλλαγές συναλλάγματος) και της μείωσης των επιτοκιακών περιθωρίων.

2.2 Η αντίδραση των τραπεζών

Στις προαναφερθείσες κοινωνικές, οργανωτικές, οικονομικές και κυρίως τεχνολογικές αλλαγές που συντελέστηκαν και τις απώλειες που αυτές συνεπάγονταν για τις τράπεζες λόγω απώλειας ενός μεριδίου της διαμεσολάβησης και των συναφών εσόδων, ο τραπεζικός κλάδος αντέδρασε με κάποιες «στρατηγικές» επιλογές:

2.2.1 Κατάργηση διαχωρισμού διαμεσολαβητικών υπηρεσιών. Εδραίωση Universal Banks.

Έως το 1970 στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης –πλην Γαλλίας, Γερμανίας, Ολλανδίας και Ελβετίας- και στις Η.Π.Α, υπήρχε διαχωρισμός, de jure σε Αμερική (Glass-Steagall Act 1933) και de facto στις υπόλοιπες, μεταξύ τραπεζών που ασχολούνται με την παραδοσιακή διαμεσολάβηση (δάνεια-καταθέσεις) και εταιριών που προσέφεραν άλλου τύπου υπηρεσίες όπως επενδύσεις χαρτοφυλακίου, ασφάλειες κ.λπ., λόγω του φόβου των Αμερικανικών τραπεζικών κρίσεων του 1930. Σύμφωνα με το Mishkin από το 1930 έως το 1933 οι πτωχεύσεις τραπεζών στην Αμερική έφθαναν κατά μέσο όρο τις 2.000 ετησίως,¹⁹ ένας από τους λόγους που ώθησε και στην Glass Steagall Act.

Το 1970 και κυρίως από το 1980 και εξής άρχισε η αντίστροφη πορεία. Εμφανίστηκαν και καθιερώθηκαν²⁰ οι mixed ή Universal Banks, Τράπεζες γενικών συναλλαγών, τράπεζες που είναι μέλη σε χρηματιστήρια και μπορούν να παράσχουν όλες τις υπηρεσίες in site.

2.2.2 Δημιουργία χρηματοοικονομικών ομίλων με Ίδρυση θυγατρικών

Στις περιπτώσεις ύπαρξης περιορισμών από το θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία τραπεζών που μπορούν να προσφέρουν όλες τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η αποδιαμεσολάβηση ώθησε τις τράπεζες να αντιδράσουν δημιουργώντας θυγατρικές εταιρείες, οι οποίες είχαν την ευελιξία και τη δυνατότητα να αποφεύγουν τους εκάστοτε περιορισμούς του θεσμικού πλαισίου, προσφέροντας χρηματοοικονομικές υπηρεσίες με ανταγωνιστικούς όρους.

¹⁹ Mishkin (2004) σελ. 261.

²⁰ Εξαιρέση αποτελεί το Ηνωμένο Βασίλειο. Στο λεγόμενο «Αγγλοσαξονικό σύστημα» εξακολουθεί η διάκριση μεταξύ των Εμπορικών Τραπεζών, αυτών που δέχονται καταθέσεις και χορηγούν δάνεια αλλά δεν εμπλέκονται σε εργασίες κεφαλαιαγοράς και των Επενδυτικών Τραπεζών, οι οποίες τυπικά δεν δέχονται καταθέσεις ούτε χορηγούν δάνεια αλλά κάνουν χρηματιστηριακές εργασίες και αναδοχές, δηλαδή παρέχουν προϊόντα κεφαλαιαγοράς. Υπάρχουν, τέλος και οι Building Societies που ασχολούνται μόνο με καταθέσεις και δάνεια. OECD Statistics (2002) σελ. 181-9.

2.2.3 Δημιουργία χρηματοοικονομικών ομίλων με Ενοποίηση χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (Consolidation)

Ιδρύθηκαν μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με σημαντικές θέσεις αγοράς κατόπιν **εξαγορών** και **συγχωνεύσεων**. Οι συγκεντρώσεις συνοδεύτηκαν από μια διαδικασία αναδιάρθρωσης και από τον αναπροσανατολισμό των δραστηριοτήτων από τον παραδοσιακό τραπεζικό δανεισμό σε δραστηριότητες "τράπεζας επενδύσεων". Ο αναπροσανατολισμός των τραπεζικών δραστηριοτήτων ενίσχυσε το ρόλο της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης στη δημιουργία και πώληση νέων προϊόντων.

Η συγκέντρωση μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικών χρηματοπιστωτικών τομέων εντείνεται σε διάφορες περιοχές της Ε.Ε. Ωστόσο, οι διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές δεν είναι σπάνιες.

Λόγω των σημαντικών διαφορών στο νομοθετικό και ρυθμιστικό περιβάλλον μεταξύ χωρών (π.χ. νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών και για τον ανταγωνισμό), οι οποίες δεν επιτρέπουν προς το παρόν την προσφορά ενός φάσματος πανευρωπαϊκών προϊόντων, οι οικονομίες κλίμακος που μπορούν να επιτευχθούν με διασυνοριακές συγχωνεύσεις φαίνονται λιγότερο σημαντικές από τις δυνατότητες που προσφέρουν οι εγχώριες συγχωνεύσεις. Οι πολιτισμικές διαφορές και οι διαφορές στα πλαίσια εταιρικής διακυβέρνησης τείνουν επίσης να αποθαρρύνουν τις διασυνοριακές συγκεντρώσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι χρηματοπιστωτικοί διαμεσολαβητές προτιμούν να προβούν σε αμυντικές συγχωνεύσεις σε εθνικό επίπεδο.

2.2.4 Σχηματισμός ομίλων ετερογενών δραστηριοτήτων (Conglomeration)

Πρόκειται για τη συγχώνευση με χρηματοοικονομικό ίδρυμα ή όμιλο που ασχολείται με τουλάχιστον δύο από τις τρεις παραδοσιακά ξεχωριστές δραστηριότητες διαμεσολάβησης (τραπεζικής, επενδυτικών προϊόντων και ασφαλειών). Πρόκειται για ένα γενικό ορισμό που διαφοροποιείται νομικά σε Ευρώπη και Αμερική. Η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων (EU Directive on Financial Conglomerates) απαιτεί την παρουσία ασφαλιστικών υπηρεσιών για να χαρακτηρίσει ένα conglomerate, ενώ στην Αμερική σύμφωνα με την Πράξη Gramm-

Leach-Bliley του 1999, το conglomerate είναι εταιρία που μπορεί, αλλά χωρίς απόλυτη δέσμευση, να προσφέρει το πλήρες εύρος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.²¹

2.2.5 Συμβάσεις παροχής τραπεζικών υπηρεσιών από τρίτους (Contract Banking)

Οι τράπεζες πλέον προσφέρουν ευρεία γκάμα προϊόντων και υπηρεσιών βασιζόμενες και σε συμβάσεις με εσωτερικούς ή εξωτερικούς συνεργάτες, προμηθευτές των «συστατικών» αυτών των προϊόντων και των υπηρεσιών.

2.2.6 Financial engineering

Και οι τράπεζες ανέπτυξαν νέα προϊόντα και διαδικασίες που εξυπηρετούν τις ανάγκες της πελατειακής βάσης και αποφέρουν κερδοφορία. Τα κυμαινόμενου επιτοκίου στεγαστικά δάνεια, τα χρηματοοικονομικά παράγωγα είναι π.χ. απαντήσεις στις αλλαγές στη ζήτηση ενώ οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες, το e-banking (phone banking & internet banking), τα ATMs κ.λπ. αλλαγές στις συνθήκες προσφοράς λόγω της προόδου της πληροφορικής. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί και η υιοθέτηση σύνθετων τεχνικών διαχείρισης της κερδοφορίας, με παράλληλη στάθμιση του χρηματοοικονομικού κινδύνου μέσω ποσοτικών μεθόδων που η ανάπτυξη της τεχνολογίας επέτρεψε.

Αυτές οι επιλογές των τραπεζών κατοχύρωσαν την κυρίαρχη θέση τους και σταδιακά επήλθε μια σχετική επαναδιαμεσολάβηση (reintermediation), δηλαδή η εκ νέου παροχή όλου του φάσματος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών μέσω τραπεζικών ομίλων με την ταυτόχρονη συνύπαρξη άλλων εξειδικευμένων φορέων.

2.3 Αποτελέσματα Στρατηγικής Τραπεζικών Ιδρυμάτων

Οι τράπεζες αντιμετώπισαν τις αλλαγές και ανταποκρίθηκαν στις νέες προκλήσεις επιτυγχάνοντας:

²¹ Padoa- Schioppa (2004) σελ. 57.

σε επίπεδο Ενεργητικού

- εξάπλωση στο asset management μέσω αυξημένης παροχής υπηρεσιών διαπραγμάτευσης χρεογράφων, υπηρεσιών θεματοφυλακής, διαχείρισης επενδυτικών κεφαλαίων, τιτλοποίησης,²²
- προσφορά νέων προϊόντων ειδικά στη λιανική τραπεζική (retail banking) που αποτέλεσε βασικό μοχλό ανάπτυξης της κερδοφορίας των Ευρωπαϊκών τραπεζών κατά το εξεταζόμενο διάστημα. Οι τράπεζες εκμεταλλευόμενες το φυσικό πλεονέκτημα της μεγαλύτερης οικειότητας με τα νοικοκυριά προσέφεραν πολλά νέα και διαφορετικά προϊόντα μέσω σταυροειδών πωλήσεων (cross selling), κινούμενες βασικά στα καταναλωτικά δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες που έχουν υψηλότερα επιτόκια.

Στις εταιρικές χορηγήσεις (corporate banking) σε ό,τι αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αυτές παρέμειναν πελάτες τραπεζών λόγω περιορισμένης ή αδύνατης πρόσβασης στις κεφαλαιαγορές και ανάγκης για αποτίμηση και παρακολούθηση λόγω ασύμμετρης πληροφόρησης. Αναφορικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις παρότι εκμεταλλεύονται την αποδιαμεσολάβηση, ένα κίνητρο σημαντικό για να εξακολουθήσουν να χρηματοδοτούνται από τράπεζες είναι η ταξινόμηση βάσει της πιστοληπτικής τους ικανότητας (credit rating risk classification) η οποία λειτουργεί ως διαπιστευτήριο για την αγορά. Η αξιολόγησή τους από τις τράπεζες ως υγιείς οργανισμοί με τους οποίους επιθυμείται συνεργασία αποτελεί απόδειξη της αξιοπιστίας και φερεγγυότητάς τους. Οι τραπεζικές χορηγήσεις μπορεί να συνδυαστούν με διάφορων μορφών χρηματοδότηση από την αγορά, ενώ τέλος για τους μεγάλους πελάτες υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στη διαπραγμάτευση των όρων ενός δανείου σε σχέση με ένα ομόλογο.

Το 2000 τα Ενεργητικά των τραπεζών ξεπερνούσαν τα Ενεργητικά όλων των μη τραπεζικών διαμεσολαβητών σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες.²³

²² ECB. (1999) σελ. 111.

²³ ECB. (2000) σελ. 8.

σε επίπεδο Παθητικού,

- αντίσταση στη διαρροή των καταθέσεων προσφέροντας νέα προϊόντα πχ τραπεζικά ομόλογα, repos, πιστοποιητικά καταθέσεων, και εναλλακτικές επενδύσεις υψηλού κινδύνου, π.χ. hedge funds κ.λπ. αλλά και επεκτείνοντας την ποικιλία των αποταμιευτικών προϊόντων συνδέοντάς τα με διάφορους δείκτες ή βάζοντας κατώτατο όριο στις ενδεχόμενες απώλειες και οροφή για την απόδοση τους (caps, floors, ceilings).

στα αποτελέσματα χρήσης

- αύξηση των μη επιτοκιακών εσόδων λόγω των νέων εργασιών και υπηρεσιών που παρέχουν και οι οποίες αποδίδουν προμήθειες ως αντιστάθμιση της μείωσης εσόδων από τις παραδοσιακές τραπεζικές υπηρεσίες καταθέσεων-χορηγήσεων.

2.4 Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας, το ότι οι τράπεζες χάνουν το μονοπώλιό τους ως διαμεσολαβητές σημαίνει πως μια δεδομένη λειτουργία αναλαμβάνεται από άλλες μορφές οργανισμών. Η μείωση του ρόλου των τραπεζών ως διαμεσολαβητές όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δείχνει μείωση της γενικής σπουδαιότητας τους καθώς αυτές αναπληρώνουν ή επεκτείνουν άλλες λειτουργίες την ίδια στιγμή.²⁴ Για παράδειγμα, ακόμα κι αν ισολογισμοί τους παρουσιάζουν κάποια στασιμότητα σε σχέση με άλλων διαμεσολαβητών, ωστόσο, έχουν επεκτείνει πάρα πολύ δραστηριότητες εκτός ισολογισμού.²⁵ Αν για παράδειγμα, ένας πελάτης χορηγήσεων αντικαταστήσει το δάνειό του με commercial paper και χρειαστεί εγγυητική επιστολή (letter of credit) από την τράπεζά του, όπως είναι κοινή πρακτική, δε μπορεί κανείς να πει πως η τράπεζα έχει χάσει μερίδιο αγοράς. «Ενώ το νοητό ποσό του δανείου έχει μεταφερθεί από την τράπεζα σε άλλους η τράπεζα διατηρεί τον κίνδυνο, που είναι το κεντρικό (και προσοδοφόρο) χαρακτηριστικό του δανείου».²⁶

²⁴ Schmidt, Hackethal and Tyrell (1997) σελ. 41.

²⁵ Boyd Gertler (1994).

²⁶ Dewatripont and Tirole (1999) σελ. 28.

Η επιβεβαίωση μέσω των οικονομικών καταστάσεων όσων εκθέσαμε στα δύο πρώτα κεφάλαια είναι το αντικείμενο της εμπειρικής ανάλυσης που θα ακολουθήσει. Ειδικότερα, η επίδραση της προσαρμογής των τραπεζικών ιδρυμάτων στο διαρκώς εξελισσόμενο χρηματοοικονομικό περιβάλλον λόγω της διαδικασίας της αποδιαμεσολάβησης, στην κερδοφορία των τραπεζών και τις πηγές της, ο βαθμός κατά τον οποίο τα μη επιτοκιακά έσοδα αντικατέστησαν τα επιτοκιακά, η πορεία των τελευταίων στο χρόνο, και κυρίως το αν τα μη επιτοκιακά είναι η απάντηση στον αυξανόμενο ανταγωνισμό και στο νέο status quo στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ερωτήματα στα οποία η εμπειρική ανάλυση που θα ακολουθήσει στο κεφάλαιο 5 θα μας βοηθήσει να απαντήσουμε.

Η Στροφή στα μη επιτοκιακά έσοδα

3.1 Εισαγωγή

Όπως θα φανεί και από την εμπειρική ανάλυση του κεφαλαίου 5, στις αρχές της δεκαετίας του 1990 οι τράπεζες πραγματοποίησαν σταδιακά μια στροφή από την παραδοσιακή πηγή εσόδων τους, τα επιτοκιακά έσοδα (διαφορά επιτοκίου καταθέσεων και επιτοκίου χορηγήσεων), σε δραστηριότητες οι οποίες αποδίδουν έσοδα από προμήθειες, αμοιβές από παρεχόμενες υπηρεσίες (service charges), από υπηρεσίες πίστης (fiduciary income), και έσοδα από χρηματιστηριακές πράξεις, στο σύνολο δηλαδή όσων ονομάζονται «μη επιτοκιακά έσοδα».

Πιο αναλυτικά, τα μη επιτοκιακά έσοδα περιλαμβάνουν προμήθειες κίνησης κεφαλαίων, αγοραπωλησίας συναλλάγματος, εισαγωγικών και εξαγωγικών εργασιών (π.χ. προμήθειες εγγυητικών επιστολών), διαχείρισης επενδυτικών προϊόντων (Ε.Γ.Ε.Δ., Ο.Μ.Ε.Δ., Αμοιβαίων Κεφαλαίων κ.λπ.), underwriting, brokerage παραγωγών, επαγγελματικής, καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης (π.χ. αξιολόγησης αιτημάτων δανείων, έκδοσης πιστωτικών καρτών, ή αναλήψεων με πιστωτικές κάρτες), ναυτιλιακών πιστοδοτήσεων, εργασιών leasing, έσοδα από υπηρεσίες φύλαξης (π.χ. θυρίδες, λογ/σμοί dormant), και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Χαρακτηριστικά, το 2001 τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα αποτελούσαν το 42% των καθαρών λειτουργικών εσόδων των Ευρωπαϊκών τραπεζών, ενώ το 1979 το ποσοστό ανερχόταν μόλις στο 25%. Σε ό,τι αφορά τη σχέση μεταξύ επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων, το 1979 τα καθαρά μη επιτοκιακά ήταν ίσα με το 25% των καθαρών επιτοκιακών ενώ το 2001 με το 73%. Τα δε μεικτά μη επιτοκιακά έσοδα ήταν το 9% των μεικτών επιτοκιακών το 1979, ποσοστό που αυξήθηκε στο 22% το 2001.

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η νέα ανταγωνιστική πραγματικότητα οδήγησε τις τράπεζες στην παροχή νέων υπηρεσιών και λειτουργιών

για την αντιστάθμιση της απώλειας επιτοκιακών εσόδων από τη βασική τραπεζική εργασία, το core banking business, στο οποίο επιδίδονταν αποκλειστικά σχεδόν έως το 1980 στην Ευρώπη και στο οποίο έχασαν το μονοπώλιο μετά την αποδιαμεσολάβηση. Στο κεφάλαιο αυτό θα επεκταθούμε λίγο περισσότερο στην έμφαση που δόθηκε από τις τράπεζες στα μη επιτοκιακά έσοδα και στην αναγωγή τους σε βασική νέα πηγή κερδοφορίας.

3.2 Η επίδραση των αποπληθωριστικών τάσεων

Καθοριστικός παράγοντας των εξελίξεων υπήρξε η μείωση του πληθωρισμού¹ ειδικά κατά τη δεκαετία του 1990 εν όψει και της έναρξης λειτουργίας της Ο.Ν.Ε. και της προαπαιτούμενης σύγκλισης των ευρωπαϊκών οικονομιών στα βασικά οικονομικά μεγέθη όπως ο πληθωρισμός. Παρατίθεται αναλυτικός πίνακας της εξέλιξης του πληθωρισμού από το 1992 και εξής καθώς και ο μ.ο. της προηγούμενης δεκαετίας:

Εξέλιξη πληθωρισμού

	Average 1981-91	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Αυστρία	3.2	3.4	3.2	2.7	1.6	1.8	1.2	0.8	0.5	2.0	2.3	1.7
Βέλγιο	4.2	2.2	2.5	2.4	1.3	1.8	1.5	0.9	1.1	2.7	2.4	1.6
Γαλλία	5.3	2.5	2.2	1.7	1.8	2.1	1.3	0.7	0.6	1.8	1.8	1.9
Γερμανία	..	5.1	4.4	2.7	2.7	1.2	1.5	0.6	0.6	1.4	1.9	1.3
Ελλάδα	18.5	15.9	14.4	10.9	8.9	7.9	5.4	4.5	2.1	2.9	3.7	3.9
Ιρλανδία	6.0	3.1	1.4	2.3	2.5	2.2	1.2	2.1	2.5	5.3	4.0	4.7
Ισπανία	8.5	5.9	4.9	4.6	4.6	3.6	1.9	1.8	2.2	3.5	2.8	3.6
Ιταλία	8.5	5.0	4.5	4.2	5.4	4.0	1.9	2.0	1.7	2.6	2.3	2.6
Λουξεμβούργο	4.0	3.2	3.6	2.2	1.9	1.2	1.4	1.0	1.0	3.8	2.4	2.1
Ολλανδία	2.1	2.8	1.6	2.1	1.4	1.4	1.9	1.8	2.0	2.3	5.1	3.9
Πορτογαλία	16.3	8.9	5.9	5.0	4.0	2.9	1.9	2.2	2.2	2.8	4.4	3.7
Φινλανδία	5.9	3.2	3.3	1.6	0.4	1.1	1.2	1.4	1.3	3.0	2.7	2.0
χώρες εκτός Ο.Ν.Ε.												
Δανία	5.0	2.1	1.3	2.0	2.1	2.1	2.2	1.8	2.5	2.9	2.4	2.4
Ηνωμένο Βασίλειο	5.6	4.2	2.5	2.0	2.7	2.5	1.8	1.6	1.3	0.8	1.2	1.3
Σουηδία	7.3	2.4	4.7	2.2	2.5	0.5	0.7	-0.3	0.5	0.9	2.4	2.2
ευρωζώνη	..	4.6	4.0	3.2	3.2	2.4	1.7	1.2	1.2	2.2	2.5	2.3

Πηγή στοιχείων: OECD Economic Outlook 78 database.

¹ Ο πληθωρισμός, η αύξηση δηλαδή στα επίπεδα τιμών επιδρά αρνητικά στην κερδοφορία των τραπεζών «μέσω της αύξησης των λειτουργικών εξόδων, της ανάγκης για αύξηση των προβλέψεων και της μεταβλητότητας επιτοκίων και συναλλαγματικών ισοτιμιών». Σταϊκούρας & Στέλιος (2001).

Από τον ως άνω πίνακα είναι εμφανές ότι μέσα στα 11 έτη, από το 1992 έως και το 2002, από 4,6% ο πληθωρισμός στην ευρωζώνη μειώθηκε κατά 50% ακριβώς σε 2,3%.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Ελλάδας (που έως το 1998 είχε τον υψηλότερο πληθωρισμό) και της Πορτογαλίας που ξεκινώντας με μ.ο. πληθωρισμού προηγούμενης δεκαετίας (1981-91) 18,5% και 16,3% αντιστοίχως, έφτασαν τελικά στο 3,9% και 3,7% το 2002. Σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες εντός και εκτός Ο.Ν.Ε. έκαναν τη μεγαλύτερη προσπάθεια για να επιτύχουν τη σύγκλιση.

Η σημαντική πτώση του πληθωρισμού οδήγησε στη μείωση των ονομαστικών επιτοκίων στην Ο.Ν.Ε. δεδομένου πως το ονομαστικό επιτόκιο ισούται (κατά προσέγγιση) με το πραγματικό συν τον αναμενόμενο πληθωρισμό $(i_t \approx r_t + E_t \pi_{t+1})^2$.

3.3 Η επίδραση παραγόντων διαμόρφωσης περιθωρίων

Καθοριστικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση των επιτοκιακών περιθωρίων είναι:³

α) η δομή της αγοράς σε επίπεδο ανταγωνισμού. Όταν οι τράπεζες έχουν το μονοπώλιο, μπορούν να εφαρμόζουν υψηλά περιθώρια. Όσο περισσότεροι οι ανταγωνιστές, επειδή υπάρχει μεγαλύτερη προσφορά διαμεσολαβητικών υπηρεσιών, τόσο περισσότερο πέφτουν τα περιθώρια (εννοούμε τα overall margins), αφού μειώνονται τα μέσα περιθώρια δανεισμού και διευρύνονται τα μέσα περιθώρια καταθέσεων, στην προσπάθεια να διεκδικηθεί μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς.

β) το μέσο λειτουργικό κόστος. Όσο μεγαλύτερο, τόσο υψηλότερο πρέπει να είναι το περιθώριο ώστε να καλυφθεί το κόστος.

γ) η αποστροφή στον κίνδυνο. Όσο πιο risk averse είναι μια τράπεζα, τόσο πιο υψηλό και το περιθώριο.

δ) η μεταβλητότητα των επιτοκίων της χρηματαγοράς. Όσο μεγαλύτερη, τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος αγοράς, και τόσο μεγαλύτερο και το premium που θα συνυπολογίσει η τράπεζα στον καθορισμό του περιθωρίου (δανεισμού ή καταθέσεων).

² Αντζουλάτος & Τσούμας (2002) σελ. 69

³ Σχετικό το άρθρο Maudos et al. (2004) σελ. 2264-5.

ε) ο πιστωτικός κίνδυνος. Ισχύει ό,τι και για τον αγοράς.

στ) η αποδοτικότητα. Μικρή αποδοτικότητα δεν επιτρέπει χαμηλά περιθώρια.

ζ) το κόστος ευκαιρίας για τη διατήρηση αποθεματικών κεφαλαίων. Όσο πιο πολλά κεφάλαια, τόσο μεγαλύτερο το κόστος ευκαιρίας και άρα χρειάζεται μεγαλύτερο επιτοκιακό περιθώριο.

Ο συνεχώς αυξανόμενος ανταγωνισμός, η μείωση του λειτουργικού κόστους με τη βοήθεια της τεχνολογίας αλλά και με μια γενικότερη ανασυγκρότηση, ο περιορισμός της σημασίας των παραγόντων κινδύνου με την ένταξη στην ΟΝΕ και το σταθερότερο μακροοικονομικό περιβάλλον στο οποίο οι αγορές παρουσιάζουν μικρή μεταβλητότητα, και η βελτίωση της αποδοτικότητας των τραπεζών επέτρεψαν ή επέβαλαν στις τράπεζες να κινηθούν σε μειωμένα περιθώρια.

3.4 Μείωση επιτοκίων, margins & spreads και μειωμένα επιτοκιακά έσοδα

Η πτώση των ονομαστικών επιτοκίων και των επιτοκίων αναφοράς σε όλη την Ευρώπη ειδικά από το 1995 και εξής εν όψει της ένταξης στην ΟΝΕ και της σύγκλισης που έπρεπε να επιτευχθεί, μείωσε:

α) την απόδοση του τοκοφόρου Ενεργητικού των Τραπεζών -ωστόσο όχι και τόσο πολύ καθώς αυξήθηκε σημαντικά ο όγκος του δανεισμού,

β) το συνολικό spread, τη διαφορά μεταξύ μέσης απόδοσης τοκοφόρου Ενεργητικού και μέσου κόστους Παθητικού για το οποίο πληρώνονται τόκοι,

γ) το περιθώριο δανεισμού και

δ) το επιτοκιακό περιθώριο (ειδικά από το 1997 και εξής).

Ενδεικτικά παρατίθενται στοιχεία για την εξέλιξη των επιτοκίων, βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων για τη δεκαετία 1991-2001.

Βραχυπρόθεσμα επιτόκια

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Αυστρία	9.5	9.5	7.0	5.1	4.6	3.4	3.5	3.6	3.0		
Βέλγιο	9.4	9.4	8.2	5.7	4.8	3.2	3.4	3.6	3.0		
Γαλλία	9.6	10.3	8.6	5.8	6.6	3.9	3.5	3.6	3.0		
Γερμανία	9.2	9.5	7.3	5.4	4.5	3.3	3.3	3.5	3.0		
Ελλάδα	23.3	21.7	21.3	19.3	15.5	12.8	10.4	11.6	8.9	4.4	4.3
Ιρλανδία	10.4	14.3	9.1	5.9	6.2	5.4	6.1	5.4	3.0		
Ισπανία	13.2	13.3	11.7	8.0	9.4	7.5	5.4	4.2	3.0		
Ιταλία	12.2	14.0	10.2	8.5	10.5	8.8	6.9	5.0	3.0		
Λουξεμβούργο	9.4	9.4	8.2	5.7	4.8	3.2	3.4	3.6	3.0		
Ολλανδία	9.3	9.4	6.9	5.2	4.4	3.0	3.3	3.5	3.0		
Πορτογαλία	17.7	16.1	12.5	11.1	9.8	7.4	5.7	4.3	3.0		
Φινλανδία	13.1	13.3	7.8	5.4	5.8	3.6	3.2	3.6	3.0		
χώρες εκτός Ο.Ν.Ε.											
Δανία	9.7	11.0	10.4	6.1	6.1	3.9	3.7	4.1	3.3	4.9	4.6
Ηνωμένο Βασίλειο	11.5	9.6	5.9	5.5	6.7	6.0	6.8	7.3	5.4	6.1	5.0
Σουηδία	11.6	12.9	8.4	7.4	8.7	5.8	4.1	4.2	3.1	4.0	4.0
ευρωζώνη	10.5	11.2	8.6	6.3	6.4	4.8	4.2	3.9	3.0	4.4	4.3

Για τις χώρες της Ο.Ν.Ε δεν υπάρχουν τιμές μετά το 1998 (πλην της Ελλάδας που έγινε μέλος το 2000) καθώς τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια είναι ίσα με το ένα, πλέον, επιτόκιο της ευρωζώνης.

Πηγή στοιχείων: OECD Economic Outlook 78 database.

Μακροπρόθεσμα επιτόκια

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Αυστρία	8.5	8.1	6.7	7.0	7.1	6.3	5.7	4.7	4.7	5.6	5.1
Βέλγιο	9.3	8.7	7.2	7.7	7.4	6.3	5.6	4.7	4.7	5.6	5.1
Γαλλία	9.0	8.6	6.8	7.2	7.5	6.3	5.6	4.6	4.6	5.4	4.9
Γερμανία	8.5	7.8	6.5	6.9	6.9	6.2	5.6	4.6	4.5	5.3	4.8
Ελλάδα	9.8	8.5	6.3	6.1	5.3
Ιρλανδία	9.4	9.3	7.6	8.0	8.2	7.2	6.3	4.7	4.8	5.5	5.0
Ισπανία	12.8	11.7	10.2	10.0	11.3	8.7	6.4	4.8	4.7	5.5	5.1
Ιταλία	13.3	13.3	11.2	10.5	12.2	9.4	6.9	4.9	4.7	5.6	5.2
Λουξεμβούργο	7.2	7.2	6.3	5.6	4.7	4.7	5.5	4.9
Ολλανδία	8.7	8.1	6.4	6.9	6.9	6.2	5.6	4.6	4.6	5.4	5.0
Πορτογαλία	10.5	11.5	8.6	6.4	4.9	4.8	5.6	5.2
Φινλανδία	11.7	12.0	8.8	9.0	8.8	7.1	6.0	4.8	4.7	5.5	5.0
χώρες εκτός Ο.Ν.Ε.											
Δανία	9.3	9.0	7.3	7.8	8.3	7.2	6.3	5.0	4.9	5.7	5.1
Ηνωμένο Βασίλειο	10.1	9.1	7.5	8.2	8.2	7.8	7.1	5.5	5.1	5.3	4.9
Σουηδία	10.7	10.0	8.5	9.5	10.2	8.0	6.6	5.0	5.0	5.4	5.1
ευρωζώνη	10.1	9.6	7.8	8.0	8.4	7.1	6.0	4.8	4.6	5.4	5.0

Σημείωση: 10-year benchmark government bond yields where available or yield on approximately similar financial instruments (<http://www.oecd.org/eco/sources-and-methods>).

Πηγή στοιχείων: OECD Economic Outlook 78 database.

Παρατηρείται δηλαδή πτώση των επιτοκίων κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες μέσα στη δεκαετία 1991-2001. Αυτή η εξέλιξη επηρέασε τα επιτοκιακά έσοδα, χωρίς ωστόσο να καταστεί εμφανής ή συνταρακτική της επίδραση διότι αυξήθηκε αλματωδώς ο όγκος των χορηγήσεων. Οι τράπεζες, ωστόσο, έπρεπε να αντιδράσουν, κάτι που έγινε με τη στροφή στα μη επιτοκιακά έσοδα.

3.5 Εμπιστοσύνη στα μη επιτοκιακά έσοδα

3.5.1 Μείωση μεταβλητότητας

Ένας από τους λόγους που ώθησε τις τράπεζες στη στροφή στα μη επιτοκιακά έσοδα ήταν η αίσθηση ότι τα μη επιτοκιακά έσοδα μειώνουν τη μεταβλητότητα των κερδών και επομένως, τον κίνδυνο κι αυτό διότι δεν εξαρτώνται τόσο από την γενική κατάσταση της οικονομίας (όσο τα επιτοκιακά) έτσι ώστε η αύξησή τους να μειώνει την κυκλική διασπορά των τραπεζικών εσόδων και κερδών.

3.5.2 Διαφοροποίηση – Μειωμένος κίνδυνος – μειωμένες κεφαλαιακές απαιτήσεις – μειωμένο κόστος εσωτερικού ελέγχου

Επίσης, η πληθώρα προσφερόμενων προϊόντων και οι σταυροειδείς πωλήσεις (cross selling) σε συνδυασμό με αυξανόμενα μη επιτοκιακά έσοδα θα μπορούσε θεωρητικά να προσφέρει οφέλη διαφοροποίησης στο χαρτοφυλάκιο των εσόδων μιας τράπεζας. Αν υπάρχει αρνητική ή ασθενής συσχέτιση ανάμεσα σε επιτοκιακά και μη επιτοκιακά έσοδα, τα μη επιτοκιακά διαφοροποιούν τα έσοδα της τράπεζας και βελτιώνουν τη σχέση κινδύνου/απόδοσης.

Η μείωση του κινδύνου ενδιαφέρει και τις τράπεζες, διότι διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο εσόδων και μικρότερος κίνδυνος συνεπάγεται μειωμένες κεφαλαιακές απαιτήσεις, και τους ελεγκτές – επόπτες καθώς το κόστος για εσωτερικό έλεγχο θα είναι μικρότερο, αλλά και τους διευθυντές των τραπεζών, οι οποίοι αποστρέφονται τον κίνδυνο.

3.6 Είναι τελικά τα μη επιτοκιακά έσοδα πανάκεια;

Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, το θέμα παραμένει ανοικτό.

1. Καταρχήν η μείωση της μεταβλητότητας της ανάπτυξης των εσόδων το 1990 είναι πιο πολύ αποτέλεσμα της μείωσης της μεταβλητότητας των επιτοκιακών εσόδων παρά των οφελών της διαφοροποίησης από την αύξηση των μη επιτοκιακών εσόδων. Κι αυτό γιατί η ανάπτυξη που οφείλεται σε μη επιτοκιακά έσοδα παρουσιάζει μεγαλύτερη μεταβλητότητα από αυτή που οφείλεται σε επιτοκιακά, κυρίως λόγω της υψηλής μεταβλητότητας των εσόδων από εμπορικές πράξεις (χρηματιστήριο κ.λπ.).

Ειδικότερα, σύμφωνα με μελέτη του Stiroh⁴ που εξέτασε πηγές μεταβλητότητας και αποδόσεις για δύο δεκαετίες (1980-2001) στις ΗΠΑ ανάμεσα σε τραπεζικά και μη τραπεζικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα αναφορικά με τους ρυθμούς ανάπτυξης των «συστατικών» των μη επιτοκιακών εσόδων, τα έσοδα από εμπορικές πράξεις παρουσιάζουν τεράστια μεταβλητότητα, 5,5 φορές πάνω από τη μεταβλητότητα των εσόδων που οφείλονται στις προμήθειες και πάνω από 13,5 φορές περισσότερο από τη μεταβλητότητα των εσόδων από προσφερόμενες υπηρεσίες.

Επίσης, σε μελέτη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας⁵ 8 χώρες εκ των 15 της Ε.Ε. βρέθηκαν να έχουν πιο μεταβλητά τα μη επιτοκιακά έσοδα ενώ 7 χώρες τα επιτοκιακά και αυτό δικαιολογείται, όπως και στο δείγμα του Stiroh, από την αναλογία των συστατικών των μη επιτοκιακών εσόδων καθώς τα έσοδα από προμήθειες είναι λιγότερο μεταβλητά από τα έσοδα από χρηματοοικονομικές λειτουργίες, ενώ και οι κατηγορίες των προμηθειών είναι ετερογενείς. Η κατάσταση δηλαδή δεν είναι ξεκάθαρη για το αν τα μη επιτοκιακά έσοδα επιφέρουν μείωση μεταβλητότητας.

2. Σχετικά με τη διαφοροποίηση, η εξέταση αποδόσεων και μεταβλητότητας σε τραπεζικούς οργανισμούς με πολλές δραστηριότητες δεν κατορθώνει να αποδείξει πάντοτε ύπαρξη οφελών από τη διαφοροποίηση. Σύμφωνα με το Stiroh, π.χ. οι σταυροειδείς πωλήσεις (cross selling) είναι μια στρατηγική που εκθέτει στον ίδιο

⁴ Stiroh, (2004)

⁵ ECB (2000) σελ. 8

κίνδυνο ταυτόχρονα πολλά τμήματα μιας τράπεζας και φυσιολογικά μειώνει τη δυνατότητα για οφέλη διαφοροποίησης.⁶

Σχετικά με τη μείωση του κινδύνου διάφορα άρθρα⁷ εξετάζοντας συνδυασμούς τραπεζικών ιδρυμάτων με μη τράπεζες καταλήγουν ότι η συγχώνευση τραπεζών με εταιρίες ασφαλειών ζωής μειώνει όντως τη μεταβλητότητα των αποδόσεων και το ρίσκο της χρεοκοπίας ενώ με ασφάλειες περιουσίας αυξάνεται ο κίνδυνος αλλά αυξάνονται και οι αποδόσεις ακόμη περισσότερο. Θεωρούν πάντως, ότι η επέκταση τραπεζών σε μη τραπεζικές εργασίες γενικά μειώνει τον κίνδυνο.⁸ Άλλη μελέτη καταλήγει στο ότι η συγχώνευση με γνώμονα τη διαφοροποίηση μιας τράπεζας και ως προς τις δραστηριότητες αλλά και ως προς τα γεωγραφικά μέρη που δραστηριοποιείται είναι πιο αποδοτική, ωστόσο, και πάλι οι συγχωνεύσεις με σκοπό τη διαφοροποίηση «δε δημιουργούν αξία»⁹.

Ωστόσο, άλλη μελέτη¹⁰ καταλήγει πως ειδικά τα έσοδα από εμπορικές πράξεις σχετίζονται με μειωμένο κέρδος ανά μονάδα κινδύνου ενώ τα μη επιτοκιακά έσοδα σχετίζονται θετικά με τον κίνδυνο χρεοκοπίας που μετράται από το «Z σκορ». Τα αποτελέσματά της δείχνουν πως η τάση προς τα μη επιτοκιακά έσοδα χειροτερεύει την αναλογία κινδύνου/απόδοσης για μια τράπεζα καθώς η μεταβλητότητα αυξάνει ενώ οι αποδόσεις όχι.

Τελικά γεννώνται ισχυρές αμφιβολίες σχετικά με την άποψη ότι τα μη επιτοκιακά έσοδα σταθεροποιούν τα έσοδα και την κερδοφορία και μειώνουν τον κίνδυνο. Ωστόσο, από τα στοιχεία της μελέτης του Stiroh προέκυψε πως το 1/3 των τραπεζών είχε αρνητική συσχέτιση μεταξύ επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων, δηλαδή τα μη επιτοκιακά διαφοροποίησαν τα έσοδα της τράπεζας και βελτίωσαν τη σχέση κινδύνου/απόδοσης, ενώ και το προαναφερθέν άρθρο της ECB διαπιστώνει σε 8 χώρες αρνητική συσχέτιση μεταξύ επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων.

⁶ Stiroh, (2004) σελ. 863.

⁷ Boyd and Graham (1988), Boyd, Graham and Hewitt (1993), Saunders and Walter (1994), Lown et al. (2000), όπως τα αναλύει ο Stiroh (2004).

⁸ Santomero and Chung (1992), Saunders and Walter (1994), όπως παρατίθενται από Stiroh (2004).

⁹ DeLong (2001), όπως παρατίθεται από Stiroh (2004)..

¹⁰ Stiroh (2004) σελ 879.

Γενικά, τα στατιστικά αποτελέσματα είναι ετερογενή και πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή και για τον πρόσθετο λόγο ότι τα συστατικά των μη επιτοκιακών εσόδων δεν παραμένουν στην ίδια αναλογία καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Επίσης, εμπορικοί λόγοι και η τιμολογιακή πολιτική που υιοθετείται από τις τράπεζες μπορεί να επηρεάσουν τη συσχέτιση μεταξύ επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων.

Οι σχετικές εμπειρικές αναλύσεις είναι δηλαδή αναλύσεις αμφίσημες που πρέπει πάντοτε να ερμηνεύονται με προσοχή.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΧΩΝ

Χρηματοοικονομικοί Δείκτες

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον όρο «ανάλυση χρηματοοικονομικών δεικτών» εννοούμε τον υπολογισμό και τη σύγκριση δεικτών που προέρχονται από πληροφορίες αντλούμενες από τις οικονομικές καταστάσεις εταιριών, εν προκειμένω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Οι αριθμοδείκτες αυτοί χωρίζονται σε κατηγορίες που ενημερώνουν για διαφορετικές πλευρές της οικονομικής κατάστασης μιας Τράπεζας και των λειτουργιών της.¹ Η κατηγορία στην οποία εμείς θα εστιάσουμε είναι εκείνη των δεικτών κερδοφορίας, το επίπεδο των οποίων και οι ιστορικές τους τάσεις σε ό,τι αφορά τις Ευρωπαϊκές Τράπεζες, αποτελούν και τη βάση για την ανάλυσή μας.

Η οικονομική κατάσταση στην οποία θα βασιστούμε είναι η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, η πιο δημοφιλής από τις οικονομικές καταστάσεις για δύο λόγους: Καταρχήν απαντά στο φλέγον ερώτημα «τι επέτυχε αυτό το χρόνο η εταιρία», καθώς περιλαμβάνει στοιχεία για τα καθαρά έσοδα και τα κέρδη. Ουσιαστικά, αυτό που το income statement αποκαλύπτει είναι πόσα χρήματα απέφεραν σε μια εταιρία οι δραστηριότητές της (έσοδα), πόσα δαπάνησε (έξοδα) και

¹ Αυτές οι κατηγορίες δεικτών αντιστοιχούν στις 6 «περιοχές ενδιαφέροντος» ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, που εξετάζει το διεθνές σύστημα αξιολόγησης CAMELS, ακρώνυμο των λέξεων **C**apital, **A**sset quality, **M**anagement quality, **E**arnings, **L**iquidity & **S**ensitivity to Market Risk. [Οι Εποπτικές Αρχές βαθμολογούν κάθε Τράπεζα με σκορ από 1 (το ανώτατο) έως 5 (το κατώτατο) για τον κάθε παράγοντα. Αν μια Τράπεζα έχει μέσο όρο βαθμολογίας κάτω του 2, θεωρείται υψηλής ποιότητας οργανισμός, ενώ οι Τράπεζες με σκορ άνω του 3 θεωρούνται κάτω του ικανοποιητικού επιπέδου. Το σύστημα αυτό βοηθά τις Εποπτικές Αρχές να εντοπίσουν ποιες Τράπεζες χρειάζονται προσοχή].

τη διαφορά μεταξύ των δύο (κέρδος/ζημία) σε μια συγκεκριμένη χρήση. Το κέρδος είναι άλλωστε ο βασικός λόγος και ο σκοπός που οι εταιρίες λειτουργούν.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι ενώ ο ισολογισμός είναι μια φωτογραφία της οικονομικής κατάστασης της εταιρίας σε μια συγκεκριμένη στιγμή στο χρόνο (31.12.), η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης παρουσιάζει τις δραστηριότητες της εταιρίας και τα αποτελέσματά τους για έναν ολόκληρο χρόνο.

4.2 Παρουσίαση Αριθμοδεικτών

Οι δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν είναι οι παρακάτω:

Απόδοση Μέσου Ενεργητικού (Return on Average Assets)

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} = \text{ROAA} \quad (1)$$

Η απόδοση του Ενεργητικού, βασικός δείκτης γενικής κερδοφορίας μετρά την παραγωγικότητα τόσο για τους μετόχους όσο και για τους πιστωτές. Είναι το προϊόν της διαίρεσης των καθαρών κερδών δια το μέσο όρο του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων της Τράπεζας και δείχνει τι κερδίζει η Τράπεζα για κάθε € του Ενεργητικού της. Ο λόγος που χρησιμοποιούμε το μέσο Ενεργητικό και σε αυτό το δείκτη αλλά και σε άλλους πιο κάτω είναι για την αποφυγή "window dressing" τεχνικών και για να «συλλάβουμε» τις όποιες αλλαγές συνέβησαν στο Ενεργητικό κατά την οικονομική χρήση. Το μέσο Ενεργητικό δίνει αληθινή εικόνα σε σχέση με τη φωτογραφία της 31.12. "end year total assets", η οποία μπορεί να έχει επηρεαστεί σκοπίμως και προσωρινά.

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (Return on Equity)

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων}} = \text{ROE} \quad (2)$$

Ο συγκεκριμένος δείκτης μετρά την απόδοση της επένδυσης των μετόχων. Υπολογίζεται ως το πηλίκo των καθαρών κερδών διά του ετήσιου συνόλου του μετοχικού κεφαλαίου και δείχνει πόσο καθαρό κέρδος προήλθε από την

καθαρή αξία, το κεφάλαιο των μετόχων. Είναι ένα μέτρο για το πόσο καλά η Διοίκηση της Τράπεζας χρησιμοποιεί τα Ίδια Κεφάλαια και με αυτή την έννοια είναι πολύ σημαντικός δείκτης κερδοφορίας. Χαμηλός δείκτης σημαίνει μικρή απόδοση για το κεφάλαιο των μετόχων. Ωστόσο, σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να λάβουμε υπόψη και την όποια επέκταση της εταιρίας, δανεισμό (και συνεπαγόμενη πληρωμή τόκων που θα μειώσει τον αριθμητή του δείκτη) κ.λπ. που πιθανόν να έγινε μέσα στη χρήση.

Υψηλός δείκτης σημαίνει ικανή διαχείριση και κερδοφορία, αλλά μπορεί επίσης να είναι ένδειξη ύπαρξης χαμηλής κεφαλαιοποίησης (undercapitalization) ή να σημαίνει πως ο δανεισμός αποτελεί μεγάλη πηγή κεφαλαίων. Γενικότερα, όσο πιο ψηλός ο δείκτης τόσο πιο καλά, χωρίς ωστόσο να ξεχνάμε πως αν είναι χαμηλός ίσως να πρόκειται για μακροπρόθεσμη ωφέλεια για το χρηματοπιστωτικό οργανισμό.

Το ROE ισούται με το ROA επί το δείκτη Ενεργητικού προς Ίδια Κεφάλαια, ο οποίος ονομάζεται και πολλαπλασιαστής των Ι.Κ. και μετρά τη χρηματοοικονομική μόχλευση. Οι τράπεζες με χαμηλότερη μόχλευση (περισσότερα Ι.Κ.) θα παρουσιάζουν υψηλότερο ROA και χαμηλότερο ROE. Επειδή μια ανάλυση του ROE παραβλέπει τους μεγαλύτερους κινδύνους που είναι συνδεδεμένοι με τη μόχλευση, που συχνά καθορίζεται από τη νομοθεσία, ο ROA θεωρείται από πολλούς ως ο δείκτης κλειδί για την κερδοφορία μιας τράπεζας.²

Ο παράγοντας που διακρίνει ROE και ROA είναι η χρηματοοικονομική μόχλευση, ο δανεισμός. Εφόσον σύμφωνα με τη θεμελιώδη εξίσωση του ισολογισμού: Ενεργητικό = Παθητικό + Ίδια Κεφάλαια, τα Ι.Κ. θα ισούντο με το Ενεργητικό εάν η εταιρία δεν είχε αντλήσει καθόλου δανειακά κεφάλαια, και το ROE θα ήταν ίσο με το ROA. Δανειζόμενη αυξάνει το Ενεργητικό της, λόγω των μετρητών που βάζει στο ταμείο της, και έτσι μικραίνει το ROA, ενώ μειώνει τα Ίδια Κεφάλαια (αφού $I.K. = \text{Ενεργητικό} - \text{total debt}$) οπότε αυξάνει το ROE της, το οποίο έχει ως παρονομαστή τα Ι.Κ. Συνοψίζοντας δηλαδή, αύξηση των δανειακών κεφαλαίων συνεπάγεται αύξηση του ROE και μείωση του ROA. Ένα εντυπωσιακό ROE σε συνδυασμό με ένα μειωμένο ROA μεταφράζεται σε αυξημένα δανειακά κεφάλαια και

² IMF (2002)

αυξημένη μόχλευση, ενώ το ROA επειδή ο παρονομαστής του εμπεριέχει και Ι.Κ. και δανεισμό (το άθροισμά τους=total assets) είναι καταλληλότερο σε αυτή την περίπτωση για να καταδείξει πόσο αποδοτικά η εταιρία χρησιμοποιεί αυτές τις δύο μορφές χρηματοδότησης.

Γι αυτό και οι δύο αυτοί δείκτες πρέπει να συνεκτιμώνται. Αν το ROA είναι τουλάχιστον σταθερό και τα δανειακά επίπεδα είναι λογικά, υψηλό ROE είναι καλή ένδειξη υψηλής κερδοφορίας. Από την άλλη, αν το ROA είναι χαμηλό και η εταιρία έχει μεγάλα δάνεια, το υψηλό ROE μπορεί να δώσει εσφαλμένη εντύπωση για τον πλούτο της εταιρίας.

Απόδοση Μέσου Ενεργητικού Προ Φόρων (Pre-tax ROAA)

$$\frac{\text{Κέρδη Προ Φόρων}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (3)$$

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων Προ Φόρων (Pre-tax ROE)

$$\frac{\text{Κέρδη Προ Φόρων}}{\text{Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων}} \quad (4)$$

Οι δείκτες (3) και (4), παραλλαγή των κλασικών (1) και (2) καθιστούν εφικτή μια καλύτερη σύγκριση χωρών με διαφορετικό φορολογικό σύστημα.³

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα και Καθαρά Μη Επιτοκιακά έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Asset Utilisation), (Gross Income as a share of Assets)

$$\frac{\text{Καθαρά επιτοκιακά + καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (5)$$

Υπολογίζεται ως το πηλίκο των καθαρών επιτοκιακών εσόδων και των καθαρών μη επιτοκιακών δια του μέσου όρου του ετήσιου συνόλου των περιουσιακών

³ Π.χ. στη Φινλανδία τουλάχιστον μέχρι το 2000 δε φορολογούνταν οι τραπεζικοί λογ/σμοί φυσικών προσώπων ενώ στο Βέλγιο τα κεφαλαιακά κέρδη. ECB (2000).

στοιχείων όπως διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της χρήσης, και εκφράζει το σύνολο των λειτουργικών εσόδων που η Τράπεζα αποκομίζει για κάθε 1 € του Ενεργητικού της. Δείχνει δηλαδή την παραγωγικότητα του Ενεργητικού. Όσο πιο υψηλός ο δείκτης, τόσο αποδοτικότερη η χρήση των περιουσιακών στοιχείων της Τράπεζας και υψηλότερη κερδοφορία.

Περιθώριο Κέρδους [Net (or Profit) Margin]

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Λειτουργικά έσοδα}} \quad (6)$$

Υπολογίζει το καθαρό κέρδος που απομένει αφού αφαιρεθούν όλα τα κόστη από τα λειτουργικά έσοδα, επιτοκιακά και μη επιτοκιακά. Τα κόστη αυτά είναι επιτοκιακά, μη επιτοκιακά, λειτουργικά (προσωπικού, κτηρίων κ.λπ.), και προβλέψεις.

Μετά από αυτούς τους γενικούς δείκτες κερδοφορίας, προχωρούμε σε αυτούς που προσδιορίζουν τις πηγές κερδοφορίας μιας τράπεζας, καθώς οι αριθμητές τους διακρίνουν τα έσοδα σε επιτοκιακά και μη επιτοκιακά. Για τους αριθμοδείκτες που ακολουθούν, ισχύει:

Interest Income		
- <u>Interest Expenses</u>	=	Net Interest Income (Interest Margin)
Non Interest Income		
- <u>Non Interest Expenses</u>	=	Net Non interest income
	=	Gross income
	-	<u>(Provisions+taxes)</u>
	=	Net Profit

Δείκτης Αποτελεσματικότητας I (Efficiency Ratio I)

Για το δείκτη αποδοτικότητας (efficiency ratio) θα χρησιμοποιήσουμε δύο δυνατούς τρόπους υπολογισμού. Ο πρώτος ορίζεται ως εξής:

$$\frac{\text{Λειτουργικά έξοδα}}{\text{Λειτουργικά έσοδα}} \quad (7)$$

Τα Λειτουργικά έξοδα είναι τα διοικητικά έξοδα, έξοδα προσωπικού, έξοδα εξοπλισμού, διατήρησης τεχνολογικών συστημάτων κ.λπ., η απόσβεση άυλων, τα έξοδα που σχετίζονται με ακίνητη περιουσία, γενικά όλα τα έξοδα πλην των επιτοκιακών εξόδων και των πληρωτέων προμηθειών. Ως λειτουργικά έσοδα θεωρούμε τα έσοδα (καθαρά επιτοκιακά και καθαρά μη επιτοκιακά) *πριν* την αφαίρεση των λειτουργικών εξόδων.

Δείκτης Αποτελεσματικότητας II (Efficiency Ratio II)

Για το δεύτερο⁴ τρόπο υπολογισμού του δείκτη αποδοτικότητας χρησιμοποιούμε παρόμοιο αριθμοδείκτη με τον πρώτο έχοντας διαφοροποιήσει τον παρονομαστή του σε καθαρά επιτοκιακά έσοδα και μη επιτοκιακά έσοδα (αντί για καθαρά επιτοκιακά και καθαρά μη επιτοκιακά).

$$\frac{\text{Λειτουργικά έξοδα}}{\text{Καθαρά επιτοκιακά και μη επιτοκιακά έσοδα}} \quad (8)$$

Όσο πιο χαμηλός είναι ο δείκτης αποτελεσματικότητας, τόσο το καλύτερο, διότι μικρό ποσοστό συνεπάγεται καλή διαχείριση των λειτουργικών δαπανών.

Δάνεια προς Καταθέσεις (Loans / Deposit)

$$\frac{\text{Δάνεια}}{\text{Καταθέσεις}} \quad (9)$$

Ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις (loans to deposits) αν και καθαρός δείκτης ρευστότητας μας (δείχνει πόσες από τις καταθέσεις είναι «κλειδωμένες» σε δάνεια, στοιχεία Ενεργητικού με τη μικρότερη ρευστότητα) παρέχει πολύτιμες πληροφορίες και από άποψη κερδοφορίας. Αυτό διότι είναι δείκτης του κατά πόσο εκμεταλλεύεται η τράπεζα τις καταθέσεις της ώστε να έχει υψηλή απόδοση, μετασχηματίζοντάς τις σε δάνεια που είναι πιο αποδοτική επένδυση από το να τοποθετούνται στη διατραπεζική,

⁴ Ο συγκεκριμένος δείκτης εμφανίζεται *και* με αυτήν την παραλλαγή στη βιβλιογραφία π.χ. Gur, B. (1996) π. 86, η οποία διαφοροποιείται ελάχιστα από την πρώτη όπως θα δούμε αργότερα στα διαγράμματα της ανάλυσής μας, αλλά παρατίθεται χάριν πληρότητας.

σε ομόλογα ή απλώς να παραμένουν στο ταμείο, καθώς το επιτόκιο χορηγήσεων (ιδιαίτερος στην καταναλωτική πίστη) είναι υψηλότερο από οποιαδήποτε απόδοση σε ομόλογο.

Ταχύτητα Κυκλοφορίας Ενεργητικού (Yield on Assets)

$$\frac{\text{Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Απόδοση Μέσου Ενεργητικού}} \quad (10)$$

«Ο μεικτός ρυθμός απόδοσης από τη διαδικασία διαμεσολάβησης». Τα μεικτά επιτοκιακά έσοδα δια του μέσου όρου του συνολικού Ενεργητικού δείχνουν το ποσοστό των εσόδων από τη βασική λειτουργία της Τράπεζας στο μέσο όρο του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων.

Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου [Net Interest Margin (total assets)]

$$\frac{\text{Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα (Επιτοκιακά Έσοδα - Επιτοκιακά Έξοδα)}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (11)$$

Το πηλίκο των καθαρών επιτοκιακών εσόδων (η διαφορά του συνόλου των επιτοκιακών εσόδων από το σύνολο των επιτοκιακών εξόδων) δια των στοιχείων του Ενεργητικού⁵ που παράγουν επιτοκιακά κέρδη (δάνεια, χρεόγραφα, διατραπεζικές καταθέσεις)⁶ δείχνει το περιθώριο επιτοκίου που η τράπεζα κερδίζει από την παραδοσιακή της εργασία, να δανείζεται και να δανείζει κεφάλαια.

Περιθώριο κέρδους από τόκους (Net Interest Income / Interest Income)

$$\frac{\text{Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (12)$$

⁵ Ακολουθούμε αριθμοδείκτη όπως παρουσιάζεται στο IMF (2001). Καλύτερος θα ήταν ο υπολογισμός του με βάση τα **average** interest earning assets αλλά δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία.

⁶ Δε συμπεριλαμβάνονται οι υποχρεωτικές καταθέσεις στην Κεντρική Τράπεζα οι οποίες ως επί το πλείστον είναι άτοκες.

Δείκτης που εκφράζει τι ποσοστό των επιτοκιακών εσόδων αποτελούν τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα, επιτοκιακά έσοδα δηλαδή μείον επιτοκιακά έξοδα.

Δείκτες Μη Επιτοκιακών Εσόδων (Non Interest Income ratios)

Μη επιτοκιακά έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Non Interest Income / Average Total Assets)

$$\frac{\text{Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (13)$$

Δείκτης που εκφράζει πόσα μεικτά μη επιτοκιακά έσοδα κερδίζει η Τράπεζα με 1 € του συνόλου του Ενεργητικού της.

Καθαρά Μη επιτοκιακά έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Net Non Interest Income / Average Total Assets)

$$\frac{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (14)$$

Δείκτης που εκφράζει πόσα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα κερδίζει η Τράπεζα με 1 € του συνόλου του Ενεργητικού της.

Καθαρά Μη επιτοκιακά έσοδα / Μη επιτοκιακά έσοδα (Net Non Interest Income / Non Interest Income)

$$\frac{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (15)$$

Δείκτης που εκφράζει τι ποσοστό των μη επιτοκιακών εσόδων αποτελούν τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα.

NIM/Net Interest Margin (Gross Income)

$$\frac{\text{Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Καθαρά Επιτοκιακά + Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (16)$$

Η διαφορά του συνόλου των επιτοκιακών εσόδων από το σύνολο των επιτοκιακών εξόδων, τα καθαρά δηλαδή επιτοκιακά έσοδα, δια του συνόλου των εσόδων (επιτοκιακά και μη επιτοκιακά) δείχνει τη βαρύτητα των καθαρών επιτοκιακών εσόδων στα συνολικά καθαρά έσοδα.

**Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά + Καθαρά Μη
Επιτοκιακά Έσοδα
(Net Non Interest Income / Gross Income)**

$$\frac{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Καθαρά Επιτοκιακά + Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (17)$$

Δείκτης που μετρά τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ανά 1 € του συνόλου επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων.

**Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Επιτοκιακά Έσοδα
(Non Interest Income / Interest Income)**

$$\frac{\text{Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (18)$$

Εκφράζει τη σχέση μεταξύ μη επιτοκιακών εσόδων και επιτοκιακών.

**Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα
(Net Non Interest Income / Net Interest Income)**

$$\frac{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}}{\text{Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (19)$$

Εκφράζει τη σχέση μεταξύ καθαρών μη επιτοκιακών και καθαρών επιτοκιακών εσόδων.

**Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες/ Καθαρά Έσοδα
(Net Fee Income / Net Income)**

$$\frac{\text{Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες}}{\text{Καθαρά Έσοδα}} \quad (20)$$

Δείκτης που εκφράζει το ποσοστό των καθαρών εσόδων από έξοδα και προμήθειες στα συνολικά καθαρά έσοδα.

**Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες/ Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα
(Net Fee Income / Net Non Interest Income)**

$$\frac{\text{Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες (Fees receivable - Fees payable)}}{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (21)$$

Δείκτης που δείχνει το ποσοστό των καθαρών εσόδων από έξοδα και προμήθειες στο σύνολο των καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων.

**Καθαρά Κέρδη από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες
/ Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα
(Net profit or Loss on Financial operations / Net Non Interest Income)**

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη ή Ζημίες από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες}}{\text{Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (22)$$

Δείκτης που εκφράζει το ποσοστό του τμήματος των μη επιτοκιακών εξόδων που αφορά κέρδη ή ζημίες από οικονομικές δραστηριότητες άλλες από την παραδοσιακή λειτουργία της Τράπεζας να δανείζει και να δανείζεται, στο σύνολο των καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων της.

Τέλος, επειδή οι τράπεζες πρέπει να ξοδεύουν χρήματα για να κερδίζουν χρήματα, δεν μπορούμε να κατανοήσουμε πλήρως την κερδοφορία αν δεν εξετάσουμε και τα έξοδα από τραπεζικές εργασίες, τα οποία χωρίζονται στα α) επιτοκιακά έξοδα και β) μη επιτοκιακά, όπως τα έξοδα προσωπικού και τα έξοδα εξοπλισμού, παγίων και τα σχετικά έξοδα απόσβεσης.

**Επιτοκιακά Έξοδα/
Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών και Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων
(Interest Expense / Gross Income)**

$$\frac{\text{Επιτοκιακά Έξοδα}}{\text{Καθαρά Επιτοκιακά + Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (23)$$

**Μη Επιτοκιακά Έξοδα/
Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών και Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων
(Non Interest Expense / Gross Income)**

$$\frac{\text{Μη Επιτοκιακά Έξοδα}}{\text{Καθαρά Επιτοκιακά + Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα}} \quad (24)$$

Δείκτης που εκφράζει το ποσοστό των μη επιτοκιακών εξόδων που πληρώνει η Τράπεζα στο σύνολο των καθαρών εσόδων της, επιτοκιακών και μη επιτοκιακών.

**Επιτοκιακά Έξοδα/ Σύνολο Μέσου Ενεργητικού
Rates paid on funds (Interest Expense / Average Total Assets)**

$$\frac{\text{Επιτοκιακά Έξοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (25)$$

Υπολογίζεται ως το πηλίκο του συνόλου των επιτοκιακών εξόδων δια το σύνολο του Μέσου Ενεργητικού και δείχνει το επιτόκιο κατά μέσο όρο που πληρώνει η τράπεζα για δανειακά κεφάλαια.

**Μη Επιτοκιακά Έξοδα/ Σύνολο Μέσου Ενεργητικού
(Non Interest Expense / Average Total Assets)**

$$\frac{\text{Μη Επιτοκιακά Έξοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (26)$$

Δείκτης που εκφράζει πόσα μη επιτοκιακά έξοδα πληρώνει η Τράπεζα για κάθε 1 € του συνόλου του Ενεργητικού της, από τους βασικότερους δείκτες αποδοτικής χρήσης του Ενεργητικού.

**Λειτουργικά Έξοδα/ Σύνολο Μέσου Ενεργητικού
(Operating Expenses / Average Total Assets)**

$$\frac{\text{Λειτουργικά Έξοδα}}{\text{Σύνολο Μέσου Ενεργητικού}} \quad (27)$$

Δείκτης που εκφράζει το ποσοστό των λειτουργικών εξόδων που πληρώνει η Τράπεζα στο σύνολο των εσόδων της, επιτοκιακών και μη επιτοκιακών.

Όπως σε όλες τις εταιρίες, έτσι και στις τράπεζες ενδιαφέρει τα κόστη να είναι υπό έλεγχο και η διαχείρισή τους να γίνεται συνετά. Ιδανικά, το βέλτιστο είναι τα έξοδα να μειώνονται σε σχέση με το παρελθόν ή να παραμένουν σταθερά επομένως και οι προαναφερθέντες δείκτες να είναι χαμηλοί και σταθεροί αν όχι με πτωτική τάση. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως αύξηση των δεικτών είναι απαραίτητα και κακή, με προϋπόθεση πάντα ότι παράλληλα αυξάνονται τα έσοδα.

4.3 Βάση δεδομένων - Περιορισμοί

Η πηγή στοιχείων που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυσή μας ήταν η στατιστική βάση δεδομένων του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ): "Bank Profitability. Financial Statements of Banks". OECD ©2003. Η συγκεκριμένη βάση δεδομένων περιλαμβάνει ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ, σε επίπεδο χώρας, με βάση τα στοιχεία που οι επίσημες κρατικές αρχές των χωρών παρέχουν ετησίως βάσει ενιαίου προτύπου αναφοράς (reporting format).

Αντικειμενική δυσκολία ήταν πως δεν υπήρχε η ίδια διαθεσιμότητα στοιχείων για όλες τις χώρες από το 1979 έως το 2001. Επίσης, ενώ για όλες τις χώρες υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για όλες ανεξαιρέτως τις τράπεζές τους, στην περίπτωση της Δανίας τα διαθέσιμα στοιχεία ήταν από τις εμπορικές τράπεζες και τα ταμειυτήρια, ενώ για την Ελλάδα, το Λουξεμβούργο, την Πορτογαλία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο τα διαθέσιμα στοιχεία ήταν για όλες τις εμπορικές τράπεζές τους. Τέλος, τα στοιχεία ενδεχομένως να μην είναι απολύτως συγκρίσιμα δεδομένων τυχόν διαφορετικών προσεγγίσεων που μπορεί να υπάρχουν ανά χώρα σε ό,τι αφορά τις λογιστικές διαδικασίες και τις αναφορές στις εποπτικές τους αρχές αλλά και διαφορετικών ρυθμιστικών-κανονιστικών χαρακτηριστικών των εθνικών τραπεζικών συστημάτων.

Ανάλυση αριθμοδεικτών

5.1 Παρουσίαση των Αναλύσεων των αριθμοδεικτών

Για την παρουσίαση των αναλύσεων των αριθμοδεικτών ακολουθήθηκε ενιαία μορφή ώστε να είναι δυνατή η ευκολότερη παρακολούθηση και σύγκριση μέσω της επαναλαμβανόμενης ίδιας δομής. Ειδικότερα:

Η κάθε ανάλυση χωρίζεται σε 3 τμήματα. Το πρώτο αναφέρεται στο μ.ο. του δείκτη, το δεύτερο στην κίνηση και τη μεταβλητότητα των δεικτών των τραπεζών των επιμέρους χωρών ως προς το μ.ο., και το τρίτο αποτελεί μια ανακεφαλαίωση και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Σημείωση:

Ο όρος Ε.Ε. αναφέρεται στις 15 χώρες που αποτελούν την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ ο όρος «ευρωζώνη» στις 12 χώρες οι οποίες εισήλθαν στην 3^η φάση της Ο.Ν.Ε. (Stage Three of Economic and Monetary Union) και υιοθέτησαν το € ως εθνικό νόμισμα. Το Ηνωμένο Βασίλειο έκανε γνωστό το 1992, όταν υπογράφηκε η συνθήκη του Μάαστριχ, ότι δεν ενδιαφερόταν να συμμετάσχει. Η Δανία ήθελε να συμμετάσχει, αλλά αποχώρησε όταν η πλειονότητα των πολιτών της στις 29.9.2002 ψήφισε κατά της ένταξης στην ευρωζώνη. Τέλος, η Σουηδία τηρεί ακόμη στάση αναμονής.

5.2 Απόδοση Μέσου Ενεργητικού

(Return on Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη απόδοσης μέσου Ενεργητικού (ROAA %) του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε ανοδικά με μικρές αυξομειώσεις, φτάνοντας από 0,3% το 1979 στο 0,5% το 2001 (0,35% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 0,31% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης).

Η άνοδος ήταν σχετικά σταθερή, πλην της περιόδου 1989-1994 με αξιοσημείωτη μείωση αυτή του 1991-2 κατά 0,16% (από 0,36% σε 0,20%) καθώς την περίοδο αυτή διάφοροι οικονομικοπολιτικοί παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνοι. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ο πόλεμος του Περσικού κόλπου και η αύξηση της τιμής του πετρελαίου οδήγησαν σε μια παγκόσμια οικονομική ύφεση στις αρχές του 1990 που επηρέασε και τον τραπεζικό τομέα.

Επίσης, από το Παράρτημα Α' όπου παρουσιάζονται επιγραμματικά οι τραπεζικές κρίσεις και οι μικρότερης έκτασης κλυδωνισμοί των τραπεζικών συστημάτων της Ευρώπης είναι εμφανές πως πρόκειται για περίοδο που οι 6 εκ των 15 χωρών της Ε.Ε. αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα [Φινλανδία και Σουηδία λόγω της τραπεζικής κρίσης των Σκανδιναβικών χωρών ("Nordic Banking Crisis"), Δανία εξαιτίας τεράστιου ποσοστού χορηγήσεων σε «οριστική καθυστέρηση» που οδήγησε 40 τράπεζες σε συγχωνεύσεις για να σωθούν, Γαλλία και Ιταλία επίσης λόγω προβληματικών δανείων και Ελλάδα εξαιτίας γενικότερων προβλημάτων].

Εφεξής ακολούθησε σταθερή άνοδος με τη μέγιστη τιμή του δείκτη το 2000 (0,54% για την Ε.Ε. και 0,48% για την Ο.Ν.Ε.) και την ελάχιστη το 1992 για την Ε.Ε. (0,20%) και το 1994 για την Ο.Ν.Ε. (0,18%).

Αναφορικά με κάθε χώρα, καταρχήν η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γερμανία, το Λουξεμβούργο και η Ελλάδα έως το 1989 κινούνται κοντά στο μ.ο., η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία έως το 1993 και από το 1998 και εξής, η Ολλανδία, η Πορτογαλία πλην του 1986, η Φινλανδία από το 1996, η Δανία έως το 1983, το 1985, το 1993 και μετά το 1995, το Ην. Βασίλειο από το 1984 έως το 1986, το 1988, το 1990 και από το

1993 και εξής και η Σουηδία μετά το 1991 με εξαίρεση το 1993 κινούνται πάνω από αυτόν, ενώ η Γαλλία και η Ιταλία από το 1994 μέχρι και το 1997, η Φινλανδία έως το 1995 και η Σουηδία έως και το 1990 πλην του 1989 κάτω από αυτόν.

Επίσης, ο ROAA παρέμεινε σχετικά σταθερός στα ίδια επίπεδα στην Αυστρία, τη Γερμανία, την Ισπανία και την Πορτογαλία παρά τις έντονες αυξομειώσεις και στις δυο χώρες και την Ολλανδία, ενώ σημείωσε άνοδο με αρκετές αυξομειώσεις στο Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο, και τέλος, μεγάλες αυξομειώσεις με ασθενή ανοδική τάση στην Ελλάδα, τη Φινλανδία, τη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Σουηδία, για την οποία μια εξήγηση είναι πως από το 1985 με την απελευθέρωση του σουηδικού τραπεζικού συστήματος αύξησε κατά πολύ τις χορηγήσεις. Η μόνη χώρα στην οποία ο ROAA παρουσίασε πτώση είναι η Ιρλανδία. Αυτό οφείλεται στη σημαντική αύξηση του μ.ο. του συνόλου του Ενεργητικού παρά το ότι αυτή συνοδεύτηκε και από αύξηση των καθαρών κερδών.

Η Δανία (επηρεασμένη από τη Nordic banking crisis, 1991-3) και η Φινλανδία παρουσιάζουν τη μέγιστη αρνητική απόκλιση τους από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο το 1992 με μέγιστη απόκλιση από τους ευρωπαϊκούς μ.ο. αυτήν της Φινλανδίας κατά -2,9%, εμφανίζοντας την ελάχιστη τιμή στην Ευρώπη (-2,7%), οφειλόμενη στην κρίση του τραπεζικού συστήματος της χώρας τη συγκεκριμένη περίοδο, ("deregulation crisis" 1990-3).¹ Η χώρα αυτή ενώ μέχρι το 1990 παρουσιάζει αξιοσημείωτη σταθερότητα με μόνη παρέκκλιση το 1988, το 1992 εμφανίζει ROAA -2,7% για να κλείσει το 2001 με +2,8%.

Για την Ισπανία και τη Σουηδία η ελάχιστη τιμή του δείκτη ήταν το 1993, για τη Γαλλία και την Ιταλία το 1994, ενώ η Αυστρία, η Φινλανδία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο είχαν τα χαμηλότερα ROAA τους το 1992 και η Ολλανδία το 1991. Παρατηρούμε δηλαδή πως 9 χώρες στις 14² εμφάνισαν τις χαμηλότερες αποδόσεις Ιδίων Κεφαλαίων κάποια στιγμή μεταξύ του 1991 και 1994.

Τέλος, οι 7 στις 15 χώρες παρουσίασαν την υψηλότερη απόδοση μέσου Ενεργητικού σε κάποιο από τα έτη 1998-2001. Γερμανία, Λουξεμβούργο είχαν το

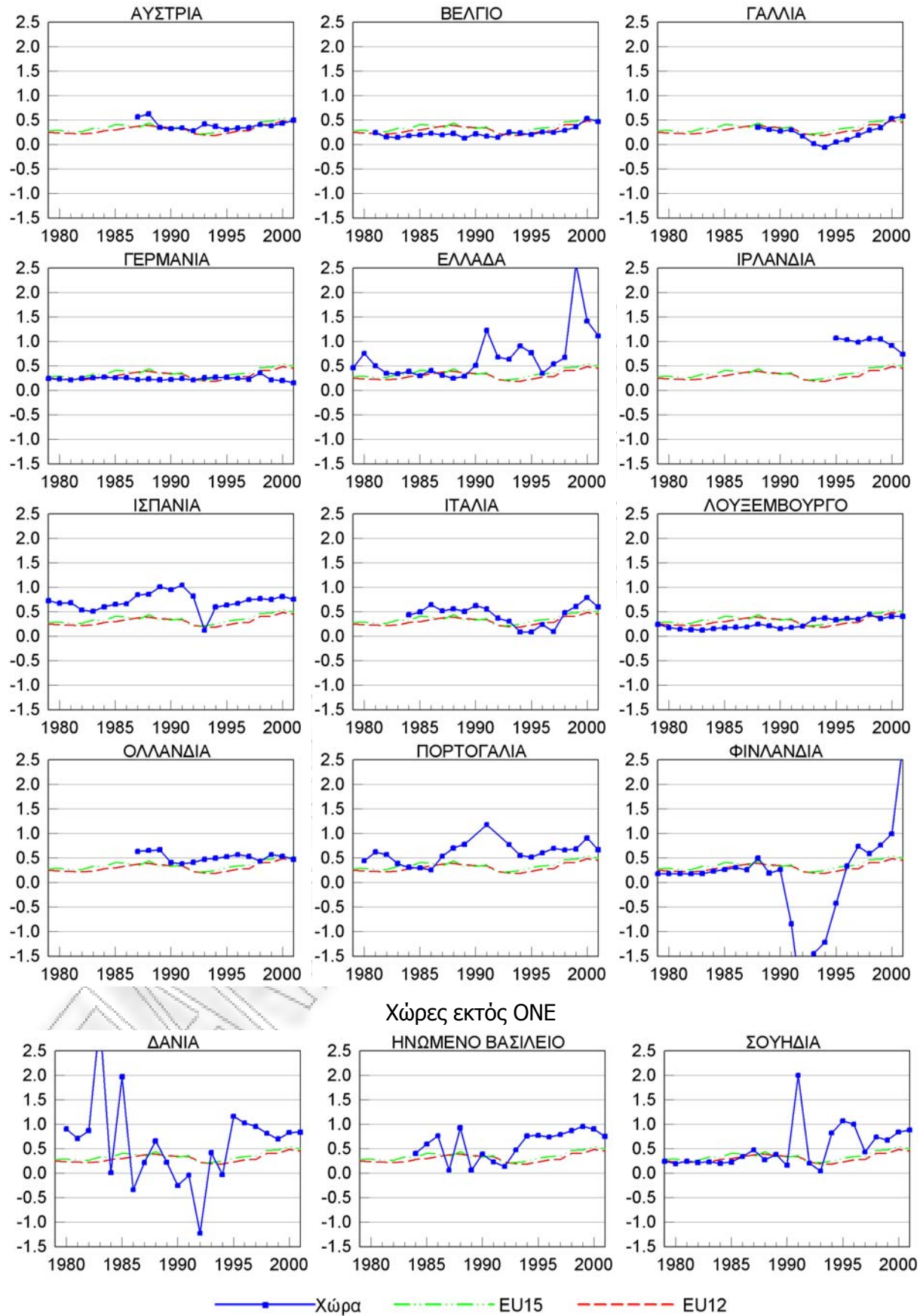
1 Πτώση GDP κατά 10%, πτωχεύσεις εταιριών, αύξηση ανεργίας από 3% σε 17%, μείωση εξαγωγών προς Ρωσία, που αποτελούσαν 15% του συνόλου των εξαγωγών, κατά 70%, υποτίμηση νομίσματος (Νοέμβριος 1991).

² Δεν υπάρχουν στοιχεία για την Ιρλανδία την περίοδο αυτή.

υψηλότερο ROAA τους το 1998, Ηνωμένο Βασίλειο και Ελλάδα, λόγω της πορείας του χρηματιστηρίου η τελευταία, το 1999, Βέλγιο το 2000 -υψηλότερο σημείο και για το μέσο όρο του δείκτη- Γαλλία και Φινλανδία το 2001.

Τα κατώτατα ποσοστά των εικοσιτριών ετών σημειώθηκαν στη Φινλανδία (1992: -2,66%) και τη Δανία (1992: -1,22%) ενώ τα ανώτατα στη Δανία (1983: 3,12%) και στην Ελλάδα (1999: 2,58%). Οι χώρες με τη χαμηλότερη απόδοση μέσου Ενεργητικού είναι η Φινλανδία (μ.ο. 0,11%), το Βέλγιο και η Γερμανία (μ.ο. 0,24% και για τις δύο), ενώ αυτές με την υψηλότερη είναι η Ιρλανδία (μ.ο. 0,98%) και η Ισπανία (μ.ο. 0,72%).

Απόδοση Μέσου Ενεργητικού (ROAA) (%)

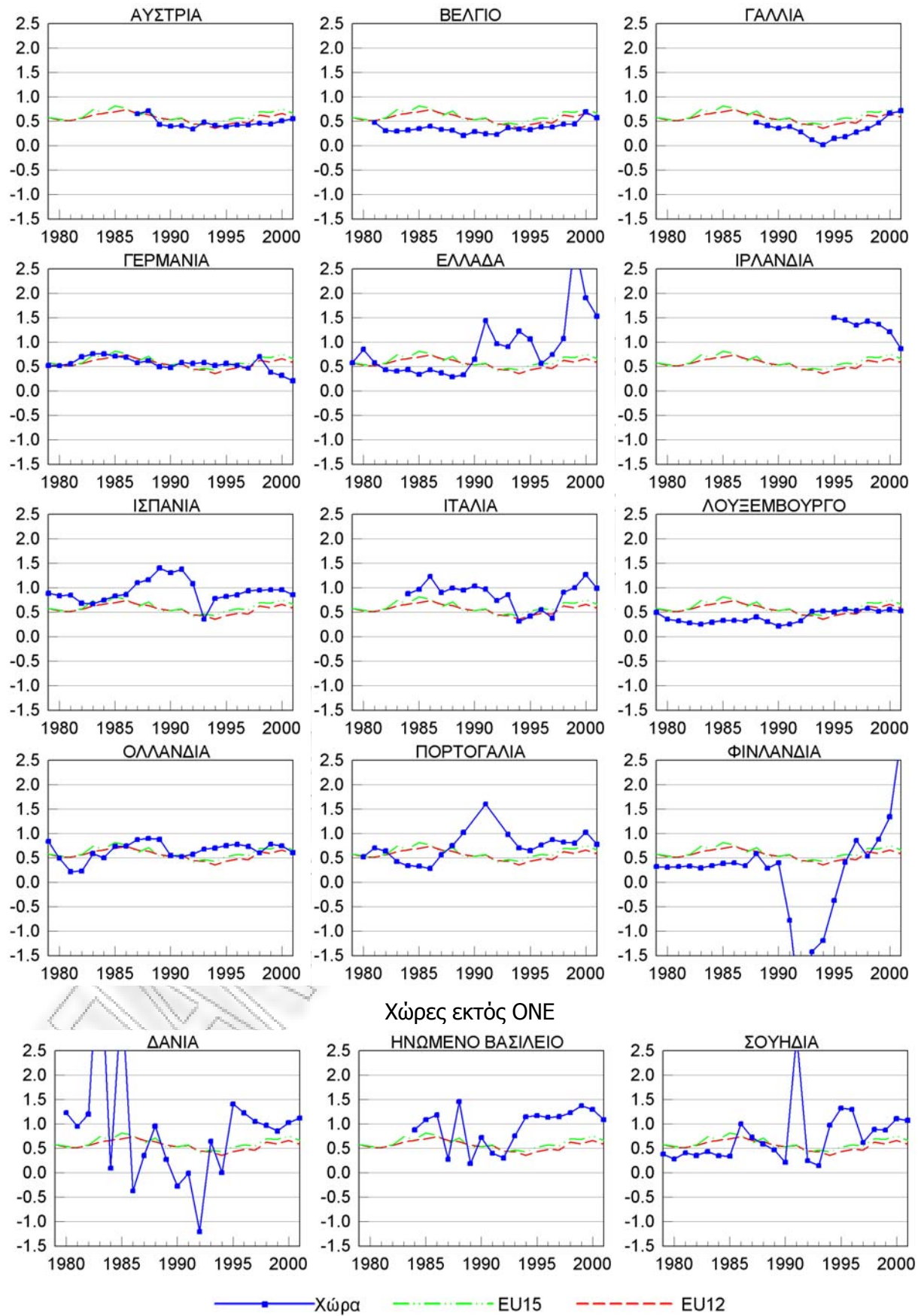
5.3 Απόδοση Μέσου Ενεργητικού Προ Φόρων (Pre Tax Return on Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη απόδοσης μέσου Ενεργητικού προ φόρων (pre tax ROAA %) του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 παρέμεινε σταθερός κινούμενος σχετικά ανοδικά έως το 1985-6, καθοδικά την περίοδο 1987-1994 και ανοδικά από κει και εξής με πτώση το 2001, φτάνοντας από 0,6% το 1979 στο 0,7% το 2001 στην Ε.Ε. και 0,6% στην Ο.Ν.Ε. (0,61% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 0,56% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης).

Η άνοδος ήταν σχετικά σταθερή με κάποιες αυξομειώσεις. Πτώση του δείκτη σε Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. είχαμε το 1987, το 1989, το 1992 και το 1994, έτη κατά τα οποία, όπως προείπαμε κατά την προηγούμενη ανάλυση του ROAA, διάφοροι παράγοντες επηρέασαν τα τραπεζικά συστήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μέγιστη τιμή του δείκτη ήταν το 1985 (0,81%) για την Ε.Ε. και το 1986 (0,48%) για την Ο.Ν.Ε. και η ελάχιστη το 1992 για την Ε.Ε. (0,41%) και το 1994 για την Ο.Ν.Ε. (0,35%).

Αναφορικά με την κίνηση του δείκτη της απόδοσης μέσου Ενεργητικού προ φόρων (pre tax ROAA) σε κάθε χώρα, ισχύουν ακριβώς τα όσα εκθέσαμε στον προηγούμενο δείκτη της απόδοσης μέσου Ενεργητικού (ROAA). Οι τάσεις παραμένουν ίδιες και αλλάζουν μόνο τα ποσοστά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι πριν το 1988 στις περισσότερες χώρες το φορολογικό έξοδο είναι μεγαλύτερο απ' ότι στην περίοδο που ακολουθεί (κάτι που φαίνεται και στο κεφάλαιο 6 όπου παρατίθενται διαγράμματα μόνο με τους μέσους όρους των δεικτών για όλη την Ευρώπη και την ΟΝΕ, στο Σχήμα 6.1, σελ.140, όπου ROAA και pre tax ROAA για λόγους συγκρισιμότητας είναι στο ίδιο διάγραμμα). Αιτία είναι η πτώση του πληθωρισμού που επηρέασε και τα φορολογικά έξοδα.

(PreTax ROAA) (%)

5.4 Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων

(Return on Equity)

Ο μ.ο. του δείκτη απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE %) του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε ανοδικά με μικρές αυξομειώσεις, φτάνοντας από 6,3% και 7,5% το 1979 σε Ο.Ν.Ε. και Ε.Ε. αντιστοίχως στο 8,4 και 9,3% το 2001 (7,5% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 6,8% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης) έχοντας σημειώσει άνοδο μέχρι το 1988, ακολούθως πτώση έως το 1992 - εξαιτίας του πολέμου του Περσικού κόλπου και της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης που οδήγησαν σε μια παγκόσμια οικονομική ύφεση στις αρχές του 1990 λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου- και εφεξής άνοδο πλην του 1999 και του 2001.

Ο δείκτης έφτασε στη μέγιστη τιμή του το 2000 (10,1% για την Ε.Ε. και 9,2% για την Ο.Ν.Ε.) και στην ελάχιστη το 1992 για την Ε.Ε. (4,1%) και το 1994 για την Ο.Ν.Ε. (3,7%).

Αναφορικά με κάθε χώρα, καταρχήν η Αυστρία μετά το 1989, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Πορτογαλία κινούνται κοντά στο μ.ο. Το Βέλγιο από το 1993 και εξής, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο από το 1992 και εξής, η Ολλανδία, η Δανία μετά το 1995, η Σουηδία μετά το 1994 και το Ην. Βασίλειο από το 1991 και εξής κινούνται πάνω από αυτόν, ενώ το Βέλγιο έως το 1992, η Γαλλία και η Ιταλία από το 1993 μέχρι και το 1999, το Λουξεμβούργο έως το 1991, και η Φινλανδία έως το 1995 κάτω από αυτόν.

Επίσης, ο ROE παρέμεινε σχετικά σταθερός στην Αυστρία, τη Γερμανία, την Ισπανία, την Ολλανδία, και την Πορτογαλία, ενώ σημείωσε αρκετές αυξομειώσεις στο Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο, σχεδόν μονοτονική αύξηση στη Γαλλία μετά το 1994 και τέλος, μεγάλες αυξομειώσεις με ασθενή ανοδική τάση στην Ελλάδα, τη Φινλανδία, τη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Σουηδία, για την οποία μια εξήγηση είναι πως από το 1985 με την απελευθέρωση του σουηδικού τραπεζικού συστήματος αύξησε κατά πολύ τις χορηγήσεις. Στην Ιρλανδία η οποία έχει τα λιγότερα διαθέσιμα στοιχεία, ο ROE παρουσιάζει πτώση. Αυτό οφείλεται στη σημαντική αύξηση των Ιδίων Κεφαλαίων παρά το ότι αυτή συνοδεύτηκε και από αύξηση των καθαρών

κερδών. Παρόμοια περίπτωση και η Βρετανία της οποίας τα Ι.Κ. παρουσιάζουν αύξηση 273,6% από το 1992 έως το 2001.

Η Δανία (επηρεασμένη από τη Nordic banking crisis, 1991-3) και η Φινλανδία παρουσιάζουν τη μέγιστη αρνητική απόκλιση τους από τον Ευρωπαϊκό μ.ο. το 1992 με μέγιστη απόκλιση αυτήν της Φινλανδίας κατά 54%, οφειλόμενη στην κρίση του τραπεζικού συστήματος της χώρας τη συγκεκριμένη περίοδο, ("deregulation crisis" 1990-3)³. Η χώρα αυτή ενώ μέχρι το 1990 παρουσιάζει αξιοσημείωτη σταθερότητα με μόνη παρέκκλιση το 1988, το 1992 εμφανίζει ROE -50% για να κλείσει το 2001 με +65%. Για την Ισπανία και τη Σουηδία η μέγιστη αρνητική απόκλιση ήταν το 1993, για τη Γαλλία το 1994, ενώ και το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Αυστρία είχαν τα χαμηλότερα ROE τους το 1992. Παρατηρούμε δηλαδή πως 9 χώρες στις 14⁴ εμφάνισαν τις χαμηλότερες αποδόσεις Ιδίων Κεφαλαίων κάποια στιγμή μεταξύ του 1992 και 1994.

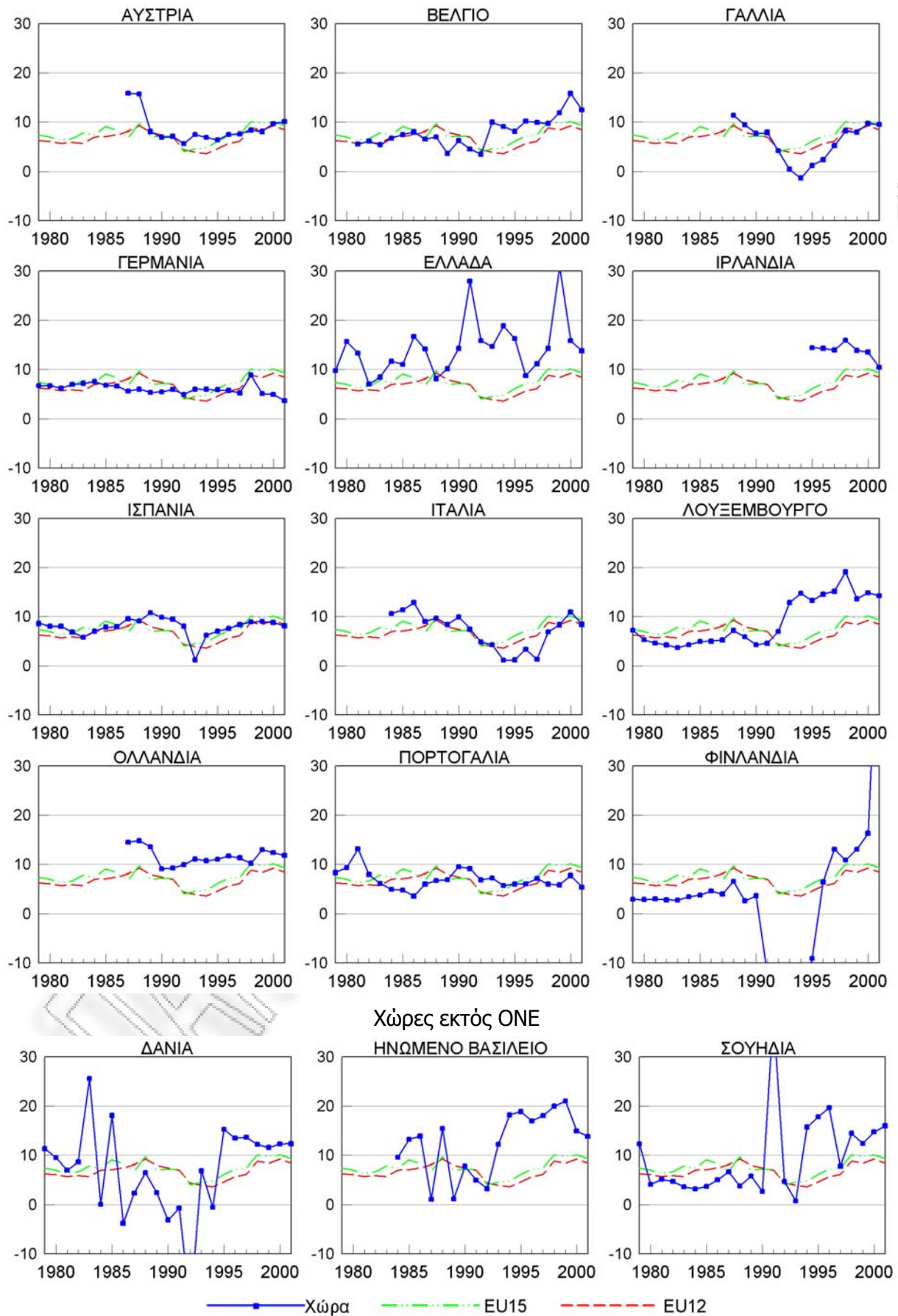
Τέλος, οι 7 στις 15 χώρες παρουσίασαν την υψηλότερη απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων σε κάποιο από τα έτη 1998-2001. Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο είχαν το υψηλότερο ROE τους το 1998 -υψηλότερο σημείο και για το μέσο όρο του δείκτη- Ηνωμένο Βασίλειο και Ελλάδα, λόγω της πορείας του χρηματιστηρίου η τελευταία, το 1999, Βέλγιο το 2000 και Φινλανδία το 2001.

Τα κατώτατα ποσοστά των εικοσιτριών ετών σημειώθηκαν στη Φινλανδία (1992: -49,5%, 1993:-28,9%, 1994:-25,7) και τη Δανία (1992: -21,4%) ενώ τα ανώτατα στη Φινλανδία (2001: 65,3%), τη Σουηδία (1991:38,4%) και την Ελλάδα (1999: 30,9%, εποχή εκτίναξης ΧΑΑ). Οι χώρες με τη χαμηλότερη απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων είναι η Φινλανδία (μ.ο. 1,9%), και η Γαλλία (μ.ο. 6,0%), ενώ αυτές με την υψηλότερη είναι η Ελλάδα (μ.ο. 14,3%) και η Ιρλανδία (μ.ο. 13,%).

³ Πτώση GDP κατά 10%, πτωχεύσεις εταιριών, αύξηση ανεργίας από 3% σε 17%, μείωση εξαγωγών προς Ρωσία, που αποτελούσαν 15% του συνόλου των εξαγωγών, κατά 70%, υποτίμηση νομίσματος (Νοέμβριος 1991).

⁴ Δεν υπάρχουν στοιχεία για την Ιρλανδία την περίοδο αυτή.

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (ROE) (%)

5.5 Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων Προ Φόρων

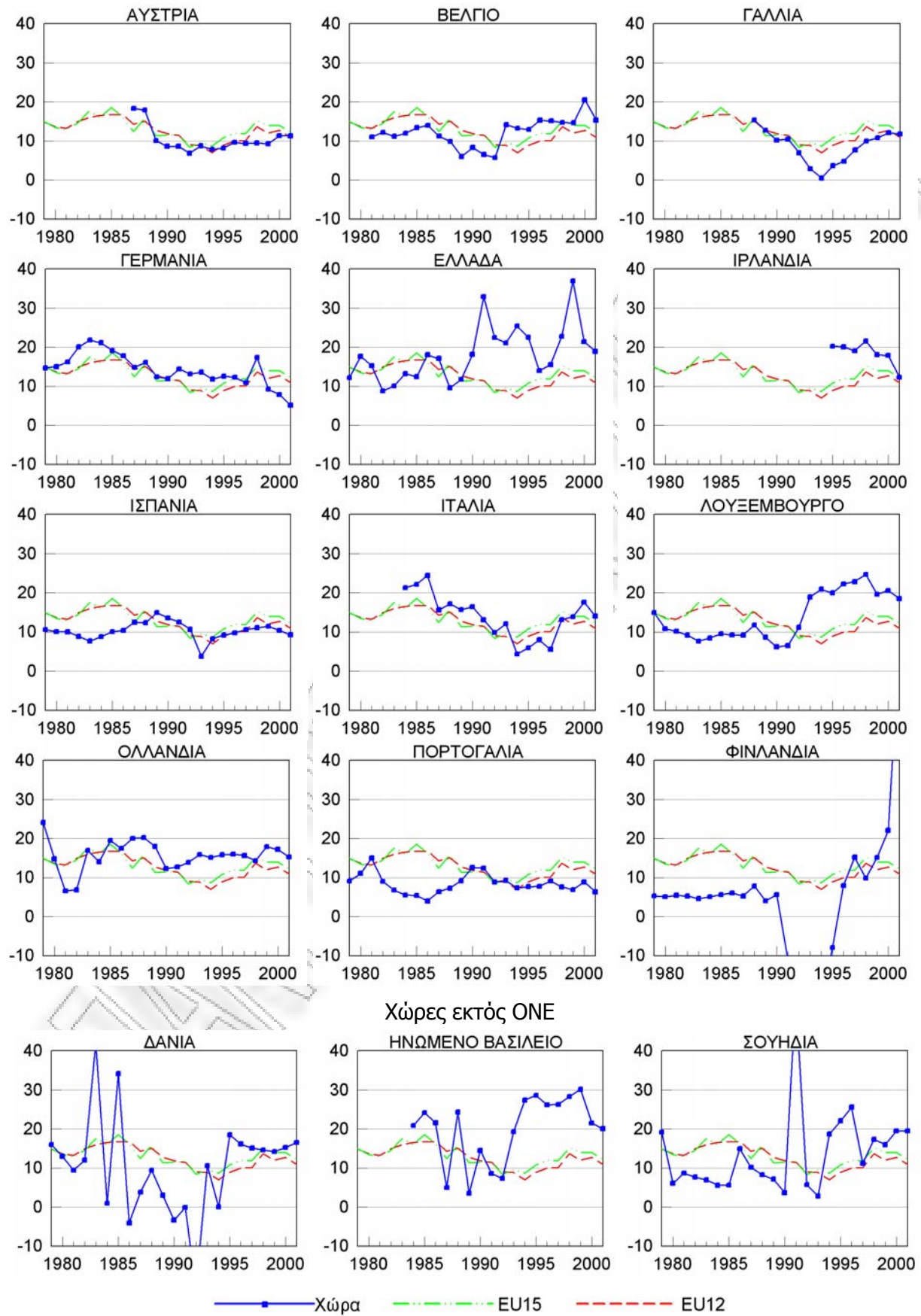
(Pre Tax Return on Equity)

Ο μ.ο. του δείκτη απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων προ φόρων (pre tax ROE %) του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά από το 1987 έως το 1994 στην Ο.Ν.Ε, ενώ στην Ε.Ε. είχε κυρίως αυξομειώσεις με τις πτώσεις του 1986-7, 1992, 1994, 1999 και 2001 να συνοδεύονται από αυξήσεις, φτάνοντας από 14,8% και 14,9% το 1979 σε Ο.Ν.Ε. και Ε.Ε. αντιστοίχως, στο 10,9 και 12,3% το 2001 (13,2% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 12,6% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης).

Ο δείκτης έφτασε στη μέγιστη τιμή του το 1985 (18,5% για την Ε.Ε. και 16,7% για την Ο.Ν.Ε.) και στην ελάχιστη το 1992 για την Ε.Ε. (8,3%) και το 1994 για την Ο.Ν.Ε. (7,0%). Για τη μεγαλύτερη πτώση του μ.ο. του δείκτη από το 1992 έως το 1994 οπότε κινείται σε Ε.Ε και Ο.Ν.Ε. σε μονοψήφιο νούμερο, ισχύουν όσα αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ανάλυση του ROE αλλά και του ROAA, δηλαδή οι τραπεζικές κρίσεις στις χώρες της Σκανδιναβίας (Nordic Banking Crisis), και οι μειωμένοι ρυθμοί ανάπτυξης παγκοσμίως λόγω και κάποιων συγκεκριμένων οικονομικοπολιτικών γεγονότων.

Αναφορικά με την κίνηση του δείκτη της απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων προ φόρων (pre tax ROE) σε κάθε χώρα, ισχύουν ακριβώς τα όσα εκθέσαμε στον προηγούμενο δείκτη της απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE). Οι τάσεις παραμένουν ίδιες και αλλάζουν μόνο τα ποσοστά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι πριν το 1988 στις περισσότερες χώρες το φορολογικό έξοδο είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι στην περίοδο που ακολουθεί (κάτι που φαίνεται και στο κεφάλαιο 6 όπου παρατίθενται διαγράμματα μόνο με τους μέσους όρους των δεικτών για όλη την Ευρώπη και την ΟΝΕ, στο Σχήμα 6.2, σελ. 140, όπου ROE και pre tax ROE για λόγους συγκρισιμότητας είναι στο ίδιο διάγραμμα). Αιτία είναι η πτώση του πληθωρισμού που επηρέασε και τα φορολογικά έξοδα.

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων προ Φόρων (PreTax ROE) (%)

5.6 Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Gross Income to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων ως προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 διατηρήθηκε από 2,8% το 1979 στην Ε.Ε. και 2,7% στην ευρωζώνη, στο 2,6% και 2,5% το 2001 αντίστοιχα (3,0% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 2,8% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Μέχρι το 1986 υπήρξε άνοδος, χρονιά κατά την οποία ο δείκτης έφτασε στο υψηλότερο σημείο του (3,5% στην Ε.Ε., 3,3% στην Ο.Ν.Ε.) και ακολούθως ελαφρά πτώση με τοπικά μέγιστα το 1993, το 1988 και το 2000.

Η Αυστρία από το 1991 και εξής, η Γερμανία, η Ολλανδία και η Σουηδία έως το 1991 κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Ελλάδα από το 1990 και εξής, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία πλην των ετών 1984-6, η Φινλανδία, η Δανία πλην του 1986, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία από το 1992 κινούνται πάνω από αυτόν ενώ η Αυστρία από το 1987 που έχουμε διαθέσιμα στοιχεία έως το 1990, το Βέλγιο εκτός από το 1981, η Γαλλία, η Ελλάδα από το 1985 έως το 1989, το Λουξεμβούργο κάτω από αυτόν.

Ο δείκτης παρέμεινε σταθερός στο Βέλγιο και το Λουξεμβούργο ενώ σταθερός με κάποιες αυξομειώσεις στη Γαλλία και την Ολλανδία, ελαφρά καθοδικός στη Γερμανία, την Ιταλία, έντονα καθοδικός στην Ιρλανδία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Μεγάλες αυξομειώσεις με ανοδική πορεία παρουσίασε η Ελλάδα και η Σουηδία ενώ με καθοδική η Φινλανδία αν και το 2001 παρουσίασε αύξηση. Η Δανία ξεχωριστή κατηγορία παρουσιάζει εντονότατες διακυμάνσεις έως και το 1997.

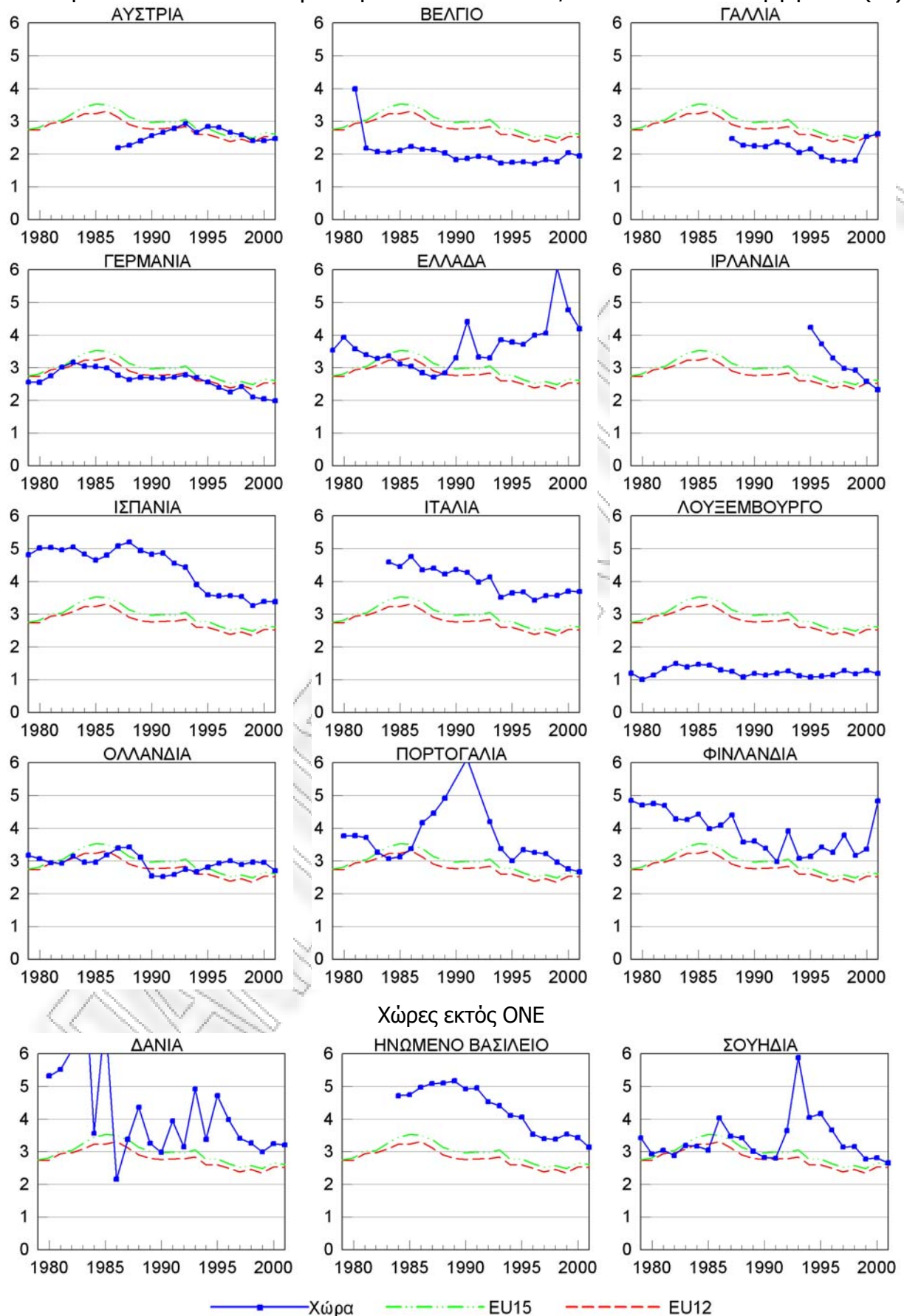
Η γενική τάση είναι καθοδική, είτε ήπια, όπως στην περίπτωση της Γερμανίας, είτε έντονα, όπως στην περίπτωση της Ιρλανδίας, για όλες τις χώρες ιδιαίτερα από το 1995 κε. Εξαιρέσεις αποτελούν η Γαλλία και η Φινλανδία που παρουσιάζουν τάση ανοδική, και το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο που χαρακτηρίζεται από σταθερότητα. Το

κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιτρία έτη είναι του Λουξεμβούργου (1980: 1%) και το ανώτατο της Δανίας (1983: 9,6%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα μεικτά έσοδα ως προς το Ενεργητικό των τραπεζών τους ήταν η Ισπανία (μ.ο. 4,4%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (μ.ο. 4,3%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα, το Βέλγιο (μ.ο. 2,4%) και το Λουξεμβούργο (μ.ο. 1,2%).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

Καθαρά Επιτοκιακά & Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα/Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.7 Περιθώριο κέρδους (Profit Margin)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την υπό εξέταση περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του περιθωρίου κέρδους, του δείκτη δηλαδή των καθαρών κερδών δια του συνόλου των λειτουργικών εσόδων, επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων. Ο δείκτης εμφάνισε άνοδο στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση από 7,3% το 1996 στο 8,8% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 8,6% και στην ευρωζώνη από 6,9% το 1996 στο 7,6% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 8,1%. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (7,3% E.E. και 6,9% O.N.E) και το 2000 η μέγιστη για την E.E. (9,9%) και το 1998 για την O.N.E. (9,0%). Ας σημειωθεί ότι το 1994, έτος κατά το οποίο άρχισε η μεγάλη άνοδος, ο μ.ο. του δείκτη των τραπεζών των 8 χωρών ήταν 4,3% για την E.E. και 3,1% για την O.N.E.

Το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία έως το 1998, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο πλην του 1997 (και η Σουηδία το 1996) κινούνται πάνω από το μ.ο. Η Αυστρία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία από το 1999 έως το 2001 και τέλος, η Σουηδία από το 1997 έως το 2001 κινούνται κάτω από αυτόν. Η Ισπανία παρουσιάζεται να κινείται κοντά στο μ.ο. έχοντας μεγάλες διακυμάνσεις.

Ο δείκτης παρουσίασε ανοδική τάση με αρκετές διακυμάνσεις σε όλες τις χώρες πλην του 2001 που υπήρξε πτωτικό για όλες τις χώρες εκτός από το Βέλγιο, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

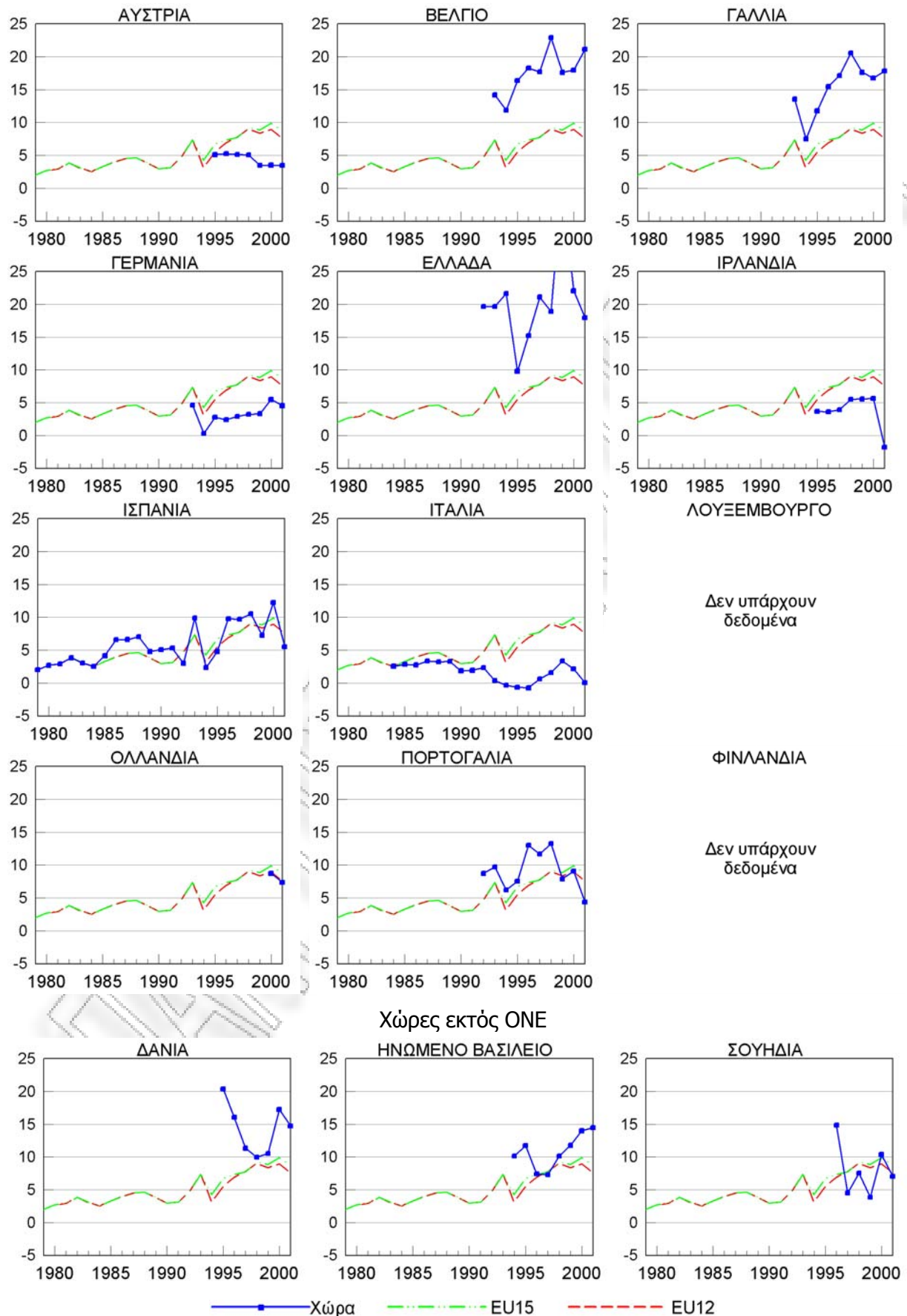
Στα 6, διαθέσιμα στις περισσότερες χώρες, έτη, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο κατά 1,5% στην E.E. και 1,9% στην ONE, ενώ στις περισσότερες χώρες η γενική τάση

υπήρξε ελαφρά ανοδική. Εξαιρεση αποτέλεσε η Αυστρία, Ιταλία, η Ολλανδία (τα δύο μόνο διαθέσιμα έτη) και η Πορτογαλία που εμφάνισαν πορεία σχετικά καθοδική.

Τα κατώτατα ποσοστά που σημειώθηκαν με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, είναι με διαφορά αυτά της Ιρλανδίας (2001:-1,8%) και της Ιταλίας (1995 & 1996: -0,7%) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Ελλάδας (1999:38,9%) και του Βελγίου (1998:22,9%).

Στην εξεταζόμενη περίοδο, πάλι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, το υψηλότερο περιθώριο κέρδους των τραπεζών της έχει η Ελλάδα (μ.ο. δέκα ετών 20,5%) και το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 17,6%), ενώ το χαμηλότερο η Ιταλία (μ.ο. δεκαοκτώ ετών 1,7%) και η Γερμανία (μ.ο. εννέα ετών 3,3%).

Καθαρά Κέρδη / Λειτουργικά Έσοδα (Περιθώριο Κέρδους) (%)

5.8 Δείκτης Αποτελεσματικότητας I & II

(Efficiency Ratios I & II)

I

Ο μ.ο. του δείκτη λειτουργικών εξόδων προς τα λειτουργικά έσοδα των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε ελαφρώς καθοδικά, (σημειώνοντας πτώση μέχρι το 1983, άνοδο έως το 1992, πτώση το 1993, άνοδο το 1994 και συνακόλουθη πτώση με μόνη αύξηση το 1999) με μικρές αυξομειώσεις από 68% το 1979, σε 62% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 63% στην ευρωζώνη το 2001. Ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 64% και για τις 12 χώρες της Ο.Ν.Ε. 65%. Η μικρότερη τιμή και στην Ε.Ε. και στην ευρωζώνη σημειώθηκε το 1983 (57% και 59% αντίστοιχα) ενώ η μέγιστη το 1992 για την Ε.Ε. (68,1%), και το 1980 για την Ο.Ν.Ε. (68,6%).

Η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Ελλάδα έως το 1990 και το 1995, η Ισπανία έως και το 1986, η Φινλανδία και η Σουηδία από το 1990 κινούνται πάνω από αυτόν ενώ η Ιρλανδία, η Ισπανία από το 1987, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία εκτός από το διάστημα 1983-6, η Φινλανδία το 2000 και το 2001, η Δανία εκτός των ετών 1984, 1986-7, 1990 και 1994 και η Σουηδία από το 1979-81 και 1986-9 κάτω από αυτόν.

Ο δείκτης παρουσίασε καθοδική τάση σε όλες τις χώρες πλην της σταθερής Γερμανίας και των χωρών στις οποίες ο δείκτης παρουσίασε άνοδο: Λουξεμβούργο (από 36% σε 47%), Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία.

Στην Ελλάδα ο δείκτης παρουσίασε μεγάλες αυξομειώσεις, με ανοδική τάση έως το 1988 και καθοδική έκτοτε, ενώ διακυμάνσεις με έντονα καθοδική τάση εμφάνισαν η Φινλανδία από το 1993 και εξής λόγω της τραπεζικής κρίσης που αντιμετώπισε την περίοδο αυτή, γεγονός, άλλωστε, αναμενόμενο εφόσον τα λειτουργικά έξοδα είχαν εκτιναχθεί αμέσως πριν (1991 και 1992) και η Δανία, η οποία παρουσιάζει μαζί με την Ελλάδα πολύ ασταθή πορεία, κάτι που οφείλεται στο ότι τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα της χώρας υπήρξαν εξαιρετικά ασταθή. Τρεις χρονιές μη συνεχόμενες (1986, 1992, 1994) υπήρξαν αρνητικά ενώ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από € 3,4 εκατ. το 1985, έφτασαν στα € -0,5 εκατ. το επόμενο έτος (πτώση κατά € 3,9 εκατ., ποσοστό -

115%). Τέλος, και η Σουηδία εμφανίζει διακυμάνσεις με κορυφαία την αύξηση από το 1991 από 78% σε 121% έως το 1992 (147%) και την ακόλουθη πτώση (1995: 72%).

Ο δείκτης παρουσίασε ελαφρά κάθοδο στα 23 χρόνια, της τάξεως του 6%, ενώ στις περισσότερες χώρες η γενική τάση υπήρξε πτωτική. Την εξαίρεση αποτέλεσαν το Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία στις οποίες η τάση αυξήθηκε.

Τα κατώτατα ποσοστά της εικοσαετίας είναι με διαφορά αυτά της Δανίας (1983: 33%, 1985: 35%) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Φινλανδίας (1992: 190%, 1994: 140%).

Στην εξεταζόμενη περίοδο, τα χαμηλότερα λειτουργικά έξοδα ως προς λειτουργικά έσοδα των τραπεζών του έχει το Λουξεμβούργο (μ.ο. εικοσιτριών ετών 38%) και τα υψηλότερα η Φινλανδία (μ.ο. εικοσιτριών ετών 91%).

II

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την υπό εξέταση περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη. Ο δείκτης εμφάνισε πτώση στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση από 64,6% στο 60,7% με μ.ο. εξαετίας 62,5% και στην ευρωζώνη από 65,1% το 1996 στο 61,1% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 63,2%. Το 2001 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (60,7% Ε.Ε. και 61,1% Ο.Ν.Ε) και το 1997 η μέγιστη στην Ο.Ν.Ε. και το 1996 στην Ε.Ε. (65,3% και 64,6% αντίστοιχα).

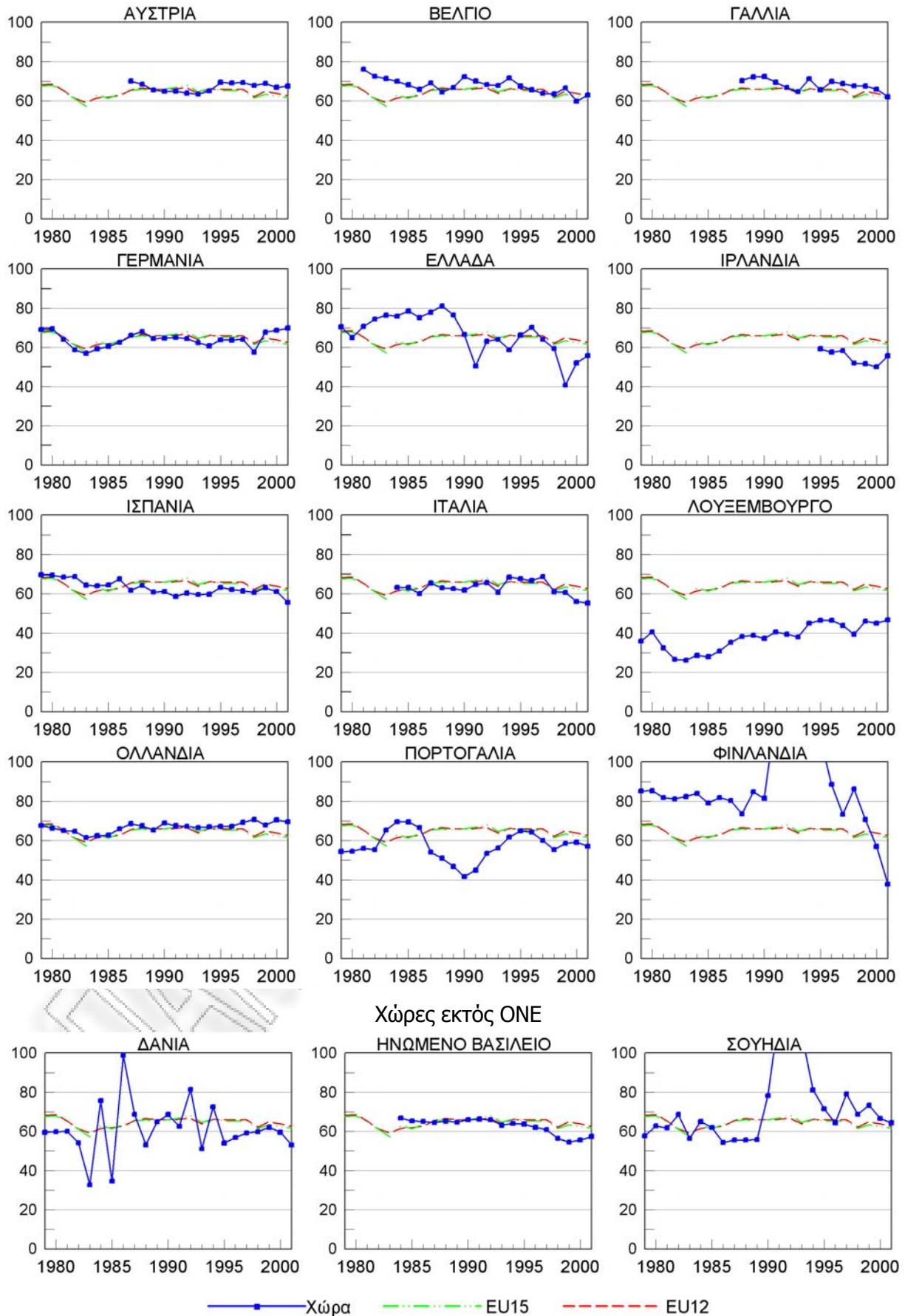
Αναφορικά με την κίνηση του δείκτη αποτελεσματικότητας II, ισχύουν ακριβώς τα όσα εκθέσαμε στον προηγούμενο δείκτη αποτελεσματικότητας I. Οι τάσεις παραμένουν ίδιες και αλλάζουν μόνο τα ποσοστά. Οι δύο τρόποι υπολογισμού, τελικώς, ελάχιστα διαφέρουν, αφού από το 1996 που έχουμε και για το δεύτερο τρόπο πλήρη στοιχεία, η διαφορά μεταξύ τους είναι μία ποσοστιαία μονάδα.

Τα κατώτατο ποσοστό για τα χρόνια και τις χώρες που διαθέτουμε είναι αυτά της Ιρλανδίας (2000: 49,5%, 1985: 35%) και τα ανώτατο αυτό της Ελλάδας (1992: 77,9%).

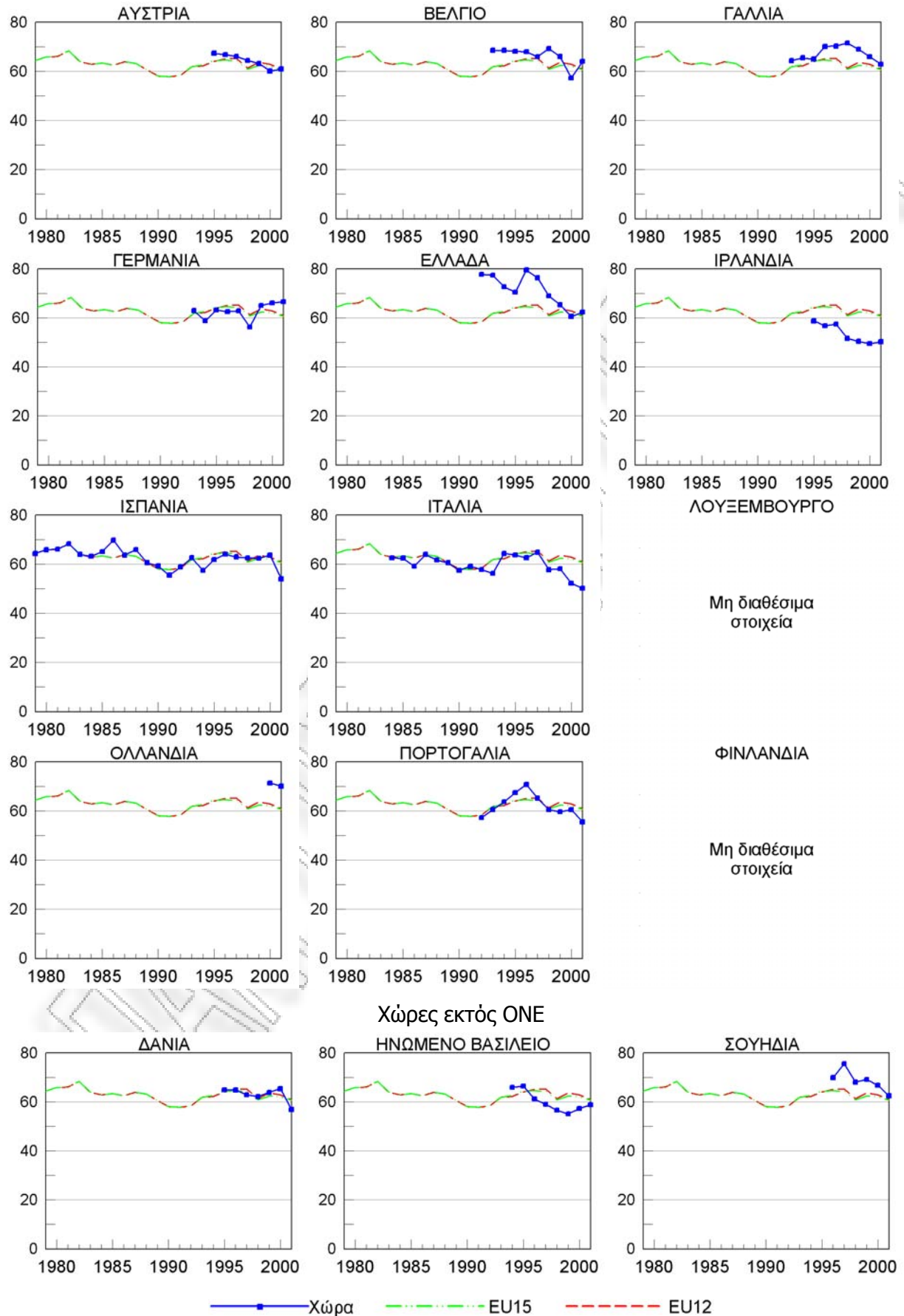
Στην εξεταζόμενη περίοδο, το χαμηλότερο δείκτη αποτελεσματικότητας των τραπεζών του έχει η Ιρλανδία (μ.ο. επτά ετών 54%) και τον υψηλότερο η Ελλάδα (μ.ο. δέκα ετών 71%).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

Δείκτης Αποτελεσματικότητας I (%)

Δείκτης Αποτελεσματικότητας II (%)

5.9 Δάνεια προς Καταθέσεις

(Loans to Deposits)

Ο μ.ο. του δείκτη των δανείων προς τις καταθέσεις των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε και στην ευρωζώνη και στην Ευρώπη των 15 ελαφρά καθοδικά μέχρι το 1988, ανοδικά από το 1989 έως το 1992, σημείωσε πολύ μικρή πτώση έως και το 1996 και από εκεί και μετά στη μεν Ευρώπη των 15 ανέβηκε στα αρχικά επίπεδα (1979 & 2001: 71,3%) στη δε ευρωζώνη διατηρήθηκε σταθερά στο σημείο αυτό, σημειώνοντας μικρή πτώση από 71,3% το 1979 σε 69% το 2001. Ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών και για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις 12 χώρες της ευρωζώνης ήταν 68%. Ο δείκτης έφτασε στη μέγιστη τιμή του το 1980 (73% για Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε.) και στην ελάχιστη το 1987 (64% για Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε.).

Το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ισπανία έως και το 1997, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία από το 1986 έως το 2000 και η Δανία κινούνται κάτω από αυτόν. Η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία έως και το 1985, η Φινλανδία, το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία πάνω από αυτόν ενώ η Αυστρία βρίσκεται κοντά στο μ.ο.

Οι περισσότερες χώρες ήταν σταθερές, με εξαίρεση την Ελλάδα η οποία είχε αξιοσημείωτη πτώση του δείκτη από το 1979 έως και το 1993 ενώ από εκεί και μετά σταθερή άνοδο, η οποία οφείλεται στη μεγάλη πιστωτική επέκταση. Από το 1994, το έτος της πλήρους απελευθέρωσης της κίνησης κεφαλαίων και εξής, οι καταθέσεις στις ελληνικές τράπεζες τριπλασιάστηκαν, από 30 δισ ευρώ το 1991 σε 91 δισ το 2001 ενώ τα δάνεια επταπλασιάστηκαν από 8,6 δισ το 1994 σε 60 δισ το 2001 και έτσι ο εξεταζόμενος δείκτης από 28,5% ανέβηκε στο 66%. Τη μεγαλύτερη όμως πιστωτική επέκταση είχε η Ιταλία, η οποία με σχεδόν μονοτονική αύξηση έφτασε το 2001 σε ποσοστό δανείων προς καταθέσεις της τάξεως του 135%.

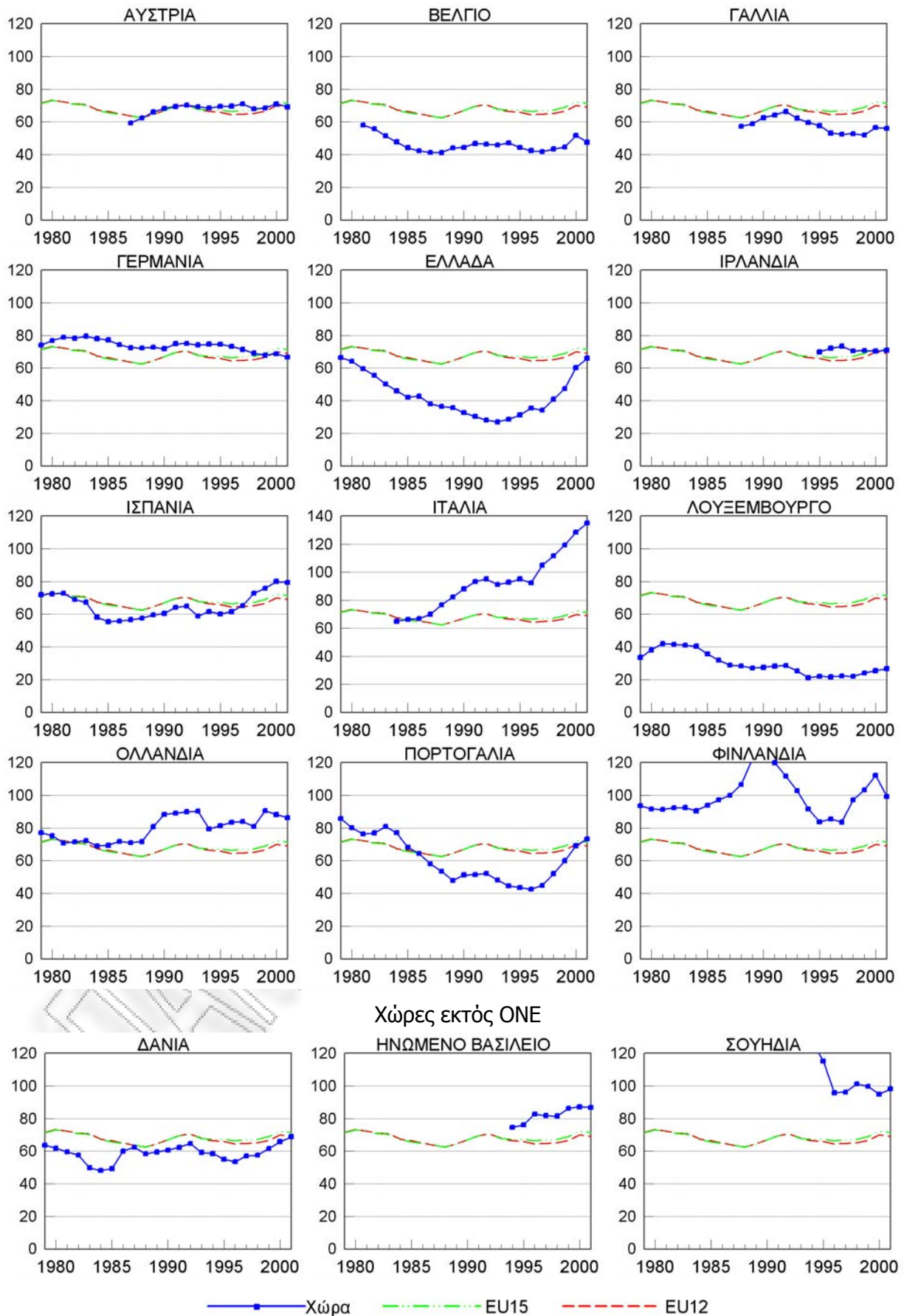
Τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις εμφάνισε η Φινλανδία, στην οποία αμέσως πριν την τραπεζική κρίση του 1991 (Nordic Banking Crisis), για τα έτη 1989 και 1990 ο εν λόγω δείκτης είχε φτάσει στο 122%. Με το ξέσπασμα της κρίσης και μέχρι και το 1995, το ποσοστό μειωνόταν σταθερά για να φτάσει το 84% το 1995. Από το 1996 και

εξής ακολούθησε νέα άνοδος του δείκτη η οποία δεν οφειλόταν τόσο σε υπέρμετρο δανεισμό όσο σε περιορισμένη ανάπτυξη των καταθέσεων.

Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιπρία έτη είναι του Λουξεμβούργου (1994: 21%) και το ανώτατο της Ιταλίας (1989: 135%).

Οι χώρες με την υψηλότερη αναλογία δανείων ως προς καταθέσεις είναι η Σουηδία (μ.ο. οκταετίας: 104%), η Φινλανδία (μ.ο. 23 ετών: 99%) και η Ιταλία (μ.ο. 18 ετών: 93%), ενώ οι χώρες με τη χαμηλότερη το Λουξεμβούργο (μ.ο. 23 ετών: 30%), η Ελλάδα (μ.ο. 23 ετών: 43%) και το Βέλγιο (μ.ο. 23 ετών: 46%).

Δάνεια / Καταθέσεις (%)

5.10 Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Interest Income to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη επιτοκιακών εσόδων προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 7% το 1979 στο 6% το 2001 (8,0% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 7,9% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Έως το 1981 υπήρξε άνοδος, χρονιά κατά την οποία ο δείκτης έφτασε στο υψηλότερο σημείο του (11%) και ακολούθως, σταθερή πτώση με τοπικά μέγιστα το 1984 (9,9% και 9,6% - Ε.Ε. 15 & 12), το 1990 (9,5% και 9%) και το 1991 (9,2% και 9%) και ελάχιστο το 1999 με 5,3%.

Η Γαλλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Φινλανδία έως και το 1992 και η Δανία κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Αυστρία, η Γερμανία, η Ισπανία και η Ιταλία από το 1988, η Φινλανδία από το 1993, το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1992 και η Σουηδία από το 1996 κινούνται κάτω από αυτόν ενώ το Βέλγιο, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Ιταλία έως και το 1997, η Πορτογαλία, το Ην. Βασίλειο έως και το 1991 και η Σουηδία έως και το 1995 πάνω από αυτόν.

Ο δείκτης παρέμεινε σταθερά καθοδικός σε όλες τις χώρες με κάποιες μεγαλύτερες αυξομειώσεις στο Βέλγιο (1981), το Λουξεμβούργο (1981), την Πορτογαλία (1985,1991), το Ηνωμένο Βασίλειο (1989-90) και τη Σουηδία (1981).

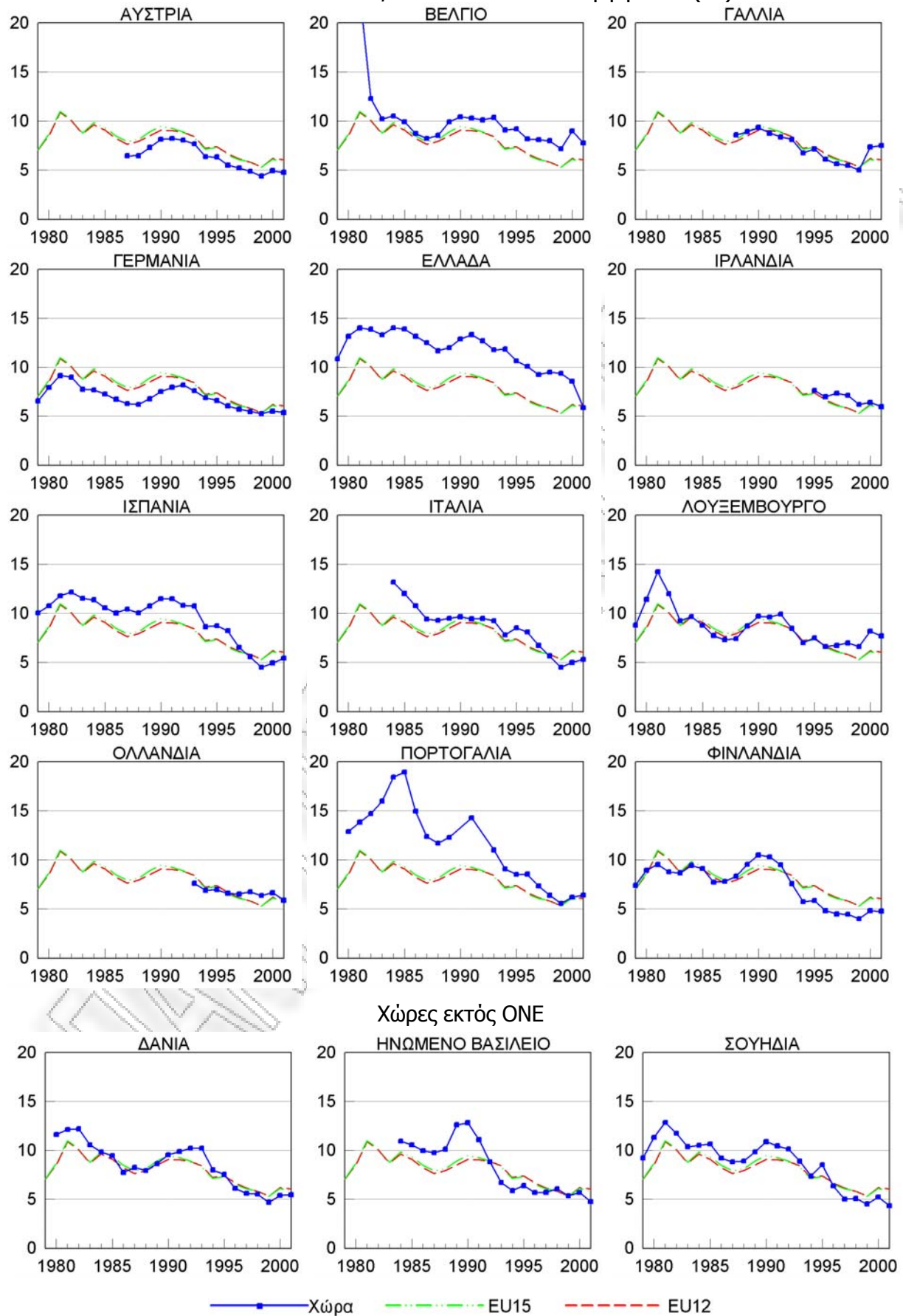
Η γενική τάση των επιτοκιακών εσόδων είναι καθοδική για όλες τις χώρες, λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθωρισμού τη δεκαετία του '80 και της συνακόλουθης μείωσης των επιτοκίων. Ιδιαίτερος μάλιστα, αυτή η μείωση παρατηρείται την τελευταία δεκαετία (1990 και εξής), την περίοδο δηλαδή, που και ο ανταγωνισμός των τραπεζών είναι οξύτερος μετά τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση. Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιτρία έτη είναι της Φινλανδίας (1998: 4%) και το ανώτατο του Βελγίου (1981: 23%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα επιτοκιακά έσοδα ως προς το Ενεργητικό των τραπεζών τους ήταν η Ελλάδα (μ.ο. 11,7%) και η Πορτογαλία (μ.ο. 11,5%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα η Αυστρία (μ.ο. 6,3% αλλά με δεδομένα από 1987-2001) και

η Γερμανία (μ.ο. 6,9%), αναμενόμενα αποτελέσματα δεδομένου πως Ελλάδα⁵ και Πορτογαλία είχαν τα υψηλότερα επιτόκια της Ε.Ε. καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο ενώ η Γερμανία τα χαμηλότερα.

⁵ ενώ από το 1996 και εξής όλες οι ευρωπαϊκές χώρες είχαν μονοψήφια ποσοστά βραχυπρόθεσμων επιτοκίων, η Ελλάδα μόλις το 1999 κατάφερε να τα φτάσει σε μονοψήφιο αριθμό, όμως ακόμη, 5,9 μονάδες, πάνω από τον ευρωπαϊκό μ.ο. (8,9% έναντι 3%). Μόνο το 2000, όπως φαίνεται και από το σχετικό διάγραμμα, τα ελληνικά επιτόκια έφτασαν στα επίπεδα του ευρωπαϊκού μ.ο. (πηγή OECD Economic Outlook 78 database).

Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.11 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Net Interest Income to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών επιτοκιακών εσόδων προς το σύνολο του μέσου Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 2,2% το 1979 στο 1,5% το 2001 (2,11% ο μ.ο. των εικοσιπριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 2,05% για τις 12 χώρες της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης).

Ο δείκτης έφτασε στη μέγιστη τιμή του το 1986 (2,7% για την Ε.Ε. και 2,6% για την Ο.Ν.Ε.) και στην ελάχιστη το 1999 (1,5% για την Ε.Ε. και 1,4% για την Ο.Ν.Ε.).

Η Γερμανία, η Ολλανδία και η Σουηδία μέχρι το 1992 κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Αυστρία με εξαίρεση το 1993, το Βέλγιο πλην 1981, η Γαλλία, η Ελλάδα έως και το 1996 με εξαίρεση το 1980, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία για τα έτη 1983-5 και η Φινλανδία από το 1983 έως και το 1996 κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ η Ελλάδα από το 1997, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία από το 1986 και εξής, η Φινλανδία έως το 1982 και από το 1996 και έπειτα, η Δανία, το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία από το 1992 έως το 1997 πάνω από αυτόν.

Ο δείκτης παρουσίασε πτώση στο υπό εξέταση διάστημα σε όλες τις χώρες εκτός από την Ελλάδα που στα διαστήματα 1986-1991 και 1996-2000 εμφάνισε ανοδική πορεία. Πραγματικά, τα εν λόγω διαστήματα η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ μεγάλη αύξηση των καθαρών επιτοκιακών εσόδων, από €188 εκατ. το 1989, σε €272 εκατ. το 1990 και €460 εκατ. το 1991, ενώ από €1.782 εκατ. το 1999, το 2000 εκτινάσσονται στα €2.930 εκατ., αύξηση που ενδεχομένως να αντικατοπτρίζει την απογοήτευση των επενδυτών από το ΧΑΑ και την επιστροφή στους σε σταθερότερες παραδοσιακές τραπεζικές υπηρεσίες, έτος όμως που συνοδεύεται και από σημαντική αύξηση του Ενεργητικού των τραπεζών της (1999:€68,8 δισ., 2000:€110,4 δισ.) οπότε και ο λόγος καθαρά μη επιτοκιακά προς μέσο Ενεργητικό δεν επηρεάζεται τόσο.

Επίσης, άνοδο σημείωσε ο δείκτης και στην Πορτογαλία από το 1984 έως το 1991, για να φτάσει στο μέγιστο σημείο για όλη την Ευρώπη το 1991 (5%) και να ακολουθήσει σταθερή πτώση, κάτι στο οποίο συνέβαλε και η σημαντικότερη αύξηση

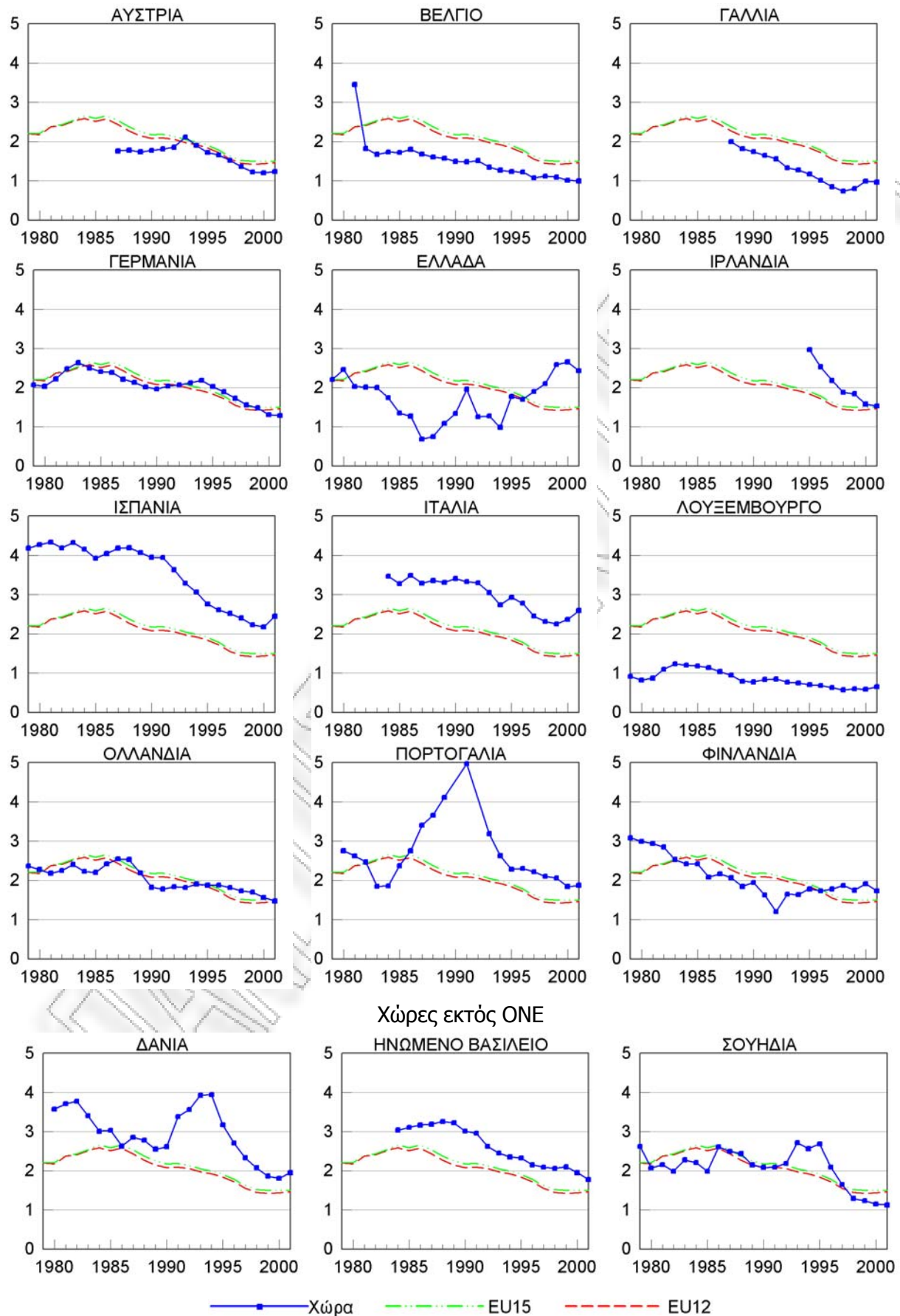
Ενεργητικού που παρουσίασαν οι τράπεζές της, υπερδιπλασιάζοντάς το από το 1989 (€ 47 εκατ.) έως το 1993 (€ 110 εκατ.) αλλά και η Δανία που σημείωσε άνοδο για το διάστημα 1990-1993, κυρίως λόγω μείωσης μέσου Ενεργητικού και όχι αύξησης καθαρών επιτοκιακών εσόδων, και εφεξής, όμως, επίσης σταθερή πτώση. Τις μεγαλύτερες διακυμάνσεις εμφάνισαν η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Δανία και η Σουηδία.

Η γενική τάση των επιτοκιακών εσόδων είναι καθοδική για όλες τις χώρες, λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθωρισμού τη δεκαετία του '80 και της συνακόλουθης μείωσης των επιτοκίων. Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιπέντε έτη είναι του Λουξεμβούργου (1998: 0,57%) και το ανώτατο της Πορτογαλίας (1991: 4,97%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα καθαρά επιτοκιακά έσοδα ως προς το σύνολο του μέσου Ενεργητικού των τραπεζών τους ήταν η Ισπανία (μ.ο. 3,52%), η Ιταλία (μ.ο. 2,98%) και η Δανία (μ.ο. 2,94%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα το Λουξεμβούργο (μ.ο. 0,85%), η Ολλανδία (μ.ο. 2,03%) και η Φινλανδία (μ.ο. 2,08%).

Όλες οι 15 χώρες πλην της Ελλάδας και της Φινλανδίας παρουσιάζουν τις χαμηλότερες τιμές του δείκτη καθαρών επιτοκιακών εσόδων προς μέσο Ενεργητικό από το 1995 μέχρι το 2001 κι αυτό διότι την περίοδο αυτή σημειώνεται μείωση πληθωρισμού και συνακόλουθα πτώση των επιτοκίων, μείωση των επιτοκιακών περιθωρίων και του spread των τραπεζών (διαφορά μεταξύ της μέσης απόδοσης των τοκοφόρων στοιχείων Ενεργητικού και του μέσου κόστους των interest bearing υποχρεώσεων) μαζί με την παράλληλη αύξηση του πίεσης του ανταγωνισμού που οδηγεί προς την ίδια κατεύθυνση, τη μείωση ή συγκρατημένη αύξηση των επιτοκιακών εσόδων.

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (ΝΙΜ) (%)

5.12 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Επιτοκιακά Έσοδα (Net Interest Income to Interest Income)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών επιτοκιακών εσόδων προς το σύνολο των επιτοκιακών εσόδων των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, σταθεροποιούμενος από το 1989 και εξής φτάνοντας από 36% και 35% το 1979 για Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. αντιστοίχως, στο 26% και 24% το 2001 (28% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών και για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις 12 χώρες της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης).

Ο δείκτης έφτασε στη μέγιστη τιμή του το 1979 (36% για την Ε.Ε. και 35% για την Ο.Ν.Ε.) και στην ελάχιστη το 2000 (24% για την Ε.Ε. και 23% για την Ο.Ν.Ε.).

Η Αυστρία, η Γερμανία και η Ολλανδία κινούνται κοντά στο μ.ο. Το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα έως και το 1999, η Ιταλία για τα έτη 1984-6, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία έως και το 1987, η Φινλανδία από το 1983 έως και το 1993 και η Σουηδία έως το 1992 κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ η Ελλάδα για το 2000 και 2001, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία από το 1987 και εξής, η Πορτογαλία από το 1988 και εξής, η Φινλανδία έως το 1982 και από το 1994 και έπειτα, η Δανία, το Ην. Βασίλειο από το 1991 και η Σουηδία από το 1993 έως το 1998.

Ο δείκτης παρουσίασε αρκετές διακυμάνσεις έως το 1987 ενώ έκτοτε σταθεροποιήθηκε σε γενικές γραμμές. Κάποιες χώρες παρουσίασαν μικρά ποσοστά, πολύ κατώτερα του μ.ο., κάτι που σημαίνει ότι είτε τα επιτοκιακά τους έξοδα ήταν πολύ μεγάλα, όπως π.χ. στην περίπτωση της Γαλλίας και της Γερμανίας είτε τα επιτοκιακά τους έσοδα ήταν πολύ μικρά, όπως π.χ. η περίπτωση της Ελλάδας. Βεβαίως, από το 1995 και εξής στην Ελλάδα τα επιτοκιακά έσοδα άρχισαν να αυξάνονται σημαντικά (από €188 εκατ. το 1989, σε €272 εκατ. το 1990 και €460 εκατ. το 1991, ενώ από €1.782 εκατ. το 1999, το 2000 εκτινάσσονται στα €2.930 εκατ.), γι αυτό και ο δείκτης παρουσίασε ανοδική πορεία.

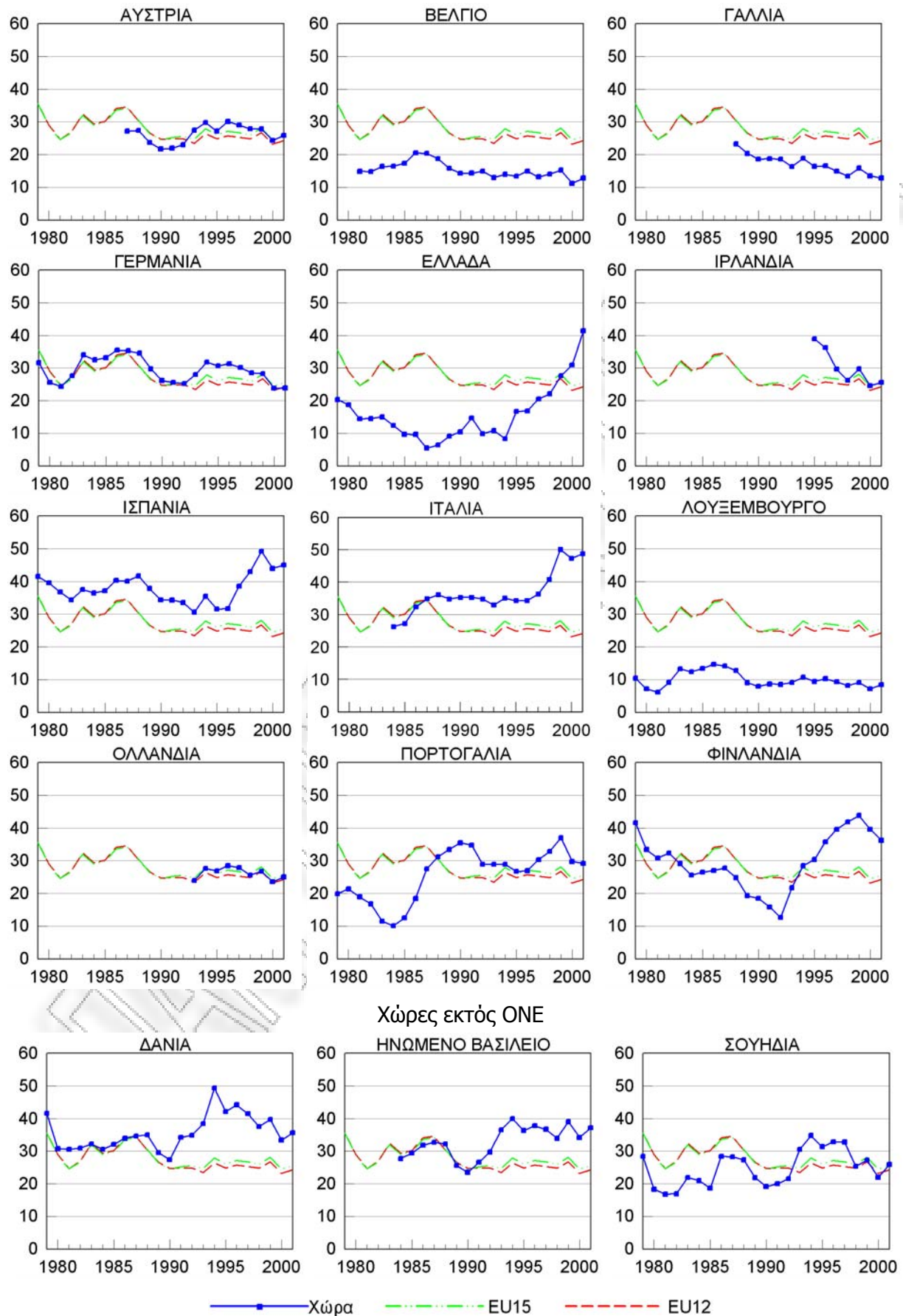
Επίσης, μεγάλη άνοδο σημείωσε ο δείκτης και στη Φινλανδία από το 1992 και εξής, αφού ο λόγος καθαρά μη επιτοκιακά ως προς επιτοκιακά τριπλασιάστηκε (από 13% το 1992 σε 40% το 2000). Αυτό συνέβη διότι από το 1993 και εξής μειώθηκαν πάρα πολύ τα επιτοκιακά έξοδα. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως το σύνολο των μεικτών

επιτοκιακών εσόδων το 1991 ήταν 13 δισ. € ενώ το 1999 είχαν μειωθεί στα 4,8 δισ. € με τα καθαρά επιτοκιακά να παραμένουν σταθερά. Τις μεγαλύτερες διακυμάνσεις εμφάνισαν η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Φινλανδία, η Δανία και η Σουηδία.

Ανακεφαλαιώνοντας, η γενική τάση του μ.ο. των καθαρών επιτοκιακών εσόδων ως προς το σύνολο των επιτοκιακών εσόδων είναι ελαφρώς καθοδική χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σε όλες τις χώρες σημειώνει πτώση. Στις 8 από τις 15 χώρες (GR, ES, IT, PT, FI, DK, UK, SE), ο δείκτης κινήθηκε από το 1990 και εξής σε πολύ υψηλότερα επίπεδα απ' ότι κατά τη δεκαετία του 1980. Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιπρία έτη είναι του Λουξεμβούργου (1981: 6,1%) και το ανώτατο της Ισπανίας (1999: 49,3%) και της Δανίας (1994: 49,3%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα καθαρά επιτοκιακά έσοδα ως προς το σύνολο των επιτοκιακών εσόδων των τραπεζών τους ήταν η Ισπανία (μ.ο. 38%), η Ιταλία (μ.ο. 37%) και η Δανία (μ.ο. 36%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα το Λουξεμβούργο (μ.ο. 10%), το Βέλγιο (μ.ο. 15%) και η Ελλάδα (μ.ο. 16%).

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.13 Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Non Interest Income to Average Total Assets)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την υπό εξέταση περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Γαλλία με στοιχεία από το 1988. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη μη επιτοκιακών εσόδων ως προς το μ.ο. του συνόλου του Ενεργητικού. Ο δείκτης εμφάνισε άνοδο στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση από 1,0% στο 1,3% με μ.ο. εξαετίας 1,14% και στην ευρωζώνη από 0,9% το 1996 στο 1,2% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 1,1%. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (1,0% E.E. και 0,9% O.N.E.) και το 2000 η μέγιστη (1,33% και 1,27% αντίστοιχα).

Η Αυστρία κινείται πάνω από το μ.ο., όπως και η Ελλάδα, η Γαλλία από το 1993 και εξής, η Ιρλανδία έως και το 1999, η Ισπανία από το 1988 έως το 2000, η Ιταλία έως το 1993 και μετά το 1996, η Ολλανδία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τέλος, η Σουηδία. Το Βέλγιο, η Γαλλία έως το 1992, η Γερμανία, η Ιρλανδία από το 2000, η Ισπανία από το 1984 έως το 1987 και το 2001, η Ιταλία για το 1994 και 1995, και η Πορτογαλία από το 1999 έως το 2001 κινούνται κάτω από αυτόν.

Ο δείκτης παρουσίασε ανοδική τάση σε όλες τις χώρες πλην της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας την τελευταία τριετία, και της Ελλάδας την τελευταία διετία (δικαιολογημένα εξαιτίας της εκτίναξης των μη επιτοκιακών εσόδων το 1999 λόγω του χρηματιστηρίου).

Ο δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε σταθερότητα έχοντας όμως 2 τεράστιες αυξήσεις το 1994 και το 1999 που ακολουθήθηκαν από αντίστοιχες μειώσεις, με μεγαλύτερη αυτή του 1999, της χρονιάς της πρωτοφανούς ανόδου του χρηματιστηρίου, στο 3,5% από 2% το προηγούμενο έτος, χρονιά που τα μη επιτοκιακά έσοδα από χρηματοοικονομικές λειτουργίες (fees on financial operations: προμήθειες brokerage, συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.λπ.) εκτινάχθηκαν.

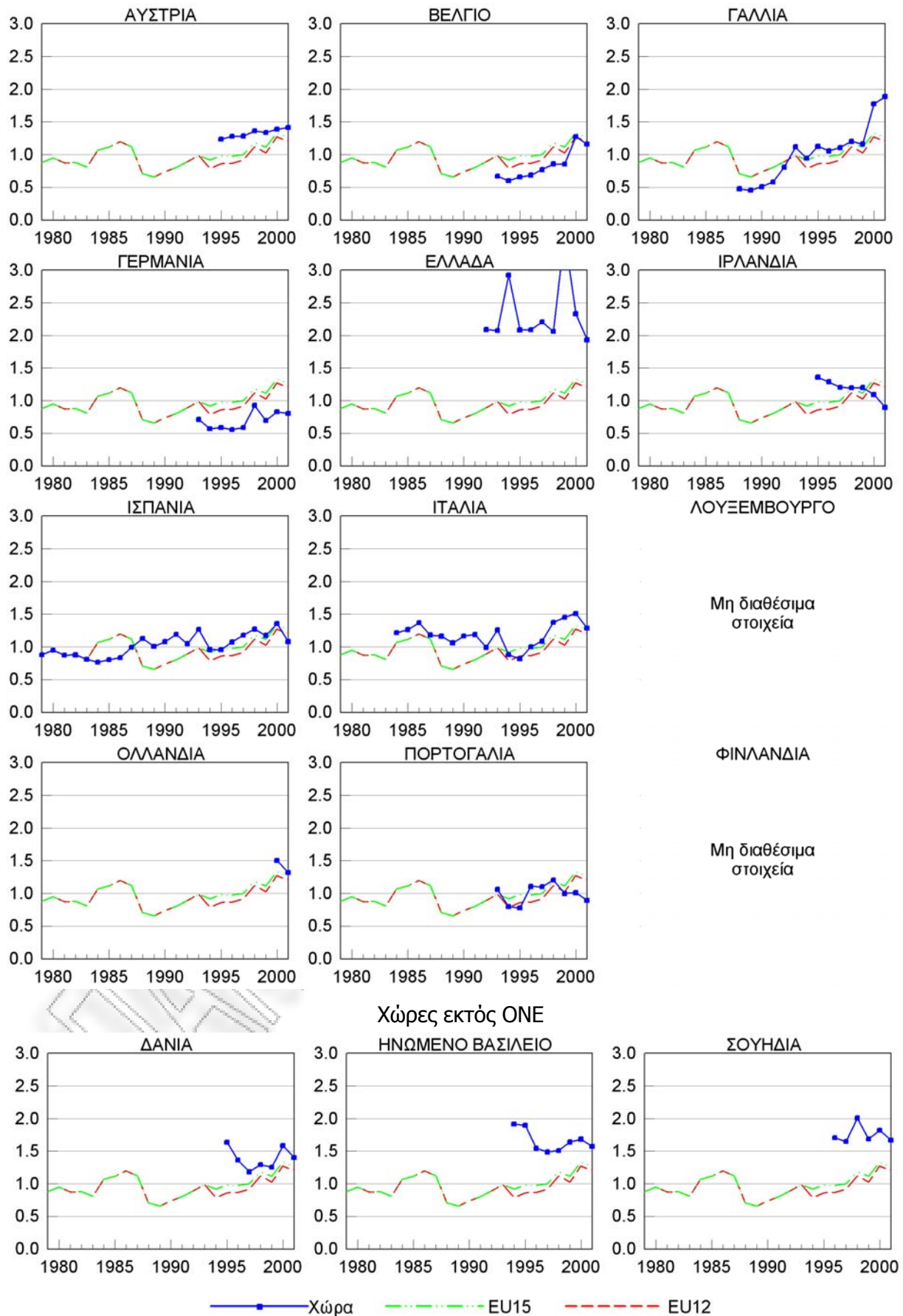
Από τα διαθέσιμα στοιχεία φαίνεται ακόμη πως και οι 3 χώρες εκτός Ο.Ν.Ε. κυμάνθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα με τη Σουηδία να έχει την υψηλότερη αναλογία μη επιτοκιακών εσόδων ως προς το μ.ο. του συνόλου Ενεργητικού των τραπεζών της (1,8% μ.ο. εξαετίας).

Ανακεφαλαιώνοντας, στα 6, διαθέσιμα σε όλες τις χώρες, έτη, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο κατά 0,3% και στην Ε.Ε. και στην Ο.Ν.Ε., ενώ σε όλες τις χώρες η γενική τάση υπήρξε ελαφρά ανοδική. Εξαιρέση αποτέλεσε η Ιρλανδία και η Πορτογαλία τα 3 τελευταία χρόνια (1999-2001) που εμφάνισαν πτώση. Τέλος, και το Ηνωμένο Βασίλειο, μετά από μια πτώση του δείκτη το 1996, είναι σταθεροποιημένο στο 1,5%. Μεμονωμένες αυξομειώσεις παρουσίασαν και άλλες χώρες, όπως η Ελλάδα λόγω του φαινομένου του Χ.Α.Α., αλλά η γενική τάση υπήρξε ελαφρά ανοδική. Στα υψηλότερα επίπεδα, τέλος, εκτός από την Ελλάδα, ήταν ο δείκτης στις 3 χώρες εκτός Ο.Ν.Ε. (DK:1,4%, UK:1,7%, SE:1,8%, οι αντίστοιχοι μ.ο. για τα διαθέσιμα έτη).

Τα κατώτατα ποσοστά που σημειώθηκαν με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, είναι με διαφορά αυτά της Γαλλίας (1988, 1989:0,5%) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Ελλάδας (1994:2,9%, 1999:3,5%).

Στην εξεταζόμενη περίοδο, πάλι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, τα υψηλότερα μη επιτοκιακά έσοδα ως προς το μ.ο. του συνόλου Ενεργητικού των τραπεζών της έχει η Ελλάδα (μ.ο. δέκα ετών 2,3%) και τα χαμηλότερα το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 0,7%).

Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.14 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(Net Non Interest Income to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε ανοδικά με μικρές αυξομειώσεις, φτάνοντας από 0,5% το 1979 στο 1,1% το 2001 (0,83% ο μ.ο. των εικοσιπριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 0,74% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Τα έτη 1985, 1993 και 1998 σημειώθηκαν οι μέγιστες αυξήσεις (0,13 0,17 και 0,16% αντίστοιχα) οι οποίες όμως συνοδεύτηκαν από ανάλογες πτώσεις το επόμενο έτος και επιστροφή στην ήπια ανοδική τάση.

Η Αυστρία μέχρι το 1995, η Γαλλία μέχρι το 1998, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία από το 1985 και εξής κινούνται κοντά στο μ.ο. Το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο κινούνται κάτω από αυτόν ενώ η Αυστρία μετά το 1995, η Γαλλία μετά το 1998, η Ελλάδα, η Ιρλανδία μέχρι το 1999, η Ιταλία (πλην 1992 & 1995), η Φινλανδία, το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία πάνω από αυτόν.

Ο δείκτης παρέμεινε σχετικά σταθερός στο Βέλγιο μέχρι το 1994, τη Γερμανία, και την Ολλανδία έως το 1994, ενώ ήταν σταθερά ανοδικός με κάποιες αυξομειώσεις στην Αυστρία, τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία από το 1995, την Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Τέλος, μεγάλες αυξομειώσεις με ανοδική τάση είχαμε στην Ελλάδα και τη Σουηδία και με ασθενή καθοδική τάση στη Φινλανδία. Η μόνη χώρα στην οποία ο δείκτης παρουσίασε συνεχή πτώση είναι η Ιρλανδία (δεδομένα διαθέσιμα από το 1994 και εξής).

Η Δανία αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση αφού φτάνοντας στο 5,5% και 5,7% θετική απόκλιση από την Ε.Ε. και την ευρωζώνη αντίστοιχα, το 1983, και -1,3% αρνητική το 1994, ήταν η χώρα με τις περισσότερες και μεγαλύτερες αυξομειώσεις σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ο. Αυτό οφείλεται στο ότι ενώ τα στοιχεία του Ενεργητικού παρουσίασαν σταθερή αύξηση ετησίως, τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα της χώρας υπήρξαν εξαιρετικά ασταθή. Τρεις μη συνεχόμενες χρονιές (1986, 1992, 1994)

υπήρξαν αρνητικά ενώ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από € 3,4 εκατ. το 1985, έφτασαν στα € -0,5 εκατ. το επόμενο έτος (πτώση κατά € 3,9 εκατ., ποσοστό -115%). Αιτία ήταν η κρίση του τραπεζικού συστήματος και η επακόλουθη αναδιοργάνωση με τις συγχωνεύσεις των 40 εκ των 60 προβληματικών τραπεζών της χώρας το 1992. Αναφορικά με το συγκεκριμένο δείκτη η σταθεροποίηση είναι εμφανής από το 1995 και έπειτα.

Ο δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε σταθερότητα έχοντας όμως 2 τεράστιες αυξήσεις, το 1994, με την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και το 1999 που ακολουθήθηκαν από αντίστοιχες μειώσεις, με μεγαλύτερη αυτή του 1999 (στο 3,5% από 2% το 1998), χρονιάς της πρωτοφανούς ανόδου του χρηματιστηρίου, και της συνακόλουθης εκτίναξης των μη επιτοκιακών εσόδων από χρηματοοικονομικές λειτουργίες (fees on financial operations: προμήθειες brokerage, συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.λπ.).

Από τα διαθέσιμα στοιχεία φαίνεται ακόμη πως και οι 3 χώρες εκτός ONE και η Φινλανδία κυμάνθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα με τη Φινλανδία στο 1,8% και το Ηνωμένο Βασίλειο στο 1,7% να έχουν υψηλότερες αναλογίες καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων ως προς το μ.ο. του συνόλου Ενεργητικού των τραπεζών τους.

Ανακεφαλαιώνοντας, η γενική τάση είναι ανοδική για όλες τις χώρες εκτός της Ιρλανδίας, της Φινλανδίας, (η οποία όμως έχει την υψηλότερη τιμή μη επιτοκιακών εσόδων το 2001, αύξηση 137% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά) και του Ην. Βασιλείου.

Η χώρα με τα χαμηλότερα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς το σύνολο του Ενεργητικού των τραπεζών της είναι το Λουξεμβούργο (μ.ο. εικοσιτριών ετών 0,37%) και αυτή με τα υψηλότερα, η Ελλάδα (μ.ο. εικοσιτριών ετών 1,95%).

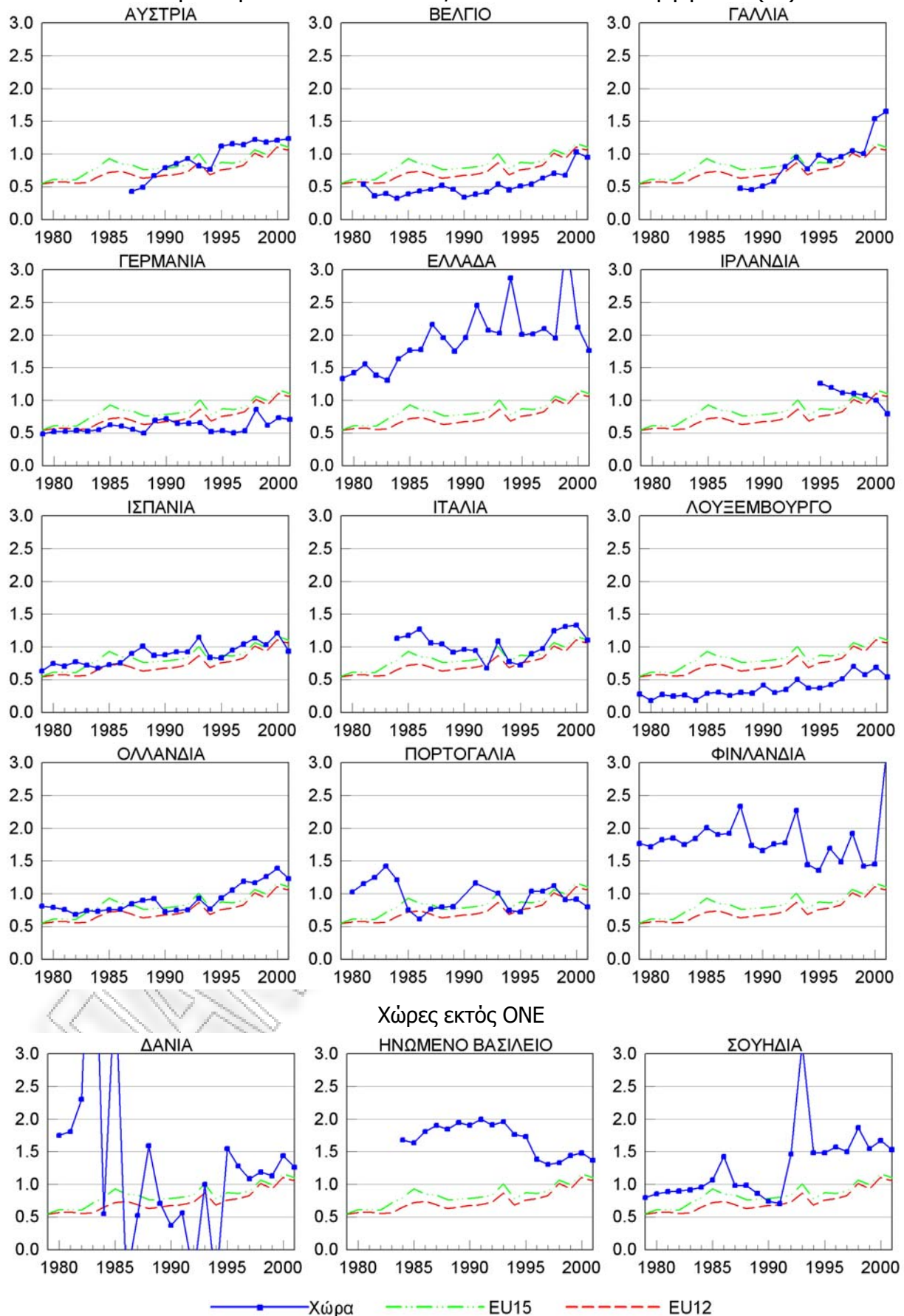
Τα κατώτατα ποσοστά της εικοσαετίας για τη Δανία (1992 & 1994) και Σουηδία (1990 & 1991) ερμηνεύονται από την τραπεζική κρίση τη συγκεκριμένη περίοδο (Nordic banking crisis).

Τέλος, όλες οι χώρες πλην της Αυστρίας, της Γαλλίας, και της Φινλανδίας παρουσίασαν πτώση το 2001 έναντι του 2000, αλλά 10 στις 15 χώρες (πλην Ιρλανδίας, Πορτογαλίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Σουηδίας και της ασταθούς Δανίας) παρουσιάζουν τις υψηλότερες ανοδικές τιμές τους από το 1998 μέχρι το 2001. Αυστρία, Γαλλία,

Φινλανδία έχουν τα περισσότερα μη επιτοκιακά έσοδα σε σχέση με το μ.ο. του Ενεργητικού τους το 2001, Βέλγιο, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία το 2000, Ελλάδα το 1999 και Γερμανία και Λουξεμβούργο το 1998.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.15 Καθαρά Μη Επιτοκιακά προς Μη Επιτοκιακά Έσοδα (Net Non Interest Income to Non Interest Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την επισκοπούμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Αυστρία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

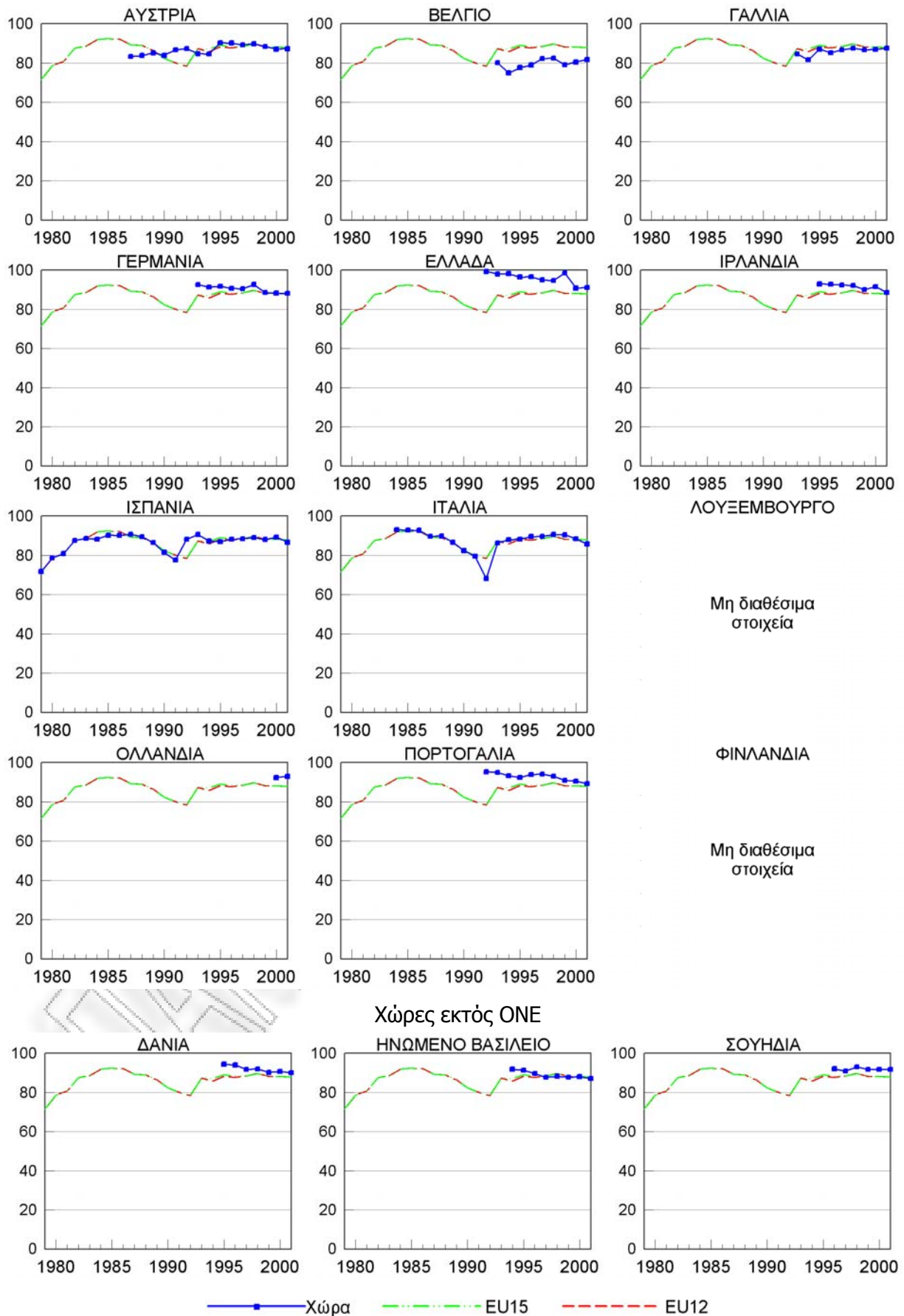
Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων ως προς μη επιτοκιακά έσοδα. Ο δείκτης παρέμεινε σταθερός τόσο μεν στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ευρωζώνη στο 88% (μ.ο. εξαετίας σε Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. 88%). Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή της εξαετίας (88% Ε.Ε. και ευρωζώνη) και το 1998 η μέγιστη (90%).

Η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Δανία και η Σουηδία κινούνται πάνω από το μ.ο. Το Βέλγιο, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1997 κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ η Αυστρία, η Ιταλία και η Ισπανία κινούνται κοντά στο μ.ο.

Από το 1996 και εξής που διαθέτουμε στοιχεία για τις 13 χώρες παρατηρούμε πως ο δείκτης σε όλες οι χώρες παρουσιάζει κάποια άνοδο με αρκετές αυξομειώσεις. Η χώρα με τα χαμηλότερα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς το σύνολο των μη επιτοκιακών εσόδων των τραπεζών της είναι το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 80%) και αυτή με τα υψηλότερα, η Ελλάδα (μ.ο. δέκα ετών 96%).

Ανακεφαλαιώνοντας, τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα αποτελούν σταθερά, κάτι λιγότερο από το 90% του συνόλου των μη επιτοκιακών εσόδων. Οι προμήθειες πληρωτέες δηλαδή, και τα λοιπά έξοδα των τραπεζών αντιστοιχούν στο υπόλοιπο 10% των μεικτών μη επιτοκιακών εσόδων.

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.16 Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Net Interest Income to Gross Income)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών επιτοκιακών εσόδων προς το σύνολο των μεικτών εσόδων δηλαδή καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων, των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 80% το 1979 στο 58% το 2001 (71% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 73% για τις 12 χώρες της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης). Τα έτη 1985, 1993 και 1998 σημειώθηκαν οι μέγιστες πτώσεις (3,4%, 4,9% και 5,6% αντίστοιχα) οι οποίες όμως συνοδεύτηκαν από ανάλογες αυξήσεις το επόμενο έτος και επιστροφή στην ήπια καθοδική τάση.

Το Βέλγιο, η Ιρλανδία, η Ιταλία μέχρι το 1988, το Λουξεμβούργο μέχρι το 1987 και το Ην. Βασίλειο από το 1998 και εξής κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Αυστρία με εξαίρεση το 1987-8 και το 1993, η Γαλλία από το 1991 και εξής, η Ελλάδα, το Λουξεμβούργο μετά το 1988, η Ολλανδία πλην του 1998, η Πορτογαλία μέχρι το 1984, η Φινλανδία, το Ην. Βασίλειο έως και το 1997 και η Σουηδία κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ η Γαλλία έως το 1990, η Γερμανία πλην των 1989-90, η Ισπανία, η Ιταλία από το 1989 και εξής και η Πορτογαλία από το 1985 και εξής πάνω από αυτόν. Τέλος, η Δανία από το 1980 έως το 1983 κινείται κάτω από το μ.ο. όπως επίσης κάτω από το μ.ο. πέφτει και το 1985, το 1988, το 1995 και το 2000.

Ο δείκτης παρέμεινε σχετικά σταθερός στη Γερμανία μέχρι το 1997, την Ισπανία και την Ολλανδία έως το 1992 για να ακολουθήσει και στις τρεις χώρες μείωση, και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ σημείωσε σταθερή πτώση με κάποιες αυξομειώσεις στην Αυστρία και στην Ιρλανδία. Το Βέλγιο, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο ήταν τρεις χώρες που θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για πιο έντονη καθοδική τάση. Μικρή πτώση με αυξομειώσεις είχαν η Ιταλία, η Πορτογαλία από το 1986 και έπειτα, ύστερα από μεγάλη αύξηση από το 1983 έως το 1985. Η Φινλανδία και η Σουηδία από το 1990 και εξής εμφάνισαν πτωτική τάση με μεγάλες αυξομειώσεις αλλά η Δανία ήταν η χώρα με τις μεγαλύτερες διακυμάνσεις αλλά από το 1995 που σταθεροποιήθηκε μπορεί κανείς να

μιλά για ήπια καθοδική πορεία. Τέλος, ο δείκτης και στην Ελλάδα παρουσίασε μεγάλες αυξομειώσεις, με καθοδική τάση έως το 1987 και ανοδική έκτοτε.

Η Δανία αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση αφού φτάνοντας στο -43% και -47% αρνητική απόκλιση από την Ε.Ε. και την ευρωζώνη αντίστοιχα, το 1983, και +46% και +44% θετική το 1986, ήταν η χώρα με τις περισσότερες και μεγαλύτερες αυξομειώσεις σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ο. Αυτό οφείλεται στο ότι ενώ τα καθαρά επιτοκιακά κέρδη παρουσίασαν σταθερή αύξηση ετησίως, το gross income, το άθροισμα δηλαδή καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών κερδών της χώρας υπήρξε εξαιρετικά ασταθές λόγω της αστάθειας του δεύτερου συστατικού του, των μη επιτοκιακών εσόδων. Τρεις χρονιές μη συνεχόμενες (1986, 1992, 1994) υπήρξαν αρνητικά ενώ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από € 3,4 εκατ. το 1985, έφτασαν στα € -0,5 εκατ. το επόμενο έτος (πτώση κατά € 3,9 εκατ., ποσοστό -115%). Αιτία ήταν η κρίση του τραπεζικού συστήματος και η επακόλουθη αναδιοργάνωση με τις συγχωνεύσεις των 40 εκ των 60 προβληματικών τραπεζών της χώρας το 1992. Αναφορικά με το συγκεκριμένο δείκτη η σταθεροποίηση είναι εμφανής από το 1995 και εξής.

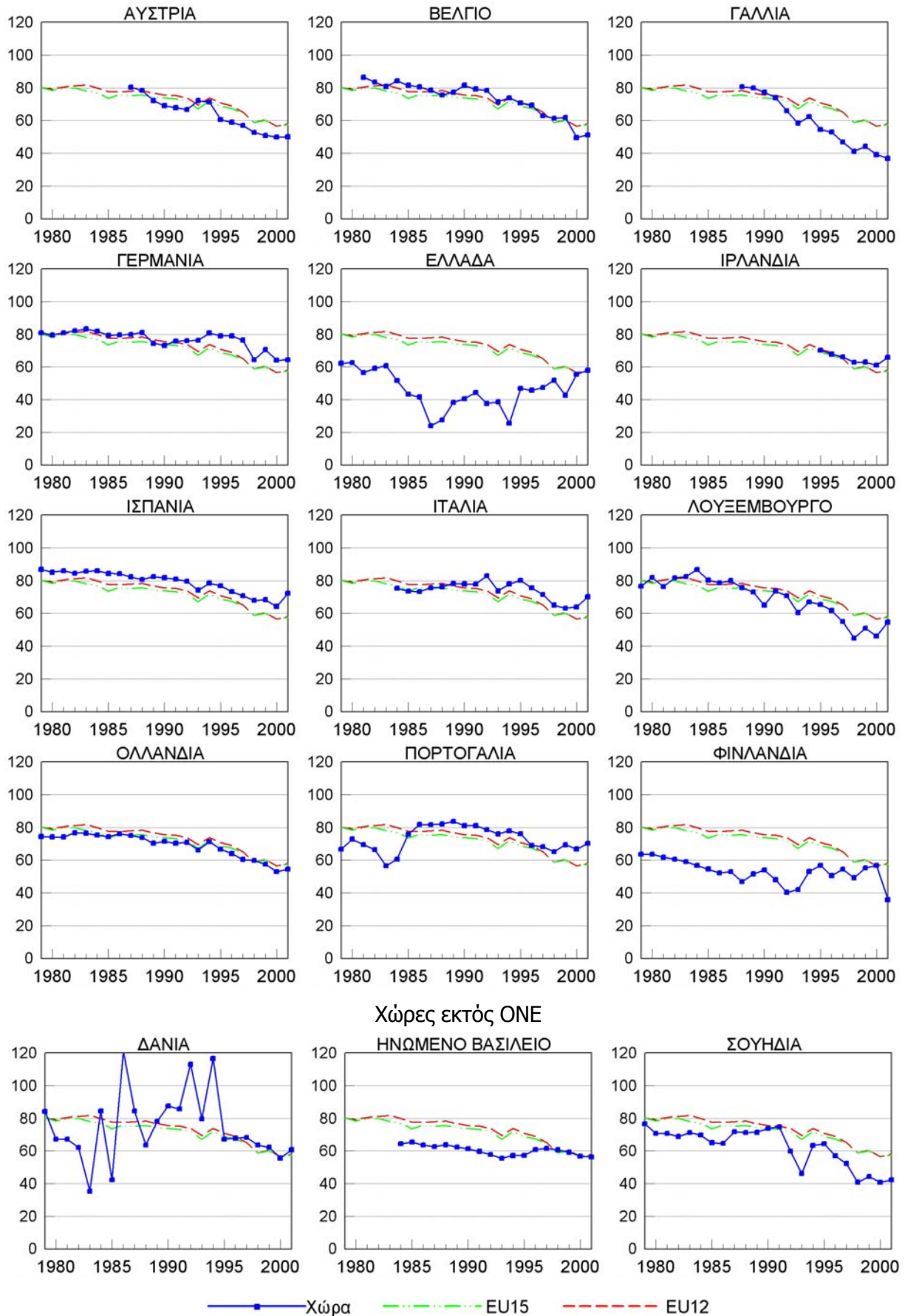
Ανακεφαλαιωτικά, η γενική τάση των επιτοκιακών εσόδων είναι καθοδική για όλες τις χώρες, λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθωρισμού τη δεκαετία του '80 και της συνακόλουθης μείωσης των επιτοκίων. Ιδιαίτερος μάλιστα, αυτή η μείωση παρατηρείται την τελευταία δεκαετία (1990 και εξής), την περίοδο δηλαδή, που και ο ανταγωνισμός των τραπεζών είναι οξύτερος μετά τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση. Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιπρία έτη είναι της Ελλάδας (1987: 24%) και το ανώτατο, εκτός της Δανίας που το 1986 ο δείκτης έφτασε το 122%, ήταν της Ισπανίας (1979: 87%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα καθαρά επιτοκιακά έσοδα ως προς το άθροισμα καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών κερδών των τραπεζών τους ήταν η Ισπανία (μ.ο. 79%) και η Γερμανία (μ.ο. 77%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα η Ελλάδα (μ.ο. 46%) και η Φινλανδία (μ.ο. 53%).

Όλες οι χώρες πλην της Γαλλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου παρουσίασαν μέσα στη γενική πτώση, αύξηση το 2001 έναντι του 2000, αλλά 11 στις 15 χώρες (πλην Ελλάδας, Πορτογαλίας, Ηνωμένου Βασιλείου και της ασταθούς Δανίας) παρουσιάζουν τις χαμηλότερες τιμές τους από το 1998 μέχρι το 2001 κι αυτό διότι την

περίοδο αυτή και ειδικά το 2000 σημειώνεται πτώση των επιτοκίων, μείωση του spread των τραπεζών (διαφορά μεταξύ της μέσης απόδοσης των τοκοφόρων στοιχείων Ενεργητικού και του μέσου κόστους των interest bearing υποχρεώσεων) και πτώση των βασικών χρηματιστηριακών δεικτών μαζί με την παράλληλη αύξηση του πίεσης του ανταγωνισμού και των βασικών προβλέψεων (επίδραση των στατιστικών προβλέψεων που εισήχθησαν στα μέσα του 2000).

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά & Καθαρά Μη Επιτοκιακά Εσόδα (%)

5.17 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Net Non Interest Income to Gross Income)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων προς το σύνολο μεικτών εσόδων, καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών, του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε σταθερά ανοδικά με μικρές αυξομειώσεις, φτάνοντας από 20% το 1979 στο 42% το 2001 (άνοδος 214%) (28,8% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 27,1% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Τα έτη 1985, 1993 και 1998 σημειώθηκαν οι μέγιστες αυξήσεις (3,4%, 4,9% και 5,6% αντίστοιχα) οι οποίες όμως συνοδεύτηκαν από ανάλογες πτώσεις το επόμενο έτος και επιστροφή στην ήπια ανοδική τάση.

Η Αυστρία μέχρι το 1993, η Ιρλανδία, η Ιταλία μέχρι το 1988, το Λουξεμβούργο μέχρι το 1987 και η Ολλανδία και το Ην. Βασίλειο από το 1998 και εξής κινούνται κοντά στο μ.ο. Το Βέλγιο έως και το 1999, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία από το 1989 και εξής, η Πορτογαλία από το 1985 κινούνται κάτω από αυτόν ενώ η Αυστρία μετά το 1994, η Γαλλία μετά το 1991, η Ελλάδα, το Λουξεμβούργο μετά το 1988, η Πορτογαλία μέχρι το 1984, η Φινλανδία, το Ην. Βασίλειο έως και το 1997 και η Σουηδία πάνω από αυτόν.

Ο δείκτης παρέμεινε σχετικά σταθερός στη Γερμανία μέχρι το 1997, την Ισπανία και την Ολλανδία έως το 1992 για να ακολουθήσει και στις τρεις χώρες αύξηση, και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ σημείωσε σταθερή άνοδο με κάποιες αυξομειώσεις στην Αυστρία και στην Ιρλανδία. Το Βέλγιο, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο ήταν τρεις χώρες που θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για έντονη ανοδική τάση. Άνοδο με αυξομειώσεις είχαν η Ιταλία, η Πορτογαλία από το 1986 και εξής ύστερα από μεγάλη πτώση και η Φινλανδία, ενώ μεγάλες αυξομειώσεις με ασθενή ανοδική τάση παρουσίασε η Δανία και η Σουηδία. Τέλος, ο δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε μεγάλες αυξομειώσεις, με ανοδική τάση έως το 1987 και καθοδική έκτοτε.

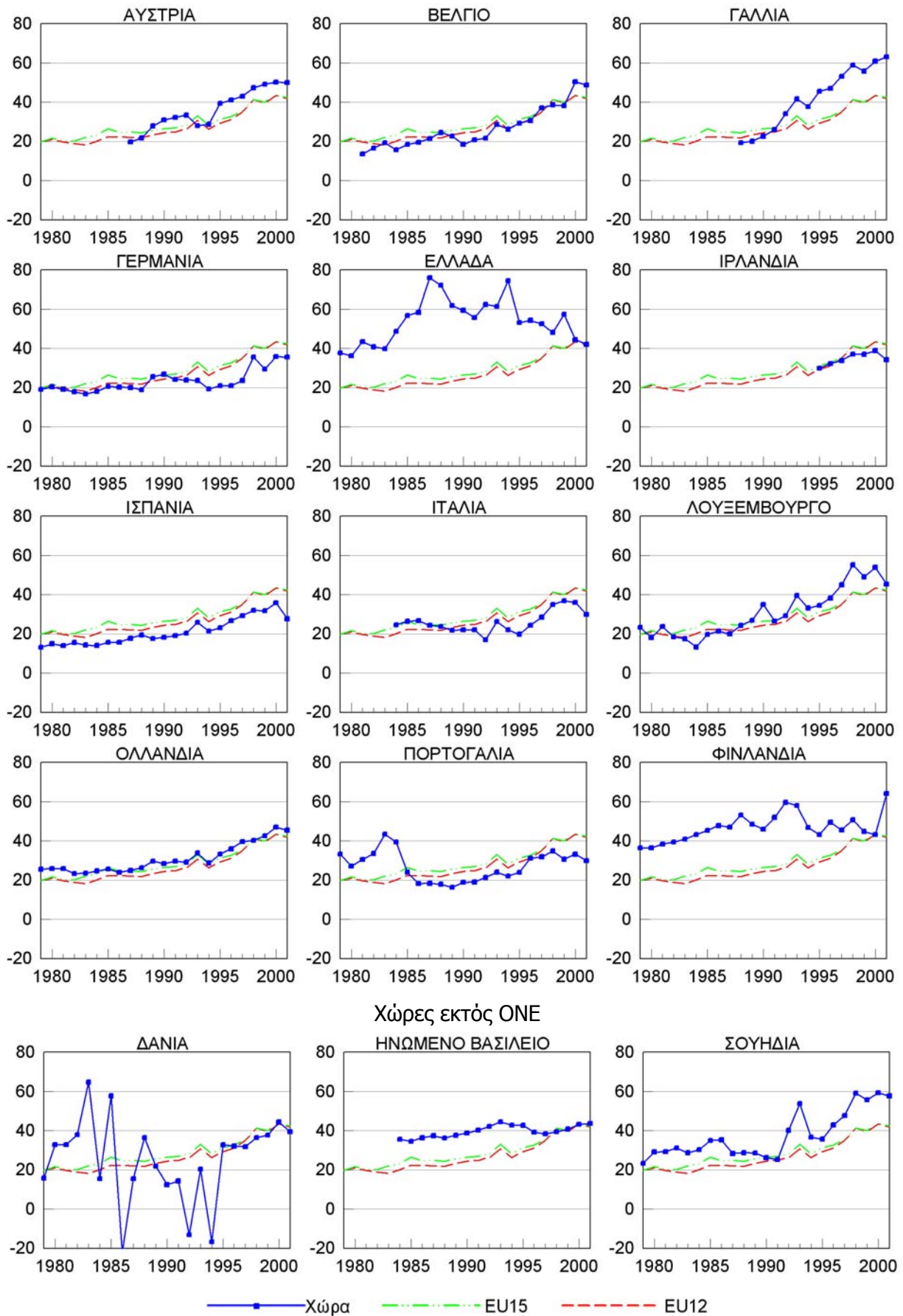
Τα κατώτατα ποσοστά της εικοσαετίας είναι με διαφορά αυτά της Δανίας (1986 & 1994) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Ελλάδας (1987:+51%, 1994:+46%).

Η Δανία αποτελεί ξεχωριστή κατηγορία αφού φτάνοντας στο 43% και 47% θετική απόκλιση από την Ε.Ε. και την ευρωζώνη αντίστοιχα, το 1983, και -46% και -44% αρνητική το 1986, ήταν η χώρα με τις περισσότερες και μεγαλύτερες αυξομειώσεις σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ο. Αυτό οφείλεται στο ότι τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα της χώρας υπήρξαν εξαιρετικά ασταθή. Τρεις χρονιές μη συνεχόμενες (1986, 1992, 1994) υπήρξαν αρνητικά ενώ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από € 3,4 εκατ. το 1985, έφτασαν στα € -0,5 εκατ. το επόμενο έτος (πώση κατά € 3,9 εκατ., ποσοστό -115%). Αιτία ήταν η κρίση του τραπεζικού συστήματος και η επακόλουθη αναδιοργάνωση με τις συγχωνεύσεις των 40 εκ των 60 προβληματικών τραπεζών της χώρας το 1992. Αναφορικά με το συγκεκριμένο δείκτη η σταθεροποίηση είναι εμφανής από το 1995 και εξής.

Στην εξεταζόμενη περίοδο, τα χαμηλότερα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς το σύνολο των μεικτών εσόδων, επιτοκιακών και μη επιτοκιακών, των τραπεζών της έχει η Ισπανία (μ.ο. εικοσιτριών ετών 21%) και τα υψηλότερα η Ελλάδα (μ.ο. εικοσιτριών ετών 54%) με τοπικά μέγιστα το 1985, εποχή του μεγάλου κρατικού δανεισμού με Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου τα οποία διατέθηκαν μέσα από τις τράπεζες, το 1987, χρονιά που ξεκίνησε η μεγάλη πιστωτική επέκταση με την απελευθέρωση των επιτοκίων δανεισμού και την άρση του υποχρεωτικού 15% που οι εμπορικές τράπεζες έπρεπε να δεσμεύουν σε παραγωγικές επενδύσεις και το 1999 εποχή της άνθησης του χρηματιστηρίου.

Όλες οι χώρες πλην της Γαλλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου παρουσίασαν πτώση το 2001 έναντι του 2000, αλλά 11 στις 15 χώρες (πλην Ελλάδας, Πορτογαλίας, Ηνωμένου Βασιλείου και της ασταθούς Δανίας) παρουσιάζουν τις υψηλότερες ανοδικές τιμές τους από το 1998 μέχρι το 2001. Γαλλία, Φινλανδία έχουν τα περισσότερα μη επιτοκιακά έσοδα σε σχέση με το μ.ο. του Ένεργητικού τους το 2001, Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ολλανδία το 2000, Ιταλία το 1999, Λουξεμβούργο και Σουηδία το 1998.

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά & Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.18 Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Επιτοκιακά Έσοδα (Non Interest Income to Interest Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την επισκοπούμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Γαλλία με στοιχεία από το 1988. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη μη επιτοκιακών εσόδων ως προς τα επιτοκιακά. Ο δείκτης εμφάνισε άνοδο στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση από 14,8% στο 21,8% με μ.ο. εξαετίας 19,6% και στην ευρωζώνη από 13% το 1996 στο 20% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 18%. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (14,7% Ε.Ε. και 13% ευρωζώνη) και το 2000 η μέγιστη (22% και 20,8% αντίστοιχα).

Η Αυστρία κινείται πάνω από το μ.ο., όπως και η Ελλάδα, η Γαλλία από το 1993 και εξής, η Ισπανία από το 1997 έως το 2000, η Ιταλία έως το 1993 και μετά το 1998, η Ολλανδία, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τέλος, η Σουηδία. Το Βέλγιο, η Γαλλία έως το 1992, η Γερμανία, η Ιρλανδία από το 1998, η Ισπανία από το 1984 έως το 1987 και 1994-1996, η Ιταλία (1994-6) και η Πορτογαλία κινούνται κάτω από αυτόν.

Ο δείκτης παρουσίασε ανοδική τάση σε όλες τις χώρες πλην της Ιρλανδίας, ενώ από το 1995 και εξής η τάση αυτή γίνεται πολύ πιο έντονη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Ιταλία, η οποία το 1995 βρισκόταν στο 9,6% και το 2001 στο 24% αφού το 2000 είχε φτάσει στο 30%. Επίσης όλες οι χώρες είχαν αυξομειώσεις πλην του Βελγίου και της Γαλλίας όπου η άνοδος ήταν συνεχής και σταθερή. Ανοδικός και ο μ.ο. της Πορτογαλίας αν και από το 1997 και εξής η μείωση είναι συνεχής.

Οι 7 χώρες (AU, GR, IE, IT, PT, UK, SE) στις 13 παρουσίασαν μείωση του δείκτη της αναλογίας μη επιτοκιακών εσόδων προς επιτοκιακά έσοδα το 2000.

Ο δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε ανοδική τάση με αυξομειώσεις, φτάνοντας το 1999, τη χρονιά της πρωτοφανούς ανόδου του χρηματιστηρίου, στο 38% από 22% το προηγούμενο έτος, χρονιά που τα μη επιτοκιακά έσοδα από χρηματοοικονομικές

λειτουργίες (fees on financial operations: προμήθειες brokerage, συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.λπ.) εκτινάχθηκαν.

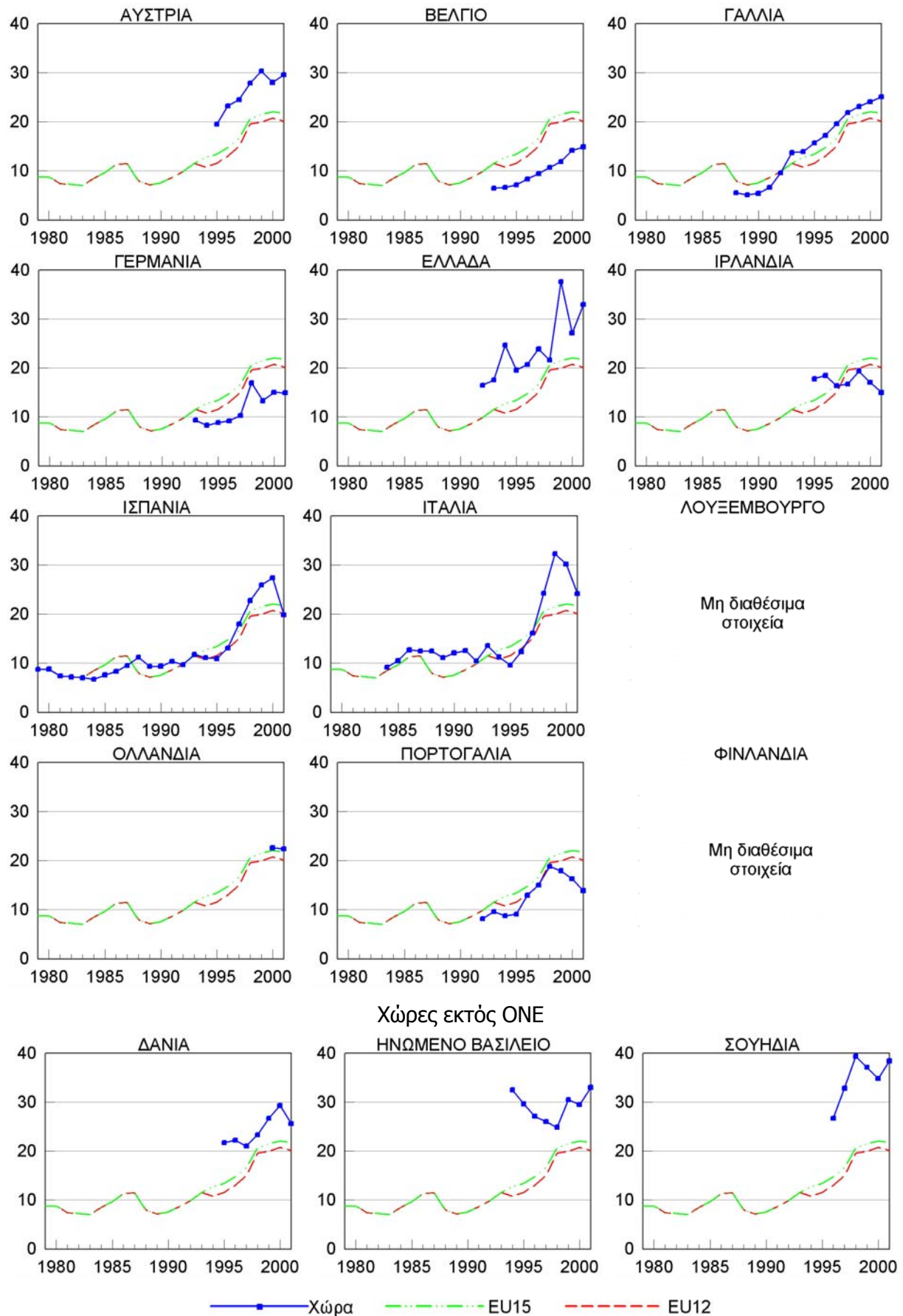
Από τα διαθέσιμα στοιχεία φαίνεται ακόμη πως οι 3 χώρες εκτός ONE κυμάνθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα με τη Σουηδία να έχει την υψηλότερη αναλογία μη επιτοκιακών ως προς επιτοκιακά έσοδα (35% μ.ο. εξαετίας).

Στα 6, διαθέσιμα σε όλες τις χώρες, έτη, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο κατά 7% και στην Ε.Ε. και στην ONE, ενώ σε όλες τις χώρες η γενική τάση υπήρξε ανοδική. Εξαιρέση αποτέλεσε η Ιρλανδία, η Ιταλία τα 2 τελευταία χρόνια (2000-2001), και η Πορτογαλία τα τελευταία 3 (1999-2001). Μεμονωμένες αυξομειώσεις παρουσίασαν και άλλες χώρες, όπως η Ελλάδα λόγω του φαινομένου του Χ.Α.Α., αλλά η γενική τάση υπήρξε ανοδική. Στα υψηλότερα επίπεδα, τέλος, έφτασε ο δείκτης στις 3 χώρες εκτός Ο.Ν.Ε. (DK:24%, UK:29%, SE:35%, οι αντίστοιχοι μ.ο. για τα διαθέσιμα έτη). Η τάση αυτή υποδηλώνει γενικότερα μια αύξηση του ρόλου που τα μη επιτοκιακά έσοδα παίζουν για την κερδοφορία των τραπεζών, ειδικά την τελευταία δεκαετία του δείγματός μας.

Τα κατώτατα ποσοστά που σημειώθηκαν με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, είναι με διαφορά αυτά της Γαλλίας (1989, 1990:5%) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Σουηδίας (1998:39%, 2000:38%).

Στην εξεταζόμενη περίοδο, πάλι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία κάθε χώρας, τα υψηλότερα μη επιτοκιακά έσοδα ως προς επιτοκιακά έσοδα των τραπεζών της έχει η Σουηδία (μ.ο. έξι ετών 35%) και τα χαμηλότερα το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 10%).

Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.19 Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα (Net Non Interest Income to Net Interest Income)

Ο μ.ο. του δείκτη καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων προς τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα του συνόλου των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε μέχρι το 1985 εν γένει ανοδικά με μικρές αυξομειώσεις από 25% σε 35% και 38% για Ευρωπαϊκή Ένωση και ευρωζώνη αντίστοιχα, και κατόπιν σταθερά ανοδικά πλην μιας πτώσης το 1994, φτάνοντας από 32% στην Ε.Ε. και 29% στην ευρωζώνη το 1986, στο εντυπωσιακό 73% και 72% αντιστοίχως το 2001 (άνοδος 128% και 148%). Ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 42% και για τις 12 χώρες της ευρωζώνης 39%. Η μικρότερη τιμή στην Ε.Ε. σημειώθηκε το 1979 (25%) και στην ευρωζώνη το 1983 (22%) ενώ η μέγιστη το 2000 (78% και 77% αντίστοιχα).

Η Αυστρία από το 1989 και εξής πλην του 1993 κινείται πάνω από το μ.ο., όπως και η Ελλάδα, η Γαλλία από το 1992, το Λουξεμβούργο από το 1989 και εξής (πλην 1991 για Ε.Ε.), η Ολλανδία πλην 1998, η Πορτογαλία έως και το 1984, η Φινλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο εκτός του 1998 και 2000 και τέλος, η Σουηδία εκτός του 1990 και 1991 για Ε.Ε. Το Βέλγιο, η Γαλλία έως το 1991, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο έως το 1988, η Πορτογαλία από το 1985 και εξής και η Δανία από το 1984 και έπειτα, πλην 1995, κινούνται κάτω από αυτόν.

Ο δείκτης παρουσίασε ανοδική τάση σε όλες τις χώρες πλην της Ελλάδας, ενώ από το 1995 και εξής, η τάση αυτή γίνεται πολύ πιο έντονη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Γαλλία, η οποία ενώ μέχρι το 1991 κινείτο κάτω από τον ευρωπαϊκό μ.ο., από το 1994 και ύστερα έφτασε από το 60% στο 171%, (μεταβολή 91%).

Ο δείκτης στην Ελλάδα παρουσίασε μεγάλες αυξομειώσεις, με ανοδική τάση έως το 1987 και καθοδική έκτοτε, ενώ έντονες διακυμάνσεις εμφάνισαν η Φινλανδία από το 1990 και εξής, λόγω της τραπεζικής κρίσης που αντιμετώπισε την περίοδο αυτή, το Ηνωμένο Βασίλειο αλλά και η αιτία που ο μ.ο. των 15 είναι υψηλότερος από αυτόν των 12, δηλαδή η Δανία, η οποία παρουσιάζει μαζί με την Ελλάδα πολύ ασταθή πορεία με

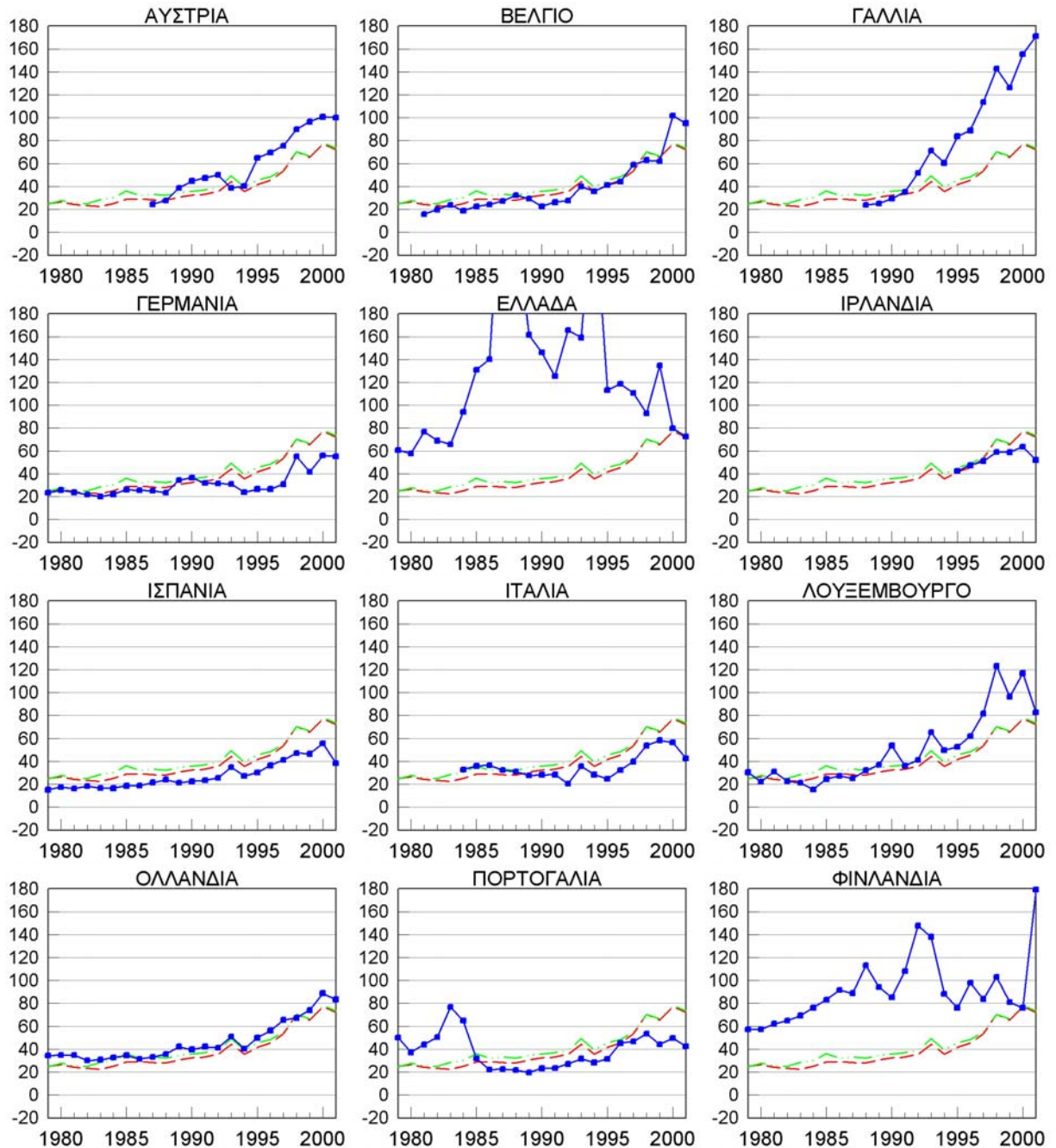
τα μέγιστα αρνητικά, κάτι που οφείλεται στο ότι ενώ τα στοιχεία του Ενεργητικού παρουσίασαν σταθερή αύξηση ετησίως, τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα της χώρας υπήρξαν εξαιρετικά ασταθή. Τρεις χρονιές μη συνεχόμενες (1986, 1992, 1994) υπήρξαν αρνητικά ενώ ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από € 3,4 εκατ. το 1985, έφτασαν στα € -0,5 εκατ. το επόμενο έτος (πτώση κατά € 3,9 εκατ., ποσοστό -115%).

Ο δείκτης παρουσίασε σημαντική άνοδο στα 23 χρόνια σημειώνοντας αύξηση άνω του 100% (128% και 148% για Ε.Ε. και ευρωζώνη), ενώ σε όλες τις χώρες η γενική τάση υπήρξε ανοδική. Εξαιρεση αποτέλεσαν η Ελλάδα και η Δανία, οι οποίες όμως, ούτως ή άλλως είχαν υψηλούς μ.ο., και για την Ελλάδα που π.χ. είχε φτάσει στο 317% το 1987, έτος που ξεκίνησε η μεγάλη πιστωτική επέκταση με τη μείωση της κυβερνητικής παρέμβασης στη χορήγηση δανείων, η πτωτική πορεία έκτοτε ήταν αναμενόμενη. Όσο για τη Δανία, μετά το 1995, που σταθεροποιήθηκε, εντάσσεται και αυτή στη γενική τάση της σταθερής αύξησης. Η τάση αυτή υποδηλώνει γενικότερα μια υποκατάσταση του μεγάλου ρόλου που τα επιτοκιακά έσοδα έπαιζαν κατά το παρελθόν από αυτών των μη επιτοκιακών και την αντιστροφή της αναλογίας τους από 4 προς 1, σε 1 προς 4 σε βάθος 23 ετών που είναι το δείγμα μας.

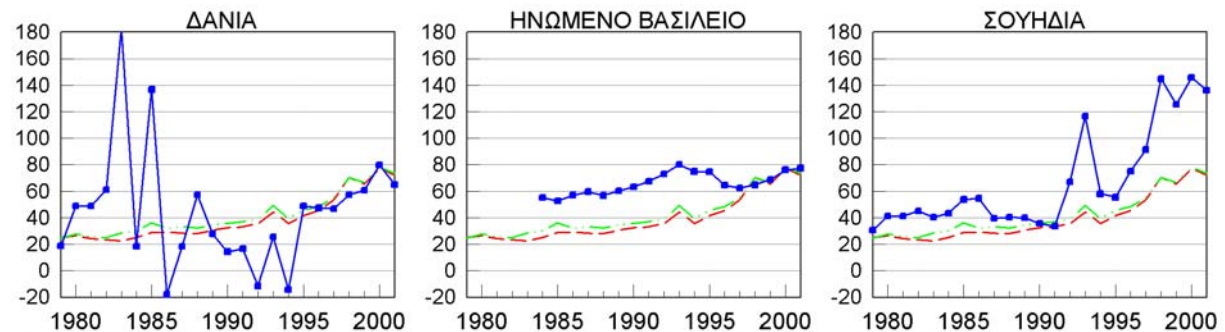
Τα κατώτατα ποσοστά της εικοσαετίας είναι με διαφορά αυτά της Δανίας (1986:-18%, 1994:-14%) και τα ανώτερα επίσης με διαφορά αυτά της Ελλάδας (1987:+317%, 1994:+292%).

Στην εξεταζόμενη περίοδο, τα χαμηλότερα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς επιτοκιακά έσοδα των τραπεζών της έχει η Ισπανία (μ.ο. εικοσιτριών ετών 28%) και τα υψηλότερα η Ελλάδα (μ.ο. εικοσιτριών ετών 133%).

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα

Χώρες εκτός ΟΝΕ

—●— Χώρα -·-·-·- EU15 - - - - - EU12

5.20 Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες προς Καθαρά Έσοδα (Net Fee Income to Net Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την επισκοπούμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Αυστρία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη καθαρών εσόδων από προμήθειες ως προς τα καθαρά έσοδα. Ο δείκτης εμφάνισε άνοδο στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση από 52% στο 60% με μ.ο. εξαετίας 58% και στην ευρωζώνη από 45% το 1996 στο 59% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 55%. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (52% Ε.Ε. και 45% ευρωζώνη) και το 2000 η μέγιστη (67% και 66% Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. αντίστοιχα).

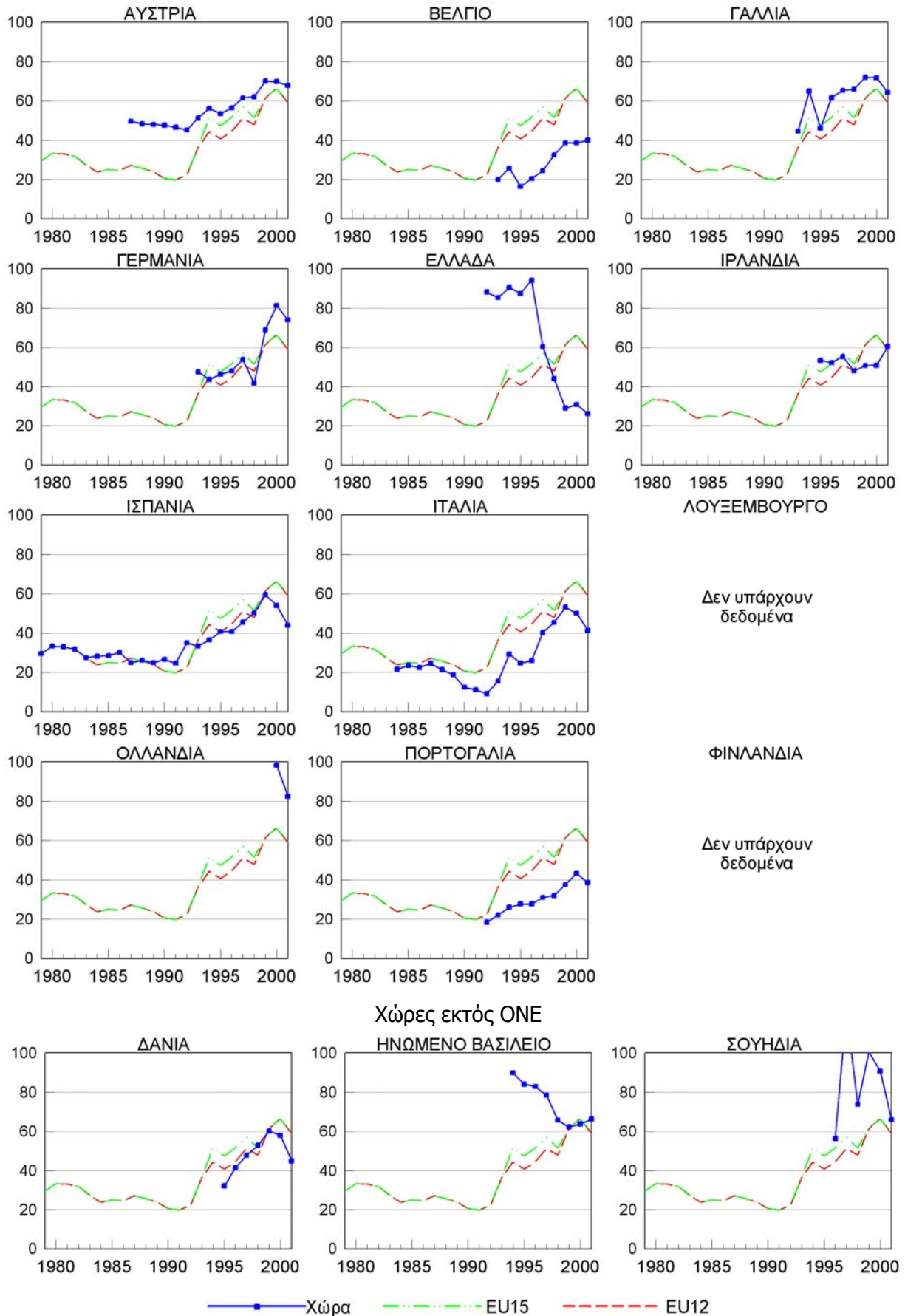
Η Αυστρία, η Γαλλία, η Ελλάδα έως και το 1997, η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία κινούνται πάνω από το μ.ο. Το Βέλγιο, η Ελλάδα από το 1998 και εξής, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Δανία κάτω από αυτόν. Η Γερμανία, η Ισπανία και η Ιρλανδία κινούνται κοντά στο μ.ο. πότε πάνω από αυτόν και πότε από κάτω.

Από το 1996 και έπειτα που διαθέτουμε στοιχεία για τις 13 χώρες παρατηρούμε πως ο δείκτης σε όλες οι χώρες παρουσιάζει άνοδο με κάποιες αυξομειώσεις εκτός από την Ελλάδα που από το 1996 έως το 1999 ο δείκτης παρουσίασε αξιοσημείωτη πτώση, την Ολλανδία για την οποία όμως διαθέτουμε ελλιπή στοιχεία που περιορίζονται μόνο σε 2 χρόνια και ούτως ή άλλως ο δείκτης είναι πολύ υψηλά, το Ηνωμένο Βασίλειο που είναι σταθερά πτωτικό πλην του 2000 και 2001 και της Σουηδίας, η οποία παρουσιάζει πολύ έντονες αυξομειώσεις.

Η χώρα με τα χαμηλότερα καθαρά έσοδα από προμήθειες ως προς το σύνολο των μη επιτοκιακών εσόδων των τραπεζών της είναι η Ιταλία (μ.ο. δεκαοκτώ ετών 27%) και αυτή με τα υψηλότερα, η Ολλανδία (μ.ο. δύο ετών 90%) και η Σουηδία (μ.ο. δύο ετών 85%).

Ανακεφαλαιώνοντας, οι προμήθειες αποτελούν το βασικότερο συστατικό των καθαρών εσόδων καθώς το 2001 απαρτίζουν το 60% των βασικών εσόδων. Επίσης, όπως προκύπτει, είναι έσοδο που εξελίσσεται δυναμικά στο χρόνο αφού μόλις μέσα σε 6 χρόνια από το 1996 και εξής, ο δείκτης καθαρά έσοδα από προμήθειες προς σύνολο εσόδων αυξήθηκε κατά 8% στις τράπεζες των χωρών της Ευρώπης των 15 και κατά 14% στις τράπεζες των χωρών της Ευρώπης των 12. Οι μόνες χώρες που παρουσίασαν καθοδική τάση ήταν η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η πρώτη χώρα διατήρησε και αύξησε συν τω χρόνω τα έσοδα από προμήθειες, ωστόσο, στα χρόνια από το 1997 και μετά παρουσιάστηκε πολύ μεγάλη αύξηση των καθαρών εσόδων της (1996: €486 εκατ., 1998: €1.034 εκατ., 1999: €2.478 εκατ.). Το ίδιο ισχύει και για το Ηνωμένο Βασίλειο, τα καθαρά έσοδα από προμήθειες αυξάνουν ενώ τα καθαρά έσοδα αυξάνουν περισσότερο και με ταχύτερο ρυθμό.

Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες / Καθαρά Έσοδα (%)

5.21 Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες προς Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Net Fee Income to Net Non Interest Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την επισκοπούμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Αυστρία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και έπειτα που έχουμε στοιχεία για όλες τις χώρες πλην Ολλανδίας και των 2 που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη καθαρών εσόδων από προμήθειες ως προς τα καθαρά μη επιτοκιακά κέρδη. Ο δείκτης εμφάνισε στη μεν Ευρωπαϊκή Ένωση μικρή πτώση από 56% στο 54% με μ.ο. εξαετίας 55% και μικρή άνοδο στην ευρωζώνη από 50% το 1996 στο 53% το 2001 με μ.ο. εξαετίας 52%. Το 1998 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (50% Ε.Ε. και 45% ευρωζώνη) και το 1999 η μέγιστη (58% και 56% αντίστοιχα).

Η Αυστρία μέχρι το 1994, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο κινούνται πάνω από το μ.ο. Η Αυστρία από το 1995, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα από το 1996 και εξής, η Ιταλία έως το 1997, η Πορτογαλία από το 1993 έως το 2000 και η Σουηδία πλην του 1997 κάτω από αυτόν.

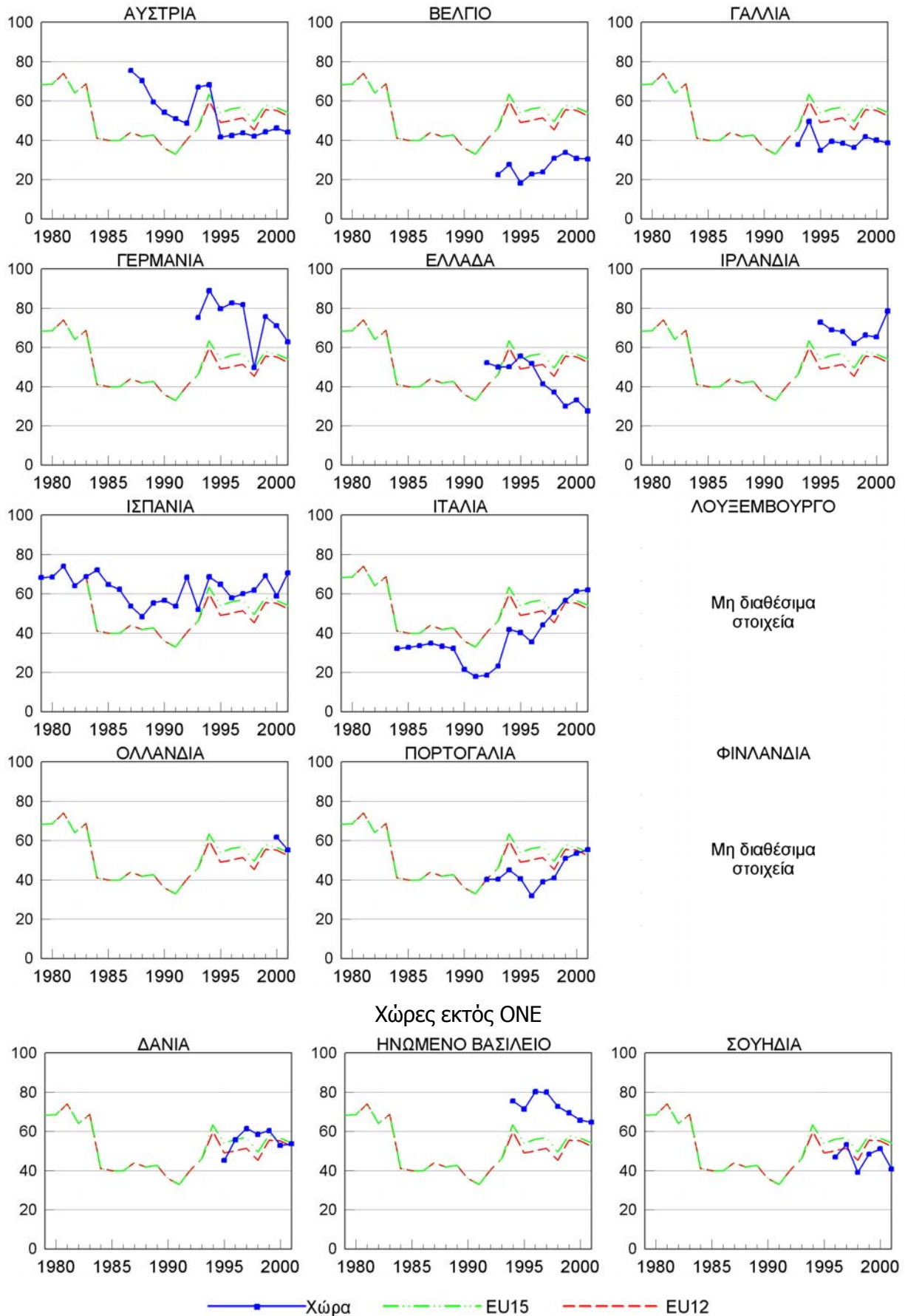
Μετά το 1995, Αυστρία και Γαλλία σταθεροποιούνται, Βέλγιο, Ιταλία και Πορτογαλία παρουσιάζουν αύξηση, Γερμανία, Ελλάδα, Ολλανδία (για τα δύο χρόνια που διαθέτουμε στοιχεία) και Ηνωμένο Βασίλειο εμφανίζουν πτώση του δείκτη, Ισπανία και Σουηδία χαρακτηρίζονται από αυξομειώσεις και επιστροφές όμως στο ίδιο σημείο. Η Ιρλανδία από το 1995, που ξεκινούν τα στοιχεία της, έως το 1998 παρουσίασε πτώση και στη συνέχεια άνοδο, ενώ η Δανία από το 1995 έως το 1997 είχε άνοδο και εφεξής αυξομειώσεις.

Από το 1996 και εξής που διαθέτουμε στοιχεία για τις 13 χώρες παρατηρούμε πως 2 χώρες είναι σταθερές (AU,FR), 2 σταθερές με αυξομειώσεις (ES,SE), 1 παρουσιάζει

άνοδο και σταθεροποίηση (DK), 4 παρουσιάζουν αύξηση (BE,IE,IT,PT) και 4 πτώση (DE,GR,NL,UK).

Η χώρα με τα χαμηλότερα καθαρά έσοδα από προμήθειες ως προς το σύνολο των μη επιτοκιακών εσόδων των τραπεζών της είναι το Βέλγιο (μ.ο. οκτώ ετών 27%) και αυτή με τα υψηλότερα, η Γερμανία (μ.ο. οκτώ ετών 74,2%).

Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες / Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.22 Καθαρά Κέρδη από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες προς Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Net Profit on Financial Operations to Net Non Interest Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Γαλλία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1995 και εξής που έχουμε στοιχεία για τις υπόλοιπες χώρες, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη καθαρών εσόδων από χρηματοοικονομικές λειτουργίες ως προς τα καθαρά μη επιτοκιακά κέρδη. Ο δείκτης παρέμεινε σταθερός στην Ευρώπη των 15 στο 22% με μ.ο. επταετίας 23,1% και παρουσίασε μικρή μείωση στην ευρωζώνη από 22% το 1996 στο 19% το 2001 με μ.ο. επταετίας 23,7%. Το 2001 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (22,1% E.E. και 19,3% ευρωζώνη) και η μέγιστη το 2000 για την E.E. (23,9%) και το 1997 για την ευρωζώνη (26,4%).

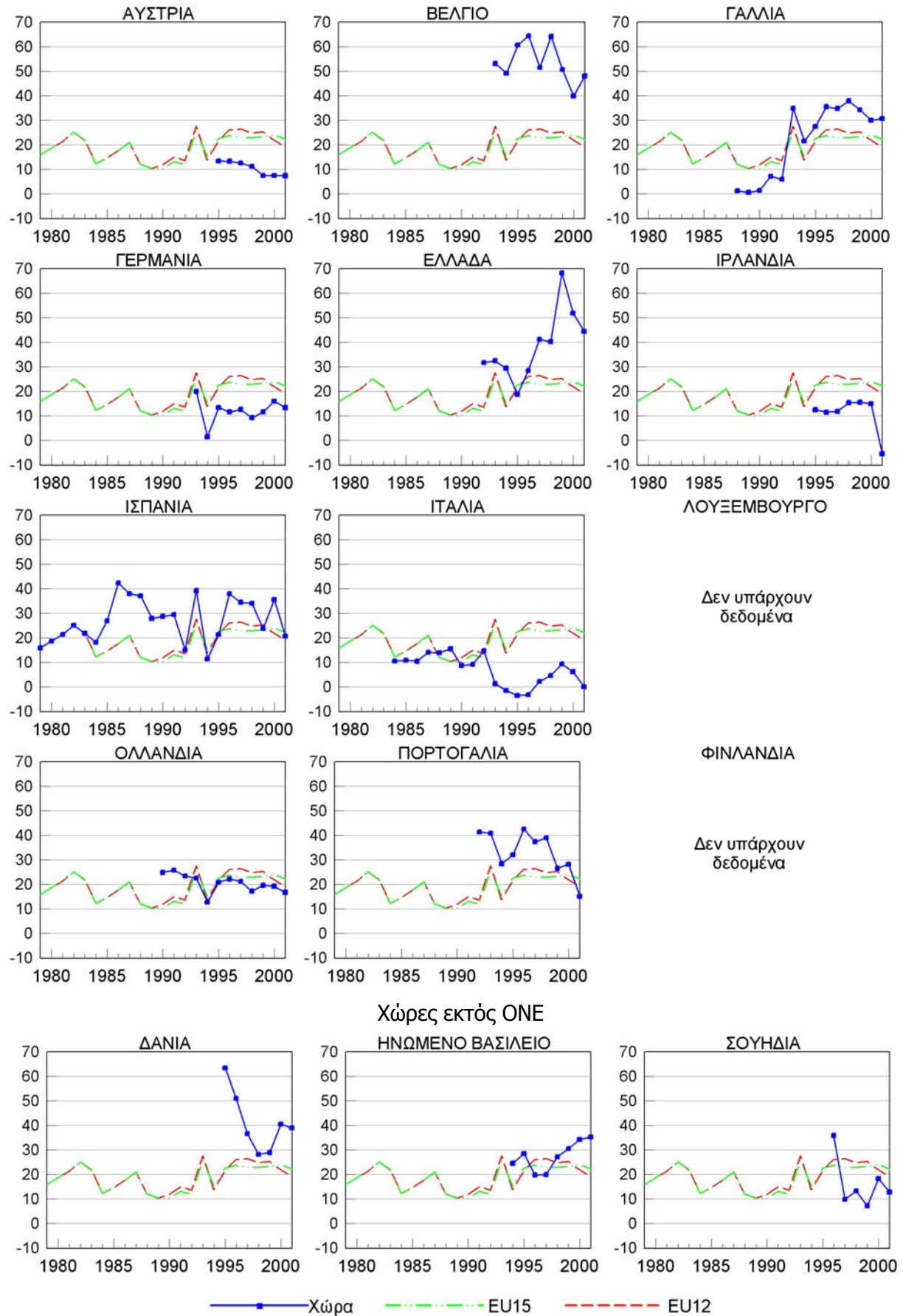
Το Βέλγιο, η Γαλλία από το 1993 και εξής, η Ελλάδα από το 1996 και εξής, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1996 και έπειτα κινούνται πάνω από το μ.ο. Η Αυστρία, η Γαλλία από το 1988 έως το 1992, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία και η Ολλανδία από το 1993 έως σήμερα, το Ηνωμένο Βασίλειο για τα έτη 1994-5 και η Σουηδία από το 1997 και εξής κινούνται κάτω από αυτόν.

Τα συγκεκριμένα καθαρά κέρδη ως τμήμα των καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων παρουσιάζουν μεγάλη μεταβλητότητα στις διάφορες χώρες και σχεδόν καμιά ομοιότητα από χώρα σε χώρα. Με μια πολύ γενική προσέγγιση θα μπορούσαμε να διαχωρίσουμε τις χώρες σε αυτές που, κατόπιν μεγάλων αυξομειώσεων, εμφανίζουν πτωτική τάση και σε αυτές που εμφανίζουν ανοδική. Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία, ενώ στη δεύτερη το Βέλγιο, η Γαλλία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Δεδομένου ότι Λουξεμβούργο και Φινλανδία δεν έχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι 9 στις 13 χώρες παρουσιάζοντας πολλές αυξομειώσεις που δεν επιτρέπουν κάποια

ομαδοποίηση, εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια μειούμενα καθαρά κέρδη από χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ως προς το σύνολο των καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων τους. Η χώρα με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι η Ιταλία (μ.ο. δεκαοκτώ ετών 6,9%) ενώ αυτή με τα υψηλότερα, είναι το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 53,6%).

Καθαρά Κέρδη από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες / Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.23 Επιτοκιακά Έξοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Interest Expenses to Gross Income)

Ο μ.ο. του δείκτη επιτοκιακών εξόδων προς τα καθαρά επιτοκιακά και καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά στην Ε.Ε με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 182% το 1979 στο 167% το 2001, και παρέμεινε σταθερός στην ευρωζώνη, από 181% στο 182% μετά από 23 χρόνια (198% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 210% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Μέχρι το 1981 υπήρξε άνοδος, χρονιά κατά την οποία ο δείκτης έφτασε στο υψηλότερο σημείο του (282% και 289%, για Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. αντίστοιχα) και ακολούθως σταθερή πτώση με τοπικά μέγιστα το 1982 (252% και 257%), που ήταν και το ανώτατο σημείο που έφτασε ο δείκτης, το 1984 (205% και 215%) και το 1990 (240% και 249%) και χαμηλότερο σημείο το 1999 (153% και 156%).

Η Αυστρία, η Γερμανία και η Ολλανδία κινούνται κοντά στο μ.ο., η Ιρλανδία έως και το 1999, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία από το 1988 και εξής, η Φινλανδία πλην του 1991-2, η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία από το 1993 κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα έως το 1998, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία έως και το 1987 και η Σουηδία έως και το 1992 πάνω από αυτόν.

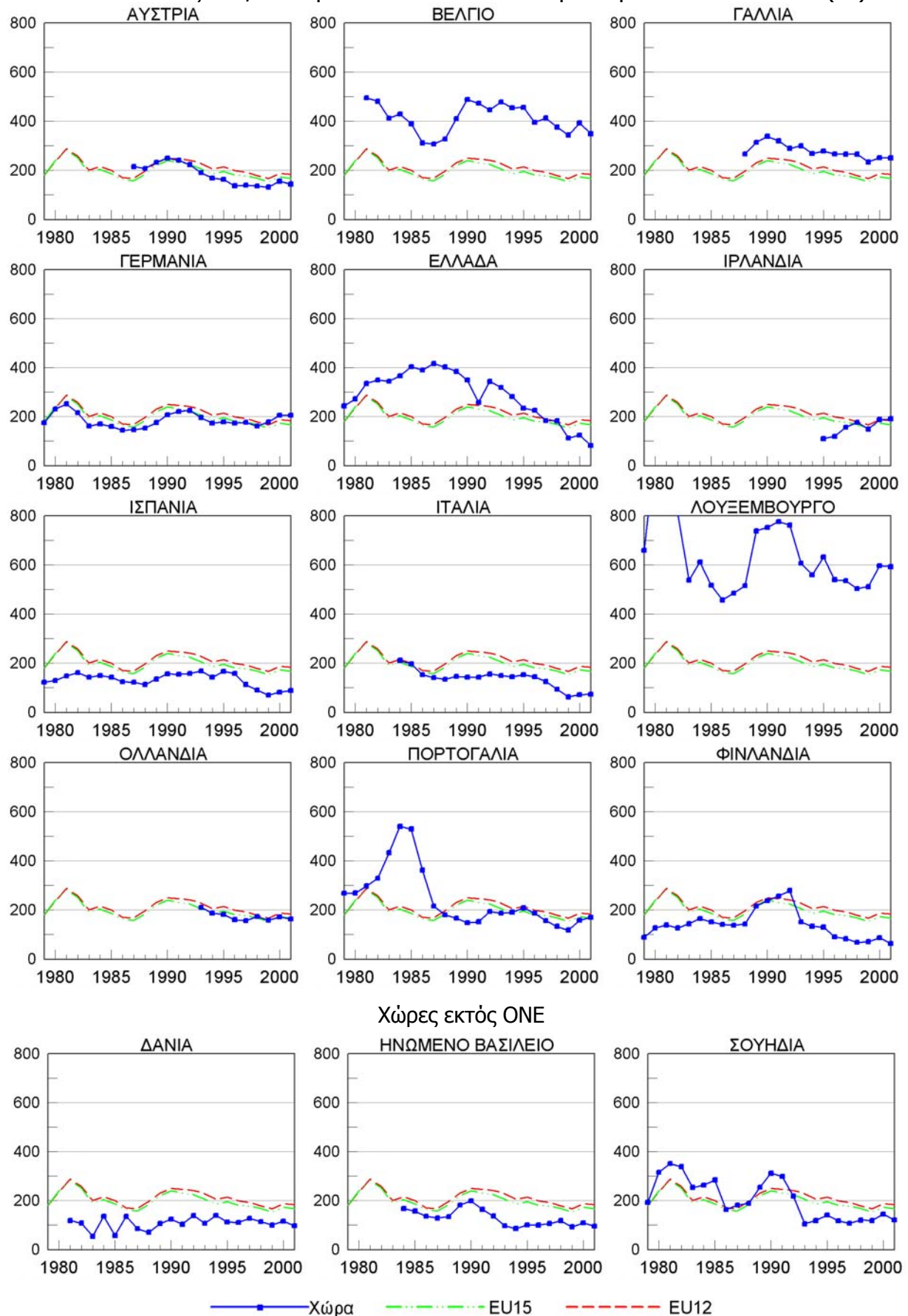
Ο δείκτης παρέμεινε σταθερός στην Ευρώπη των 12 και παρουσίασε καθοδική τάση στην Ευρώπη των 15 λόγω Δανίας και Ηνωμένου Βασιλείου που κινήθηκαν αρκετά χαμηλότερα από το μ.ο. Διακυμάνσεις υπήρχαν στις περισσότερες χώρες. Τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις εμφάνισαν το Βέλγιο (1981, 1990), η Ελλάδα (1987) κυρίως το Λουξεμβούργο (1981), η Πορτογαλία (1984-5) και η Σουηδία (1981).

Η γενική τάση των επιτοκιακών εξόδων είναι ελαφρά καθοδική για όλες τις χώρες, Αυτό οφείλεται στην πτώση των επιτοκίων λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθωρισμού τη δεκαετία του '80 και της όξυνσης του ανταγωνισμού των τραπεζών μετά τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση τη δεκαετία του '90. Το κατώτατο ποσοστό

για τα εικοσιτρία έτη είναι της Δανίας (1983: 54%) και το ανώτατο του Λουξεμβούργου (1980: 1057%).

Οι χώρες με τον υψηλότερο δείκτη επιτοκιακών εξόδων προς τα καθαρά επιτοκιακά και καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών ήταν το Λουξεμβούργο (μ.ο. 650%) και το Βέλγιο (μ.ο. 411%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα η Δανία (μ.ο. 108%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (μ.ο. 128%).

Επιτοκιακά Έξοδα / Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.24 Μη Επιτοκιακά Έξοδα προς Καθαρά Επιτοκιακά και Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(Non Interest Expenses to Gross Income)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Αυστρία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για τις υπόλοιπες χώρες, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη μη επιτοκιακών εξόδων ως προς το σύνολο των εσόδων, καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001. Ο δείκτης παρουσίασε μικρή αύξηση σε Ε.Ε και ευρωζώνη από 4,2% το 1996 σε 5,7 το 2001 με μ.ο. εξαετίας 5,06% και 5,03% αντίστοιχα. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (4,2% και για Ε.Ε. και για ευρωζώνη) και το 2000 η μέγιστη (5,8%).

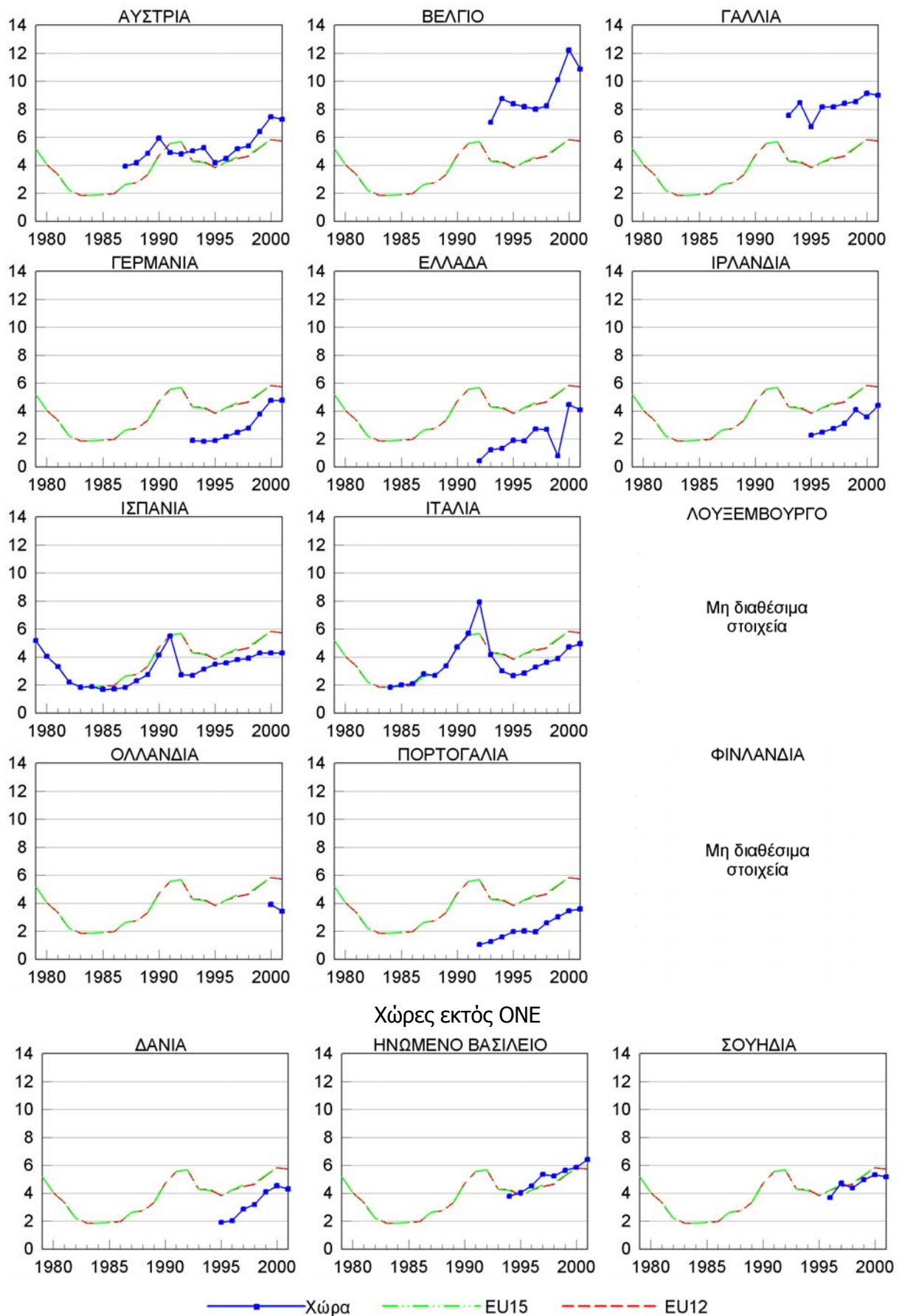
Η Αυστρία εκτός των ετών 1991-2, το Βέλγιο, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1995 κινούνται πάνω από το μ.ο., ενώ η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ισπανία από το 1985 και εξής⁶, η Ιταλία από το 1993 και εξής, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Δανία και η Σουηδία εκτός από το 1997 κάτω από αυτόν.

Ιταλία και Ισπανία, οι μόνες χώρες για τις οποίες έχουμε περισσότερα δεδομένα, κινήθηκαν ανοδικά από το 1985 και έπειτα φτάνοντας στα μέγιστα σημεία τους το 1992 και το 1991 αντίστοιχα. Εφεξής ακολούθησε πτώση έως το 1995 οπότε και άρχισε η άνοδος που προαναφέρθηκε και για το μ.ο. του δείκτη. Ο δείκτης παρέμεινε ανοδικός σε όλες τις χώρες με κοινή πτώση το τελευταίο έτος (2001), στις 9 από τις 13 χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ολλανδία, Δανία και Σουηδία), ενώ τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις παρουσιάζουν η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία. Οι υπόλοιπες χώρες είναι σχετικά σταθερές και όλες έχουν τάση ανοδική.

⁶ από το 1979 έως το 1984 διαμορφώνει το μ.ο. αφού είναι η μόνη που διαθέτει στοιχεία.

Δεδομένου ότι Λουξεμβούργο και Φινλανδία δεν έχουν διαθέσιμα στοιχεία, όλες οι χώρες παρουσιάζουν ανοδική τάση των μη επιτοκιακών τους εξόδων ως προς το σύνολο των λειτουργικών εσόδων πλην της Ολλανδίας, για την οποία, όμως, διαθέτουμε στοιχεία διετίας. Οι χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι η Ελλάδα και η Πορτογαλία (μ.ο. δέκα ετών 2,1 και 2,3%) ενώ αυτή με τα υψηλότερα, είναι με διαφορά, το Βέλγιο (μ.ο. εννέα ετών 9,1%).

Μη Επιτοκιακά Έξοδα / Καθαρὰ Επιτοκιακά και Καθαρὰ Μη Επιτοκιακά Έσοδα (%)

5.25 Επιτοκιακά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(Interest Expenses to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη επιτοκιακών εξόδων προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε ελαφρά καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 4,9% το 1979 στην Ε.Ε. και 4,8% στην ευρωζώνη στο 4,3% και 4,6%% το 2001 αντιστοίχως (5,9% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών και για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Μέχρι το 1981 υπήρξε άνοδος, χρονιά κατά την οποία ο δείκτης έφτασε στο υψηλότερο σημείο του (8,6%) και ακολούθως σταθερή πτώση με τοπικά μέγιστα το 1982 (7,7%), το 1984 (7,2%) και το 1990 (7,3%) και χαμηλότερο σημείο το 1999 (3,8%).

Η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία έως και το 1996, η Ολλανδία, η Φινλανδία έως και το 1986 και η Δανία κινούνται κοντά στο μ.ο. Η Αυστρία, η Γερμανία, η Ιταλία από το 1997 και εξής, η Φινλανδία από το 1993, το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1992 και η Σουηδία από το 1993 κινούνται κάτω από αυτόν, ενώ το Βέλγιο, η Ελλάδα, η Ιταλία έως το 1988, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία, η Φινλανδία από το 1986 έως 1992, το Ην. Βασίλειο έως και το 1991 και η Σουηδία έως και το 1992 πάνω από αυτόν.

Ο δείκτης υπήρξε ελαφρά καθοδικός με διακυμάνσεις σε όλες τις χώρες. Τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις εμφάνισαν το Βέλγιο (1981), το Λουξεμβούργο (1981), η Πορτογαλία (1984-5,1991), το Ηνωμένο Βασίλειο (1989-90) και η Σουηδία (1981).

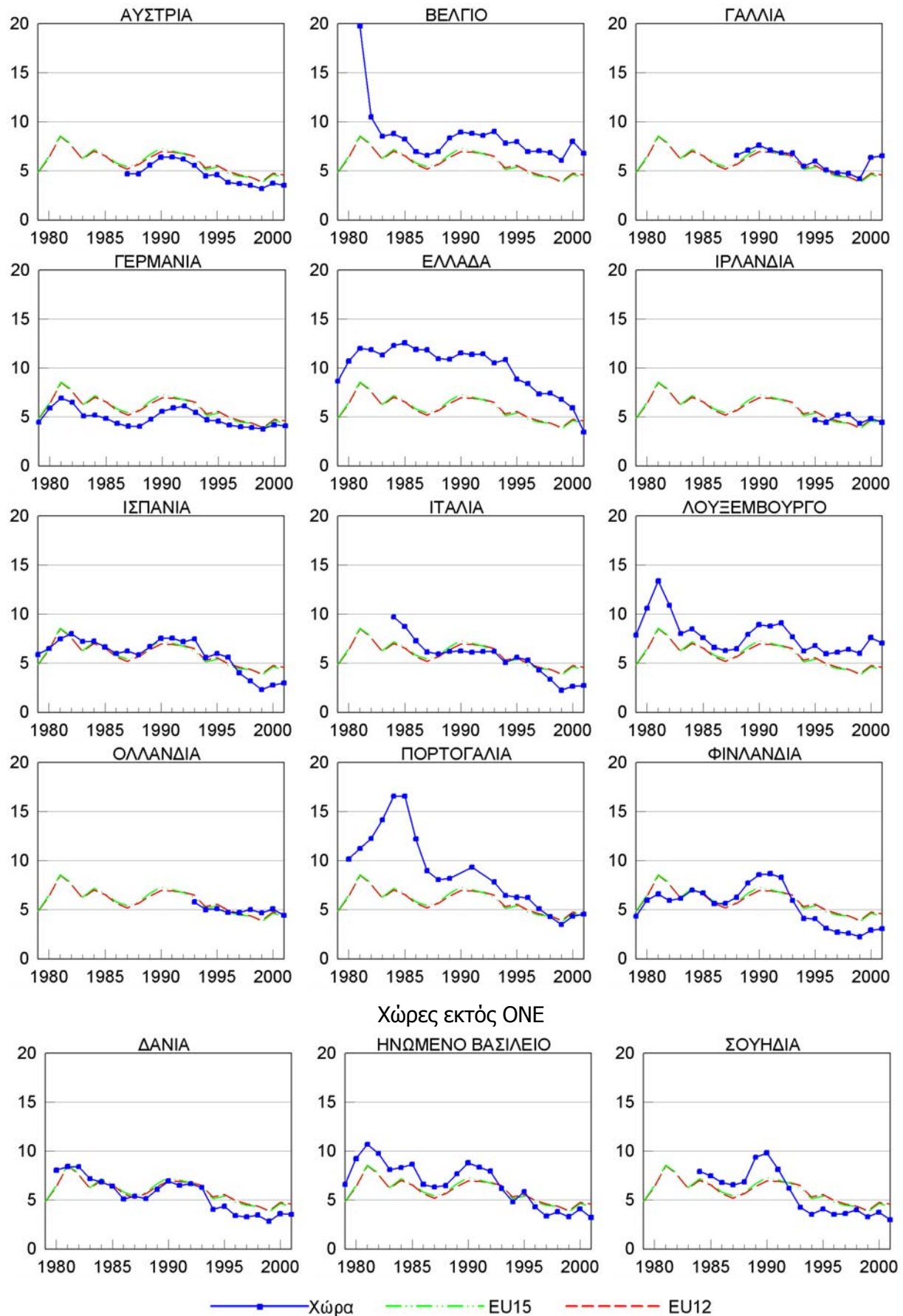
Η γενική τάση των επιτοκιακών εξόδων είναι ελαφρά καθοδική για όλες τις χώρες, λόγω της πτώσης και των επιτοκιακών εξόδων τα 23 έτη υπό εξέταση. Αυτό οφείλεται στην πτώση των επιτοκίων λόγω της σταδιακής μείωσης του πληθωρισμού τη δεκαετία του '80 και της όξυνσης του ανταγωνισμού των τραπεζών μετά τη χρηματοοικονομική απελευθέρωση τη δεκαετία του '90. Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιτρία έτη είναι της Ιταλίας και Φινλανδίας (1999: 2,2%) και το ανώτατο του Βελγίου (1981: 19,8%).

Οι χώρες με τα υψηλότερα επιτοκιακά έσοδα ως προς το Ενεργητικό των τραπεζών τους ήταν η Ελλάδα (μ.ο. 10%) και η Πορτογαλία (μ.ο. 8,8%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα η Αυστρία (μ.ο. 4,7% αλλά με δεδομένα από 1987-2001) και η

Ιρλανδία (μ.ο. επίσης 4,7% με δεδομένα από 1995-2001), αναμενόμενα αποτελέσματα δεδομένου πως Ελλάδα⁷ και Πορτογαλία είχαν τα υψηλότερα επιτόκια της Ε.Ε. καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο.

⁷ ενώ από το 1996κε όλες οι ευρωπαϊκές χώρες είχαν μονοψήφια ποσοστά βραχυπρόθεσμων επιτοκίων, η Ελλάδα μόλις το 1999 κατάφερε να τα φτάσει σε μονοψήφιο αριθμό, όμως ακόμη, 5,9 μονάδες, πάνω από τον ευρωπαϊκό μ.ο. (8,9% έναντι 3%). Μόνο το 2000, τα ελληνικά επιτόκια έφτασαν στα επίπεδα του ευρωπαϊκού μ.ο. (πηγή OECD Economic Outlook 78 database).

Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.26 Μη Επιτοκιακά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Non Interest Expenses to Average Total Assets)

Για το συγκεκριμένο δείκτη δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα από όλες τις χώρες για όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Η μόνη χώρα που έχει πλήρη στοιχεία από το 1979 είναι η Ισπανία και ακολουθεί η Ιταλία με στοιχεία από το 1984 και η Αυστρία με στοιχεία από το 1987. Για το Λουξεμβούργο και τη Φινλανδία δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία.

Από το 1996 και εξής που έχουμε στοιχεία για τις υπόλοιπες χώρες, μπορούμε να εξαγάγουμε κάποια γενικότερα συμπεράσματα για το μ.ο. του δείκτη μη επιτοκιακών εξόδων ως προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001. Ο δείκτης παρουσίασε μικρή αύξηση σε Ε.Ε. και ευρωζώνη από 0,11% το 1996 σε 0,15 το 2001 με μ.ο. εξαετίας 0,13% και 0,12% αντίστοιχα. Το 1996 σημειώθηκε η μικρότερη τιμή (0,11% και για Ε.Ε. και για ευρωζώνη) και το 2000 η μέγιστη (0,16% για την Ε.Ε. και 0,15% για ευρωζώνη).

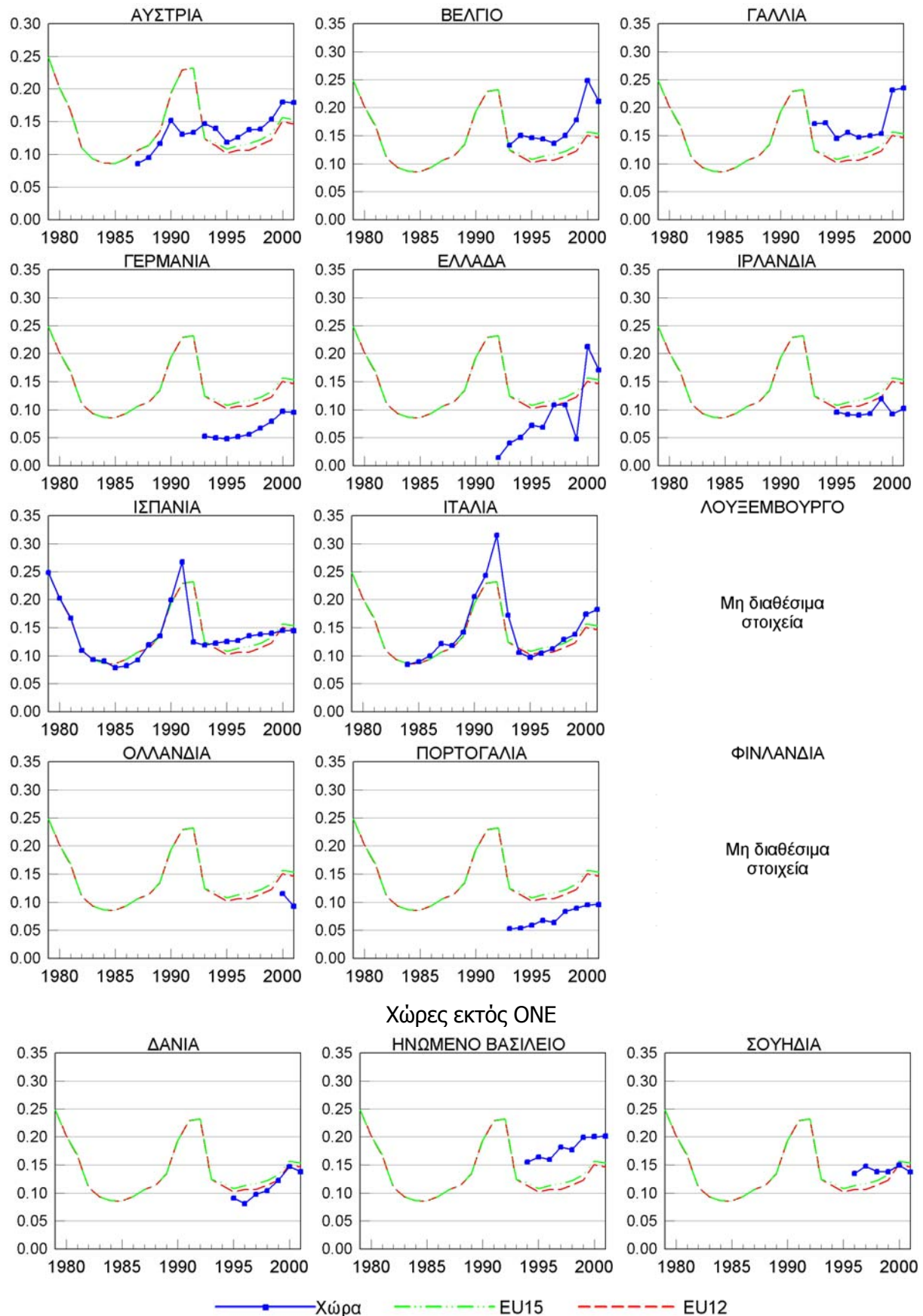
Η Ισπανία και η Ιταλία κινούνται κοντά στο μ.ο του δείκτη. Η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ελλάδα από το 2000, το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1992 και η Σουηδία έως και το 1999 κινούνται πάνω από το μ.ο., ενώ η Γερμανία, η Ελλάδα έως και το 1999, η Ιρλανδία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία και η Δανία κάτω από αυτόν.

Αυστρία, Ιταλία και Ισπανία, οι μόνες χώρες για τις οποίες έχουμε περισσότερα δεδομένα, κινήθηκαν ανοδικά από το 1985 και εξής φτάνοντας στα μέγιστα σημεία τους το 1992 οι δύο πρώτες και το 1993 η τελευταία. Εφεξής ακολούθησε πτώση έως το 1995 οπότε και άρχισε η άνοδος που προαναφέρθηκε και για το μ.ο. του δείκτη. Ο δείκτης παρέμεινε ανοδικός σε όλες τις χώρες με μόνη πτώση το τελευταίο έτος (2001) για Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ολλανδία και Δανία, ενώ Ιρλανδία και Σουηδία ήταν σχεδόν σταθερές στην εξαετία.

Δεδομένου ότι Λουξεμβούργο και Φινλανδία δεν έχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι 8 στις 11 χώρες παρουσιάζουν μια ανοδική τάση των καθαρών επιτοκιακών τους εξόδων, η Ολλανδία, για την οποία, όμως, διαθέτουμε στοιχεία διετίας, πτωτική, ενώ Ιρλανδία και Σουηδία εμφανίζονται σταθερές. Οι χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι η Γερμανία

και η Πορτογαλία (μ.ο. εννιαετίας 0,07%) ενώ αυτή με τα υψηλότερα, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο (μ.ο. οκταετίας 53,6%).

Μη Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

5.27 Λειτουργικά Έξοδα προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (Operating Expenses to Average Total Assets)

Ο μ.ο. του δείκτη λειτουργικών εσόδων προς το ετήσιο κατά μέσο όρο σύνολο Ενεργητικού των Τραπεζών των Ευρωπαϊκών χωρών για την περίοδο 1979-2001 κινήθηκε καθοδικά με κάποιες αυξομειώσεις, φτάνοντας από 1,9% το 1979 στο 1,6% το 2001 (1,8% ο μ.ο. των εικοσιτριών ετών για τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 1,9% για τις 12 χώρες της ευρωζώνης). Έως το 1986 (πλην 1982-3) υπήρξε άνοδος, χρονιά κατά την οποία ο δείκτης έφτασε στο υψηλότερο σημείο του (2,2%) και ακολούθως, σταθερή πτώση με τοπικά μέγιστα το 1987 (2,2% 2,0% - Ε.Ε. & Ο.Ν.Ε.) και το 1992 (2,0% και 1,9% - Ε.Ε. & Ο.Ν.Ε.), και ελάχιστο το 1999 με 1,6% και 1,5%.

Η Αυστρία έως το 1994, το Βέλγιο, η Γαλλία έως το 1999, η Γερμανία, η Ιρλανδία από το 1998 και εξής, το Λουξεμβούργο κινούνται κάτω από το μ.ο., το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1992 και η Σουηδία από το 1996 ενώ η Αυστρία από το 1995 και εξής (πλην του 2000), η Ελλάδα, η Ιρλανδία από το 1995 έως το 1997, η Ισπανία, η Ιταλία, η Ολλανδία από το 1995 και εξής, η Πορτογαλία, η Φινλανδία, η Δανία, το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία από το 1990 πάνω από αυτόν. Η Ολλανδία έως το 1994 και η Σουηδία έως το 1989 κινούνται κοντά στο μ.ο.

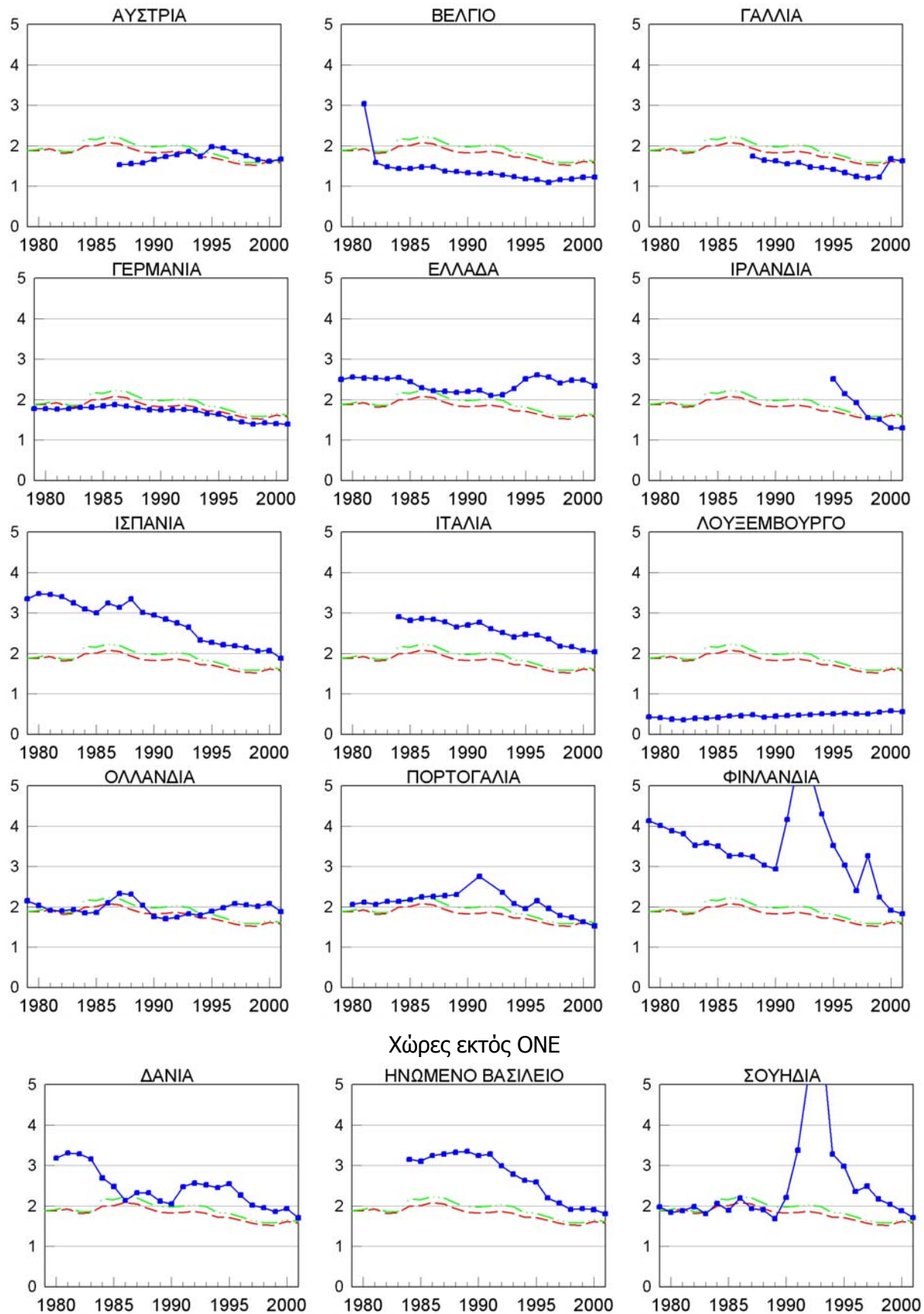
Ο δείκτης παρέμεινε σε γενικές γραμμές καθοδικός σε όλες τις χώρες πλην της Αυστρίας έως το 1995, των δύο τελευταίων ετών για Βέλγιο και Γαλλία, του Λουξεμβούργου που έχει γενικά μια ασθενή ανοδική τάση, της Ελλάδας από το 1992 και της Ολλανδίας από το 1991 που επίσης έχουν ανοδική τάση η οποία όμως το 2001 πέφτει σημαντικά, της Πορτογαλίας έως το 1991 και τέλος, της Φινλανδίας και της Σουηδίας κατά τα έτη της τραπεζικής κρίσης των χωρών της Σκανδιναβίας (1991-3).

Η γενική τάση των λειτουργικών εσόδων ως προς σύνολο μέσου Ενεργητικού είναι σε γενικές γραμμές καθοδική για όλες τις χώρες, καταρχήν λόγω της αναδιοργάνωσης μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Ηνωμένο Βασίλειο, η χώρα με τις περισσότερες εξαγορές και συγχωνεύσεις από το 1991 έως το 1996 σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, καταφέρνοντας έτσι να μειώσει σημαντικά τα

λειτουργικά έξοδα. Επιπλέον παράγοντας που οδήγησε στον περιορισμό των λειτουργικών δαπανών ήταν η τεχνολογία με την εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που περιόρισαν τον ανθρώπινο παράγοντα (ATMs, internet banking κ.λπ.). Ιδιαίτερως η μείωση του μ.ο. παρατηρείται την τελευταία δεκαετία (1992 και εξής).

Το κατώτατο ποσοστό για τα εικοσιτρία έτη είναι του Λουξεμβούργου (1982: 0,4%) και το ανώτατο της Φινλανδίας (1992: 5,7%). Οι χώρες με τα υψηλότερα λειτουργικά έσοδα ως προς το Ενεργητικό των τραπεζών τους ήταν η Ισπανία (μ.ο. 2,8%) και η Φινλανδία (μ.ο. 3,5%), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα το Λουξεμβούργο (μ.ο. 0,5%) και το Βέλγιο (μ.ο. 1,4%).

Λειτουργικά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (%)

— Χώρα - - - - - EU15 - - - - - EU12

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΩΝ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γενική κερδοφορία των τραπεζών κατά το επισκοπούμενο διάστημα 1979-2001 παρουσίασε αυξητική τάση καθώς οι δείκτες απόδοσης χρήσης κεφαλαίων σημείωσαν άνοδο με μόνη εξαίρεση το διάστημα 1989 έως 1993 για το οποίο όμως αρκετοί οικονομικοπολιτικοί παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνοι καθώς οδήγησαν όχι μόνο την Ευρωπαϊκή αλλά και την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση. Η οικονομική κρίση στην Ασία έγινε αισθητή και στην Ευρώπη. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ο πόλεμος του Περσικού κόλπου και η συνακόλουθη πετρελαϊκή κρίση ήταν γεγονότα που μείωσαν τους Ευρωπαϊκούς ρυθμούς ανάπτυξης και επηρέασαν το Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, το οποίο υπέστη και το πλήγμα των τραπεζικών κρίσεων των χωρών της Σκανδιναβίας (Nordic Banking Crisis) που διήρκεσαν από το 1991 έως το 1993.

Ωστόσο, από το 1994 και εξής, όπως απεικονίζεται στους δείκτες απόδοσης μέσου Ενεργητικού προ φόρων (pre tax ROAA) και απόδοσης μέσου Ενεργητικού μετά φόρων (ROAA) αλλά και απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων προ φόρων (pre tax ROE) και απόδοσης ιδίων Κεφαλαίων μετά φόρων (ROE) (Σχήματα 6.1 & 6.2, Πίνακες 1,2,3,4), η κερδοφορία των τραπεζών αυξάνει με ταχύτερο ρυθμό απ' ότι στο διάστημα 1979-1987. Η ανοδική τάση της γενικής κερδοφορίας διατηρείται έως και το 2000. Το τελευταίο έτος της υπό εξέταση περιόδου, το 2001, η αύξηση των τιμών των πηγών ενέργειας, η πτώση του ρυθμού εξαγωγών, η άνοδος και η πτώση στις τιμές των μετοχών των εταιριών πληροφορικής και στις σχετικές επενδύσεις μείωσαν τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Τέλος, η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου

οδήγησε σε περαιτέρω κάμψη. Χαρακτηριστικά, ο ρυθμός αύξησης του GDP έπεσε στην ευρωζώνη από 3,7 το 2000 στο 1,7 2001 (δεύτερο τέταρτο γ-ο-γ).

Παρατηρώντας την πορεία του μέσου όρου των καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων ως προς το σύνολο του μέσου Ενεργητικού (Gross Income to Average Total Assets, Σχήμα 6.3, Πίνακας 5) διαπιστώνουμε από το 1987 και μέχρι και το 1999 καθοδική τάση λόγω της πτωτικής τάσης των επιτοκιακών εσόδων που αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των καθαρών λειτουργικών εσόδων και μικρή άνοδο κατά το 2000 και 2001. Για το περιθώριο κέρδους [net (profit) margin] (καθαρά κέρδη/λειτουργικά έσοδα) από το 1995 που έχουμε στοιχεία για τις περισσότερες χώρες, οπότε είναι και πιο αντιπροσωπευτικός ο μ.ο., ο δείκτης εκτινάσσεται για να σημειώσει πτώση το 2001, όπως φαίνεται στο Σχήμα 6.4 και τον Πίνακα 6.

Σε ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητα των τραπεζών μέσα στα 23 χρόνια που εξετάζουμε έχει επέλθει σημαντική βελτίωση, καθώς ο δείκτης αποδοτικότητας (efficiency ratio = cost to income) υπολογισμένος με δύο τρόπους (Σχήματα 6.5 & 6.6, Πίνακες 7 & 8), (που τελικώς ελάχιστα διαφέρουν, αφού από το 1996 που έχουμε και για το δεύτερο τρόπο υπολογισμού πλήρη στοιχεία, η διαφορά μεταξύ τους είναι μία ποσοστιαία μονάδα) έχει μειωθεί από 68% το 1979 στο 63% το 2001 (βάσει του πρώτου τρόπου) συνέπεια της αποκλιμάκωσης των λειτουργικών δαπανών.

Ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις (loans to deposits) αν και καθαρός δείκτης ρευστότητας (δείχνει πόσες από τις καταθέσεις είναι «κλειδωμένες» σε δάνεια, στοιχεία Ενεργητικού με τη μικρότερη ρευστότητα) παρέχει πολύτιμες πληροφορίες και από άποψη κερδοφορίας. Είναι δείκτης του κατά πόσο εκμεταλλεύεται η τράπεζα τις καταθέσεις της ώστε να έχει υψηλή απόδοση, μετασχηματίζοντάς τις σε δάνεια που είναι πιο αποδοτική επένδυση από το να τοποθετούνται στη διατραπεζική, σε ομόλογα ή απλώς να παραμένουν στο ταμείο, καθώς το επιτόκιο χορηγήσεων (ιδιαίτερος στην καταναλωτική πίστη) είναι υψηλότερο από οποιαδήποτε απόδοση σε ομόλογο. Ο μ.ο. της Ε.Ε. διατηρήθηκε σταθερός στο 71% από το 1979 έως το 2001 ενώ παρουσίασε μικρή πτώση από 72% στο 69% στην ΟΝΕ (βλ. Πίνακα 9). Η γενική τάση, όπως φαίνεται στο Σχήμα 6.7, ήταν ασθενής πτώση έως το 1988, άνοδος έως το 1992, πτώση έως το 1996 και εφεξής άνοδος.

Τα επιτοκιακά έσοδα, καθαρά και μη, ως προς μέσο Ενεργητικό (NIM & interest income/average total assets, Σχήματα 6.9 & 6.8 αντιστοίχως) μειούνται συνεχώς. Το NIM από 2,2% το 1979 σε Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. πέφτει στο 1,5% (βλ. Πίνακα 11) ενώ τα επιτοκιακά έσοδα ως προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού από 7,1% και 7% για Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. αντίστοιχα το 1979, στο 5,8% και 6% το 2001 (βλ. Πίνακα 10). Αιτία οι αποπληθωριστικές τάσεις της δεκαετίας του 1980 και εφεξής, στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της ενταξιακής πορείας των χωρών στην Ο.Ν.Ε., και η συνακόλουθη πτώση των ονομαστικών επιτοκίων, των επιτοκίων αναφοράς και των επιτοκιακών περιθωρίων και βεβαίως ο ανταγωνισμός που οδήγησε και αυτός σε μείωση των επιτοκιακών εσόδων. Την ίδια πτωτική πορεία παρουσιάζουν και τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα ως προς το άθροισμα καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων (net interest income to gross income), όπως φαίνεται στο Σχήμα 6.14.

Σημαντικό βεβαίως είναι πως παρά την πτώση τους εξακολουθούν να παραμένουν το βασικό τμήμα του συνόλου των εσόδων των τραπεζών με ποσοστό 58% το 2001 (Πίνακας 16) (έναντι ποσοστού 42% των μη επιτοκιακών εσόδων ως προς καθαρά net non interest income to gross income) (βλ. Πίνακα 17).

Πτωτική είναι και η αναλογία καθαρών επιτοκιακών εσόδων ως προς επιτοκιακά έσοδα, από 35% σε 24% στην Ο.Ν.Ε. και από 36% σε 26% στην Ε.Ε. (βλ. Πίνακα 12). Η τάση υπήρξε πτωτική έως το 1981, ανοδική έως το 1987, καθοδική έως και το 1990 και έκτοτε λίγο πολύ σταθερή (Σχήμα 6.10). Ο λόγος των εξόδων των τραπεζών από τόκους είναι τριπλάσιος των αντίστοιχων εσόδων.

Από την άλλη πλευρά τα μη επιτοκιακά έσοδα, καθαρά και μη, και ως προς μέσο Ενεργητικό και ως προς καθαρά λειτουργικά έσοδα διαγράφουν ανοδική πορεία ως αποτέλεσμα της δυναμικής ανόδου των εσόδων από προμήθειες αφού όπως είδαμε οι τράπεζες προσανατολίστηκαν σε νέες εργασίες και υπηρεσίες για να αντιμετωπίσουν την τάση της αποδιαμεσολάβησης και τον ανταγωνισμό από μη τραπεζικές επιχειρήσεις. Στο επισκοπούμενο χρονικό διάστημα έδωσαν έμφαση στη λιανική πίστη και εκμεταλλευόμενες το φυσικό πλεονέκτημα της αμεσότερης επαφής τους με τα νοικοκυριά προώθησαν προϊόντα καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης χρησιμοποιώντας την τεχνική των σταυροειδών πωλήσεων (cross selling) απ' όπου κέρδισαν προμήθειες σε υψηλά ποσοστά. Επίσης, ενίσχυσαν τη θέση τους στην αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων ενώ σημαντικά ήταν τα έσοδα από χρηματοοικονομικές

λειτουργίες με κυριότερες τις προμήθειες από το χρηματιστήριο δεδομένης και της καλής πορείας που είχαν σε γενικές γραμμές τα χρηματιστήρια της Ευρώπης.

Ειδικότερα, τα μη επιτοκιακά έσοδα ως προς σύνολο μέσου Ενεργητικού (non interest income to average total assets) από το 1996 και εξής που διαθέτουμε στοιχεία για τις περισσότερες χώρες διαγράφουν σταθερά ανοδική πορεία Σχήμα 6.11, Πίνακας 13 από 0,9% σε 1,2% στην Ο.Ν.Ε. και από 1% σε 1,3% στην Ε.Ε., ενώ ο λόγος καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς σύνολο μέσου Ενεργητικού (net non interest income to average total assets) διπλασιάζεται φτάνοντας από 0,5% στο 1,1% σε Ο.Ν.Ε. και Ε.Ε. (Σχήμα 12, Πίνακας 14). Η δε σχέση καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων ως προς μη επιτοκιακά έσοδα (net non interest income to non interest income) παραμένει σταθερή από το 1996 και εξής που υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα για όλες τις χώρες πλην Λουξεμβούργου, Ολλανδίας και Φινλανδίας, στο 88% (Σχήμα 6.13, Πίνακας 15).

Ως προς το σύνολο καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων (gross income) τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα πέφτουν σταθερά από το 80% στο 58% στο υπό εξέταση διάστημα των 23 ετών (Σχήμα 6.14, Πίνακας 16) ενώ τα μη επιτοκιακά από 20% φθάνουν στο 42%, ο λόγος δηλαδή net non interest income/gross income διπλασιάζεται (Σχήμα 6.15, Πίνακας 17).

Η δυναμική ανάπτυξη των μη επιτοκιακών εσόδων σε σχέση με τα επιτοκιακά έσοδα φαίνεται από το δείκτη καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ως προς καθαρά επιτοκιακά (net non interest income to net interest income) καθώς ο λόγος αυτός τριπλασιάζεται στα εικοσιτρία χρόνια του υπό εξέταση διαστήματος. Ενώ το 1979 τα καθαρά μη επιτοκιακά έσοδα ισούνται με το 25% των καθαρών επιτοκιακών εσόδων, το 2001 τα καθαρά μη επιτοκιακά είναι ίσα με το 73% των καθαρών επιτοκιακών εσόδων (Σχήμα 6.17, Πίνακας 19). Η δυναμική αυτή τάση φαίνεται και από το δείκτη μη επιτοκιακά προς επιτοκιακά έσοδα (non interest income to interest income) παρόλο που δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα για όλες τις χώρες πριν το 1996 (Σχήμα 6.16, Πίνακας 18).

Σε ό,τι αφορά τα «συστατικά» των μη επιτοκιακών εσόδων παρατηρήσαμε μεταβλητότητα στα καθαρά κέρδη από χρηματοοικονομικές λειτουργίες (net profit on financial operations to net non interest income), δηλαδή, τα κέρδη από προμήθειες από χρηματιστηριακές πράξεις, συναλλαγές σε ξένα νομίσματα, τα μη

επαναλαμβανόμενα (non recurrent) κέρδη από αγοραπωλησία μετοχών διαφορετικών από αυτές του επενδυτικού χαρτοφυλακίου της τράπεζας και αυτά από πολύτιμα μέταλλα είναι σχετικά ασταθή από το 1996 και μετά που έχουμε στοιχεία για τις περισσότερες χώρες (Σχήμα 6.20, Πίνακας 22).

Αντιθέτως, ο δείκτης των καθαρών προμηθειών ως προς το σύνολο των καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων (net fee income to net non interest income, Σχήμα 6.19, Πίνακας 21) από προμήθειες πίστης (π.χ. εξέτασης αιτημάτων δανείων) και πληρωμές (π.χ. μεταφοράς κεφαλαίων) και κυρίως αυτός των καθαρών προμηθειών από πληρωμές ως προς το σύνολο των εσόδων (Σχήμα 6.18, Πίνακας 20) παρουσιάζει μικρότερη μεταβλητότητα. Ο πρώτος δείκτης έχει μια ελαφρά ανοδική πορεία μετά το 1990 ενώ ο δεύτερος μια έντονα αυξητική τάση.

Στο πλαίσιο της εξέτασης της κερδοφορίας εντάσσεται και η ανάλυση αριθμοδεικτών εξόδων. Πράγματι η κερδοφορία που επέδειξαν οι ευρωπαϊκές τράπεζες ειδικά από το 1994 και εξής οφείλεται και στον περιορισμό ιδιαίτερος των λειτουργικών εξόδων, τομέας στον οποίο μεγάλο ρόλο έπαιξε η τεχνολογία και οι νέες εξελίξεις. Οι νέες υπηρεσίες (π.χ. ATMs, internet banking), οι οικονομίες κλίμακος μετά από συγχωνεύσεις κ.λπ. οδήγησαν στην περιστολή των δαπανών προσωπικού.

Ο λόγος επιτοκιακά έξοδα ως προς σύνολο των καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων (interest expenses to gross income) είναι σε γενικές γραμμές πτωτικός από το 1981 και εξής με κύρια εξαίρεση το χρονικό τμήμα 1988-1990 (Σχήμα 6.21, Πίνακας 23) όπως και ο λόγος επιτοκιακά έξοδα ως προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (interest expenses to average total assets) (Σχήμα 6.23, Πίνακας 25) καθώς ανάλογη πορεία σημείωσαν και τα επιτοκιακά έσοδα.

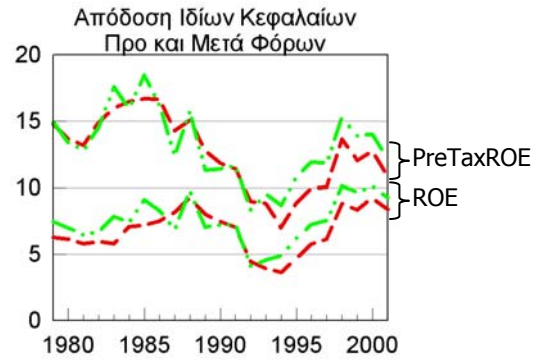
Αντίθετα, ο λόγος μη επιτοκιακά έξοδα ως προς σύνολο των καθαρών επιτοκιακών και καθαρών μη επιτοκιακών εσόδων (non interest expenses to gross income) είναι σταθερά ανοδικός από το 1995 και εξής που υπάρχουν στοιχεία για τις περισσότερες χώρες (Σχήμα 6.22, Πίνακας 24) και το ίδιο και ο λόγος μη επιτοκιακά έξοδα ως προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (non interest expenses to average total assets) (Σχήμα 6.24, Πίνακας 26) αφού κατά το υπόψη διάστημα αυξάνονται πολύ οι σχετικές εργασίες που συνδέονται με μη επιτοκιακά έσοδα και έξοδα.

Τέλος, ο δείκτης λειτουργικά έξοδα ως προς Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (operating expenses to average total assets) είναι σταθερά πτωτικός από το 1986 και εξής (Σχήμα 6.25, Πίνακας 27), κάτι που ερμηνεύεται λόγω πτώσης του πληθωρισμού και λόγω καλύτερης διαχείρισης των λειτουργικών δαπανών με αντικατάσταση έμψυχου προσωπικού από την τεχνολογία αλλά και μειώσεις προσωπικού και κλείσιμο υποκαταστημάτων μετά από εξαγορές και συγχωνεύσεις (π.χ. οι περιπτώσεις του Ην. Βασιλείου μεταξύ 1991 και 1996 που παρουσίασε τις περισσότερες εξαγορές και συγχωνεύσεις σε όλη την Ευρώπη και των Σκανδιναβικών χωρών μετά την τραπεζική κρίση των ετών 1991-3).

Σχήματα

Σχήμα 6.1

Σχήμα 6.2

Σχήμα 6.3

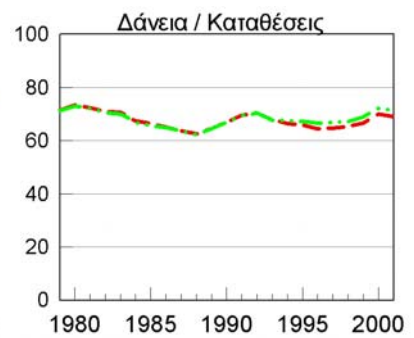
Σχήμα 6.4

Σχήμα 6.5

Σχήμα 6.6

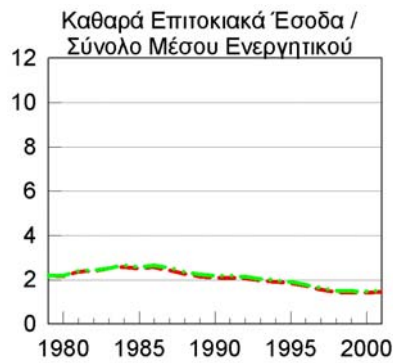

Σχήμα 6.7

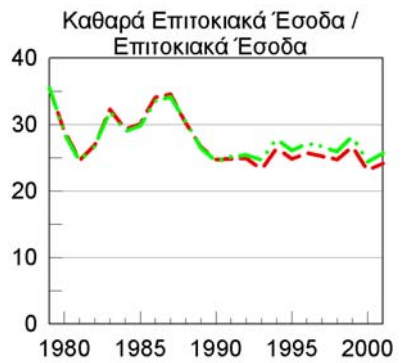
..... EU15 - - - - - EU12

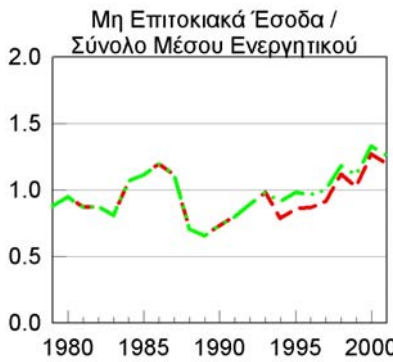
Σχήμα 6.8

Σχήμα 6.9

Σχήμα 6.10

Σχήμα 6.11

Σχήμα 6.12

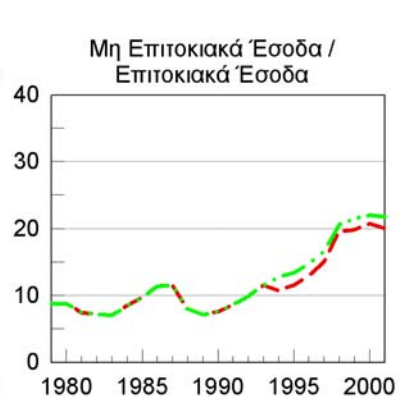
Σχήμα 6.13

Σχήμα 6.14

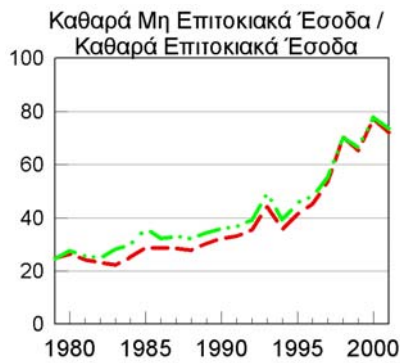

Σχήμα 6.15

Σχήμα 6.16

..... EU15 - - - - - EU12

Σχήμα 6.17

Σχήμα 6.18

Σχήμα 6.19

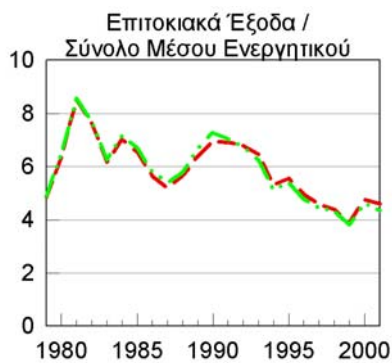
Σχήμα 6.20

Σχήμα 6.21

Σχήμα 6.22

Σχήμα 6.23

Σχήμα 6.24

Σχήμα 6.25

— · · · · · EU15 - - - - - EU12

Επίλογος

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών στον τραπεζικό τομέα επήλθαν παγκοσμίως μεγάλες αλλαγές. Εξωτερικοί αλλά και εγχώριοι παράγοντες επηρέασαν τη δομή και την απόδοσή του. Παρά την αυξανόμενη τάση προς την τραπεζική αποδιαμεσολάβηση η οποία παρατηρήθηκε στις περισσότερες χώρες, ο ρόλος των τραπεζών παρέμεινε κεντρικός στη χρηματοδότηση της οικονομικής δραστηριότητας γενικά και των διαφορετικών τομέων της αγοράς ειδικά.

Η απώλεια του τραπεζικού μονοπωλίου είναι μεν πραγματικότητα, ωστόσο, η μείωση του ρόλου των τραπεζών ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές δεν μπορεί να θεωρηθεί μείωση της γενικής σπουδαιότητάς τους καθώς αυτές αναπληρώνουν ή επεκτείνουν άλλες λειτουργίες την ίδια στιγμή. Η στρατηγική που ακολούθησαν με την επέκτασή τους στην αγορά και την κάλυψη πλέον όλου του φάσματος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και η συνεπαγόμενη μετατόπιση τμήματος των εσόδων των τραπεζών από τους τόκους σε άλλα είδη εσόδων (αμοιβές και προμήθειες), τις νέες πηγές κερδοφορίας, ήταν το κλειδί για τον περιορισμό της εξάρτησής τους από τις καταθέσεις-χορηγήσεις και της διατήρησης και επαύξησης της κερδοφορίας τους.

Ας μην ξεχνάμε τέλος, πως οι δυνάμεις που οδήγησαν στην απαρχή των αλλαγών είναι δυνάμεις που έχουν ήδη αρχίσει να μειώνονται υπό την επίδραση διεθνών κρίσεων και του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Οι φούσκες των χρηματιστηρίων και του διαδικτύου και τα σκάνδαλα Enron κ.λπ. στις ΗΠΑ δημιουργούν περαιτέρω αμφιβολίες. Τέλος και η πολιτική προθυμία να θυσιαστεί το ελεύθερο εμπόριο στο βωμό της εύρεσης κονδυλίων μέσω δασμών, φόρων κ.λπ. είναι σημάδι πως η ανάπτυξη των αγορών δεν είναι εύκολο να παρουσιάσει περαιτέρω

αλματώδη ανάπτυξη. Ήδη η κάμψη των δραστηριοτήτων της επενδυτικής τραπεζικής το 2001, όπως είδαμε, κατέδειξε ότι ο τραπεζικός τομέας της ΕΕ πρέπει να αυξήσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά του χωρίς να παραγνωρίζει τις παραδοσιακές τραπεζικές δραστηριότητες οι οποίες εξακολουθούν να αποτελούν τη βασική πηγή κερδοφορίας.

Εν κατακλείδι, ο τραπεζικός τομέας μέσα σε ένα σκληρά ανταγωνιστικό περιβάλλον κατάφερε όχι μόνο να προσαρμοστεί αλλά και να παρουσιάσει δυναμική εξέλιξη μέσα από τις νέες πηγές κερδοφορίας.

Παράρτημα Α'

Τραπεζικές κρίσεις στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹

Μέλος Ε.Ε.	
Αυστρία	
Βέλγιο	
Γαλλία	1994-1995: τα δάνεια σε οριστική καθυστέρηση αποτέλεσαν το 8,9% των συνολικών δανείων το 1994. 15% (27 δισ USD) των δανείων της Credit Lyonnais ήταν σε καθυστέρηση και πολλές τράπεζες υπέστησαν μεγάλες απώλειες.
Γερμανία	1978-1979
Ελλάδα	1991-1995: τα προβληματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ενισχύθηκαν από υψηλόποσα κυβερνητικά κονδύλια.
Ιρλανδία	
Ισπανία	1977-1985: Κρίση από 1978 έως 1983, 51 τραπεζικά ιδρύματα που συγκαταλέγονται στο 1/5 των καταθέσεων διασώθηκαν. Το 1983 20 μικρομεσαίες τράπεζες κρατικοποιήθηκαν.
Ιταλία	1990-1995: Τα δάνεια σε οριστική καθυστέρηση έφτασαν το 10% των συνολικών δανείων το 1995. Στο διάστημα 1990-94, 58 τράπεζες αντιμετώπισαν δυσκολίες και συγχωνεύτηκαν με άλλα τραπεζικά ιδρύματα. 3 από τις 10 μεγαλύτερες τράπεζες έλαβαν μεγάλη οικονομική ενίσχυση από κυβερνητικά κονδύλια. Χαμηλή κεφαλαιοποίηση σε 10 τράπεζες το 1994.
Λουξεμβούργο	
Ολλανδία	
Πορτογαλία	1986-1989
Φινλανδία	1991-1994 Κρίση: απώλειες από δάνεια σε οριστική καθυστέρηση 1992: οι πιστωτικές απώλειες έφτασαν το 13% των συνολικών κινδύνων. Σεπτέμβριος του 1991: Κρίση ρευστότητας. Τα ταμειυτήρια επηρεάστηκαν. Η κυβέρνηση κρατικοποίησε τη Skopbank τον Αύγουστο του 1991. Πολλές τράπεζες υπέστησαν μεγάλες απώλειες εξαιτίας των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των επενδύσεων σε μετοχές.
Δανία	1987-1992: συγκεντρωτικές απώλειες δανείων 1990-1992: 9% των δανείων σε οριστική καθυστέρηση διεγράφησαν. 40 από τις 60 προβληματικές τράπεζες συγχωνεύτηκαν.
Ηνωμένο Βασίλειο	1975-1976: Secondary Banking Crisis 1984 : Η χρεοκοπία της τράπεζας Johnson Matthey
Σουηδία	1990-1993: Κρίση 18% όλων των δανείων σε οριστική καθυστέρηση διεγράφησαν και οι 2 μεγαλύτερες τράπεζες βοηθήθηκαν από την Κυβέρνηση, η οποία μετάγγισε 800 εκατ. USD στην κρατικοποιημένη Nordbanken και υποσχέθηκε άλλα 600 εκατ. για να σωθεί και το μεγαλύτερο ταμειυτήριο.

¹ Πηγή Hutchinson (1999)

Παράρτημα Β'

ΠΙΝΑΚΕΣ

Απόδοση Μέσου Ενεργητικού (ROAA)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									0.57	0.63	0.35	0.33	0.34	0.28	0.42	0.37	0.31	0.34	0.35	0.41	0.39	0.44	0.50
BE			0.24	0.16	0.15	0.18	0.20	0.23	0.20	0.23	0.13	0.22	0.18	0.15	0.26	0.23	0.21	0.26	0.25	0.29	0.36	0.54	0.47
FR										0.36	0.31	0.27	0.30	0.17	0.02	-0.06	0.05	0.09	0.19	0.29	0.35	0.54	0.58
DE	0.24	0.24	0.22	0.25	0.26	0.28	0.26	0.26	0.22	0.24	0.22	0.22	0.24	0.22	0.26	0.27	0.27	0.25	0.23	0.36	0.21	0.20	0.15
GR	0.46	0.76	0.51	0.35	0.34	0.39	0.30	0.40	0.31	0.25	0.29	0.51	1.23	0.68	0.64	0.91	0.77	0.35	0.54	0.67	2.58	1.42	1.12
IE																	1.07	1.04	0.99	1.06	1.05	0.92	0.74
ES	0.73	0.68	0.68	0.54	0.51	0.60	0.66	0.66	0.85	0.86	1.01	0.95	1.04	0.82	0.12	0.60	0.64	0.67	0.75	0.77	0.75	0.81	0.76
IT						0.44	0.50	0.65	0.52	0.56	0.51	0.63	0.56	0.37	0.31	0.09	0.09	0.24	0.09	0.48	0.61	0.79	0.60
LU	0.25	0.18	0.15	0.13	0.13	0.15	0.18	0.18	0.19	0.25	0.21	0.16	0.18	0.21	0.35	0.37	0.34	0.37	0.35	0.45	0.36	0.00	0.41
NL									0.63	0.66	0.67	0.41	0.38	0.41	0.47	0.50	0.53	0.57	0.53	0.43	0.57	0.54	0.47
PT		0.44	0.62	0.57	0.39	0.31	0.30	0.26	0.54	0.70	0.78		1.18		0.78	0.56	0.52	0.61	0.70	0.66	0.69	0.91	0.67
FI	0.18	0.18	0.18	0.18	0.18	0.23	0.27	0.31	0.26	0.50	0.19	0.26	-0.84	-2.67	-1.44	-1.22	-0.42	0.34	0.74	0.59	0.77	1.00	2.83
DK		0.90	0.71	0.87	3.12	0.01	1.97	-0.34	0.22	0.66	0.22	-0.25	-0.04	-1.22	0.42	-0.03	1.16	1.03	0.96	0.82	0.70	0.83	0.84
UK						0.41	0.60	0.76	0.06	0.93	0.06	0.39	0.23	0.14	0.48	0.76	0.77	0.74	0.79	0.87	0.96	0.90	0.75
SE	0.25	0.19	0.25	0.22	0.23	0.20	0.23	0.34	0.48	0.27	0.38	0.16	2.00	0.21	0.04	0.83	1.07	1.00	0.43	0.74	0.68	0.84	0.88
EU12	0.25	0.24	0.23	0.22	0.23	0.29	0.30	0.33	0.38	0.39	0.35	0.35	0.35	0.23	0.20	0.18	0.23	0.28	0.29	0.41	0.41	0.48	0.45
EU15	0.28	0.29	0.27	0.27	0.34	0.32	0.41	0.40	0.34	0.44	0.33	0.34	0.36	0.20	0.22	0.24	0.31	0.34	0.35	0.47	0.48	0.54	0.50

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Απόδοση Μέσου Ενεργητικού προ Φόρων (PreTax ROAA)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									0.65	0.72	0.44	0.40	0.41	0.34	0.49	0.42	0.39	0.43	0.43	0.46	0.44	0.51	0.55
BE			0.48	0.31	0.30	0.32	0.35	0.40	0.34	0.32	0.21	0.29	0.25	0.23	0.37	0.34	0.33	0.39	0.38	0.44	0.45	0.69	0.57
FR										0.48	0.41	0.36	0.39	0.28	0.12	0.02	0.15	0.18	0.28	0.35	0.47	0.67	0.72
DE	0.52	0.52	0.56	0.70	0.77	0.76	0.72	0.69	0.58	0.62	0.50	0.48	0.58	0.57	0.58	0.52	0.57	0.53	0.47	0.71	0.38	0.32	0.21
GR	0.58	0.85	0.58	0.43	0.41	0.44	0.34	0.44	0.37	0.29	0.33	0.65	1.45	0.97	0.91	1.23	1.07	0.57	0.75	1.07	3.09	1.91	1.53
IE																	1.50	1.46	1.35	1.43	1.37	1.21	0.87
ES	0.89	0.84	0.85	0.69	0.67	0.75	0.84	0.86	1.11	1.16	1.40	1.31	1.38	1.08	0.36	0.78	0.82	0.86	0.94	0.95	0.96	0.96	0.86
IT						0.88	0.97	1.23	0.90	1.00	0.95	1.04	0.97	0.74	0.86	0.32	0.42	0.56	0.38	0.91	1.01	1.27	0.99
LU	0.50	0.36	0.32	0.28	0.26	0.30	0.33	0.33	0.32	0.40	0.31	0.22	0.26	0.32	0.52	0.53	0.51	0.56	0.53	0.58	0.52	0.01	0.53
NL	0.84	0.49	0.22	0.23	0.59	0.51	0.74	0.74	0.87	0.90	0.88	0.55	0.53	0.58	0.68	0.70	0.75	0.78	0.74	0.61	0.78	0.75	0.61
PT		0.53	0.71	0.64	0.43	0.34	0.33	0.29	0.56	0.75	1.02		1.60		0.98	0.71	0.65	0.77	0.88	0.83	0.80	1.03	0.78
FI	0.32	0.31	0.33	0.33	0.30	0.34	0.39	0.40	0.34	0.59	0.29	0.40	-0.78	-2.63	-1.42	-1.20	-0.37	0.41	0.86	0.54	0.89	1.35	2.92
DK		1.23	0.95	1.20	5.08	0.09	3.72	-0.37	0.35	0.96	0.28	-0.27	-0.01	-1.20	0.65	0.00	1.41	1.23	1.05	0.97	0.86	1.03	1.12
UK						0.88	1.09	1.19	0.28	1.46	0.19	0.72	0.40	0.31	0.76	1.15	1.17	1.14	1.15	1.23	1.37	1.30	1.09
SE	0.38	0.28	0.41	0.35	0.44	0.35	0.34	1.00	0.73	0.59	0.47	0.22	2.84	0.25	0.15	0.98	1.33	1.30	0.62	0.89	0.87	1.11	1.08
EU12	0.58	0.53	0.52	0.56	0.63	0.67	0.70	0.74	0.66	0.64	0.57	0.54	0.56	0.45	0.44	0.35	0.44	0.48	0.47	0.63	0.59	0.67	0.58
EU15	0.58	0.54	0.52	0.57	0.74	0.68	0.81	0.77	0.60	0.72	0.52	0.53	0.57	0.41	0.47	0.43	0.53	0.57	0.55	0.70	0.68	0.75	0.66

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (ROE)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									15.9	15.7	8.1	7.0	7.2	5.7	7.6	6.9	6.5	7.6	7.6	8.4	8.1	9.7	10.1
BE			5.6	6.2	5.5	6.8	7.6	8.0	6.6	7.0	3.7	6.3	4.6	3.6	10.0	9.1	8.2	10.2	9.9	9.7	11.9	15.8	12.5
FR										11.4	9.4	7.7	8.0	4.3	0.5	-1.3	1.3	2.4	5.3	8.3	8.0	9.7	9.5
DE	6.8	6.8	6.3	7.1	7.3	7.7	6.9	6.7	5.7	6.1	5.4	5.5	6.0	5.0	6.1	6.1	6.0	5.8	5.3	8.9	5.2	5.0	3.7
GR	9.8	15.7	13.3	7.1	8.5	11.7	11.0	16.7	14.2	8.2	10.1	14.3	28.0	15.9	14.7	18.9	16.3	8.7	11.2	14.3	30.9	15.9	13.8
IE																	14.5	14.3	14.0	15.9	13.9	13.5	10.5
ES	8.6	8.1	8.1	6.9	5.9	7.1	7.9	8.0	9.6	9.1	10.8	9.9	9.5	8.1	1.3	6.3	7.1	7.6	8.4	8.9	9.0	8.8	8.2
IT						10.6	11.4	12.8	9.0	9.7	8.4	9.9	7.5	4.9	4.3	1.2	1.2	3.4	1.4	7.0	8.4	10.9	8.5
LU	7.3	5.3	4.7	4.3	3.8	4.4	5.0	5.1	5.3	7.3	6.0	4.4	4.7	7.1	12.9	14.7	13.3	14.6	15.2	19.1	13.6	0.1	14.2
NL									14.5	14.8	13.6	9.1	9.2	9.9	11.1	10.7	11.1	11.7	11.3	10.2	13.0	12.4	11.8
PT	8.4	9.3	13.2	8.0	6.2	5.0	4.8	3.6	6.1	6.8	7.0	9.5	9.1	6.9	7.3	5.8	6.1	6.1	7.2	6.1	5.9	7.8	5.4
FI	3.0	2.9	3.1	2.9	2.8	3.5	3.9	4.7	4.0	6.6	2.7	3.7	-11.9	-49.5	-28.9	-25.7	-9.1	6.5	13.1	10.9	13.1	16.3	65.3
DK	11.4	9.5	7.1	8.7	25.6	0.1	18.1	-3.7	2.4	6.5	2.4	-3.1	-0.6	-21.4	6.9	-0.5	15.3	13.5	13.7	12.2	11.6	12.3	12.4
UK						9.6	13.2	13.9	1.1	15.4	1.2	7.8	5.0	3.3	12.2	18.2	18.9	17.0	18.1	20.0	21.0	14.9	13.8
SE	12.3	4.2	5.2	4.7	3.7	3.2	3.7	5.1	6.7	3.8	5.8	2.7	38.4	4.8	0.8	15.7	17.8	19.7	7.8	14.5	12.4	14.8	16.0
EU12	6.3	6.2	5.8	6.0	5.8	7.1	7.2	7.5	8.2	9.3	8.0	7.5	7.0	4.5	3.9	3.7	4.7	5.8	6.2	8.8	8.3	9.2	8.4
EU15	7.5	7.0	6.4	6.7	7.9	7.4	9.1	8.3	6.9	9.8	7.0	7.2	7.2	4.1	4.6	4.9	6.2	7.2	7.5	10.1	9.7	10.1	9.3

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων προ Φόρων (PreTax ROE)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									18.3	17.9	10.0	8.6	8.6	6.9	8.7	7.9	8.1	9.6	9.4	9.5	9.3	11.3	11.3
BE			11.0	12.2	11.2	11.9	13.4	14.0	11.2	9.8	6.0	8.3	6.5	5.7	14.1	13.2	12.9	15.3	15.1	14.8	14.6	20.5	15.3
FR										15.4	12.7	10.2	10.4	6.9	2.9	0.5	3.6	4.8	7.7	9.9	10.8	12.1	11.8
DE	14.7	15.0	16.2	20.0	21.8	21.1	19.1	17.8	14.8	16.1	12.4	11.9	14.4	13.2	13.6	11.8	12.6	12.3	10.9	17.4	9.2	7.9	5.1
GR	12.2	17.6	15.2	8.8	10.1	13.2	12.4	18.1	17.1	9.6	11.8	18.2	32.9	22.5	21.1	25.4	22.5	13.9	15.5	22.8	37.0	21.4	18.9
IE																	20.2	20.1	19.0	21.6	18.1	17.9	12.3
ES	10.6	10.0	10.0	8.9	7.7	8.8	10.1	10.4	12.5	12.3	14.9	13.6	12.5	10.7	3.8	8.2	9.2	9.7	10.6	11.1	11.4	10.4	9.3
IT						21.3	22.1	24.4	15.6	17.1	15.7	16.4	13.1	9.8	12.0	4.3	5.9	8.0	5.5	13.2	13.9	17.6	14.0
LU	14.9	10.8	10.2	9.1	7.6	8.4	9.5	9.2	9.2	11.7	8.6	6.2	6.5	11.2	18.9	20.9	19.9	22.3	22.8	24.7	19.6	0.2	18.5
NL	24.1	14.8	6.6	6.8	17.0	14.0	19.5	17.5	20.0	20.2	18.0	12.3	12.7	13.9	15.9	15.2	15.8	16.0	15.6	14.3	17.9	17.2	15.2
PT	9.1	11.1	15.0	9.0	6.8	5.5	5.4	4.0	6.3	7.3	9.2	12.5	12.4	8.8	9.2	7.4	7.7	7.7	9.1	7.6	6.9	8.8	6.3
FI	5.3	5.1	5.5	5.2	4.6	5.1	5.6	6.0	5.3	7.8	4.0	5.6	-11.0	-48.9	-28.4	-25.2	-7.9	8.0	15.2	9.9	15.2	22.1	67.4
DK	16.0	13.0	9.4	12.0	41.7	1.0	34.2	-4.1	3.8	9.4	3.0	-3.3	-0.1	-21.0	10.6	0.1	18.5	16.1	15.1	14.6	14.2	15.2	16.5
UK						20.8	24.2	21.6	5.0	24.3	3.5	14.4	8.6	7.4	19.3	27.4	28.6	26.1	26.2	28.3	30.2	21.5	20.1
SE	19.2	6.1	8.7	7.7	6.9	5.6	5.6	14.9	10.2	8.2	7.1	3.7	54.6	5.7	2.8	18.7	22.1	25.6	11.1	17.3	16.0	19.5	19.5
EU12	14.8	13.6	13.2	14.9	16.0	16.5	16.7	16.7	14.3	15.1	12.8	11.8	11.4	9.0	8.8	7.0	8.9	10.0	10.1	13.6	12.0	12.7	10.9
EU15	14.9	13.4	12.8	14.6	17.6	16.0	18.5	16.2	12.4	15.8	11.3	11.4	11.6	8.3	9.5	8.7	10.8	11.9	11.8	15.2	13.9	14.0	12.3

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών & Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									2.2	2.3	2.4	2.6	2.7	2.8	2.9	2.7	2.8	2.8	2.7	2.6	2.4	2.4	2.5
BE			4.0	2.2	2.1	2.1	2.1	2.2	2.1	2.1	2.0	1.8	1.9	1.9	1.9	1.7	1.7	1.8	1.7	1.8	1.8	2.0	1.9
FR										2.5	2.3	2.2	2.2	2.4	2.3	2.0	2.1	1.9	1.8	1.8	1.8	2.5	2.6
DE	2.6	2.6	2.7	3.0	3.2	3.0	3.0	3.0	2.8	2.6	2.7	2.7	2.7	2.7	2.8	2.7	2.6	2.4	2.3	2.4	2.1	2.0	2.0
GR	3.5	3.9	3.6	3.4	3.3	3.4	3.1	3.0	2.8	2.7	2.8	3.3	4.4	3.3	3.3	3.9	3.8	3.7	4.0	4.1	6.1	4.8	4.2
IE																	4.2	3.7	3.3	3.0	2.9	2.6	2.3
ES	4.8	5.0	5.0	5.0	5.0	4.8	4.7	4.8	5.1	5.2	4.9	4.8	4.9	4.6	4.4	3.9	3.6	3.6	3.6	3.5	3.3	3.4	3.4
IT						4.6	4.5	4.8	4.3	4.4	4.2	4.4	4.3	4.0	4.1	3.5	3.6	3.7	3.4	3.6	3.6	3.7	3.7
LU	1.2	1.0	1.1	1.3	1.5	1.4	1.5	1.4	1.3	1.3	1.1	1.2	1.1	1.2	1.3	1.1	1.1	1.1	1.1	1.3	1.2	0.0	1.2
NL	3.2	3.1	2.9	2.9	3.1	3.0	3.0	3.2	3.4	3.4	3.1	2.5	2.5	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	3.0	2.9	3.0	3.0	2.7
PT		3.8	3.8	3.7	3.3	3.1	3.1	3.4	4.2	4.5	4.9		6.1		4.2	3.4	3.0	3.3	3.3	3.2	3.0	2.8	2.7
FI	4.8	4.7	4.8	4.7	4.3	4.3	4.4	4.0	4.1	4.4	3.6	3.6	3.4	3.0	3.9	3.1	3.1	3.4	3.3	3.8	3.2	3.4	4.8
DK		5.3	5.5	6.1	9.6	3.6	7.2	2.2	3.4	4.4	3.3	3.0	3.9	3.1	4.9	3.4	4.7	4.0	3.4	3.3	3.0	3.2	3.2
UK						4.7	4.7	5.0	5.1	5.1	5.2	4.9	5.0	4.5	4.4	4.1	4.1	3.5	3.4	3.4	3.5	3.4	3.1
SE	3.4	2.9	3.0	2.9	3.2	3.2	3.0	4.0	3.5	3.4	3.0	2.8	2.8	3.6	5.9	4.0	4.2	3.7	3.1	3.2	2.8	2.8	2.7
EU12	2.7	2.7	2.9	3.0	3.1	3.2	3.2	3.3	3.1	2.9	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.6	2.6	2.5	2.4	2.5	2.3	2.5	2.5
EU15	2.8	2.8	3.0	3.0	3.2	3.4	3.5	3.5	3.4	3.1	3.0	3.0	3.0	3.0	3.1	2.8	2.8	2.6	2.5	2.6	2.5	2.7	2.6

- AT Αυστρία (Österreich)
- BE Βέλγιο (België)
- FR Γαλλία (France)
- DE Γερμανία (Deutschland)
- GR Ελλάδα
- IE Ιρλανδία (Ireland)
- ES Ισπανία (España)
- IT Ιταλία (Italia)
- LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
- NL Ολλανδία (Nederland)
- PT Πορτογαλία (Portugal)
- FI Φινλανδία (Suomi)
- DK Δανία (Danmark)
- UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
- SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Κέρδη / Λειτουργικά Έσοδα (Περιθώριο Κέρδους)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT																	5.1	5.2	5.1	5.1	3.5	3.5	3.5
BE															14.2	11.9	16.4	18.3	17.7	22.9	17.6	18.0	21.2
FR															13.5	7.5	11.8	15.5	17.1	20.6	17.6	16.8	17.8
DE															4.6	0.3	2.8	2.4	2.9	3.2	3.3	5.5	4.5
GR														19.7	19.7	21.6	9.8	15.2	21.1	18.9	38.9	22.1	18.0
IE																	3.6	3.6	3.9	5.5	5.5	5.6	-1.8
ES	2.0	2.7	2.9	3.8	3.1	2.5	4.2	6.6	6.6	7.0	4.8	5.0	5.3	3.0	9.9	2.4	4.8	9.8	9.7	10.5	7.3	12.2	5.5
IT						2.5	2.8	2.7	3.3	3.2	3.3	1.8	1.9	2.3	0.3	-0.3	-0.7	-0.7	0.6	1.6	3.3	2.1	0.0
LU																							
NL																						8.7	7.4
PT														8.7	9.7	6.2	7.5	13.0	11.7	13.3	7.9	9.1	4.4
FI																							
DK																	20.4	16.1	11.3	9.9	10.5	17.2	14.7
UK																10.1	11.7	7.4	7.3	10.2	11.8	14.0	14.5
SE																		14.8	4.5	7.5	3.8	10.4	7.0
EU12	2.0	2.7	2.9	3.8	3.1	2.5	3.3	4.0	4.5	4.6	3.8	2.9	3.1	4.7	7.4	3.1	5.5	6.9	7.8	9.0	8.3	8.9	7.6
EU15	2.0	2.7	2.9	3.8	3.1	2.5	3.3	4.0	4.5	4.6	3.8	2.9	3.1	4.7	7.4	4.3	6.8	7.3	7.7	9.2	8.9	9.9	8.8

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Δείκτης Αποτελεσματικότητας I

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									70.1	68.5	65.5	64.9	64.9	64.0	63.5	65.1	69.4	69.1	69.4	67.9	69.0	66.9	67.6
BE			76.1	72.5	71.3	70.0	68.2	65.9	69.1	64.5	66.8	72.3	70.1	68.3	67.9	71.7	67.6	65.7	63.9	63.5	66.6	59.8	63.0
FR										70.3	72.2	72.4	69.5	66.8	64.8	71.3	65.6	69.9	68.8	67.7	67.6	66.0	62.1
DE	69.1	69.5	64.1	58.7	56.9	59.3	60.6	62.6	66.1	68.1	64.6	64.8	65.2	64.5	62.4	60.8	63.8	63.8	64.1	57.6	67.8	68.7	69.8
GR	70.5	65.1	70.7	74.4	76.5	75.9	78.6	75.2	78.0	81.1	76.6	66.6	50.5	63.1	64.0	58.8	66.3	70.2	64.0	59.4	40.8	52.1	55.9
IE																	59.3	57.6	58.3	52.0	51.7	50.1	55.7
ES	69.7	69.4	68.5	68.7	64.4	64.0	64.5	67.5	61.8	64.2	61.0	61.1	58.5	60.4	59.7	59.7	63.2	62.2	61.4	60.6	63.1	61.0	55.5
IT						63.3	63.2	60.0	65.4	63.0	62.6	61.8	64.7	65.6	60.8	68.4	67.6	66.7	68.7	61.0	60.7	56.0	55.2
LU	35.9	40.5	32.4	26.5	26.2	28.6	27.9	30.8	35.2	38.2	38.8	37.2	40.5	39.4	38.0	45.0	46.5	46.5	43.9	39.3	46.0	0.5	46.7
NL	67.6	66.3	65.2	64.7	61.5	62.5	62.7	65.9	68.6	67.5	65.4	68.9	67.5	67.2	66.6	67.1	67.3	67.3	69.2	70.8	67.9	70.5	69.6
PT	54.4	54.6	56.0	55.4	65.4	69.6	69.5	66.6	54.1	51.0	46.8	41.6	44.9	53.5	56.2	61.8	64.9	64.3	60.0	55.4	58.5	59.1	57.1
FI	85.3	85.4	81.8	81.2	82.4	84.0	79.1	81.8	80.4	73.6	84.8	81.5	123.2	190.4	136.4	139.9	112.2	88.6	73.4	86.3	70.7	56.9	37.7
DK	59.5	59.8	60.0	54.1	32.7	75.6	34.5	98.9	68.7	53.2	64.9	68.6	62.6	81.4	51.1	72.5	54.0	56.9	59.2	59.8	62.1	59.5	53.1
UK						66.8	65.4	65.2	64.5	65.2	64.8	66.0	66.2	65.9	63.2	64.1	63.7	62.1	60.9	56.5	54.6	55.5	57.4
SE	57.8	62.8	61.8	68.6	56.5	65.1	61.9	54.3	55.6	55.6	55.8	78.2	120.5	146.5	109.8	81.1	71.5	64.3	79.2	68.7	73.3	66.6	64.3
EU12	68.4	68.6	65.3	61.3	59.2	61.6	62.0	62.7	65.5	66.7	65.9	65.8	66.1	66.6	63.7	66.2	65.8	66.0	65.8	62.1	64.9	63.7	62.5
EU15	67.7	68.0	65.0	61.1	57.1	62.9	61.2	63.6	65.2	66.0	65.5	66.1	66.8	68.1	64.7	66.3	65.4	65.2	65.2	61.4	63.5	62.5	61.6

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Δείκτης Αποτελεσματικότητας II

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT																	67.4	66.8	66.1	64.4	63.2	60.2	61.0
BE															68.6	68.6	68.3	68.0	66.0	69.3	66.0	57.4	64.1
FR															64.4	65.5	65.0	70.2	70.3	71.6	69.0	66.0	63.0
DE															63.0	58.8	63.3	62.6	62.9	56.3	65.1	66.2	66.7
GR														77.9	77.6	72.8	70.6	79.6	76.4	69.1	65.4	60.6	62.5
IE																	58.8	56.9	57.5	51.7	50.5	49.5	50.3
ES	64.4	65.9	66.2	68.4	64.0	63.3	65.1	69.8	63.7	65.9	60.6	59.3	55.5	59.0	62.6	57.5	62.0	64.1	63.0	62.6	62.5	63.7	54.0
IT						62.6	62.5	59.2	64.0	61.8	60.6	57.5	59.1	57.9	56.3	64.4	63.8	62.7	64.9	57.8	58.2	52.2	50.3
LU																							
NL																						71.4	70.2
PT														57.3	60.6	63.8	67.5	70.8	65.3	60.5	59.8	60.6	55.6
FI																							
DK																	65.0	64.9	62.9	62.2	63.8	65.4	56.9
UK																66.0	66.5	61.3	59.1	56.6	55.2	57.3	58.9
SE																		69.9	75.6	68.1	69.2	66.8	62.5
EU12	64.4	65.9	66.2	68.4	64.0	62.8	63.4	62.6	63.9	63.3	60.6	58.1	57.9	58.4	62.0	62.2	64.1	65.1	65.3	61.4	63.8	62.8	61.1
EU15	64.4	65.9	66.2	68.4	64.0	62.8	63.4	62.6	63.9	63.3	60.6	58.1	57.9	58.4	62.0	62.8	64.5	64.6	64.4	60.8	62.5	62.1	60.7

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Δάνεια / Καταθέσεις

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									59.4	62.4	66.0	68.1	69.4	70.2	69.2	68.4	69.4	69.6	71.0	68.0	68.5	70.9	69.1
BE			58.1	55.8	51.4	47.7	44.2	42.3	41.3	41.1	44.1	44.4	46.7	46.3	45.9	47.1	44.3	42.4	41.8	43.4	44.6	51.7	47.5
FR										57.3	58.8	62.5	64.2	66.3	62.2	59.6	57.7	53.1	52.4	52.7	52.0	56.5	56.0
DE	74.0	76.8	78.9	78.3	79.5	78.0	77.2	74.4	72.4	72.3	72.8	71.9	74.9	75.1	74.2	74.7	74.5	73.4	71.4	69.1	67.8	68.6	66.7
GR	66.5	64.2	59.7	55.6	50.2	46.0	42.1	42.7	38.0	36.4	35.6	32.6	30.3	28.0	26.9	28.5	31.2	35.4	34.1	40.9	47.3	60.2	66.1
IE																	69.9	72.1	73.4	70.5	70.8	70.4	70.9
ES	71.9	72.4	72.8	68.9	67.3	58.1	55.5	55.8	56.7	57.5	59.6	60.4	64.1	64.9	58.9	61.7	60.1	61.5	65.1	72.8	75.9	80.0	79.4
IT						64.9	66.3	66.8	69.9	76.6	82.2	88.0	93.2	95.1	91.2	92.7	95.2	92.3	105.0	111.7	119.4	128.6	135.1
LU	33.4	38.1	42.0	41.5	41.0	40.3	35.7	31.9	28.8	28.3	27.0	27.5	28.3	28.6	25.3	21.0	21.9	21.6	22.2	21.9	23.9	0.3	26.6
NL	77.1	75.2	70.7	71.6	72.2	68.9	69.4	71.8	71.1	71.7	80.8	88.3	89.1	90.0	90.3	79.5	81.5	83.6	83.9	80.9	90.6	88.2	86.2
PT	85.7	80.1	76.3	77.0	80.9	77.1	68.1	64.4	58.0	53.4	47.9	51.3	51.5	52.2	48.1	44.6	43.6	42.4	44.9	52.0	59.9	69.1	73.3
FI	93.7	91.5	91.4	92.4	92.4	90.5	93.9	97.3	99.9	106.5	121.8	121.9	119.9	111.6	102.7	91.6	83.7	85.5	83.7	97.2	103.3	112.2	99.1
DK	63.7	61.7	59.6	57.5	49.8	48.1	49.2	60.0	62.4	58.2	59.5	60.5	62.3	64.7	59.2	58.5	54.9	53.5	57.0	57.5	61.7	65.8	68.9
UK																74.6	76.0	82.7	81.8	81.6	86.2	87.2	86.7
SE																128.1	115.2	95.8	96.2	101.2	99.7	94.9	98.2
EU12	71.5	73.3	72.3	70.9	70.6	67.4	66.3	65.0	63.7	62.4	64.5	67.0	69.6	70.4	67.8	66.4	65.9	64.3	64.8	65.3	66.6	69.9	69.0
EU15	71.3	73.0	72.0	70.6	70.0	66.8	65.7	64.8	63.6	62.3	64.4	66.8	69.4	70.3	67.6	67.5	67.1	66.5	66.8	67.2	68.9	72.2	71.3

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									6.5	6.5	7.3	8.2	8.2	8.1	7.7	6.4	6.3	5.5	5.2	4.9	4.4	5.0	4.8
BE			23.2	12.3	10.2	10.5	9.9	8.8	8.3	8.6	9.9	10.4	10.3	10.1	10.4	9.1	9.2	8.2	8.1	8.0	7.2	9.0	7.8
FR										8.6	8.9	9.4	8.8	8.4	8.1	6.8	7.2	6.1	5.6	5.5	5.0	7.4	7.5
DE	6.6	7.9	9.2	9.0	7.7	7.7	7.3	6.7	6.3	6.2	6.8	7.5	8.0	8.2	7.6	6.9	6.6	6.0	5.7	5.5	5.2	5.5	5.4
GR	10.9	13.2	14.0	13.9	13.3	14.0	13.9	13.2	12.5	11.7	12.0	12.9	13.3	12.7	11.8	11.9	10.6	10.1	9.2	9.5	9.4	8.6	5.9
IE																	7.6	7.0	7.3	7.1	6.2	6.4	6.0
ES	10.1	10.8	11.8	12.2	11.5	11.4	10.6	10.0	10.4	10.1	10.8	11.5	11.5	10.8	10.8	8.6	8.7	8.2	6.5	5.6	4.5	4.9	5.4
IT						13.2	12.0	10.8	9.4	9.3	9.5	9.7	9.4	9.5	9.3	7.8	8.5	8.1	6.7	5.7	4.5	5.0	5.3
LU	8.8	11.4	14.3	12.0	9.3	9.7	8.8	7.7	7.3	7.4	8.7	9.7	9.6	9.9	8.5	7.0	7.5	6.6	6.7	7.0	6.6	0.1	7.7
NL															7.6	6.9	7.0	6.6	6.5	6.8	6.4	6.6	5.9
PT		12.9	13.8	14.7	16.0	18.4	19.0	15.0	12.4	11.7	12.3		14.3		11.0	9.1	8.5	8.6	7.3	6.4	5.6	6.2	6.4
FI	7.4	9.0	9.5	8.8	8.7	9.4	9.1	7.7	7.8	8.3	9.6	10.5	10.3	9.5	7.6	5.7	5.9	4.8	4.5	4.5	4.0	4.8	4.8
DK		11.6	12.1	12.2	10.6	9.9	9.4	7.7	8.3	7.9	8.6	9.6	9.9	10.2	10.2	8.0	7.5	6.1	5.6	5.5	4.7	5.4	5.5
UK						11.0	10.6	10.0	9.8	10.1	12.6	12.8	11.1	8.8	6.7	5.9	6.4	5.7	5.7	6.1	5.4	5.7	4.8
SE	9.2	11.3	12.8	11.8	10.4	10.5	10.6	9.2	8.8	8.9	9.8	10.9	10.5	10.1	8.9	7.4	8.5	6.4	5.0	5.1	4.5	5.2	4.3
EU12	7.0	8.5	10.9	10.0	8.7	9.6	9.1	8.2	7.6	7.9	8.5	9.1	9.0	8.9	8.4	7.2	7.4	6.7	6.1	5.8	5.3	6.2	6.0
EU15	7.1	8.7	11.0	10.2	8.8	9.9	9.3	8.5	7.9	8.1	8.9	9.5	9.2	8.9	8.3	7.1	7.3	6.6	6.1	5.8	5.3	6.1	5.8

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού (NIM)

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									1.76	1.78	1.73	1.77	1.81	1.85	2.11	1.90	1.72	1.66	1.52	1.36	1.22	1.20	1.23
BE			3.45	1.82	1.67	1.73	1.72	1.80	1.68	1.60	1.57	1.49	1.48	1.51	1.35	1.27	1.23	1.22	1.07	1.12	1.09	1.01	1.00
FR										2.00	1.82	1.74	1.64	1.56	1.33	1.27	1.17	1.01	0.84	0.74	0.80	0.99	0.96
DE	2.07	2.03	2.22	2.48	2.64	2.50	2.41	2.39	2.22	2.14	2.01	1.96	2.04	2.07	2.12	2.18	2.02	1.89	1.73	1.56	1.48	1.31	1.28
GR	2.21	2.46	2.02	2.01	2.00	1.74	1.35	1.27	0.68	0.75	1.08	1.34	1.96	1.25	1.27	0.98	1.77	1.70	1.90	2.10	2.59	2.65	2.43
IE																	2.97	2.53	2.18	1.88	1.84	1.58	1.53
ES	4.18	4.27	4.33	4.18	4.33	4.15	3.93	4.05	4.18	4.20	4.07	3.95	3.94	3.63	3.29	3.06	2.76	2.61	2.52	2.40	2.23	2.18	2.45
IT						3.46	3.28	3.49	3.29	3.36	3.31	3.41	3.33	3.30	3.05	2.74	2.93	2.78	2.45	2.32	2.25	2.36	2.59
LU	0.92	0.82	0.87	1.09	1.23	1.20	1.18	1.13	1.04	0.95	0.78	0.77	0.83	0.84	0.77	0.75	0.70	0.68	0.63	0.57	0.60	0.59	0.65
NL	2.36	2.27	2.18	2.25	2.40	2.23	2.20	2.42	2.55	2.53	2.19	1.82	1.78	1.83	1.82	1.90	1.87	1.88	1.81	1.73	1.70	1.56	1.47
PT		2.76	2.62	2.47	1.85	1.86	2.37	2.76	3.40	3.66	4.11		4.97		3.19	2.63	2.28	2.30	2.22	2.10	2.05	1.84	1.87
FI	3.08	2.99	2.93	2.84	2.53	2.42	2.42	2.08	2.17	2.07	1.84	1.95	1.63	1.20	1.65	1.64	1.78	1.73	1.78	1.87	1.75	1.91	1.73
DK		3.58	3.71	3.78	3.40	3.01	3.03	2.63	2.86	2.78	2.55	2.62	3.39	3.56	3.93	3.94	3.17	2.70	2.33	2.07	1.86	1.81	1.95
UK						3.04	3.11	3.17	3.19	3.25	3.23	3.01	2.96	2.62	2.45	2.35	2.32	2.15	2.10	2.06	2.10	1.95	1.77
SE	2.62	2.07	2.15	1.99	2.27	2.21	1.98	2.61	2.49	2.44	2.15	2.08	2.10	2.18	2.72	2.56	2.68	2.09	1.64	1.29	1.23	1.15	1.12
EU12	2.20	2.17	2.37	2.40	2.52	2.59	2.51	2.57	2.43	2.27	2.14	2.08	2.09	2.05	1.97	1.91	1.84	1.72	1.55	1.44	1.42	1.43	1.46
EU15	2.21	2.21	2.40	2.43	2.53	2.65	2.59	2.65	2.53	2.37	2.25	2.18	2.19	2.13	2.05	1.99	1.91	1.78	1.62	1.51	1.49	1.49	1.50

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									27.2	27.4	23.7	21.7	22.0	23.0	27.5	29.8	27.2	30.1	29.0	27.9	27.8	24.3	25.8
BE			14.9	14.8	16.4	16.4	17.3	20.5	20.3	18.7	15.8	14.3	14.3	14.9	13.0	14.0	13.4	14.9	13.2	14.0	15.2	11.2	12.8
FR										23.2	20.3	18.6	18.8	18.6	16.3	18.8	16.4	16.6	15.0	13.4	15.9	13.5	12.8
DE	31.6	25.6	24.3	27.6	34.0	32.5	33.1	35.5	35.3	34.5	29.7	26.1	25.6	25.3	28.0	31.8	30.6	31.3	30.1	28.5	28.2	23.8	23.9
GR	20.3	18.7	14.4	14.5	15.0	12.4	9.7	9.6	5.4	6.4	9.0	10.4	14.7	9.9	10.8	8.3	16.7	16.8	20.5	22.1	27.6	31.0	41.4
IE																	38.9	36.2	29.7	26.3	29.7	24.6	25.6
ES	41.5	39.6	36.8	34.3	37.5	36.5	37.1	40.3	40.1	41.7	37.8	34.4	34.3	33.6	30.6	35.4	31.6	31.7	38.5	43.0	49.3	44.0	45.0
IT						26.3	27.2	32.4	34.9	36.1	34.8	35.3	35.3	34.8	32.9	35.1	34.3	34.3	36.3	40.9	50.1	47.3	48.8
LU	10.4	7.2	6.1	9.1	13.3	12.4	13.4	14.7	14.2	12.8	9.0	8.0	8.6	8.5	9.1	10.7	9.4	10.3	9.3	8.2	9.1	0.1	8.4
NL															23.9	27.6	26.9	28.5	27.9	25.6	26.7	23.5	25.0
PT	19.9	21.4	18.9	16.8	11.5	10.1	12.5	18.4	27.5	31.2	33.4	35.5	34.7	28.9	28.9	28.9	26.7	26.9	30.3	32.8	37.0	29.7	29.1
FI	41.6	33.4	30.8	32.3	29.1	25.6	26.5	27.0	27.8	24.8	19.3	18.5	15.8	12.6	21.7	28.5	30.3	35.8	39.6	41.8	43.8	39.6	36.2
DK	41.6	30.8	30.6	31.0	32.2	30.5	32.1	33.9	34.6	35.0	29.5	27.4	34.2	34.8	38.5	49.3	42.1	44.2	41.5	37.5	39.7	33.4	35.6
UK						27.7	29.4	31.8	32.7	32.2	25.6	23.5	26.7	29.7	36.5	39.9	36.3	37.8	36.7	33.9	39.0	34.2	37.2
SE	28.4	18.3	16.8	16.9	21.9	21.0	18.6	28.4	28.3	27.3	21.9	19.1	20.0	21.6	30.6	34.8	31.4	32.8	32.8	25.4	27.2	22.0	25.9
EU12	35.4	29.0	24.6	26.9	32.3	29.4	30.1	34.1	34.6	30.2	26.6	24.7	24.9	24.9	23.3	26.4	24.8	25.7	25.3	24.7	26.7	23.2	24.2
EU15	35.5	28.8	24.6	26.7	32.0	29.0	29.8	33.6	34.2	30.5	26.4	24.5	25.1	25.5	24.7	27.9	26.1	27.2	26.7	25.9	28.2	24.4	25.7

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT																	1.24	1.28	1.28	1.36	1.34	1.39	1.41
BE															0.67	0.60	0.66	0.68	0.77	0.86	0.85	1.28	1.16
FR										0.48	0.45	0.51	0.58	0.81	1.12	0.94	1.12	1.06	1.11	1.20	1.16	1.77	1.89
DE															0.71	0.57	0.59	0.55	0.59	0.93	0.70	0.83	0.80
GR														2.09	2.07	2.93	2.08	2.09	2.21	2.06	3.54	2.33	1.93
IE																	1.36	1.29	1.20	1.20	1.20	1.09	0.90
ES	0.88	0.95	0.87	0.88	0.81	0.77	0.80	0.84	0.99	1.13	1.00	1.08	1.19	1.05	1.27	0.96	0.96	1.07	1.18	1.27	1.17	1.36	1.08
IT						1.21	1.26	1.37	1.18	1.16	1.06	1.17	1.19	0.99	1.26	0.88	0.82	1.00	1.09	1.37	1.45	1.51	1.28
LU																							
NL																						1.50	1.32
PT															1.06	0.80	0.78	1.11	1.10	1.20	1.00	1.01	0.89
FI																							
DK																	1.64	1.36	1.18	1.29	1.25	1.59	1.40
UK																1.92	1.90	1.54	1.49	1.51	1.64	1.68	1.57
SE																		1.70	1.65	2.01	1.68	1.82	1.67
EU12	0.88	0.95	0.87	0.88	0.81	1.07	1.12	1.20	1.12	0.71	0.66	0.74	0.80	0.89	0.99	0.79	0.86	0.87	0.92	1.12	1.03	1.27	1.20
EU15	0.88	0.95	0.87	0.88	0.81	1.07	1.12	1.20	1.12	0.71	0.66	0.74	0.80	0.89	0.99	0.91	0.98	0.97	1.00	1.18	1.11	1.33	1.26

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									0.43	0.49	0.67	0.79	0.86	0.93	0.82	0.77	1.12	1.15	1.14	1.22	1.18	1.21	1.23
BE			0.54	0.36	0.40	0.32	0.39	0.43	0.46	0.52	0.46	0.34	0.39	0.42	0.54	0.45	0.51	0.54	0.63	0.71	0.67	1.03	0.95
FR										0.48	0.45	0.51	0.58	0.81	0.95	0.77	0.98	0.90	0.96	1.05	1.01	1.54	1.65
DE	0.49	0.52	0.53	0.54	0.53	0.55	0.63	0.61	0.56	0.50	0.69	0.72	0.65	0.65	0.66	0.52	0.54	0.50	0.53	0.86	0.62	0.73	0.71
GR	1.33	1.42	1.55	1.39	1.31	1.64	1.76	1.78	2.16	1.96	1.75	1.96	2.45	2.08	2.03	2.88	2.01	2.02	2.10	1.95	3.49	2.12	1.76
IE																	1.26	1.20	1.11	1.11	1.08	1.00	0.79
ES	0.63	0.75	0.71	0.77	0.72	0.68	0.73	0.76	0.90	1.01	0.87	0.88	0.93	0.92	1.15	0.84	0.83	0.95	1.04	1.13	1.03	1.21	0.94
IT						1.13	1.18	1.27	1.06	1.04	0.92	0.96	0.94	0.67	1.09	0.77	0.72	0.90	0.97	1.25	1.31	1.33	1.10
LU	0.28	0.18	0.27	0.25	0.26	0.18	0.29	0.31	0.26	0.30	0.29	0.41	0.30	0.35	0.50	0.37	0.37	0.42	0.51	0.70	0.58	0.01	0.54
NL	0.81	0.79	0.76	0.68	0.74	0.73	0.76	0.76	0.85	0.90	0.92	0.72	0.75	0.75	0.93	0.77	0.93	1.05	1.19	1.16	1.26	1.39	1.23
PT		1.02	1.15	1.25	1.42	1.21	0.75	0.61	0.76	0.80	0.80		1.16		1.01	0.74	0.72	1.04	1.04	1.12	0.91	0.91	0.80
FI	1.77	1.71	1.82	1.85	1.75	1.84	2.01	1.90	1.92	2.34	1.73	1.66	1.76	1.78	2.27	1.44	1.35	1.69	1.49	1.92	1.42	1.45	3.10
DK		1.75	1.81	2.30	6.24	0.55	4.14	-0.47	0.52	1.59	0.71	0.37	0.56	-0.41	1.00	-0.56	1.55	1.28	1.08	1.19	1.13	1.44	1.26
UK						1.68	1.64	1.81	1.90	1.85	1.94	1.91	2.00	1.91	1.96	1.76	1.73	1.38	1.31	1.33	1.44	1.48	1.37
SE	0.80	0.85	0.89	0.90	0.92	0.96	1.07	1.42	0.98	0.98	0.86	0.74	0.71	1.46	3.17	1.49	1.48	1.57	1.50	1.87	1.55	1.67	1.53
EU12	0.54	0.57	0.57	0.56	0.56	0.65	0.72	0.74	0.69	0.63	0.65	0.68	0.69	0.73	0.87	0.68	0.76	0.78	0.83	1.01	0.93	1.11	1.05
EU15	0.55	0.61	0.61	0.61	0.72	0.80	0.93	0.85	0.84	0.76	0.77	0.78	0.80	0.83	1.01	0.78	0.87	0.86	0.90	1.06	0.99	1.16	1.10

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									83.4	83.8	85.2	83.9	86.7	87.4	84.8	84.6	90.4	90.2	89.2	89.8	88.5	87.1	87.3
BE															80.2	75.0	77.7	78.9	82.3	82.4	79.1	80.5	81.8
FR															84.6	81.7	87.1	85.2	86.7	87.5	86.7	87.0	87.5
DE															92.6	91.3	91.8	90.7	90.5	92.8	88.6	88.3	88.2
GR														99.3	98.1	98.3	96.5	96.7	95.1	94.7	98.6	90.9	91.2
IE																	93.0	92.9	92.5	92.3	90.0	91.6	88.6
ES	71.8	78.7	80.9	87.6	88.6	88.2	90.3	90.2	90.7	89.4	86.5	81.5	77.6	88.2	90.6	87.2	86.9	88.1	88.5	89.1	88.1	89.3	86.6
IT						93.1	93.0	92.7	89.7	89.8	86.6	82.4	79.5	68.1	86.3	88.0	88.1	89.6	89.7	90.6	90.5	88.4	85.8
LU																							
NL																						92.3	93.0
PT														95.3	95.0	93.3	92.5	93.9	94.2	93.1	91.0	90.6	89.3
FI																							
DK																	94.5	94.1	91.8	92.0	90.3	90.8	90.1
UK																91.9	91.3	89.7	87.8	88.3	87.8	88.1	87.2
SE																		92.1	91.0	93.1	91.8	91.8	91.8
EU12	71.8	78.7	80.9	87.6	88.6	91.9	92.3	92.2	89.2	89.0	86.4	82.4	80.1	78.3	87.4	85.7	88.2	87.7	88.4	89.8	88.1	88.2	87.8
EU15	71.8	78.7	80.9	87.6	88.6	91.9	92.3	92.2	89.2	89.0	86.4	82.4	80.1	78.3	87.4	87.1	89.0	88.3	88.4	89.7	88.2	88.3	87.8

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών & Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									80.3	78.4	72.2	69.1	67.9	66.6	72.1	71.3	60.6	59.0	57.0	52.7	50.9	49.8	50.0
BE			86.5	83.4	80.8	84.3	81.5	80.5	78.6	75.5	77.3	81.6	79.3	78.4	71.4	73.8	70.8	69.3	62.9	61.4	61.8	49.5	51.2
FR										80.7	80.0	77.4	73.9	65.9	58.4	62.3	54.5	53.0	46.8	41.2	44.2	39.1	36.9
DE	81.0	79.6	80.9	82.2	83.3	82.0	79.4	79.8	79.9	81.1	74.4	73.2	75.9	76.1	76.3	80.8	79.0	79.0	76.4	64.5	70.6	64.2	64.4
GR	62.3	62.7	56.6	59.2	60.8	51.8	43.3	41.6	24.0	27.6	38.2	40.6	44.4	37.6	38.6	25.5	46.9	45.7	47.5	51.8	42.6	55.6	57.9
IE																	70.2	67.9	66.2	62.9	63.0	61.2	65.8
ES	86.9	85.1	86.0	84.4	85.8	86.0	84.4	84.3	82.3	80.6	82.4	81.8	81.0	79.7	74.2	78.5	76.9	73.4	70.8	68.0	68.3	64.2	72.3
IT						75.4	73.6	73.3	75.6	76.3	78.3	78.0	77.9	83.0	73.7	78.0	80.2	75.6	71.5	65.0	63.2	63.9	70.2
LU	76.7	81.9	76.3	81.6	82.5	86.8	80.3	78.6	80.0	75.7	73.0	65.0	73.5	70.8	60.5	66.9	65.5	61.7	55.1	44.8	50.9	0.5	54.7
NL	74.4	74.2	74.2	76.7	76.5	75.3	74.3	76.1	75.1	73.8	70.3	71.6	70.3	70.9	66.3	71.3	66.7	64.1	60.4	59.8	57.5	53.0	54.5
PT	66.7	72.9	69.5	66.5	56.5	60.6	75.9	81.8	81.7	82.1	83.7	81.1	81.1	78.7	76.0	77.9	76.0	68.9	68.2	65.2	69.4	66.8	70.2
FI	63.6	63.6	61.7	60.6	59.1	56.7	54.6	52.2	53.0	46.9	51.5	54.0	48.1	40.4	42.0	53.2	56.8	50.5	54.4	49.3	55.2	56.8	35.8
DK	84.2	67.2	67.2	62.1	35.3	84.5	42.2	121.7	84.5	63.6	78.2	87.6	85.7	113.1	79.7	116.7	67.2	67.9	68.2	63.6	62.2	55.7	60.7
UK						64.4	65.5	63.7	62.7	63.8	62.4	61.3	59.7	57.8	55.5	57.2	57.3	60.8	61.6	60.7	59.3	56.8	56.4
SE	76.6	70.8	70.8	68.9	71.3	69.7	65.1	64.7	71.8	71.2	71.4	73.8	74.8	59.9	46.2	63.3	64.4	57.1	52.3	40.9	44.4	40.7	42.3
EU12	80.1	79.2	80.5	81.2	81.8	79.9	77.7	77.7	77.9	78.3	76.7	75.6	75.1	73.8	69.3	73.7	70.7	68.9	65.1	58.7	60.5	56.5	58.1
EU15	80.2	78.3	79.7	80.0	78.0	76.9	73.6	75.7	75.2	75.7	74.4	73.6	73.1	71.9	67.0	71.8	68.7	67.5	64.4	58.7	60.1	56.2	57.7

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών & Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									19.7	21.7	27.8	30.9	32.1	33.4	27.9	28.7	39.4	41.0	43.0	47.3	49.1	50.2	50.0
BE			13.5	16.6	19.2	15.7	18.5	19.5	21.4	24.5	22.7	18.4	20.7	21.6	28.6	26.2	29.2	30.7	37.1	38.6	38.2	50.5	48.8
FR										19.3	20.0	22.6	26.1	34.1	41.6	37.7	45.5	47.1	53.2	58.8	55.8	60.9	63.1
DE	19.0	20.4	19.1	17.8	16.7	18.0	20.6	20.2	20.1	18.9	25.6	26.8	24.1	23.9	23.7	19.2	21.0	21.0	23.6	35.5	29.4	35.8	35.6
GR	37.7	36.1	43.4	40.8	39.9	48.7	56.7	58.4	76.0	72.2	61.8	59.4	55.6	62.4	61.4	74.5	53.1	54.3	52.5	48.2	57.4	44.4	42.1
IE																	29.8	32.1	33.8	37.1	37.0	38.8	34.2
ES	13.1	14.9	14.0	15.6	14.2	14.0	15.6	15.7	17.7	19.4	17.6	18.2	19.0	20.3	25.8	21.5	23.1	26.6	29.2	32.0	31.7	35.8	27.7
IT						24.6	26.4	26.7	24.4	23.7	21.7	22.0	22.1	17.0	26.3	22.0	19.8	24.4	28.5	35.0	36.8	36.1	29.8
LU	23.3	18.1	23.8	18.4	17.5	13.3	19.7	21.4	20.0	24.3	27.0	35.0	26.5	29.2	39.5	33.1	34.5	38.3	45.0	55.2	49.1	0.5	45.3
NL	25.6	25.8	25.8	23.2	23.5	24.7	25.7	23.9	24.9	26.2	29.7	28.4	29.7	29.1	33.7	28.7	33.3	35.9	39.6	40.2	42.5	47.0	45.5
PT	33.3	27.1	30.5	33.5	43.5	39.4	24.1	18.2	18.3	17.9	16.3	18.9	18.9	21.3	24.0	22.1	24.0	31.1	31.8	34.8	30.6	33.2	29.8
FI	36.4	36.4	38.3	39.4	40.9	43.2	45.3	47.8	47.0	53.1	48.5	46.0	51.9	59.6	58.0	46.8	43.2	49.5	45.6	50.8	44.8	43.2	64.2
DK	15.8	32.9	32.8	37.9	64.7	15.5	57.8	-21.7	15.5	36.4	21.8	12.4	14.3	-13.1	20.3	-16.7	32.8	32.1	31.8	36.4	37.8	44.4	39.3
UK						35.6	34.5	36.3	37.3	36.2	37.6	38.7	40.3	42.2	44.5	42.8	42.7	39.2	38.4	39.3	40.7	43.2	43.6
SE	23.3	29.1	29.2	31.1	28.7	30.2	34.9	35.3	28.3	28.8	28.6	26.2	25.2	40.1	53.8	36.7	35.6	42.9	47.7	59.1	55.6	59.3	57.7
EU12	19.9	20.8	19.5	18.8	18.2	20.1	22.3	22.3	22.1	21.7	23.3	24.4	24.9	26.2	30.7	26.3	29.3	31.1	34.9	41.3	39.5	43.5	41.9
EU15	19.8	21.7	20.3	20.0	22.0	23.1	26.4	24.3	24.8	24.3	25.6	26.4	26.9	28.1	33.0	28.2	31.3	32.5	35.6	41.3	39.9	43.8	42.3

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT																	19.5	23.3	24.6	27.9	30.4	28.1	29.6
BE															6.5	6.6	7.1	8.4	9.5	10.7	11.9	14.2	14.9
FR										5.5	5.1	5.4	6.6	9.6	13.7	13.9	15.7	17.3	19.6	21.9	23.1	24.1	25.1
DE															9.4	8.3	8.9	9.2	10.3	16.9	13.3	15.0	14.9
GR														16.4	17.6	24.7	19.6	20.7	23.9	21.7	37.7	27.2	33.0
IE																	17.8	18.5	16.4	16.8	19.4	17.0	15.0
ES	8.7	8.8	7.4	7.2	7.0	6.7	7.6	8.3	9.5	11.2	9.3	9.4	10.4	9.7	11.8	11.1	10.9	13.1	18.0	22.8	26.0	27.4	19.9
IT						9.2	10.5	12.7	12.5	12.5	11.1	12.1	12.6	10.4	13.6	11.3	9.6	12.4	16.1	24.2	32.3	30.2	24.2
LU																							
NL																						22.6	22.4
PT														8.2	9.6	8.8	9.1	12.9	15.0	18.8	17.9	16.3	13.9
FI																							
DK																	21.7	22.2	21.0	23.4	26.7	29.3	25.6
UK																32.5	29.6	27.2	26.1	24.9	30.5	29.5	33.0
SE																		26.7	32.9	39.4	37.2	34.9	38.5
EU12	8.7	8.8	7.4	7.2	7.0	8.5	9.7	11.4	11.5	8.0	7.1	7.6	8.7	9.9	11.5	10.7	11.6	13.0	15.1	19.6	19.9	20.8	20.1
EU15	8.7	8.8	7.4	7.2	7.0	8.5	9.7	11.4	11.5	8.0	7.1	7.6	8.7	9.9	11.5	12.7	13.4	14.8	16.6	20.6	21.5	22.0	21.8

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα / Καθαρά Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									24.5	27.7	38.6	44.7	47.3	50.1	38.8	40.3	64.9	69.6	75.4	89.9	96.5	101	100
BE			15.6	19.8	23.7	18.6	22.6	24.2	27.3	32.4	29.3	22.6	26.1	27.6	40.0	35.5	41.2	44.2	59.0	63.0	61.8	102	95.1
FR										23.8	25.0	29.1	35.3	51.7	71.3	60.4	83.6	88.9	113	143	126	156	171
DE	23.5	25.7	23.6	21.7	20.0	22.0	25.9	25.4	25.1	23.3	34.3	36.6	31.7	31.3	31.0	23.8	26.5	26.6	30.9	55.1	41.7	55.9	55.2
GR	60.5	57.7	76.8	68.9	65.6	94.2	131	140	317	262	162	146	125	166	159	292	113	119	111	92.9	134.7	79.8	72.6
IE																	42.5	47.3	51.1	58.9	58.7	63.5	51.9
ES	15.1	17.5	16.3	18.4	16.6	16.3	18.5	18.7	21.5	24.0	21.4	22.3	23.5	25.5	34.8	27.3	30.1	36.3	41.3	47.2	46.4	55.7	38.2
IT						32.6	35.9	36.4	32.2	31.1	27.7	28.2	28.3	20.4	35.6	28.3	24.6	32.3	39.8	53.8	58.3	56.4	42.5
LU	30.3	22.1	31.2	22.5	21.2	15.3	24.5	27.2	25.0	32.1	36.9	53.8	36.1	41.2	65.4	49.5	52.7	62.0	81.6	123	96.3	1.2	82.8
NL	34.3	34.8	34.8	30.3	30.7	32.7	34.5	31.4	33.2	35.6	42.2	39.6	42.2	41.1	50.9	40.2	49.9	56.1	65.5	67.3	74.0	88.8	83.3
PT	50.0	37.2	44.0	50.5	76.9	65.0	31.7	22.2	22.4	21.8	19.4	23.3	23.3	27.1	31.6	28.3	31.5	45.2	46.7	53.4	44.2	49.7	42.5
FI	57.3	57.3	62.1	65.0	69.3	76.2	83.0	91.5	88.8	113	94.0	85.2	108	148	138	88.1	76.1	98.0	83.7	103	81.0	76.0	179
DK	18.7	48.9	48.8	61.0	183	18.3	137	-17.8	18.3	57.3	27.8	14.2	16.6	-11.6	25.5	-14.3	48.7	47.3	46.6	57.3	60.7	79.7	64.8
UK						55.3	52.7	57.1	59.6	56.7	60.3	63.2	67.4	72.9	80.1	74.8	74.5	64.4	62.3	64.8	68.7	76.0	77.4
SE	30.4	41.1	41.2	45.1	40.2	43.4	53.7	54.5	39.4	40.4	40.0	35.5	33.7	67.0	117	57.9	55.4	75.0	91.3	145	125	146	136
EU12	24.8	26.3	24.2	23.1	22.2	25.2	28.7	28.7	28.3	27.7	30.5	32.3	33.1	35.4	44.2	35.6	41.4	45.2	53.6	70.3	65.3	77.1	72.0
EU15	24.7	27.7	25.5	24.9	28.3	30.0	35.9	32.2	33.0	32.1	34.4	35.8	36.8	39.0	49.2	39.2	45.7	48.2	55.3	70.2	66.4	77.8	73.4

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες / Καθαρά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									49.6	48.3	47.9	47.7	46.6	45.1	51.2	56.2	53.5	56.4	61.5	62.1	70.0	69.9	67.9
BE															20.0	25.6	16.4	20.3	24.4	32.5	38.6	38.6	39.9
FR															44.6	65.0	46.1	61.6	65.3	66.0	72.0	71.6	64.2
DE															47.4	43.6	46.3	47.9	53.8	41.7	69.1	81.4	74.0
GR														88.3	85.4	90.5	87.5	94.2	60.4	44.0	29.0	30.7	26.2
IE																	53.4	52.2	55.2	47.9	50.7	50.8	60.6
ES	29.6	33.3	33.0	31.8	27.5	28.2	28.5	30.1	24.8	26.2	24.9	26.6	24.6	35.0	33.3	36.5	40.8	40.7	45.5	50.3	59.5	54.0	43.9
IT						21.5	23.4	22.4	24.5	21.4	18.7	12.4	11.1	9.1	15.5	29.2	24.6	26.0	40.2	45.4	53.1	50.1	41.3
LU																							
NL																						98.3	82.5
PT														18.4	22.1	26.0	27.7	27.7	31.0	32.0	37.6	43.4	38.5
FI																							
DK																	32.2	41.5	47.8	52.9	60.1	57.9	44.9
UK																89.9	84.1	82.9	78.5	65.8	62.3	63.8	66.2
SE																		56.3	122.0	73.7	100.6	90.7	66.0
EU12	29.6	33.3	33.0	31.8	27.5	23.7	25.1	24.6	27.2	25.7	24.0	20.6	19.8	22.4	36.5	44.3	40.7	44.5	51.1	47.9	61.5	66.6	58.8
EU15	29.6	33.3	33.0	31.8	27.5	23.7	25.1	24.6	27.2	25.7	24.0	20.6	19.8	22.4	36.5	51.7	47.4	51.5	57.0	51.6	62.2	66.3	60.0

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Έσοδα από Προμήθειες / Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									75.5	70.3	59.4	54.2	50.9	48.7	67.0	68.2	41.5	42.4	43.8	42.1	44.2	46.2	44.1
BE															22.5	27.6	18.2	22.7	23.8	30.7	33.8	30.7	30.3
FR															37.8	49.6	34.8	39.4	38.4	36.3	41.8	40.0	38.6
DE															75.4	89.0	79.8	82.7	81.8	49.7	75.7	71.0	62.8
GR														52.2	50.0	50.1	55.6	51.8	41.4	37.1	29.9	33.2	27.5
IE																	72.9	69.0	68.1	62.1	66.2	65.3	78.6
ES	68.3	68.5	74.1	64.0	68.8	72.2	64.7	62.2	53.7	48.3	55.3	56.7	53.7	68.4	52.0	68.6	64.8	57.9	60.0	61.8	69.2	58.9	70.6
IT						32.2	32.7	33.6	34.8	33.2	32.1	21.5	17.8	18.4	23.1	41.8	40.2	35.4	44.1	50.6	56.7	61.2	62.0
LU																							
NL																						61.7	55.1
PT														40.2	40.3	45.1	40.5	31.8	39.0	41.0	50.9	53.4	55.4
FI																							
DK																	45.2	55.7	61.4	58.5	60.4	52.8	53.6
UK																75.4	71.4	80.2	80.0	72.8	69.5	65.7	64.7
SE																		46.9	53.3	39.0	48.3	51.1	40.8
EU12	68.3	68.5	74.1	64.0	68.8	41.1	39.9	39.9	44.1	41.8	42.6	35.9	33.0	40.2	46.1	59.8	49.1	50.1	51.3	45.3	55.6	55.1	52.3
EU15	68.3	68.5	74.1	64.0	68.8	41.1	39.9	39.9	44.1	41.8	42.6	35.9	33.0	40.2	46.1	63.5	53.8	56.1	56.7	49.5	57.9	56.5	54.1

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Καθαρά Κέρδη από Χρηματοοικονομικές Λειτουργίες / Καθαρά Μη Επιτοκιακά Έσοδα

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT																	13.5	13.3	12.6	11.3	7.6	7.5	7.4
BE															53.2	49.3	60.7	64.5	51.6	64.2	50.8	39.9	48.1
FR										1.3	0.6	1.5	7.2	6.0	35.0	21.6	27.6	35.5	34.9	37.9	34.3	30.0	30.8
DE															20.0	1.5	13.4	11.6	12.7	9.3	11.7	16.0	13.4
GR														31.7	32.5	29.4	18.8	28.6	41.3	40.3	68.3	52.0	44.4
IE																	12.5	11.5	11.8	15.4	15.6	15.0	-5.5
ES	15.9	18.7	21.4	25.1	21.8	18.2	27.1	42.5	38.0	37.2	27.9	28.8	29.6	15.1	39.3	11.4	21.4	38.0	34.5	34.2	23.8	35.7	20.7
IT						10.5	11.0	10.5	14.1	14.0	15.6	8.7	9.2	14.8	1.4	-1.5	-3.5	-3.1	2.2	4.6	9.4	6.2	0.1
LU																							
NL												24.9	25.8	23.4	22.6	12.8	20.9	22.2	21.2	17.3	19.7	19.3	16.8
PT														41.4	40.9	28.5	32.1	42.6	37.4	39.1	26.6	28.2	15.2
FI																							
DK																	63.5	51.1	36.7	28.2	29.0	40.6	39.1
UK																24.6	28.6	19.8	20.0	27.2	30.5	34.3	35.3
SE																		35.9	9.9	13.3	7.3	18.4	12.9
EU12	15.9	18.7	21.4	25.1	21.8	12.2	14.6	17.6	21.0	12.1	10.3	11.9	15.0	13.6	27.7	13.8	21.8	26.1	26.4	24.9	25.4	21.8	19.3
EU15	15.9	18.7	21.4	25.1	21.8	12.2	14.6	17.6	21.0	12.1	10.3	10.4	13.1	12.1	25.6	15.5	22.6	23.7	22.9	23.0	23.3	23.9	22.1

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών & Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									215	208	232	249	241	223	190	168	163	137	139	136	132	155	143
BE			495	481	413	429	390	312	307	327	411	489	473	446	479	455	457	395	413	376	344	393	349
FR										267	313	338	320	289	300	269	278	267	266	266	234	251	250
DE	175	231	252	216	162	170	160	145	147	154	176	207	221	225	196	173	179	173	177	162	179	206	206
GR	244	272	335	350	344	366	404	391	417	403	385	350	258	344	319	282	235	226	184	183	112	124	82
IE																	110	119	157	177	149	188	191
ES	122	130	148	162	143	150	143	125	123	113	135	156	155	158	168	143	167	158	113	90	70	82	88
IT						211	197	153	141	135	147	143	143	156	150	144	154	145	125	94	63	71	74
LU	659	1057	1175	814	539	613	517	458	485	516	739	753	777	763	608	559	633	540	536	504	512	6	593
NL															211	187	182	161	157	174	158	172	164
PT	268	269	298	330	434	541	530	362	215	181	167	148	152	194	187	191	209	187	157	133	118	158	171
FI	89	127	139	127	144	165	151	141	138	142	216	238	257	279	152	133	131	91	83	68	71	87	63
DK			119	108	54	136	58	135	85	71	107	124	103	139	107	139	112	111	127	114	100	116	97
UK						168	157	137	129	134	181	200	164	137	97	86	100	100	106	118	93	109	95
SE	193	316	351	339	254	263	284	164	182	189	255	312	299	218	105	119	141	117	107	120	119	145	121
EU12	181	237	289	257	202	215	201	170	168	198	231	249	247	242	228	205	214	199	193	179	166	187	182
EU15	182	239	282	251	190	205	187	163	158	184	220	240	232	224	204	186	195	181	177	168	153	174	167

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Μη Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Καθαρών Επιτοκιακών & Καθαρών Μη Επιτοκιακών Εσόδων
(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									3.9	4.2	4.8	5.9	4.9	4.8	5.0	5.2	4.2	4.5	5.2	5.4	6.4	7.5	7.3
BE															7.1	8.8	8.4	8.2	8.0	8.2	10.1	12.2	10.9
FR															7.6	8.5	6.8	8.2	8.2	8.4	8.5	9.1	9.0
DE															1.9	1.8	1.9	2.2	2.5	2.8	3.8	4.8	4.8
GR														0.4	1.2	1.3	1.9	1.8	2.7	2.7	0.8	4.5	4.1
IE																	2.3	2.5	2.7	3.1	4.1	3.6	4.4
ES	5.2	4.0	3.3	2.2	1.8	1.9	1.7	1.7	1.8	2.3	2.7	4.1	5.5	2.7	2.7	3.1	3.5	3.6	3.8	3.9	4.3	4.3	4.3
IT						1.8	2.0	2.1	2.8	2.7	3.4	4.7	5.7	7.9	4.2	3.0	2.7	2.8	3.3	3.6	3.9	4.7	5.0
LU																						3.9	3.4
NL																							
PT														1.0	1.3	1.6	2.0	2.0	2.0	2.6	3.0	3.5	3.6
FI																							
DK																	1.9	2.0	2.8	3.2	4.1	4.5	4.3
UK																3.8	4.0	4.5	5.4	5.2	5.6	5.9	6.4
SE																		3.7	4.7	4.4	5.0	5.3	5.2
EU12	5.2	4.0	3.3	2.2	1.8	1.8	1.9	2.0	2.6	2.7	3.3	4.7	5.5	5.7	4.3	4.3	3.8	4.2	4.5	4.6	5.3	5.8	5.7
EU15	5.2	4.0	3.3	2.2	1.8	1.8	1.9	2.0	2.6	2.7	3.3	4.7	5.5	5.7	4.3	4.2	3.8	4.2	4.6	4.7	5.3	5.8	5.7

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									4.7	4.7	5.6	6.4	6.4	6.2	5.6	4.5	4.6	3.8	3.7	3.5	3.2	3.7	3.5
BE			19.8	10.5	8.5	8.8	8.2	7.0	6.6	6.9	8.4	8.9	8.8	8.6	9.0	7.8	8.0	7.0	7.0	6.9	6.1	8.0	6.8
FR										6.6	7.1	7.6	7.1	6.8	6.8	5.5	6.0	5.1	4.8	4.7	4.2	6.4	6.5
DE	4.5	5.9	6.9	6.5	5.1	5.2	4.9	4.3	4.1	4.1	4.8	5.5	5.9	6.1	5.5	4.7	4.6	4.2	4.0	3.9	3.8	4.2	4.1
GR	8.6	10.7	12.0	11.9	11.3	12.3	12.6	11.9	11.9	10.9	10.9	11.6	11.4	11.5	10.5	10.9	8.9	8.4	7.3	7.4	6.8	5.9	3.4
IE																	4.7	4.4	5.2	5.3	4.3	4.8	4.4
ES	5.9	6.5	7.5	8.0	7.2	7.2	6.6	6.0	6.2	5.9	6.7	7.5	7.5	7.2	7.5	5.6	6.0	5.6	4.0	3.2	2.3	2.8	3.0
IT						9.7	8.7	7.3	6.1	5.9	6.2	6.2	6.1	6.2	6.2	5.1	5.6	5.3	4.3	3.4	2.2	2.6	2.7
LU	7.9	10.6	13.4	10.9	8.0	8.5	7.6	6.6	6.3	6.5	7.9	8.9	8.8	9.1	7.7	6.3	6.8	6.0	6.1	6.4	6.0	0.1	7.0
NL															5.8	5.0	5.1	4.7	4.7	5.0	4.7	5.1	4.4
PT		10.2	11.2	12.2	14.2	16.6	16.6	12.2	9.0	8.1	8.2		9.3		7.8	6.5	6.3	6.2	5.1	4.3	3.5	4.4	4.6
FI	4.3	6.0	6.6	6.0	6.2	7.0	6.7	5.6	5.6	6.3	7.7	8.6	8.7	8.3	5.9	4.1	4.1	3.1	2.7	2.6	2.2	2.9	3.0
DK		8.0	8.4	8.4	7.2	6.8	6.4	5.1	5.4	5.2	6.1	6.9	6.5	6.7	6.3	4.0	4.4	3.4	3.3	3.5	2.8	3.6	3.5
UK						7.9	7.5	6.8	6.6	6.9	9.4	9.8	8.1	6.2	4.3	3.5	4.1	3.5	3.6	4.0	3.3	3.8	3.0
SE	6.6	9.2	10.7	9.8	8.1	8.3	8.7	6.6	6.3	6.5	7.7	8.8	8.4	8.0	6.2	4.8	5.9	4.3	3.4	3.8	3.3	4.1	3.2
EU12	4.8	6.4	8.5	7.6	6.2	7.0	6.5	5.6	5.2	5.7	6.4	7.0	6.9	6.8	6.5	5.3	5.6	5.0	4.6	4.4	3.9	4.8	4.6
EU15	4.9	6.5	8.6	7.7	6.3	7.2	6.7	5.8	5.4	5.8	6.7	7.3	7.0	6.7	6.3	5.1	5.4	4.8	4.4	4.3	3.8	4.6	4.3

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Μη Επιτοκιακά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									0.09	0.09	0.12	0.15	0.13	0.13	0.15	0.14	0.12	0.13	0.14	0.14	0.15	0.18	0.18
BE															0.13	0.15	0.15	0.14	0.14	0.15	0.18	0.25	0.21
FR															0.17	0.17	0.15	0.16	0.15	0.15	0.15	0.23	0.24
DE															0.05	0.05	0.05	0.05	0.06	0.07	0.08	0.10	0.09
GR														0.01	0.04	0.05	0.07	0.07	0.11	0.11	0.05	0.21	0.17
IE																	0.10	0.09	0.09	0.09	0.12	0.09	0.10
ES	0.25	0.20	0.17	0.11	0.09	0.09	0.08	0.08	0.09	0.12	0.14	0.20	0.27	0.12	0.12	0.12	0.13	0.13	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14
IT						0.08	0.09	0.10	0.12	0.12	0.14	0.21	0.24	0.32	0.17	0.11	0.10	0.10	0.11	0.13	0.14	0.17	0.18
LU																							
NL																						0.12	0.09
PT															0.05	0.05	0.06	0.07	0.06	0.08	0.09	0.10	0.10
FI																							
DK																	0.09	0.08	0.10	0.10	0.12	0.15	0.14
UK																0.16	0.16	0.16	0.18	0.18	0.20	0.20	0.20
SE																		0.13	0.15	0.14	0.14	0.15	0.14
EU12	0.25	0.20	0.17	0.11	0.09	0.09	0.09	0.09	0.11	0.11	0.13	0.19	0.23	0.23	0.12	0.11	0.10	0.11	0.11	0.11	0.12	0.15	0.15
EU15	0.25	0.20	0.17	0.11	0.09	0.09	0.09	0.09	0.11	0.11	0.13	0.19	0.23	0.23	0.12	0.12	0.11	0.11	0.12	0.12	0.13	0.16	0.15

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)

Λειτουργικά Έξοδα / Σύνολο Μέσου Ενεργητικού

(επί τοις εκατό)

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
AT									1.53	1.55	1.57	1.66	1.73	1.78	1.86	1.74	1.97	1.94	1.85	1.75	1.66	1.61	1.67
BE			3.04	1.58	1.48	1.44	1.44	1.47	1.48	1.37	1.36	1.32	1.31	1.32	1.28	1.23	1.18	1.16	1.09	1.16	1.18	1.22	1.22
FR										1.74	1.64	1.63	1.55	1.58	1.47	1.46	1.41	1.34	1.24	1.21	1.22	1.67	1.62
DE	1.77	1.77	1.76	1.77	1.80	1.81	1.84	1.87	1.83	1.79	1.75	1.74	1.75	1.75	1.74	1.64	1.63	1.53	1.45	1.39	1.42	1.40	1.39
GR	2.50	2.56	2.53	2.53	2.51	2.55	2.44	2.29	2.22	2.20	2.17	2.20	2.23	2.10	2.12	2.27	2.51	2.61	2.56	2.41	2.48	2.48	2.34
IE																	2.51	2.15	1.92	1.55	1.51	1.29	1.29
ES	3.35	3.48	3.45	3.40	3.25	3.09	3.00	3.24	3.14	3.34	3.01	2.95	2.85	2.75	2.65	2.33	2.27	2.21	2.19	2.14	2.06	2.07	1.88
IT						2.91	2.81	2.86	2.84	2.78	2.65	2.70	2.77	2.61	2.51	2.40	2.47	2.45	2.35	2.17	2.16	2.07	2.04
LU	0.43	0.41	0.37	0.36	0.39	0.40	0.41	0.44	0.46	0.48	0.42	0.44	0.46	0.47	0.48	0.50	0.50	0.51	0.50	0.50	0.54	0.01	0.56
NL	2.15	2.03	1.91	1.90	1.93	1.85	1.86	2.10	2.33	2.32	2.04	1.75	1.70	1.74	1.83	1.79	1.89	1.97	2.08	2.05	2.01	2.08	1.88
PT		2.06	2.11	2.06	2.14	2.14	2.17	2.24	2.26	2.27	2.30		2.75		2.36	2.08	1.95	2.15	1.96	1.78	1.73	1.63	1.52
FI	4.13	4.02	3.89	3.81	3.53	3.58	3.50	3.26	3.29	3.24	3.03	2.94	4.17	5.67	5.34	4.31	3.52	3.03	2.39	3.27	2.24	1.91	1.82
DK		3.18	3.31	3.29	3.16	2.69	2.48	2.13	2.32	2.32	2.12	2.05	2.47	2.56	2.52	2.45	2.55	2.27	2.02	1.95	1.86	1.93	1.70
UK						3.15	3.10	3.24	3.28	3.33	3.35	3.25	3.28	2.99	2.79	2.63	2.59	2.19	2.07	1.91	1.93	1.91	1.80
SE	1.98	1.84	1.88	1.98	1.80	2.06	1.89	2.19	1.93	1.90	1.68	2.21	3.38	5.35	6.46	3.28	2.98	2.36	2.49	2.17	2.04	1.88	1.71
EU12	1.88	1.88	1.92	1.81	1.82	1.99	2.00	2.08	2.04	1.93	1.84	1.83	1.84	1.86	1.81	1.72	1.71	1.64	1.57	1.52	1.52	1.62	1.57
EU15	1.88	1.91	1.96	1.85	1.86	2.17	2.15	2.23	2.20	2.06	1.98	1.97	2.00	2.02	1.98	1.83	1.82	1.72	1.64	1.58	1.58	1.66	1.60

AT Αυστρία (Österreich)
 BE Βέλγιο (België)
 FR Γαλλία (France)
 DE Γερμανία (Deutschland)
 GR Ελλάδα
 IE Ιρλανδία (Ireland)
 ES Ισπανία (España)
 IT Ιταλία (Italia)
 LU Λουξεμβούργο (Luxembourg)
 NL Ολλανδία (Nederland)
 PT Πορτογαλία (Portugal)
 FI Φινλανδία (Suomi)
 DK Δανία (Danmark)
 UK Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom)
 SE Σουηδία (Sverige)